



ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ

Щорічної
студентської
наукової конференції

Юридичний факультет

ЧЕРНІВЦІ

11 – 12 ТРАВНЯ, 2026

Міністерство освіти і науки України
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ

студентської наукової конференції
Чернівецького національного
університету
імені Юрія Федьковича

Юридичні науки

11-14 травня 2026 року

Чернівці
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича
2026

*Друкується за ухвалою Науково-технічної ради
Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича
(Протокол №7 від 28 травня 2026 р.)*

Упорядник:

Неля САВЧИН – кандидат юридичних наук, доцент, ас. кафедри процесуального права. Заступник декана юридичного факультету з наукової роботи та міжнародної діяльності.

Тези доповідей студентської наукової конференції Чернівецького національного університету (11-14 травня 2026 року). Напрямок: юридичні науки. Чернівці : Чернівец. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2026. 252 с.

ISBN 978-617-8711-04-7

До збірника увійшли тези доповідей студентів юридичного факультету, підготовлені до щорічної студентської наукової конференції університету.

Молоді дослідники прагнуть віднайти власні підходи до аналізу та аргументації окремих наукових питань, а також представити авторське бачення відповідних проблем.

© Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича, 2026

Алексеева Любов
Науковий керівник – проф. Карвацька С.Б.

ДЕПОРТАЦІЯ ДІТЕЙ ПІД ЧАС ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ ЯК ПОРУШЕННЯ МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО ПРАВА

В умовах збройних конфліктів, спільнота стикається з багатьма міжнародними проблемами. Одна із таких проблем стосується глобального характеру. Міжнародна спільнота стикається із тяжкими наслідками, як незаконне вивезення дітей від постійного місця проживання. Це геноцид проти цивільного населення, оскільки порушується право дитини на проживання із своїми законними батьками, що прямо зазначається в статті 9 Конвенції про права дитини 1995 року. Дії такого характеру підривають міжнародну арену та ставлять під сумнів міжнародне співтовариство.

Питання депортації дітей для Міжнародного гуманітарного права становить проблему. Відповідно, діти не повинні бути інструментом для досягнення воєнних цілей у ворога.

Депортація або насильницьке переміщення населення» означає насильницьке переміщення відповідних осіб шляхом виселення або інших примусових дій з території, на якій вони законно перебувають, за відсутності підстав, що допускаються міжнародним правом. – зазначається в Римському Статуті Міжнародного кримінального суду.

Під час повномасштабного вторгнення, яке було розпочате 2022 року, світ стає спостерігачем міжнародного злочину насильницького переміщення дітей із окупованих територій російською федерацією. На окупованих територіях, станом на 24 лютого 2022 року там перебувало 3,7 тис дітей та сиріт. На підставі висновків Офісу Генерального Прокурора України, вивезення дітей російською федерацією розпочалося до повномасштабної війни. Відповідно, Уповноважена з прав дитини, Львова-Белова всиновлює хлопця із Маріуполя. Згідно із висновками Незалежної міжнародної Комісії спостерігаються випадки асиміляції дітей у спеціальних таборах росії. На підставі висновків Незалежної міжнародної комісії з розслідування щодо України, створеної Радою ООН з прав людини відомо про 1205 депортованих дітей із Миколаївської, Херсонської, Харківської, Луганської та Донецької областей. Свої вчинки рф обгрунтовує «евакуацією», однак міжнародним правом евакуація можлива тільки у

випадках тимчасовості та відповідно при нагальних потребах, зокрема пов'язаної зі здоров'ям та з міркування безпеки та медичного лікування. На усиновлення дітей, згідно із Міжнародним правом, необхідна згода органів опіки та піклування, проте якщо таких осіб не виявлено, то у передбачених законом випадків, згода відповідальних осіб. В тому числі, відбулася зустріч делегацій африканських держав, на якій Президент рф зазначає про евакуацію дітей, згода на усиновлення яких була надана органами опіки в рамках закону. Згоди від директорів таких закладів не було, однак не було від осіб, призначених урядом України, тому що вони відмовлялися співпрацювати із ворогом. Щоб отримати згоду на усиновлення дітей, росія призначила свої органи. Здійснюється примусове вивезення за межі території України. Поселення відбувалося у 21 регіонах російської федерації, водночас вносилися дані дітей у бази даних усиновлення. Більшість батьків не змогла розшукати своїх дітей, водночас фіксувалися випадки коли пошук вдалося здійснити, проте зі значними перешкодами. Незалежною міжнародною Комісією було проведено безліч інтерв'ю із батьками незаконно депортованих дітей, яких батьки не можуть відшукати.

Отже, опрацьовуючи міжнародні документи, зокрема нещодавні висновки незалежної Комісії, які підтверджують злочин депортації дітей, варто підсумувати: Депортація малолітніх осіб- це свідомий міжнародний злочин, який був спланований російською федерацією ще до початку повномасштабного вторгнення в Україну. Вивезення дітей є одним із найнебезпечніших злочинів у період збройного конфлікту. рф порушила основне право – це право на дитинство, яке передбачене Декларацією прав дитини. Було зафіксовано безпосередню участь Президента російської федерації в.в.путіна та Марії Львової-Белової, які були відповідальні за переміщення дітей за межі території України.

Список використаних джерел

1. Декларація прав дитини: прийнята резолюцією 1386 (XIV) Генеральної Асамблеї ООН 20 листопада 1959 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_384#Text
2. Римський Статут Міжнародного Кримінального Суду. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text
3. Report of the Independent International Commission of Inquiry on Ukraine to the Human Rights Council (A/HRC/61/61). URL: <https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/hrbodies/hrcouncil/coiukraine/a-hrc-61-crp-8-cleanversion-ua.pdf> (дата звернення: 15.03.2026)

Алексєєнко Валерія
Науковий керівник – проф. Карвацька С.Б.

ПРОБЛЕМА КВАЛІФІКАЦІЇ НАЙМАНЦІВ У МІЖНАРОДНОМУ КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ ПІД ЧАС ГІБРИДНИХ КОНФЛІКТІВ

З різким поширенням гібридних збройних конфліктів, серед яких діють у тісному взаємозв'язку як державні, так і недержавні актори, фокус уваги спрямований саме на правовій визначеності та загальній кваліфікації учасників бойових дій. У результаті виникає дискусійна площина у визначенні статусу найманців через відсутність єдиного юридичного підходу до оцінки їхньої участі у збройних конфліктах.

Нормативне закріплення поняття «найманець» у міжнародному праві закріплено у статті 47 Додаткового протоколу I до Женевських конвенцій 1977 року (далі – Додатковий протокол I). Відповідно до цього положення, найманцем визнається особа, яка спеціально завербована для участі у збройному конфлікті; фактично бере безпосередню участь у бойових діях; керується переважно особистою матеріальною вигодою, що суттєво перевищує аналогічні виплати комбатантам збройних сил конфліктуючої сторони; не направлена стороною, що не є стороною конфлікту, як офіційний представник держави [1]. Аналогічне за змістом, хоча й ширше за сферою застосування визначення містить Міжнародна конвенція про боротьбу з вербуванням, використанням, фінансуванням і навчанням найманців 1989 року, яка поширює поняття найманства і на внутрішні збройні конфлікти [2].

Певну правову колізію створює сам кумулятивний характер перелічених критеріїв. Для кваліфікації особи як найманця необхідне одночасне виконання всіх умов, тоді як відсутність бодай однієї з них виключає застосування цього статусу. Така побудова норми суперечить із реаліями її практичної імплементації, що і призводить до її правової неефективності.

У гібридних конфліктах зазвичай діють також і приватні військові компанії, добровольці та різноманітні іррегулярні форму-

вання, а невизначеність їхніх правових статусів часто залишаються не врегульованими нормами міжнародного права. Критерій «безпосередньої участі в бойових діях» юридично розвивається щодо осіб на логістичних чи технічних функціях; мотиваційний критерій доводити процесуально вкрай складно через навмисно сплутані механізми винагороди, а бійців ПВК зазвичай записують «відрядженими» фахівцями, що в свою чергу унеможливорює їх класифікацію як найманців. На цю невідповідність між буквою закону і практикою вказував ще Пітер Сінгер у «Corporate Warriors» [3].

У контексті судової практики, на сьогоднішній день МКС не виносив вироків саме за найманство, але це не означає, що таких випадків немає в його справах [4]. Певне значення мають рішення Міжнародного кримінального трибуналу для колишньої Югославії, зокрема у справах, пов'язаних із залученням іноземних добровольців. У рішенні апеляційної камери у справі Prosecutor v. Tadić трибунал вивчав критерії розмежування статусу учасників збройного конфлікту та рівень відповідальності за дії нерегулярних формувань, а саме проблематику, суміжну із питанням найманства [5].

Отже, чинна нормативна база є недостатньою для кваліфікації учасників гібридних конфліктів, а суміжні засоби кримінальної відповідальності не забезпечують належного охоплення найманицької діяльності як самостійного правового явища. Подальший розвиток права у цій сфері потребує або розширювального тлумачення існуючих норм, або формування окремого міжнародно-правового механізму регулювання приватних воєнізованих структур.

Список використаних джерел

1. Additional Protocol I to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and Relating to the Protection of Victims of International Armed Conflicts (Protocol I), 8 June 1977. Art. 47.
2. International Convention against the Recruitment, Use, Financing and Training of Mercenaries, 4 December 1989, UN Doc. A/RES/44/34.
3. Singer P.W. (2003). Corporate Warriors: The Rise of the Privatized Military Industry. Ithaca: Cornell University Press. 330 p.
4. Rome Statute of the International Criminal Court, 17 July 1998, UN Doc. A/CONF.183/9. Art. 8.
5. ICTY, Prosecutor v. Tadić, Case No. IT-94-1-A, Appeals Chamber Judgment, 15 July 1999.

Аменицька Аліса
Науковий керівник – доц. Вдовічена Л.І.

ПРАВОВА ПРИРОДА НОТАРІАЛЬНОЇ ДІЇ

Юридичний термін «нотаріальна дія» є одним із найбільш уживаних у нормативно-правових актах, які регулюють нотаріальну діяльність в Україні. Він активно використовується для позначення ключових процедур та повноважень нотаріуса, відображаючи сутність і зміст його професійної діяльності. Водночас, попри тривале та усталене застосування цього поняття, а також його фундаментальне значення для правозастосовної практики, законодавець утримується від закріплення його офіційного визначення.

У правовій доктрині відсутня єдність підходів до розуміння правової природи поняття «нотаріальна дія»: одні дослідники розглядають її як результат нотаріальної діяльності, інші – як процес чи процедуру її здійснення, тоді як третя група науковців обґрунтовує комплексний підхід, поєднуючи обидві зазначені складові в єдину категорію [1]. З огляду на зазначене, можна дійти висновку, що процес оформлення нотаріальної дії пов'язаний із підготовчими діями – фактичним зверненням особи до нотаріуса, коли встановлюється її особа, перевіряються документи та з'ясовується можливість вчинення конкретної дії. Момент вчинення нотаріальної дії, у контексті ст. 52 ЗУ «Про нотаріат», визначається як завершення всіх процесуальних дій нотаріуса, що виражається у проставленні посвідчувального напису, підпису та печатки, після чого дія набуває юридичної завершеності та доказової сили [2].

Аналіз положень законодавства України про нотаріат дозволяє виокремити ключові ознаки нотаріальних дій, що визначають їх правову природу. Передусім, нотаріальна діяльність має публічний характер і здійснюється від імені держави, що закріплено у нормі закону: «Нотаріат в Україні – це система органів і посадових осіб, на які покладено обов'язок посвідчувати права, а також факти, що мають юридичне значення» [2]. Нотаріальні дії вчиняються виключно спеціально уповноваженими суб'єктами, а перелік таких дій є вичерпним і прямо визначений у ст. 34 Закону

України «Про нотаріат». Водночас, порядок вчинення нотаріальних дій є чітко регламентованим – здійснюються після оплати в день подання всіх необхідних документів [3]. Важливою ознакою нотаріальної дії, на яку також звертають увагу науковці, є її безспірність, що полягає в можливості вчинення нотаріусом нотаріальних дій лише за відсутності спору між заінтересованими особами щодо відповідних прав і обов'язків, за умови їх законності та дійсності поданих документів. У разі виникнення такого спору його вирішення здійснюється в судовому порядку [4]. Отже, сукупність зазначених ознак – публічний характер, вчинення від імені держави, спеціальний суб'єкт, визначеність переліку дій та регламентована процедура їх здійснення, а також безспірність – дає підстави стверджувати, що дія, яка відповідає цим критеріям, визнається нотаріальною дією у юридичному розумінні.

Враховуючи наукові підходи та законодавчі норми, можна дійти висновку, що нотаріальною дією є система дій нотаріуса (або уповноваженої особи на вчинення нотаріальних дій), спрямованих на підтвердження та надання законної сили волевиявленню і безспірним правам. Ознаки, що визначають юридичну природу нотаріальної дії – публічний характер, вчинення від імені держави, спеціальний суб'єкт, визначений перелік, регламентована процедура і безспірність.

Список використаних джерел

1. Німак М. О. (2017). Співвідношення понять «нотаріальна діяльність» та «реєстраційна діяльність нотаріуса». *Вісник НУ «ЛП»*. № 865. С. 413-420 URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2018/jun/13436/65.pdf>
2. Про нотаріат: Закон України від 02.09.1993 № 3425-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3425-12/conv#n352> (дата звернення: 15.03.2026)
3. Про затвердження Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України: Наказ Міністерства юстиції України від 22 лютого 2012 року № 296/5 (з наступними змінами і доповненнями) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0282-12#Text> (дата звернення: 24.03.2026)
4. Вдовічена Л. І. (2024). Правова природа нотаріальної дії: питання нормативного врегулювання. *Науковий вісник Ужгородського національного університету, Серія ПРАВО*. Випуск 85: частина 2. С. 264-269 <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.85.2.38>.

Андрієць Оксана
Науковий керівник – доц. Крайній П.І.

ПОЗАСУДОВИЙ ЗАХИСТ У СФЕРІ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ В УКРАЇНІ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ ДОСЛІДЖЕННЯ

Основою правової держави є ефективний захист прав людини у відносинах з публічною владою, позаяк під час взаємодії громадян і організацій з державними та місцевими органами часто виникають конфлікти, пов'язані з управлінськими рішеннями, наданням послуг і здійсненням контролю.

Традиційним способом захисту прав є звернення до суду. Проте суттєвими є і позасудові механізми захисту, які дають змогу швидше та ефективніше вирішувати суперечки (публічно-правові спори) без судового розгляду.

До основних позасудових інструментів захисту прав належать:

- адміністративна медіація: добровільна процедура врегулювання спору за участю медіатора;
- адміністративне оскарження: перегляд рішень, дій чи бездіяльності органів влади вищим адміністративним органом;
- дисциплінарна відповідальність посадових осіб публічної адміністрації;
- відшкодування шкоди, завданої незаконними рішеннями або діями органів влади;
- засоби самозахисту, зокрема реалізація права на мирні зібрання та інші легальні форми протесту[1].

Важливим етапом розвитку позасудового захисту стало прийняття Закону України «Про адміністративну процедуру» (далі – ЗАП). Ним впроваджуються стандарти, закріплені у ст. 41 Хартії основних прав ЄС. Цей закон, спрямований на забезпечення прозорості діяльності публічної адміністрації та захисту прав людини у відносинах із державою, встановлює єдині правила взаємодії між громадянами та органами влади під час розгляду адміністративних справ, прийняття адміністративних рішень і їх оскарження [3].

Суб'єктами адміністративного права у цих відносинах можуть бути органи публічної влади і приватні особи. Для запобігання порушенням прав застосовуються різні адміністративно-правові засоби захисту.

Основу позасудового захисту складають такі першорядні принципи: право бути вислуханим (обов'язок органу вислухати особу до прийняття несприятливого рішення); доступ до матеріалів справи (гарантія прозорості провадження); мотивування рішень (адміністрація зобов'язана детально обґрунтувати свою позицію); право на допомогу та представництво (спрощення процедури залучення захисників); забезпечення засобів правового захисту (інформування про порядок оскарження); право на відшкодування збитків (матеріальна відповідальність держави) [3].

Дотримання цих принципів є не лише вимогою гуманізації права, а й обов'язкова умова для набуття Україною членства в ЄС. Саме тому належне виконання процедурних правил на початковому етапі мінімізує конфліктність і знижує потребу у подальшому судовому оскарженні.

Важливим альтернативним способом вирішення публічно-правових спорів є медіація, яка дає змогу сторонам врегулювати конфлікт за допомогою переговорів за участю медіатора. Її перевагами є конфіденційність, економія часу та можливість досягнення взаємовигідного рішення.

Прийняття Закону України «Про медіацію» сприяє розвитку інших способів вирішення публічно-правових спорів, підвищує прозорість діяльності органів публічної влади та розширює можливості громадян щодо захисту своїх прав без звернення до суду [2]. Головним бар'єром для впровадження медіації в публічній сфері залишається «зв'язаність публічної адміністрації правом» та страх посадовців перед звинуваченнями у корупції при укладенні мирових угод. Вихід полягає у чіткому законодавчому наданні дискреційних повноважень для укладання медіаційних угод, що дозволить чиновнику діяти в межах закону, але з урахуванням гнучкості процедури [1].

Отже, розвиток позасудового захисту та впровадження загальної адміністративної процедури є основними умовами утвер-

дження в Україні правової держави, орієнтованої на ефективний захист прав людини відповідно до європейських стандартів.

Список використаних джерел

1. Ковбас І. В., Гавалешко П. С. (2024). Інструменти захисту прав, свобод та інтересів приватних осіб у сфері публічного врядування. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. № 4. С.55-61.
2. Про медіацію : Закон України від 16 листопада 2021 року № 1875-IX. Відомості Верховної Ради (ВВР). 2022. № 7. Ст. 51. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text>
3. Про адміністративну процедуру : Закон України від 17.02.2022 № 2073-IX : станом на 15 листоп. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2073-20#Text> (дата звернення: 19.03.2026).

Аузяк Софія
Науковий керівник – доц. Донченко О.П.

ОСОБЛИВОСТІ ЗАХИСТУ ЧЕСТІ ТА ГІДНОСТІ ЛЮДИНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Актуальність дослідження захисту честі та гідності в Україні на сьогодні зумовлена необхідністю: адаптації правового регулювання до умов воєнного стану; забезпечення ефективного судового захисту честі та гідності; реагування на нові інформаційні та соціальні виклики; узгодження національної практики із міжнародними стандартами захисту прав людини. Захист честі та гідності громадян набуває особливої гостроти через напругу між необхідністю мобілізації та недопущенням зловживань владними повноваженнями. Згідно зі ст. 3 Конституції України, людина, її життя, здоров'я, честь і гідність є найвищою соціальною цінністю [1]. Водночас практика територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки (ТЦК) демонструє численні випадки перевищення повноважень, коли дії представників держави безпосередньо посягають на особисту гідність цивільних осіб.

Найпоширенішими формами таких порушень стають незаконні затримання громадян на вулицях без участі поліції, примусове доставлення до ТЦК без належно оформлених повісток, фізичний тиск, побиття та публічне приниження. Судова практика вказує: співробітники ТЦК не мають права самостійно затримувати осіб – це виключна компетенція поліції. Будь-яке таке затримання автоматично тягне незаконність подальших дій, включаючи накази про мобілізацію (постанова Третього апеляційного адміністративного суду від 02.10.2025). Подібні дії кваліфікуються як перевищення влади (ст. 426-1 КК України) або навіть незаконне позбавлення волі (ст. 146 КК України), оскільки принижують гідність людини та створюють умови, що суперечать ст. 28 Конституції (заборона катувань і жорстокого поводження).

Воєнний стан не скасовує конституційних гарантій, проте ускладнює захист: обмежений доступ до правосуддя, зупинення

справ за ст. 251 ЦПК України. За даними Уповноваженого Верховної Ради з прав людини, кількість скарг на дії ТЦК зросла з 18 у 2022 році до понад 6100 у 2025 році, що свідчить про системний характер порушень. Такі практики не лише завдають моральної шкоди конкретним особам, а й підривають суспільну довіру, деморалізують населення та ускладнюють мобілізаційний процес загалом.

Механізми захисту включають: адміністративне оскарження дій ТЦК у судах (з частим скасуванням незаконних наказів про мобілізацію), позови про відшкодування моральної шкоди, звернення до Омбудсмена та фіксацію злочинів у поліції. Судова практика підтверджує ефективність таких інструментів: численні рішення скасовують протиправні дії ТЦК через порушення процедури [2. с. 29-30].

Отже, особливістю захисту честі та гідності людини в умовах воєнного стану є необхідність жорсткого контролю за діями державних органів, щоб мобілізаційні заходи не перетворювалися на свавілля. Лише чітке розмежування повноважень, обов'язкова фіксація дій (бодікамери), навчання персоналу ТЦК стандартам прав людини та оперативне реагування судів дозволять зберегти баланс між національною безпекою та недоторканністю людської гідності – найвищої конституційної цінності.

Список використаних джерел

1. Конституція України : Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> (дата звернення: 23.03.2026).
2. Юринєць Ю. Л., Летків Р. (2025). Правові механізми захисту права людини на гідність в умовах правового режиму воєнного стану та мобілізації в Україні. *Інформація і право*. № 1 (52). С. 22-32. URL: <http://il.ippi.org.ua/article/view/324653> (дата звернення: 23.03.2026).
3. Ризики порушення прав людини під час мобілізаційних заходів: аналіз та рекомендації. Український центр прав людини. 2025. URL: <https://uhrc.org.ua/наші-новини/ризики-порушення-прав-людини-під-час-м/> (дата звернення: 23.03.2026).

Батрамсєва Аліна
Наукова керівниця – доц. Руденко О.В.

КОЛІЗІЙНІ АСПЕКТИ ТРАНСКОРДОННОЇ РЕДОМІЦІЛЯЦІЇ КОМПАНІЙ ТА АДАПТАЦІЯ ТЕОРІЇ ОСІЛОСТІ

Інститут транскордонної редоміциляції дозволяє компанії змінити юрисдикцію, зберігаючи при цьому статус юридичної особи. Проте на практиці це загострює фундаментальну проблему міжнародного приватного права – як саме визначати особистий закон компанії (*lex societatis*). Цей концептуальний конфлікт правопорядків традиційно зводиться до протистояння двох підходів – теорії інкорпорації та теорії осілості [3].

Історично головною перешкодою для корпоративної мобільності була саме класична теорія осілості (*Sitztheorie*). Вона жорстко прив'язує *lex societatis* до реального місця розташування головного органу управління. Її суворе тлумачення вимагало, щоб компанія не просто переносила свій адміністративний центр, а обов'язково проходила процедуру ліквідації в державі створення з подальшою реінкорпорацією в новій країні. Такий підхід де-факто унеможлиблює редоміциляцію, адже її головна мета – забезпечити безперервне існування юридичної особи та зберегти правонаступництво.

Однак сучасна правозастосовна практика свідчить про поступову відмову від жорстких вимог. Ключову роль у цих змінах відіграло право ЄС через реалізацію свободи заснування. Прецедентною стала позиція Суду ЄС у справі *Polbud* (C-106/16). Суд чітко констатував, що вимога національного законодавця про ліквідацію компанії як передумова зміни її юрисдикції – невідправдане обмеження свободи заснування [2].

Сьогодні колізійне регулювання адаптується до цих реалій шляхом використання механізмів «розщеплення» колізійних прив'язок. Нормативним прикладом такого підходу є Директива (ЄС) 2019/2121 [1]. Вона запроваджує диференційоване застосування права: правопорядок держави, з якої компанія «виїжджає»,

регулює процедуру відокремлення (зокрема, захист кредиторів), а право приймаючої держави визначає порядок інтеграції компанії. Ці нововведення змусили навіть ті країни, які традиційно дотримувалися теорії осілості (наприклад, Німеччину), реформувати власне корпоративне законодавство та легалізувати транскордонну міграцію.

Щодо українського контексту, то вітчизняне колізійне регулювання традиційно базується на теорії інкорпорації. Однак відсутність деталізованого матеріально-правового механізму редомиціляції створює практичні перепони як для українських компаній, що прагнуть змінити юрисдикцію, так і для іноземних бізнесів, які планують мігрувати в Україну.

Отже, сучасне міжнародне приватне право об'єктивно потребує відмови від абсолютної дії теорії осілості. Для модернізації національного колізійного права найкращим рішенням стане впровадження гнучких норм. Вони мають дозволяти безперешкодну зміну *lex societatis* без процедури ліквідації і, водночас, гарантувати справедливий баланс інтересів самої корпорації, її кредиторів та міноритарних учасників на перетині дії різних правопорядків.

Список використаних джерел

1. Директива (ЄС) 2019/2121 Європейського Парламенту та Ради від 27 листопада 2019 року щодо внесення змін до Директиви (ЄС) 2017/1132 стосовно транскордонного перетворення, злиття та поділу. EUR-Lex: Access to European Union law. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32019L2121>
2. Judgment of the Court of Justice of the European Union of 25 October 2017 in Case C-106/16, Polbud – Wykonawstwo sp. z o.o., in liquidation. EUR-Lex: Access to European Union law. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:62016CJ0106>
3. Фединяк Г. С., Фединяк Л. С. (2021). Міжнародне приватне право: підручник. 6-те вид. Київ: Юрінком Інтер. 504 с.

Бігун Діана
Науковий керівник – асист. Яремчук В.В.

СПЕЦІАЛЬНИЙ ТРИБУНАЛ ЩОДО ЗЛОЧИНУ АГРЕСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ: ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Тема відповідальності російської федерації за міжнародні злочини в Україні особливо актуальна сьогодні.

25 червня 2025 року Президентом України та Генеральним секретарем Ради Європи була підписана Угода між Україною та Радою Європи про створення Спеціального трибуналу щодо злочину агресії проти України. «Основна відмінність нашого трибуналу від усіх, які існували, – це те, що ми створюємо його під час війни. Решта трибуналів створювалася після завершення, коли була зрозуміла переможена сторона і переможець», – зазначала Ірина Мудра, заступниця Керівника Офісу

Президента [5]. Трибунал створено в межах Ради Європи та фінансується державами, які підтримують ініціативу. Цей орган доповнює Міжнародний кримінальний суд (далі – МКС), адже Суд не має юрисдикції щодо злочину агресії [2].

Важливим аспектом цього трибуналу є невизнання імунітету керівництва держави-агресора, при доведенні вини, відповідальність нестимуть й громадяни Білорусі та Північної Кореї [4]. Також, відповідно до ст. 28 Статуту Спеціального трибуналу (далі – Статут) існує можливість проведення судового провадження за відсутності обвинуваченого (in absentia) [1].

Спеціальний трибунал містить такі органи: палати, Офіс Прокурора та Секретаріат (ст. 6 Статуту). Палати складаються з: Судді досудового провадження, Судової палати і Апеляційної палати (ст. 7 Статуту). Офіс Прокурора – незалежний орган, який складається з Прокурора Спеціального трибуналу, як мінімум одного Заступника Прокурора та іншого персоналу Офісу. Саме Офіс проводить незалежне розслідування, надає докази та проводить кримінальні переслідування (ст. 9 Статуту). Секретаріат – орган, який відповідає за забезпечення та обслуговування діяльності трибуналу (ст. 11 Статуту) [1].

Спеціальний трибунал має міжнародну правосуб'єктність та правоздатність. Він здійснює співробітництво з МКС, а також може укладати договори, домовленості з ООН, іншими міжнародними організаціями чи державами для досягнення своїх цілей [3]. Він користується правосуб'єктністю в межах національного законодавства держави, у якій він перебуває, і національного законодавства України [1].

Розпуск трибуналу чи скасування Угоди відбувається за згодою всіх сторін. Розпуск Спеціального трибуналу відбувається після виконання його мандату, після того, як Президент Спеціального трибуналу підтверджує, що всі поставлені цілі були виконані (ст. 54 Статуту). За обставин, може утворюватися залишковий механізм, який утворює Керівний комітет [1].

Отже, Угода про створення Спеціального трибуналу є вкрай важливою для сучасного міжнародного кримінального права. Вона дає змогу відновити справедливість і утворює прецедент утворення спеціального трибуналу під час активних бойових дій.

Список використаних джерел

1. Угода між Україною та Радою Європи про створення Спеціального трибуналу щодо злочину агресії проти України. Статут Спеціального трибуналу щодо злочину агресії проти України : Угода Україна від 25.06.2025 : станом на 15 лип. 2025 р.
2. Cosneanu G. (2025). Special tribunal for Ukraine - a new challenge for international criminal justice. *The Journal of the National Institute of Justice*. No. 3(74). P. 25–31.
3. Williams P. R., Beta S. (2025). Toward Justice for Ukraine: Designing a Tribunal for the Crime of Aggression. *SSRN Electronic Journal*. P. 497–509.
4. Council of Europe. Часті запитання – Спеціальний трибунал щодо злочину агресії проти України. URL: <https://rm.coe.int/faq-special-tribunal-ukraine-updated-25-june-2025-ukr-version/488028e23d> (дата звернення: 24.03.2026).
5. Ірина Мудра: «Спецтрибунал щодо російської агресії – унікальний: ми створюємо його під час війни, а не після її завершення». URL: Ірина Мудра розповідала деталі спеутрибуналу проти Росії (дата звернення: 24.03.2026).

Боднар Кіра
Науковий керівник – асист. Савчин Н. М.

ГАРАНТІЇ ПРАВА НА ЗАХИСТ НА ДОСУДОВОМУ РОЗСЛІДУВАННІ

Ефективність кримінального провадження та довіра до системи правосуддя напругу залежать від балансу між повноваженнями сторони обвинувачення та можливістю сторони захисту реалізувати своє право на захист.

Одна з найгостріших проблем зосереджена у ст. 303 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України), яка встановлює вичерпний перелік рішень, дій чи бездіяльності слідчого або прокурора, що можуть бути оскаржені під час досудового розслідування [1]. Однак на практиці вона підкреслює неправомірність дій, що опиняються поза межами негайного та ефективного судового контролю. Як наслідок, підозрюваний та інші учасники кримінального провадження позбавлені найважливішої гарантії – можливості в найкоротший термін припинити незаконні дії сторони обвинувачення та відновити свої порушені права [2, с. 59].

Такий стан речей не сприяє досягненню завдань кримінального провадження, призводить до прямих негативних наслідків для самого досудового розслідування та створює небезпечний прецедент безкарності. Усвідомлюючи, що певні неправомірні дії не матимуть миттєвих процесуальних наслідків, недобросовісний слідчий отримує можливість маніпулювати процесом. Зокрема для вчинення таких дій можуть використовуватися нові технології, наприклад, генерування за допомогою штучного інтелекту текстів з посиланнями на вигадані норми чи вигадану судову практику. Без можливості негайного судового реагування на подібні факти, сторона захисту опиняється у заздалегідь програшному становищі [3, с. 37]. Саме тому своєчасне оскарження дій сторони обвинувачення дозволило б учасникам кримінального провадження припинити триваючі порушення прав та вимог процесуального законодавства, які надалі призводять, зокрема, й до визнання доказів недопустимими. Натомість наразі слідчі

судді, формально посилаючись на вичерпний перелік рішень, дій та бездіяльності слідчого, дізнавача, прокурора, які підлягають оскарженню на етапі досудового розслідування, ігнорують очевидні порушення з боку сторони обвинувачення. Водночас чинне законодавство пропонує «відкладений» захист: тобто ці порушення можуть стати предметом розгляду на етапі підготовчого судового засідання, що не дає особі захистити свої права вчасно. Ця проблема має бути вирішена шляхом законодавчих змін: внесення корективів до ст. 307 КПК України, розширивши її дію і на суд, або ж доповнивши ч. 2 ст. 315 КПК України правом суду «визнати рішення, дії, бездіяльність слідчого, прокурора, вчинені або прийняті під час досудового розслідування – протиправними». Таке нововведення дозволить відокремити оцінку правомірності дій сторони обвинувачення від розв'язання питання про допустимість доказів, що жодним чином не порушить встановлений КПК України порядок дослідження доказів. Це дозволить суду об'єктивно оцінювати відповідність дій представників сторони обвинувачення вимогам кримінального процесуального законодавства, не прив'язуючись до наслідків такого порушення та ролі певного доказу у межах наявного кримінального провадження [3, с. 75].

Отже, інститут оскарження рішень, дій чи бездіяльності представників сторони обвинувачення потребує докорінного перегляду з метою розширення переліку дій, що підлягають оскарженню на етапі досудового розслідування, та забезпечення реального, а не формального судового контролю за дотриманням прав людини та завдань кримінального провадження на всіх його етапах.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI. Відомості Верховної Ради України. 2013. № 9–10, № 11–12, № 13. Ст. 88. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>
2. Ювшин В. В. (2025). Забезпечення прав і свобод підозрюваного на стадії досудового розслідування: дис. ... доктора філософії за спеціальністю 081 – «Право». Національна академія внутрішніх справ, Київ. 225 с.
3. Андрух В. В. (2025). Оскарження у досудовому кримінальному провадженні: дис. ... доктора філософії за спеціальністю 081 «Право». Донецький державний університет внутрішніх справ, Кропивницький. 239 с.

Бурлака Ігор
Науковий керівник – асист. Савчин Н. М.

СЛІДЧИЙ СУДДЯ ЯК ГАРАНТ ПРАВ УЧАСНИКІВ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Запровадження інституту слідчого судді в кримінальний процес України стало фундаментальним кроком до утвердження принципу верховенства права та переходу від каральної до правозахисної моделі судочинства. Відповідно до п. 18 ч. 1 ст. 3 Кримінального процесуального кодексу України, слідчий суддя – це суддя, уповноважений здійснювати судовий контроль за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні. Його правова природа полягає у виконанні ролі незалежного арбітра, який на досудовому етапі забезпечує баланс між владними повноваженнями держави та гарантіями недоторканості особи [1].

Ключовим аспектом діяльності слідчого судді є виконання функції так званого «процесуального фільтра». Жодне суттєве втручання у конституційні права особи – зокрема затримання, обшук чи арешт майна – не може бути здійснене без попереднього судового контролю. При цьому слідчий суддя не обмежується формальним погодженням клопотань сторони обвинувачення, а перевіряє їх на відповідність критеріям законності, обґрунтованості та пропорційності.

Особливого значення набуває ст. 206 КПК України, яка покладає на слідчого суддю обов'язок захисту прав людини. У випадку, якщо особа утримується під вартою без належних правових підстав, суддя зобов'язаний негайно ухвалити рішення про її звільнення. Такий механізм є проявом принципу Habeas Corpus і виступає важливою гарантією від свавільних дій правоохоронних органів [2].

Слідчий суддя забезпечує захист не лише підозрюваного, а й інших учасників кримінального провадження, зокрема потерпілих та заявників. Це реалізується через можливість оскарження рішень, дій чи бездіяльності слідчого або прокурора відповідно

до ст. 303 КПК України. У разі ігнорування заяви про кримінальне правопорушення або безпідставного закриття провадження, саме звернення до слідчого судді дозволяє особі відновити своє право на доступ до правосуддя.

Крім того, слідчий суддя сприяє реалізації принципу змагальності сторін, надаючи стороні захисту можливість ініціювати проведення процесуальних дій, зокрема призначення експертиз або витребування доказів. Це сприяє забезпеченню рівності процесуальних можливостей сторін обвинувачення та захисту [3].

Таким чином, слідчий суддя виступає як гарант законності та справедливості на досудовій стадії кримінального процесу. Його діяльність спрямована на недопущення порушення прав людини та перетворення кримінального провадження на інструмент неправомірного тиску. Ефективний судовий контроль забезпечує відповідність обмежень прав особи критерію «необхідності у демократичному суспільстві» та узгоджується зі стандартами Європейського суду з прав людини [4].

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI. Відомості Верховної Ради України. 2013. № 9-10, № 11-12, № 13. ст. 88. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення: 18.03.2026).
2. Галаган В. І. (2023). Процесуальний статус слідчого судді в Україні: монографія. Київ: АртЕк. 210 с.
3. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційною скаргою щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 307 Кримінального процесуального кодексу України від 17 червня 2020 року № 7-р(П)/2020. Офіційний вісник України. 2020. № 54. ст. 1774.
4. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод : міжнародний документ від 04.11.1950 / Рада Європи. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата звернення: 18.03.2026).

Бурякова Олеся
Науковий керівник – доц. Галкевич С. В.

ЦИФРОВА СПАДЩИНА У ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ

Щодня суспільство стрімко розвивається, і разом з тим, більшого поширення набувають цифрові об'єкти. Відповідно і питання їх успадкування стає все більш актуальним.

Положення Цивільного кодексу України (далі – ЦК України) не визначають поняття саме цифрової спадщини, проте можна зробити висновок, що загальні положення про спадкування поширюються і на цифрові речі. Для правильного розуміння предмету спадкування ЦК України містить визначення цього поняття. Саме під цифровою річчю законодавець розуміє благо, що створюється та існує виключно у цифровому середовищі та має майнову цінність [1]. До них належать: віртуальні активи (криптовалюти, токени, NFT), цифровий контент (музика, відео, електронні книги, мобільні застосунки, комп'ютерні ігри) та інші блага, такі як цифрові права та облікові записи (акаунти в соціальних мережах, облікові записи в іграх, електронні квитки, підписки, доменні імена і т.д.) [2].

Відповідно до ст. 1217 ЦК України спадкування цифрових речей, як і інших, здійснюється або за заповітом, або за законом [1]. Спадкування за заповітом не викликає труднощів, оскільки у ньому можна вказати не лише перелік цифрових об'єктів, які успадковуються, але й дати належні інструкції, які дозволять спадкоємцям отримати до них доступ. Водночас, під час спадкування за законом виникає певна колізія між нормами Цивільного кодексу: з одного боку є певне майно, яке особа успадкувала, з іншого ж – спадкоємець не може ним розпоряджатися, бо немає доступу до нього, через відсутність необхідних ключів, паролів і т.д., якою, зазвичай, володіє лише потенційний спадкодавець. У сучасних умовах забезпечення доступу до об'єктів цифрової спадщини становить одну з основних проблем правозастосування у сфері спадкування. Реальна реалізація прав спадкоємців безпосередньо залежить від можливості отримання санкціонованого

доступу до облікових записів та криптогаманців спадкодавця, що є необхідною умовою фактичного переходу права власності на цифрові активи [2].

Наразі лише великі корпорації, що володіють цифровими сервісами, такі як: Apple, Meta, X, Telegram, Viber, передбачають механізми попереднього визначення кола осіб, яким надаватиметься право доступу до персональних даних користувача у разі його смерті. Водночас, якщо спадкодавець не залишив відповідного волевиявлення або сервіс не передбачає спеціальних функцій, отримання доступу до цифрової спадщини суттєво ускладнюється, а інколи стає можливим лише за рішенням суду [3].

Тому для уникнення таких розбіжностей, спадкодавцю краще заранні потурбуватися про своє цифрове майно та скласти, так званий «цифровий (електронний) заповіт» – окремий документ, що міститиме чіткі вказівки щодо цифрової спадщини: доступ до онлайн-акаунтів, цифрових активів; зазначено місце зберігання автентифікаційних даних, паролів та інших інструментів доступу до об'єктів цифрової власності [3].

Відсутність чітких визначень, конфіденційність та захист персональних даних – є основними викликами у приватному праві. Вбачається за доцільне розроблення та прийняття спеціалізованих нормативно-правових актів, спрямованих на законодавче закріплення правового статусу цифрових об'єктів та регламентацію процедурних аспектів їхнього успадкування. Оскільки, лише визначення поняття цифрової речі у ст. 179-1 ЦК України не є достатнім для врегулювання усіх питань, що стосуються, наприклад: цифрового заповіту, який дозволив би власнику за життя визначити порядок передачі свого цифрового майна чи створення спеціалізованого депозитарію або захищеного сховища для зберігання автентифікаційних даних, документації та іншої конфіденційної інформації, що підлягає передачі правонаступникам у разі настання визначених юридичних умов.

Тож, ефективне врегулювання цифрової спадщини потребує як свідомого підходу особи до управління своїми цифровими активами за життя, так і законодавчих змін.

Список використаних джерел

1. Цивільний кодекс України: Верховна Рада України від 16.01.2003, № 435-IV; станом на 01.02.2026.
2. Мартинова А. П. (2024). Проблеми цифрової спадщини: правове регулювання в Україні та світі. *Теоретичні та практичні проблеми реалізації норм права*. Кременчук, Україна, 5–7 груд. С. 114–117.
3. Сех Ю. З. (2024). Особливості спадкування цифрових активів. *Актуальні питання у сучасній науці*. С. 488–497.

Василевська Анна
Науковий керівник – доц. Галкевич С.В.

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЕЛЕКТРОННИХ ДОГОВОРІВ І ПРОБЛЕМИ ЇХ ЗАСТОСУВАННЯ

У сучасну інформаційну епоху суспільства електронний документообіг відіграє ключову роль. Як частина цифрової економіки, електронні договори забезпечують ефективну та швидку взаємодію між суб'єктами підприємницької діяльності, фізичними особами та державою.

Електронний договір – це домовленість двох або більше сторін, спрямована на встановлення, зміну або припинення цивільних прав і обов'язків та оформлена в електронній формі, що закріплюється в Законі України «Про електронну комерцію» [1]. Форма таких електронних правочинів закріплена у статті 207 Цивільного кодексу, де визначено, що письмова форма правочину вважається дотриманою, якщо його умови закріплені в електронних документах, телеграмах або листах, якими сторони дистанційно обмінялися між собою. Також угода визнається письмовою у разі передачі даних через узгоджені електронні комунікаційні мережі [2].

Такий договір забезпечує сторонам взаємодію на відстані, що полегшує процес укладення правочинів та регулює активний розвиток електронної комерції та має багато інших переваг. Однією з основних є швидкість укладання угод, бо сторони можуть укладати договори без особистої зустрічі. Також електронні угоди зменшують витрати на паперовий документообіг і підвищують ефективність адміністративних процедур. Однією з ключових інновацій у сфері регулювання майнових та немайнових відносин є застосування смарт-договорів як інструменту фіксації домовленостей між суб'єктами господарювання. Впровадження вказаних алгоритмів на базі технології блокчейн спрямоване на оптимізацію часових, фінансових та технічних ресурсів. Дана технологія забезпечує трансформацію стандартних договірних умов у цифровий код, що підлягає зберіганню в децентралізованих комп'ютерних мережах, зберігаючи при цьому правову природу традиційного правочину [3].

Використання електронних договорів супроводжується низкою труднощів, зокрема з перевіркою ідентифікації сторін. У цифровому середовищі виникають питання щодо методів підтвердження особи та її чіткого волевиявлення, так як важко перевірити умови у яких людина вчиняла даний правочин і чи немає вірогідності примусу особи третьою стороною задля вчинення електронного правочину з вигодою для іншої. Також поширеною є проблема викрадення даних, які викрадачі можуть використовувати для фальшивих електронних договорів. Проте варто зазначити, що зараз розвиваються способи захисту даних завдяки модернізації систем зберігання, резервного копіювання, шифрування та електронного підпису.

Тому перспективним є розвиток нормативно-правового регулювання в цифровій сфері, направлений на врегулювання ідентифікації сторін електронних договорів, а також захист їх даних. Також, на нашу думку, потребує детального врегулювання смарт-договір як один з найперспективніших форм електронних договорів у майбутньому. Адже такий електронний договір забезпечує прозорість укладення, завдяки закріпленню умов договору в блокчейні, що унеможлиблює їх зміну без згоди сторін.

Список використаних джерел

1. Цивільний кодекс України. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 20.03.2026).
2. Про електронну комерцію. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/675-19> (дата звернення: 20.03.2026).
3. Пилипенко С. (2020). Особливості правового регулювання відносин за договором, укладеним в електронній формі. *Entrepreneurship, Economy and Law*. № 8. С. 48–53. URL: <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2020.8.08> (дата звернення: 20.03.2026).

Власюк Євген
Науковий керівник – доц. Кіріяк О. В.

СМАРТ-КОНТРАКТИ ЯК НОВІТНЯ ФОРМА УГОДИ: ПРАВОВА ПРИРОДА ТА РЕГУЛЯТОРНІ ПЕРСПЕКТИВИ

Стрімка еволюція цифрової економіки зумовила необхідність переосмислення класичних цивільно-правових концепцій. Технологія блокчейн запровадила інструмент смарт-контрактів, що автоматизують транзакції без традиційних посередників. Основна правова проблема полягає у суперечності між радикальною доктриною «Код є закон» (Code is Law) та принципами цивільного права, зокрема через незмінність алгоритмів, що обмежує гнучкість правовідносин.

У 1996 році Нік Сабо визначив смарт-контракт як набір цифрових обіцянок та протоколів, у межах яких сторони виконують ці обіцянки [1]. Він порівнював цей механізм із торговим автоматом: пристроєм, що автоматично здійснює обмін при виконанні заданих умов. Сучасні смарт-контракти дозволяють інтегрувати умови угоди безпосередньо в цифрові активи, забезпечуючи проактивне виконання зобов'язань [2].

Ключовою особливістю смарт-контрактів є перехід від моделі *ex post* (захист після порушення) до *ex ante* (автоматичне запобігання порушенню). Це фактично усуває можливість невиконання у традиційному сенсі, проте створює ризики через відсутність гнучкості. Код не здатний адекватно відобразити оціночні юридичні категорії, такі як «добросовісність» та «розумність», що за певних обставин може призвести до несправедливості [3].

Наукова дискусія фокусується на тому, чи є смарт-контракт окремим видом договору, чи лише механізмом його виконання. Часто смарт-контракт є лише програмним засобом реалізації юридичної угоди, яка існує у спільних намірах сторін [3]. Проте у випадках купівлі NFT код може бути єдиною формою існування договору.

Доктрина ідеальності коду була спростована практикою, зок-

рема атакою на The DAO у 2016 році. Вразливість алгоритму призвела до викрадення коштів, що довело: юридичне втручання необхідне, коли код не відображає справжньої волі сторін. Судова влада зберігає за собою право аналізувати «юридичну істину», яка має пріоритет над технічним виконанням [3].

Європейський Союз став лідером у нормуванні цієї сфери, прийнявши Data Act (Регламент (ЄС) 2023/2854). З 2025 року смарт-контракти мають відповідати суворим вимогам:

- стійкість та контроль доступу: захист від помилок та маніпуляцій;
- безпечне припинення: наявність механізму зупинки транзакцій («Kill Switch»);
- архівування даних: можливість аудиту операцій у минулому;
- узгодженість: відповідність коду юридичним умовам угоди [4].

Висновок. Смарт-контракти є ефективним інструментом цифровізації, проте вони не повинні розглядатися як автономні суб'єкти поза законом. Державне регулювання є необхідною «мережею безпеки», що запобігає негативним наслідкам механічної жорсткості коду та гарантує правовий захист учасників обігу.

Список використаних джерел

1. Сабо Н. (1996). Смарт-контракти: будівельні блоки для цифрових ринків. 1996.
2. Сабо Н. (1997). Ідея смарт-контрактів.
3. Вербах К., Корнелл Н. (2017). Контракти Ex Machina. *Duke Law Journal*. Т. 67, № 2. С. 313–382.
4. Регламент (ЄС) 2023/2854 Європейського Парламенту та Ради від 13 грудня 2023 року про гармонізовані правила щодо справедливого доступу до даних та їх використання (Акт про дані).

Водоп'ян Анастасія
Наукова керівниця – доц. Процьків Н.М.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЙКРАЩИХ ІНТЕРЕСІВ ДИТИНИ ЧЕРЕЗ ПРОЦЕДУРИ МЕДІАЦІЇ

У сучасному приватному праві України одним із ключових принципів у сфері сімейних відносин є забезпечення найкращих інтересів дитини. Особлива важливість цього принципу виявляється у випадках конфліктів між батьками, які стосуються питань виховання, вибору місця проживання дитини чи визначення рівня участі кожного з батьків у її житті. Хоча традиційний судовий розгляд таких справ планується на підставі законодавства, його процедурність часто не здатна повністю врахувати індивідуальні особливості конфлікту й психологічний контекст. У такій ситуації медіація виступає альтернативою, яка пропонує більш гнучкі й збалансовані рішення з акцентом на благо дитини.

Сімейний кодекс України (статті 7, 141, 160, 161) встановлює, що під час вирішення спорів, пов'язаних із дитиною, пріоритет має надаватися її найкращим інтересам [1]. Закон України «Про охорону дитинства» також проголошує цей принцип як головний у державній політиці щодо дітей [2]. Водночас через відсутність чіткого легального визначення дане поняття нерідко набуває оціночного характеру.

У наукових колах воно трактується як забезпечення фізичного, психоемоційного добробуту дитини, стабільності її оточення та підтримки соціальних зв'язків. Така багатогранність визначає необхідність застосування гнучкіших правових механізмів.

Одним із таких інструментів є медіація – добровільний, конфіденційний та структурований процес врегулювання спорів за участю нейтрального посередника, як це визначено Законом України «Про медіацію» [3]. Даний підхід відображає принцип диспозитивності, закріплений у Цивільному кодексі України, який гарантує сторонам право самостійно визначати свої обов'язки та зобов'язання [4]. З цієї точки зору медіація дозволяє створювати індивідуальні рішення, які оптимально враховують потреби й інтереси дитини.

На відміну від судового процесу, який базується на принципах змагальності, медіація орієнтована на досягнення консенсусу. Це сприяє зниженню напруженості між сторонами та позитивно впливає на емоційний стан дитини. Дослідження у сфері сімейного права свідчать про те, що тривалі та гострі конфлікти між батьками шкодять розвитку дитини, тоді як конструктивні способи взаємодії створюють основу для її гармонійного розвитку. У цьому контексті медіація виконує не лише функцію вирішення спорів, але й слугує ефективним способом профілактики потенційних негативних наслідків.

Важливою складовою є залучення дитини до процесу прийняття рішень. Сімейний кодекс України надає їй право висловлювати свою думку в справах, котрі безпосередньо стосуються її життя [1]. Медіація забезпечує більш адаптований підхід до реалізації цього права з урахуванням вікових і психологічних особливостей дитини. Утім, фахівці наголошують на необхідності уникнення ситуацій, коли дитина опиняється в центрі батьківських конфліктів.

Переваги медіації у контексті забезпечення найкращих інтересів дитини є численними: вона враховує індивідуальні умови кожної ситуації, сприяє добровільному виконанню узгоджених домовленостей та забезпечує тривалий контакт і гармонійні стосунки між батьками. Проте певних ризиків уникнути складно, зокрема можливості нерівності сторін чи недостатньої компетентності медіатора, що можуть негативно вплинути на результат процесу.

Список використаних джерел

1. Сімейний кодекс України : Закон України від 10.01.2002 р. № 2947-III // Відомості Верховної Ради України. 2002. № 21-22. Ст. 135.
2. Про охорону дитинства : Закон України від 26.04.2001 р. № 2402-III // Відомості Верховної Ради України. 2001. № 30. Ст. 142.
3. Про медіацію : Закон України від 16.11.2021 р. № 1875-IX // Голос України. 2021. № 236.
4. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. 2003. № 40-44. Ст. 356.

Волинська Тетяна
Наукова керівниця – асист. Нестеренко Л.Б.

ЕКОЛОГІЧНІ ПОДАТКИ ЯК ІНСТРУМЕНТ «ЗЕЛЕНОГО ПЕРЕХОДУ»: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ

Пильна увага світової спільноти до незадовільного стану навколишнього середовища та екологічних проблем зумовила необхідність визначення економічних механізмів та інструментів формування екологічної політики, адже збереження довкілля є важливим елементом економічної стабільності держави.

Екологічні, або «зелені» податки – це податкова категорія, яка вводиться для зменшення шкоди довкіллю або стимулювання переходу до безвуглецевої економіки, наприклад, через інвестиції у відновлювану енергетику. Зазвичай до таких податків включаються податки на використання енергоресурсів, транспортні податки, податки на зупинення та орендні платежі за використання природних ресурсів [1]. У порівнянні з міжнародною практикою, застосування екологічних податків в Україні є досить обмеженим і потребує розширення для досягнення більшого екологічного ефекту [2], адже метою запровадження цих податків є стимулювання сталого економічного зростання та збільшення бюджетних надходжень, які можна спрямувати на екологічні ініціативи. Основна мета більшості екологічних податків та зборів – не наповнення державного бюджету, а стимулювання «забруднювачів» до використання більш екологічних технологій. Якщо порівняти систему екологічного оподаткування в ЄС та Україні можна дійти певних висновків: завдяки широкому розумінню екологічного податку в країнах ЄС, він виконує як регулюючу, так і фіскальну функції, що дозволяє надходженням від екологічного оподаткування перевищувати державні витрати на природоохоронну діяльність. Україні необхідно забезпечити прозорість витрат, посилити моніторинг використання коштів і переглянути перелік видів діяльності, що фінансуються з екологічних фондів. Це дозволить уникнути нецільових витрат і забез-

печити спрямування коштів на пріоритетні екологічні ініціативи, також запровадити класифікацію податків, аналогічну до європейської, щоб виділити групу екологічних податків. В свою чергу такі зміни допоможуть чітко визначити обсяги надходжень до бюджету за завдану шкоду довкіллю та спрямувати їх на «озеленення» економіки через екологічно орієнтовані фінансові інструменти (облігації, кредити, гранти) та на інформаційно-освітню підтримку. Важливим є вдосконалення ставки всіх видів екологічного податку, оскільки чинні ставки не забезпечують достатніх стимулів для зниження забруднення та не приносять державі достатніх надходжень для покриття витрат на ліквідацію його наслідків [3]. «Зелене» оподаткування є ефективним інструментом зменшення податкового навантаження на екологічно відповідальні підприємства та стимулювання екологічних інновацій. Його мета – забезпечити фінансову мотивацію для підприємств знижувати негативний вплив на навколишнє середовище та впроваджувати новітні екологічні технології [4].

Отже, екологічні податки є життєво важливим інструментом для просування зеленої економіки та фінансування сталого розвитку інфраструктури. Вони не лише створюють економічні стимули для зменшення забруднення та підвищення ефективності використання ресурсів, але й створюють надійний потік доходів для фінансування основних проектів зеленої інфраструктури.

Список використаних джерел

1. Cecere G, Corrocher N, Gossart C et al. (2014). Lock-in and path dependence: an evolutionary approach to eco-innovations. *J Evol Econ*. 24. P. 1037–1065. URL: <https://link.springer.com/doi/10.1007/s00191-014-0381-5>
2. Застосування екологічних податків в Україні: аналітична записка. URL: <https://ces.org.ua/environmental-taxes-inukraine-policy-brief/>
3. Екологічний податок: світовий і український підходи. URL: <https://www2.deloitte.com/ua/uk/pages/pressroom/deloitte-press/2019/green-tax.html>
4. Булавинець В. М. (2020). Екологічне оподаткування як інструмент «зелених» фінансів. *Ефективна економіка*. № 12. URL: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.12.116>.

Востріков Тімур
Науковий керівник – доц. Процьків Н.М.

ДОГОВІРНІ ВІДНОСИНИ У СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ: ПОТОЧНА СУДОВА ПРАКТИКА

В умовах швидкого розвитку інновацій в сфері оборони, креативної індустрії, штучного інтелекту, договірні відносини в сфері інтелектуальної власності стають дедалі важливішими. В свою чергу законодавство у галузі в останні роки стало дедалі динамічнішим. Правова система відповідає на виклики які виникають у цих відносинах, значну роль в чому відіграють суди.

Різноманіття договорів у сфері інтелектуальної зумовлює першу проблему – кваліфікація договорів. Інноваційна діяльність має комплексний характер, об'єкти інтелектуальної власності мають різний ступінь готовності, наприклад можуть потребувати підготовки до впровадження або покращення розробленого, як наслідок виникає їх різноманітна правова природа [1]. Верховний Суд у справі №569/9366/17 наводить приклади непоіменованих договорів: між співавторами, про розподіл прав на службові об'єкти, про передачу ноу-хау, прямо зазначає про «різноманітні договірні відносини» [2]. Верховний Суд в справі щодо гемостатичного засобу «Кровоспас», застосовує принцип свободи договору, доктрину *venire contra factum proprium* в основі якої лежить принцип добросовісності, здійснюючи тлумачення правочинів на користь їх дійсності, чинності та виконаності, і відмовляє у перекваліфікації непоіменованого договору на ліцензійний [3].

Верховний Суд визнає відсутність цивільної дієздатності на передачу прав на оригінали композицій за наявності прав лише на кавер-версії. Недійсність старого ліцензійного договору є підставою не вважати його таким, що впливає на нові, відповідно до статті 1113 ЦК України [4].

Щодо торговельних марок, ВС встановив два важливих існуючих правових аспекти: державна реєстрація не є обов'язковим елементом договору з розпорядження торговельною маркою;

до моменту реєстрації майнове право в набувача не виникає [5]. ВС надає перевагу нормам ЦК України над спеціалізованим законом про торговельні марки, визнаючи право лише за спільною згодою не тільки на розпорядження, а й на використання [6].

Правові позиції викладені в цих та інших рішеннях свідчать про декілька ключових методологічних орієнтирів для вирішення спорів. По-перше, пріоритет загальних засад цивільного законодавства при кваліфікації договорів та їх тлумаченні, поважаючи свободу договірних відносин в інтелектуальному праві. По-друге, передбачуваність істотних умов правочинів та чітке розмежування дійсності договору та моменту виникнення майнових прав. По-третє, застосування пріоритету норм ЦК України, презумпції правомірності правочину, та заборони суперечливої поведінки як інструментів забезпечення стабільності цивільного обороту.

Протягом останніх семи років обсяг правових позицій із питання значно зростає, намагаючись виступати механізмом адаптації приватноправового регулювання до сучасних викликів. Судова практика формує узгоджену методологію із мінімізації колізій, заповнення прогалин, забезпечення єдиного правозастосування, зменшення зловживання правом, таким чином, у сукупності, створюючи передбачувані стандарти поведінки для учасників договірної обороту.

Список використаних джерел

1. Холявка С. В. (2023). Цивільно-правові договори у сфері інноваційної діяльності : дис. ... д-ра філософії: Львів. 185 с.
2. Постанова Верховного Суду від 15.09.2021 у справі № 569/9366/17. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/99818609>
3. Постанова Верховного Суду від 13.04.2022 у справі № 366/599/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/103986053>
4. Постанова Верховного Суду від 15.08.2019 у справі №910/14843/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/83691548>
5. Постанова Верховного Суду від 13 березня 2025 року у справі №757/49581/23-ц. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126020997>
6. Постанова Верховного Суду від 08.11.2023 у справі № 755/3412/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114904614>.

Габа Данійл
Науковий керівник – асист. Анатійчук В.В.

ДОГОВОРИ ПРО НАДАННЯ ХМАРНИХ ПОСЛУГ (CLOUD COMPUTING): ВИЗНАЧЕННЯ ПРАВОВОЇ ПРИРОДИ ТА ЗМІСТУ

Розвиток технологічних можливостей людства сприяв виникненню певних цифрових можливостей. Однією з таких опцій є хмарні послуги. Хмарні послуги перебувають у багатьох сферах життя, та можуть відповідати широкому спектру цілей і завдань. До прикладу: у контексті комерційної діяльності користування хмарними середовищем безпосередньо дає широкий вибір ресурсів для кожного напрямку, вирішення проблем, розвиток потужності та потенціалу. Відносини які пов'язані з використанням хмарних сервісів перебувають у стадії активного росту. Тому виникає необхідність розглядати дане явище у правовій парадигмі.

Одним із ключових юридичних аспектів функціонування хмарних сервісів є договірне регулювання взаємодії між провайдером та споживачем. Паралельно з еволюцією цих відносин відбувається активне вдосконалення нормативно-правової бази, що регламентує використання хмарних ресурсів.

У науковій спільноті триває активна дискусія щодо правової природи договірних відносин у сфері хмарних послуг. Сучасне цивільне законодавство характеризується термінологічним різноманіттям, оскільки Цивільний кодекс містить широкий спектр договорів, пов'язаних зі створенням, передачею, реалізацією, розповсюдженням та іншими операціями з інформацією.

У провазастосовній практиці постає питання розмежування хмарних послуг та ліцензійних договорів. Наприклад, у моделі SaaS (програмне забезпечення як послуга) користувач не отримує копію програми для інсталяції на власний пристрій, а лише отримує доступ до її функціоналу через мережу. Це підтверджує сервісну, а не майнову природу відносин [1].

Стосовно визначення юридичної природи таких відносин існують різні підходи. Ми поділяємо позицію Наталії Давидової, яка класифікує договори про надання хмарних послуг саме як різ-

новид договорів про надання послуг [2]. Основним аргументом на користь цієї тези є подібність об'єктів правовідносин: якщо у класичному договорі про надання послуг предметом є певні дії виконавця, спрямовані на задоволення потреб замовника, то в «хмарному» контексті дія виконавця полягає у забезпеченні цифрових можливостей для побутових чи комерційних цілей користувача. Додатковим підтвердженням є порядок розрахунків: як і в загальних цивільно-правових послугах, оплата за хмарні ресурси здійснюється за фактично спожитий обсяг отриманих можливостей у межах встановлених строків та тарифів.

Закон України «Про хмарні послуги» закріплює невичерпний перелік умов, що формують зміст договірних відносин у цій сфері. Концептуально ці положення можна класифікувати на загальні та спеціальні. До загальних належать умови, притаманні більшості цивільно-правових правочинів, як-от: визначення предмета, строк дії договору, ціна, а також порядок та підстави його розірвання [3].

У змісті договору особливе місце посідають спеціальні умови, що ідентифікують об'єкт сервісної взаємодії та алгоритми функціонування цифрових ресурсів. Ключовим елементом таких умов є закріплення за надавачем послуг обов'язку щодо дотримання галузевих стандартів інформаційної безпеки та забезпечення безперервного доступу до даних.

Підсумовуючи, слід зазначити, що в умовах цифрової трансформації правова доктрина має оперативно адаптуватися до нових технологічних реалій. Визначення хмарних договорів як різновиду послуг дозволяє ефективно використовувати існуючий інструментарій цивільного права, одночасно враховуючи специфіку кібербезпеки та технічних стандартів доступу до даних.

Список використаних джерел

1. Постанова Верховного Суду від 26 червня 2023 року у справі № 910/1234/22. URL: <https://revestr.court.gov.ua/> (дата звернення: 30.03.2024).
2. Давидова Н. О. (2021). Цивільно-правове регулювання інформаційних відносин SaaS (Software as a Service). *Підприємництво, гос-подарство і право*. № 6. С. 16–22. URL: <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2021.6.03> (дата звернення: 30.03.2024).
3. Про хмарні послуги : Закон України від 17 лют. 2022 р. № 2075-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2075-20#Text> (дата звернення: 30.03.2024).

Гаврилюк Анастасія
Науковий керівник – доц. Крайній П.І.

ПРИНЦИПИ «ДОБРОГО УРЯДУВАННЯ» ЯК ЗОВНІШНЄ ВИРАЖЕННЯ ЛЮДИНОЦЕНТРИЗМУ У ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ

У сучасних умовах розвитку публічного врядування в Україні особливої актуальності набуває питання утвердження людиноцентризму як фундаментальної ідеї адміністративного права. Сутність цього підходу полягає у визнанні людини, її прав і свобод найвищою соціальною цінністю, що визначає зміст і спрямованість діяльності органів публічної влади. Важливого значення набувають принципи доброго врядування, які є проявом та практичним механізмом реалізації людиноцентризму у діяльності органів публічної влади та формують стандарти взаємодії влади з громадянами.

Як зазначає Н.С. Федорук «Публічна влада з позицій людиноцентризму тлумачиться вже не як односторонній примус, а повноваження суб'єкта на здійснення певних дій чи прийняття рішень, необхідність яких визнана більшістю учасників суспільних відносин, в яких застосовуються владні повноваження» [2, с. 73]. Це означає, що діяльність органів публічної влади має базуватися на реальних потребах та відповідати інтересам громадян, а не лише формально застосовувати свої повноваження. У такому разі відносини між державою та громадянами формуються на засадах співпраці.

Також людиноцентризм передбачає, що всі учасники адміністративних правовідносин є рівноправними. Громадяни виступають, як рівноправні суб'єкти, які взаємодіють з органами влади на законних підставах. Якщо дії органів влади перевищують їхні повноваження або діють незаконно, то посадові особи повинні нести юридичну відповідальність. Таке розуміння публічного управління пов'язане з принципом верховенства права та забезпечує справедливість у суспільстві.

Ідеї людиноцентризму передбачають рівність усіх учасників адміністративних правовідносин. Громадяни виступають рівно-

правними суб'єктами, які взаємодіють із владними структурами на підставі закону. Принципи доброго врядування реалізують ідеї людиноцентризму на практиці. До них відносять участь громадян у процесах ухвалення рішень, прозорість роботи органів влади, забезпечення ефективності та верховенства права, підзвітність керівництва [1]. Завдяки цим принципам органи влади діють відкрито, враховують інтереси громадян та несуть відповідальність за свої дії.

Принцип участі дозволяє громадянам брати активну участь у формуванні державної політики, прозорість гарантує відкритість інформації про діяльність органів влади. Ефективність орієнтує управління на досягнення реальних результатів у інтересах суспільства, а підзвітність визначає відповідальність посадових осіб за результати їх діяльності.

Принципи доброго врядування є зовнішнім проявом людиноцентризму в публічному управлінні. Вони забезпечують перехід від формального виконання владних повноважень до надання реальних послуг, що відповідають потребам громадян.

Вищеперераховані принципи мають забезпечуватись із додержанням конкретних засад. У науковій літературі знаходимо різні підходи до їх визначення. Проте, найбільш оптимальною та повною є думка В. Галунька який вказує що такими засадами виступають: людиноцентризм у діяльності службових осіб адміністративних органів; постійне покращення зазначеними органами ефективність та якість публічного адміністрування; додержання вимог щодо надання публічних послуг які визначені цінностями та стандартами Європейського Союзу.

На нашу думку, впровадження принципів доброго врядування сприяє утвердженню демократичних цінностей, підвищенню ефективності державного управління та формуванню системи, в якій пріоритетом є права та інтереси громадянина.

Список використаних джерел

1. Council of Europe. 12 Principles of Good Democratic Governance. URL: <https://www.coe.int/en/web/centre-of-expertise-for-multilevel-governance/12-principles> (дата звернення: 18.03.2026).

2. Федорук Н.С. (2021). Впровадження концепції людиноцентризму в доктрину адміністративного права: проблеми та пріоритети». *Буковинські осінні адміністративні читання : збірник матеріалів міжнародної конференції*. 26 листопада 2021 р., м. Чернівці/ Уклад. І.В. Ковбас, П.. Крайній. Чернівці : Технодрук. С. 72-74.
3. Галунько В. Принципи належного врядування в адміністративному праві України: Лекція. Академія адміністративно-правових наук. Науково-дослідний інститут публічного права. Академія адміністративно-правових наук. URL: <https://www.ssaals.com.ua/pravo/halunko-v-pryntsypy-nalezhnoho-vryaduvannya-v-administratyvnomu-pravi-ukrayiny-lektsiia/10473/#gsc.tab=0> (дата звернення: 23.03.2026).

Годовська Карина
Наукова керівниця – доц. Кіріяк О.В.

ДЕПОРТАЦІЯ УКРАЇНСЬКИХ ДІТЕЙ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

У контексті триваючої збройної агресії російської федерації проти України проблема примусового переміщення українських дітей на тимчасово окуповані території або безпосередньо на територію держави-агресора зберігає свою виняткову актуальність. Незважаючи на наявність розгалуженої системи міжнародно-правових інструментів – як двосторонніх, так і багатосторонніх – спрямованих на забезпечення захисту дітей та запобігання злочинам проти них у період збройних конфліктів, російська федерація демонструє системне нехтування відповідними зобов'язаннями, створюючи реальні загрози для життя і безпеки неповнолітніх.

З плином часу, зокрема після кількох років повномасштабної фази війни, ситуація не лише не зазнала покращення, а й характеризується подальшою ескалацією. Фіксуються численні випадки тривалого влаштування українських дітей у прийомні сім'ї на території російської федерації, а також їх усиновлення, що становить грубе порушення положень статті 49 Женевської конвенції про захист цивільного населення під час війни 1949 року [1]. Відповідно до цієї норми, забороняється будь-яке примусове індивідуальне чи масове переміщення або депортація осіб з окупованої території на територію держави-окупанта незалежно від підстав. Водночас передбачене правило дозволяє здійснювати загальну або часткову евакуацію з певної території, якщо це є необхідним для забезпечення безпеки населення, що активно використовує окупаційна держава як виправдування власних протиправних дій.

Всупереч послідовним спробам росії переконати світ у тимчасовості депортації, яка здійснюється задля безпеки та добробуту дітей, докази, зібрані Незалежною міжнародною комісією ООН з розслідування порушень в Україні [2] спростовують ці твердження.

З перших днів «евакуації», російська влада оголосила про пріоритетність усиновлення депортованих українських дітей, а також про велику кількість російських громадян, які вже сьогодні готові взяти під опіку таких дітей. З цієї метою вже за два дані до повномасштабного вторгнення російської федерації на територію України, країна-окупант почала розробляти практичний механізм для усиновлення.

Однак, практика усиновлення чи влаштування депортованих українських дітей в російські сім'ї не нова для окупаційної держави. З перших днів вторгнення у 2014 році, країна-окупант розпочала незаконне примусове переміщення, що офіційно підтверджено Європейським Судом з прав людини [3].

Такі докази не залишають місця для двозначності. Систематичні зусилля росії з влаштування депортованих українських дітей у російські сім'ї шляхом усиновлення та влаштування в прийомні сім'ї не є спонтанною гуманітарною ініціативою – це цілеспрямована, організована державою політика, яка неухильно реалізується з 2014 року та набула прискореного темпу після повномасштабного вторгнення 2022 року.

Список використаних джерел

1. Женевська конвенція про захист цивільного населення під час війни 1949 року https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154#n1494
2. Report of the Independent International Commission of Inquiry on Ukraine to the Human Rights Council (A/HRC/61/61)
3. European Court of Human Rights, *Ukraine and the Netherlands v. Russia*, Applications nos. 8019/16, 43800/14, 28525/20 and 11055/22, Judgment, 9 July 2025, paras. 1588 and 1599.

Гриб Вікторія
Науковий керівник – асист. Іліка М.І.

ЯДЕРНА ЗБРОЯ У СВІТЛІ НОРМ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА

Після винайдення ядерної зброї у ХХ світ зазнав неабияких змін, які суттєво вплинули на систему міжнародних відносин і глобальну безпеку. Особливо після атомних бомбардувань Хірасіми і Нагасакі стало очевидно, що новий вид озброєння має безпрецедентну руйнівну силу та становить загрозу для існування людства. У зв'язку із чим, перед міжнародною спільнотою постало питання щодо необхідності правового врегулювання використання ядерної зброї. Оскільки безконтрольне володіння нею могло призвести до жахливих наслідків, а саме масове знищення населення, екологічні катастрофи та руйнування міжнародної стабільності.

Незважаючи на те, що ядерна зброя має надзвичайно руйнівний характер, на сьогодні не існує універсального нормативно-правового акту, який би прямо забороняв її застосування. Зокрема, незважаючи на те, що Статут Організації Об'єднаних Націй є одним із фундаментальних документів сучасного міжнародного права та визначає ключові принципи функціонування безпеки у ньому відсутні норми, які прямо забороняють використання ядерної зброї [1]. Водночас закріплені у ньому загальні принципи, зокрема застосування сили та обов'язок мирного врегулювання спорів, що опосередковано обмежують можливість її використання, однак не встановлюють чіткої правої заборони.

Крім того, застосування ядерної зброї регулюється міжнародним гуманітарним правом, яке базується на міжнародних договорах та звичаєвих нормах. Основу цієї галузі становлять Женевські конвенції та їхні додаткові протоколи, як визначають правила введення збройних конфліктів.

У межах міжнародного гуманітарного права закріплено ключові принципи, зокрема принцип розрізнення, заборони невибіркових нападів, пропорційності та вжиття запобіжних заходів під час

здійснення атак. Ці принципи встановлюють загальні обмеження щодо засобів і методів ведення війни, незалежно від виду зброї [2].

Слід звернути увагу, що положення Додаткового протоколу I до Женевської конвенції, а саме статті 35, 55, які прямо забороняють застосування методів ведення війни, що можуть спричинити масштабну, довготривалу та серйозну шкоду навколишньому середовищу [3]. Це положення має особливе значення у контексті оцінки правомірності застосування ядерної зброї, оскільки її використання за своєю природою супроводжується значним радіоактивним забрудненням, тривалими екологічними наслідками та негативним впливом на здоров'я людей, що фактично унеможливає її застосування без порушення зазначених норм міжнародного гуманітарного права.

Важливе місце у системі міжнародного-правового регулювання займає Договір про нерозповсюдження ядерної зброї 1968 року. Даний договір був укладений з метою запобігання поширення ядерної зброї та зменшення ризику виникнення ядерної війни. Його основна ідея полягає у встановленні чітких зобов'язань як для держав, що володіють ядерною зброєю, так і для тих, що не володіють нею [4]. Зокрема, ядерні держави зобов'язуються не передавати ядерну зброю або контроль над нею іншим країнам, тоді як неядерні держави беруть на себе обов'язок не розробляти та не набувати таку зброю. Тобто даний договір створює фундаментальну правову основу для обмеження та розповсюдження ядерної зброї.

Отже, застосування ядерної зброї практично не регулюється нормами міжнародного права, хоча її руйнівний характер та довготривалі наслідки не тільки для навколишнього середовища, а й для здоров'я людини свідчить про те, що більшості випадків таке застосування неминуче порушуватиме норми міжнародного права. Це, у свою чергу підкреслює необхідність подальшого вдосконалення регулювання у сфері використання ядерної зброї.

Список використаних джерел

1. Статут Організації Об'єднаних Націй URL: https://unic.un.org/aroundworld/unics/common/documents/publications/uncharter/UN%20Charter_Ukrainian.pdf (дата звернення 17.03.2026)
2. Правомірність застосування ядерної зброї у міжнародному праві – URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2023/10/54-1.pdf> (дата звернення 17.03.2026)
3. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I), від 8 червня 1977 року: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_199#o237 (дата звернення 17.03.2026)
4. Договір про нерозповсюдження ядерної зброї від 1 липня 1968 року URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_098#Text (дата звернення 17.03.2026).

Гринчук Таїсія
Науковий керівник – асист. Анатійчук В.В.

ПУБЛІЧНА ОФЕРТА КРИПТОБІРЖ: СПЕЦИФІКА УКЛАДЕННЯ ТА ВИКОНАННЯ СМАРТ-КОНТРАКТІВ

Сьогодні, в ері крипто-управління, договори трансформувалися з класичних паперових носіїв у цифрові алгоритми, що забезпечують автоматизацію виконання умов без залучення третіх сторін. Публічна оферта криптобірж є специфічною пропозицією укласти договір, адресованою невизначеному колу осіб, де акцептом виступає конклюдентна дія, наприклад, підтвердження операції на платформі або натиск кнопки «Погоджуюсь».

Ключовим інструментом такої взаємодії є смарт-контракт – система самовиконуваних алгоритмів на базі блокчейну, що здійснює роль «цифрового гаранта» та одночасно є базою даних і виконавцем зобов'язань. Завдяки децентралізації такий механізм робить правочини публічними, захищеними та зменшує ризик підробки чи помилки, розширюючи корисність блокчейну від простого обліку транзакцій до автоматизації складних багатосторонніх контрактів [1].

Проте практичне застосування цієї технології висвітлює низку складних проблем. Головною перешкодою є незворотність виконання: після розгортання в блокчейні алгоритм стає незалежним від волі сторін, а принцип незмінності коду унеможливорює будь-яке одностороннє редагування чи скасування умов правочину навіть у разі помилки. Це створює правовий вакуум у ситуаціях, коли умови договору потребують коригування. Крім того, в Україні смарт-контракт досі не визнаний окремим видом договору, а розглядається лише як спосіб виконання зобов'язань. Наразі правове регулювання перебуває лише на стадії формування, що зумовлює гостру потребу в розробці чітких механізмів юридичного контролю над програмним кодом [2].

Шляхом вирішення зазначеної проблематики є трактування смарт-контракту як цифрової форми традиційного цивільно-правового договору, де умови виражені мовою програмування. Та-

кий підхід дозволяє зберегти всі істотні елементи – сторони, предмет та умови – одночасно використовуючи переваги автоматизації. Використання смарт-контрактів як інструменту виконання оферти дозволяє істотно оптимізувати транзакційні витрати, усуваючи потребу в послугах посередників [3].

Підсумовуючи, можна дійти висновку, що смарт-контракти на криптобіржах є еволюційним етапом розвитку договірної права, який забезпечує миттєве набрання чинності домовленістю при мінімальних комісіях. Подальша інтеграція цієї технології в правове поле України вимагає чіткого законодавчого закріплення алгоритмів як легітимної форми фіксації волевиявлення, що дозволить збалансувати технологічну автономність коду з принципами цивільного права.

Список використаних джерел

1. Цивільний кодекс України : Закон України від 16 січ. 2003 р. № 435-IV. Відомості Верховної Ради України. 2003. Ст. 641, 642. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
2. Meric Sar. (2017). A Legal Primer to the Age of Crypto-Governance: Smart Contracts, Decentralized Autonomous Organizations and Initial Coin Offerings. Academia.edu. URL: <https://surl.li/tibkax>
3. Гулейков І. Ю. (2025). Цифрові активи в цивільному обороті України: дисертація. Київ. 243 с. URL: <https://surl.li/kelwve>

Гудимка Аліса
Науковий керівник – доц. Федорук Н. С.

МОТИВУВАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ АКТІВ ЯК ГАРАНТІЯ ЗАХИСТУ ПРАВ ОСІБ

Адміністративний акт це рішення індивідуальної дії, прийняте адміністративним органом, спрямоване на набуття, зміну або припинення прав чи обов'язків фізичної або юридичної особи. Він є основним інструментом реалізації владних повноважень органів публічної адміністрації. Важливе значення адміністративного акта полягає також в тому, що він забезпечує організацію та функціонування системи публічного адміністрування.

Водночас важливою умовою законності та справедливості акта є його мотивувальна частина. В Законі України «Про адміністративну процедуру» принцип обґрунтованості зобов'язує орган врахувати всі обставини справи та пояснити причини прийняття рішення [1]. Ця вимога відповідає і європейським стандартам: Хартія основних прав ЄС у статті 41 закріплює право кожної особи на належне адміністрування, що включає обов'язок органів влади надавати обґрунтовані рішення [2].

Стаття 72 Закону «Про адміністративну процедуру» також встановлює, що адміністративний акт має містити мотивувальну частину. У ній орган повинен пояснити причини прийняття конкретного рішення, зазначити обставини справи та норми законодавства, на підставі яких було прийнято відповідний акт. Крім того має бути зазначено порядок та строк його оскарження. Все це є важливими гарантіями захисту прав особи, адже вона повинна знати, як і в який спосіб може оскаржити рішення органу влади, якщо вважає його незаконним або необґрунтованим. Водночас закон передбачає винятки, коли мотивування не вимагається. Зокрема, коли він повністю задовольняє заяву і не зачіпає прав, свобод чи інтересів інших осіб [1]. Наприклад, у разі призначення житлової субсидії обґрунтування не потрібне, але при відмові воно повинно бути обов'язковим.

Немотивовані відмови часто зустрічаються в процедурах надання допомоги ВПО, при розгляді скарг громадян та електронних петицій, рішень органів місцевого самоврядування щодо земельних питань та ін. Проблема немотивованості адміністративних рішень дуже часто проявляється у діяльності органів прикордонної служби щодо відмови у перетині державного кордону: виникають ситуації, коли громадянам відмовляють у виїзді за кордон, однак причини такого рішення формуються надто загально або взагалі не конкретизуються [3]. Показовим є випадок, коли прикордонники відмовили у виїзді батькові-одинаку, який мав право на відстрочку від мобілізації. Причиною відмови було зазначено лише те, що він нібито «не надав необхідні документи», однак у рішенні не уточнювалося, які саме документи були відсутні. Суд, розглянувши справу, визнав таке рішення протиправним і скасував його, підкресливши, що орган влади повинен чітко зазначати підстави обмеження прав особи [4].

Подібні порушення демонструють типову проблему практики публічної адміністрації: рішення, що безпосередньо впливають на права громадян, іноді приймаються без належного пояснення причин або з використанням загальних формулювань.

Відсутність мотивування може мати серйозні наслідки для прав та законних інтересів громадян: особа не розуміє підстав прийняття акта, що ускладнює його оскарження в адміністративному чи судовому порядку. Крім того, це створює юридичну невизначеність і порушує принцип законності. Нерідко немотивовані рішення стають підставою для скасування судом (як у наведеному вище прикладі), оскільки судова практика виходить з того, що орган влади зобов'язаний чітко пояснювати причини втручання в права особи. Таким чином, належне мотивування адміністративних актів є не лише формальною вимогою закону, а важливою гарантією захисту прав людини та забезпечення довіри громадян до публічної влади.

Отже, мотивування адміністративних актів є важливою складовою права на належне адміністрування. Належне обґрунтування рішень дозволяє особі зрозуміти підстави їх прийняття, забезпечує можливість ефективного оскарження та сприяє підви-

щенню прозорості у діяльності органів публічної влади. У зв'язку з цим важливим є не лише нормативне закріплення вимоги мотивування, а й реальне дотримання її на практиці. Це потребує підвищення професійної підготовки посадових осіб, належного контролю за законністю адміністративної процедури, а також розвитку ефективних механізмів їх адміністративного і судового оскарження.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про адміністративну процедуру» від 6 вересня 2015 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2073-20>
2. Charter of Fundamental Rights of the European Union. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:12016P/TXT>
3. Хімяк У. Відмова у виїзді за кордон: який документ обов'язково мають видати прикордонники. *Стопкор*. 09.03.2026. URL: <https://www.stopcor.org/ukr/section-suspilstvo/news-vidmova-u-viizdi-za-kordon-yakij-dokument-obovyazkovo-mayut-vidati-prikordonniki-09-03-2026.html>
4. Лазуркевич С. Військовозобов'язаний скасував відмову прикордонників у виїзді за кордон. *Zaxid.net*. 06.05.2025. URL: https://zaxid.net/na_Ivivshhini_viyskovozobovyazani-y_skasuvav_vidmovu_pikordonnikiv_u_viyizdi_za_kordon_n1609660.

Данилюк Олександра
Науковий керівник – асист. Савчин Н.М.

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ДОМАШНЬОГО АРЕШТУ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ДОРОЖНЬО-ТРАНСПОРТНИХ ПРИГОД

Застосування домашнього арешту як запобіжного заходу у кримінальному провадженні за фактом дорожньо-транспортних пригод (ДТП) має свою специфіку, зумовлену характером правопорушення, передбаченого статтею 286 КК України. Відповідно до положень статті 181 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України), цей захід обирається для осіб, які підозрюються у вчиненні злочинів, за які законом передбачено покарання у вигляді позбавлення волі [2]. С. А. Коренської у своєму дослідженні звертає увагу на те, що при розслідуванні ДТП вибір саме домашнього арешту часто є найбільш збалансованим рішенням, оскільки більшість таких злочинів є необережними, проте мають тяжкі наслідки, що вимагає належного контролю за підозрюваним без обов'язкового тримання його в СІЗО [1]. Однак автор підкреслює проблему відсутності чіткої диференціації між цілодобовим домашнім арештом та арештом у певний період доби саме для водіїв, що може впливати на можливість особи продовжувати трудову діяльність (якщо вона не пов'язана з керуванням авто) та відшкодовувати завдані збитки потерпілим.

Однією з ключових проблем, на якій наголошує С.А. Коренської, є необхідність поєднання домашнього арешту з додатковим обов'язком, передбаченим п. 9 ч. 5 ст. 194 КПК України [2], — заборобою керувати транспортними засобами. Автор вказує, що без документального вилучення посвідчення водія та реального контролю за цією заборобою, сам по собі домашній арешт (особливо нічний) не здатний у повному обсязі запобігти ризику вчинення іншого правопорушення тим же суб'єктом [1]. Також гостро стоїть питання технічного контролю: через дефіцит електронних браслетів, передбачених ч. 9 статті 181 КПК України, органи досудового розслідування не завжди можуть оперативно

відстежувати переміщення водія, який вчинив смертельне ДТП, що породжує недовіру до правосуддя з боку потерпілих.

Крім того, С.А. Коренської звертає увагу на проблему строків застосування домашнього арешту (ч. 6 ст. 181 КПК) у справах про ДТП, де проведення складних судово-технічних та автотехнічних експертиз часто триває понад шість місяців. Обмеження терміну дії запобіжного заходу піврічним строком призводить до того, що на етапі завершення розслідування підозрюваний може залишитися без належного нагляду, що створює ризики тиску на свідків-очевидців аварії. Також автор зауважує на важливості врахування морально-психологічного стану підозрюваного водія: у багатьох випадках домашній арешт сприяє стабілізації стану особи та усвідомленню наслідків вчинку, що є гуманнішим за СІЗО, проте потребує детальнішої законодавчої регламентації обов'язків щодо з'явлення до експертів та участі у слідчих експериментах [1].

Таким чином, вдосконалення домашнього арешту у справах про ДТП має відбуватися шляхом посилення контролю за заборону керування авто та адаптацією процесуальних строків до тривалості експертних досліджень.

Список використаних джерел

1. Коренської С.А. (2024). Щодо застосування запобіжного заходу у вигляді домашнього арешту під час розслідування дорожньо-транспортних пригод. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. Вип. 81. Ч. 2. С. 221–226. URL: <https://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/355854>
2. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення: 15.03.2026).

Дерканос Юнія
Науковий керівник – доц. Шаповалова К.Г.

ОСОБЛИВОСТІ ЦИВІЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА В МЕЖАХ ОКРЕМОГО ПРОВАДЖЕННЯ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Цивільний процес України передбачає кілька видів судочинства залежно від характеру правового спору та особливостей предмета розгляду. Цивільний процесуальний кодекс України (далі – ЦПК) від 18 березня 2004 р. [1]. Система особливих проваджень та перегляду рішень є інституційним ядром цивільного судочинства і безпосередньо визначає доступ особи до правосуддя та ефективність захисту цивільних прав.

Центральне місце серед особливих проваджень займає окреме провадження – вид непозовного цивільного судочинства, що здійснюється за відсутності спору про право. Яніцька І. А. у дослідженні правової природи та процесуальних особливостей судового встановлення фактів, що мають юридичне значення, визначає окреме провадження як механізм підтвердження наявності або відсутності юридичних фактів, що визначають правовий стан особи, її майнові і немайнові права. Акцентує: суд розглядає такі справи за участю заявника та заінтересованих осіб, водночас судді відведена значно активніша роль, ніж у позовному провадженні, адже суд зобов'язаний встановити обставини справи на підставі наявних доказів, не обмежуючись поданим заявником матеріалом [2, с. 479].

Поліщук П. А. у дослідженні правового статусу суб'єктів цивільних процесуальних правовідносин у справах окремого провадження розкриває специфіку процесуального становища учасників: на відміну від позовного судочинства, де між сторонами існує правовий конфлікт, в окремому провадженні учасники зазвичай не перебувають у стані процесуального протистояння. Заявник – це особа, чиїх прав та законних інтересів безпосередньо стосується справа, тоді як заінтересовані особи залучаються постільки, оскільки судові рішення може вплинути на їхні права та обов'язки. Науковець особливо наголошує: якщо під час розгляду

справи в порядку окремого провадження виявляється спір про право, суд зобов'язаний залишити заяву без розгляду та роз'яснити заявникові право звернутися до суду з позовом на загальних підставах [3, с. 179].

В умовах воєнного стану особливого значення набули справи окремого провадження, пов'язані з встановленням фактів загибелі, визнанням особи безвісно відсутньою або померлою, встановленням батьківства та фактичних шлюбних відносин. Менджул М. В. у дослідженні проблемних аспектів встановлення юридичних фактів фактичних шлюбних відносин в умовах війни фіксує стрімке зростання кількості таких справ: один із партнерів загинув у бойових діях, і той, хто залишився, змушений судовим шляхом підтвердити свої майнові права та права дітей. Авторка наголошує, що в таких справах суди апеляційної інстанції виявляють непослідовність при оцінці доказів спільного проживання, що підкреслює потребу у чіткому законодавчому врегулюванні [4, с. 451].

Судова практика підтверджує актуальність зазначених проблем. Так, у постанові Черкаського апеляційного суду від 29 травня 2024 р. у справі № 691/1151/22 суд розглядав заяву про встановлення факту проживання однією сім'єю чоловіка та жінки без реєстрації шлюбу, де партнер загинув під час бойових дій у Донецькій області. Заявниця зверталась до суду з метою отримання одноразової грошової допомоги та спадщини. Апеляційний суд, оцінивши сукупність доказів спільного проживання та ведення господарства, підтвердив правомірність задоволення заяви в порядку окремого провадження, оскільки між сторонами не було встановлено спору про право [5].

Схожу ситуацію відображає постанова Миколаївського апеляційного суду від 30 жовтня 2024 р. у справі № 481/289/24: заявниця просила встановити факт спільного проживання з військовослужбовцем, загиблим під час бойових дій поблизу м. Лиман. Суд першої інстанції відмовив з посиланням на заперечення Міністерства оборони України. Однак апеляційний суд вказав, що заперечення Міністерства оборони України не може само по собі свідчити про наявність спору про право, оскільки Мінобо-

рони не є суб'єктом отримання соціальних виплат, і задовольнив заяву [6].

Береговий І. у дослідженні правових засад відмови від апеляційної скарги у цивільному судочинстві аналізує важливий процесуальний інститут, що регулює диспозитивну поведінку учасників апеляційного провадження: відмова від апеляційної скарги тягне закриття апеляційного провадження. Науковець обстоює, що при відмові від скарги суд повинен пересвідчитися у добровільності волевиявлення заявника, а якщо справа стосується захисту прав малолітніх чи недієздатних осіб – суд не зобов'язаний прийняти таку відмову [5, с. 74].

Таким чином, цивільне судочинство в межах окремого провадження в умовах воєнного стану набуло особливої соціальної значущості. Окреме провадження виконує компенсаторно-допоміжну функцію там, де відсутній спір про право, але існує нагальна потреба у судовому підтвердженні юридично значущих обставин, пов'язаних із наслідками збройного конфлікту. Судова практика засвідчує, що суди поступово виробляють гнучкіші стандарти доказування, адаптовані до реалій воєнного часу. Подальше системне вдосконалення ЦПК України є необхідною умовою належного захисту прав громадян в умовах воєнного стану та в процесі повоєнної відбудови.

Список використаних джерел

1. Цивільний процесуальний кодекс України : Закон України від 18.03.2004 р. № 1618-IV. База даних «Законодавство України» / ВР України. : веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15> (дата звернення: 07.04.2026).
2. Яніцька І. А. (2025). Судове встановлення фактів, що мають юридичне значення: правова природа та процесуальні особливості. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право.* № 91(1) С. веб-сайт. URL: <https://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/343611> (дата звернення: 07.04.2026).
3. Поліщук П. А. (2025). Правовий статус суб'єктів цивільних процесуальних правовідносин у справах про встановлення фактів, що мають юридичне значення. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право.* № 90(2) С. веб-сайт.

- URL: <https://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/341081> (дата звернення: 07.04.2026).
4. Менджул М. В. (2026). Проблемні аспекти встановлення юридичного факту про фактичні шлюбні відносини в умовах війни. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право.* № 93(1) С. веб-сайт. URL: <https://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/354732> (дата звернення: 07.04.2026).
 5. Постанова Черкаського апеляційного суду від 29.05.2024 р. у справі № 691/1151/22. Єдиний державний реєстр судових рішень : веб-сайт. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119385341> (дата звернення: 07.04.2026).
 6. Постанова Миколаївського апеляційного суду від 30.10.2024 р. у справі № 481/289/24. Єдиний державний реєстр судових рішень : веб-сайт. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/122768950> (дата звернення: 07.04.2026).
 7. Береговий І. (2025). Правові засади відмови від апеляційної скарги у цивільному судочинстві України. *Актуальні проблеми правознавства.* № 4. С. 72–79 : веб-сайт. URL: <https://appj.wunu.edu.ua/index.php/appj/article/view/2217> (дата звернення: 07.04.2026).

Димидюк Іванна
Науковий керівник – асист. Савчин Н.М.

МЕЖІ СУДОВОГО РОЗГЛЯДУ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Питання визначення меж судового розгляду в кримінальному провадженні посідає одне з центральних місць у теорії кримінального процесу, оскільки саме воно окреслює обсяг повноважень суду та забезпечує дотримання прав усіх учасників провадження. Формування цього інституту має глибоке історичне підґрунтя і тісно пов'язане з розвитком моделей кримінального судочинства.

Історично у межах інквізиційної моделі судочинства суд мав фактично необмежені повноваження: самостійно ініціював збирання доказів, формував обсяг обвинувачення та поєднував у собі функції обвинувачення і правосуддя. Однак із розвитком демократичних правових систем відбувся поступовий перехід до змагальної моделі, у якій функції сторін чітко розмежовані. За таких умов межі судового розгляду виступають гарантією того, що суд діє виключно в рамках обвинувачення, сформульованого стороною обвинувачення.

Сутність меж судового розгляду полягає у встановленні процесуальних рамок, у межах яких суд має право досліджувати докази, встановлювати фактичні обставини кримінального правопорушення та ухвалювати рішення. Це забезпечує передбачуваність судового процесу та реалізацію права обвинуваченого на захист, адже особа повинна чітко розуміти зміст і обсяг висунутого їй обвинувачення. Відповідно до статті 337 Кримінального процесуального кодексу України, судовий розгляд здійснюється лише щодо особи, якій пред'явлено обвинувачення, і виключно в межах обвинувального акта [1].

Реалізуючи свої повноваження, суддя встановлює межі обвинувачення та з'ясовує фактичні обставини справи, виходячи із завдань кримінального провадження. Важливе значення при цьому має оцінка доказів, поданих як стороною обвинувачення, так і стороною захисту. Незважаючи на активну участь суду у

дослідженні доказів, допиті учасників процесу та аналізі їхніх доводів, його діяльність обмежується рамками обвинувального акта та матеріалами кримінального провадження.

Дослідження процесуальних функцій суду, здійснені науковцями, дозволили сформувані сучасні підходи до визначення меж судового розгляду. У процесі судового розгляду суд встановлює обставини кримінального правопорушення та досліджує докази, які підтверджують або спростовують вину обвинуваченого. У зв'язку із закріпленням у КПК України принципу змагальності суд виконує роль арбітра: вислуховує позиції сторін та оцінює надані ними докази. Відтак межі судового розгляду визначаються фактичними обставинами справи та сукупністю доказів, що характеризують винуватість або невинуватість особи [3, с. 215].

Отже, межі судового розгляду в кримінальному провадженні – це процесуально визначені рамки, у яких суд розглядає справу, досліджує докази та ухвалює рішення. Вони встановлюються обвинувальним актом і означають, що суд здійснює розгляд лише щодо конкретної особи та в межах висунутого обвинувачення. Їх значення полягає у забезпеченні основоположних принципів кримінального процесу, зокрема змагальності, рівності сторін і права на захист. Водночас суд, діючи в цих межах, зобов'язаний забезпечити повне, всебічне та неупереджене дослідження всіх обставин справи й надати належну правову оцінку доказам.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 17.03.2026)
2. Конституція України. Закон від 28.06.1996 р. Верховна Рада України. URL: <https://lnk.ua/MKMcRr2ur> (дата звернення: 27.03.2026)
3. Гловюк І. В. (2015). Кримінально процесуальні функції: теорія, методологія та практика реалізації на основі положень Кримінального процесуального кодексу України. Одеса: *Юридична література*. 712 с.

Дружиніна Катерина

Науковий керівник – доц. Шаповалова К.Г.

ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА КАСАЦІЙНОГО ОСКАРЖЕННЯ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ПІДСТАВ ВІДКРИТТЯ КАСАЦІЙНОГО ПРОВАДЖЕННЯ ВЕРХОВНИМ СУДОМ

Право касаційного оскарження у цивільному процесі України є складовою конституційного права особи на судовий захист та важливою гарантією забезпечення законності судових рішень. Відповідно до пункту 8 частини другої статті 129 Конституції України гарантується право на апеляційний перегляд справи та у визначених законом випадках – на касаційне оскарження судового рішення [1].

Правові засади відкриття касаційного провадження визначені статтями 389–394 Цивільного процесуального кодексу України. Відповідно до ч. 2 ст. 389 ЦПК України касаційний перегляд можливий виключно у випадках неправильного застосування норм матеріального права або порушення норм процесуального права за наявності встановлених законом підстав [2].

Аналіз судової практики Верховного Суду свідчить, що однією з найбільш поширених підстав відмови у відкритті касаційного провадження є неналежне обґрунтування заявниками касаційних підстав. Верховний Суд у своїй постанові від 14.02.2024 року у справі № 466/8799/22 наголошує, що касаційна інстанція не здійснює повторної оцінки доказів [4].

Важливим процесуальним фільтром доступу до касаційного перегляду є критерій малозначності справи відповідно до ст. 394 ЦПК України. Верховний Суд у постанові від 18.09.2024 року у справі № 761/40424/20 зазначає, що у малозначних справах відкриття касаційного провадження можливе лише за наявності виключної правової проблеми або необхідності забезпечення єдності судової практики [5]. На практиці це нерідко ускладнює реалізацію права особи на касаційне оскарження.

Окреме значення для забезпечення реалізації права касаційного оскарження має правова позиція Конституційного Суду України, викладена у Рішенні від 20.01.2025 № 2 р(II)/2025, відповідно до якої право на касаційне оскарження є складовою права на судовий захист і може бути обмежене лише за умови дотримання принципів правової визначеності та пропорційності [3].

Отже, сучасна модель касаційного провадження потребує уточнення критеріїв визначення виключної правової проблеми, оскільки їх оціночний характер ускладнює реалізацію права особи на касаційне оскарження. Ефективність реалізації права касаційного оскарження безпосередньо залежить від правильного застосування Верховним Судом процесуальних фільтрів відкриття касаційного провадження та належного формулювання касаційних підстав учасниками цивільного процесу.

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28.06.1996 №254к/96 ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 №1618 IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>
3. Рішення Конституційного Суду України від 20.01.2025 №2 р(II)/2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v002p710-25>
4. Постанова Верховного Суду від 14.02.2024 у справі №466/8799/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117207052>
5. Постанова Верховного Суду від 18.09.2024 у справі №761/40424/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121087345>

Дудка Ірина
Науковий керівник – доц. Продан Т.В.

ЕКОЦИД У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ: ІСТОРИЧНЕ СТАНОВЛЕННЯ ТА СУЧАСНІ ВИКЛИКИ

Питання охорони довкілля було врегульовано ще Кримінальним кодексом Української РСР, а з 1983 року в національному законодавстві почав формуватися ширший підхід до відповідальності за злочини проти довкілля. Водночас екоцид як окремий склад злочину закріплено в Кримінальному кодексі України (далі – КК України) з 2001 року.

Ключовим каталізатором розвитку кримінально-правового регулювання у сфері охорони довкілля стала Чорнобильська катастрофа, яка виявила істотні прогалини у чинному законодавстві. Як реакцію на Чорнобильську катастрофу, Президія Верховної Ради Української РСР 14 квітня 1988 року внесла зміни до Кримінального кодексу 1960 року, доповнивши його чотирма статтями. Вони передбачали відповідальність за незаконні дії з радіоактивними матеріалами, їх розкрадання, порушення правил їх зберігання, використання та обліку [1].

Змістовно найбільш близькою до сучасного розуміння екоциду була ст. 228 КК УРСР, зокрема її ч. 2, зміни до якої відображали нову парадигму у розумінні прав людини та наслідків розвитку промисловості для людини і довкілля. Так, у цій статті передбачалося, що «забруднення рік, озер, водосховищ та інших водних об'єктів, підземних вод, а також атмосферного повітря є кримінально караним, якщо воно призвело до захворювання людей, масового знищення об'єктів тваринного і рослинного світу» [2]. Згодом це формулювання було розвинене та виокремлене в самостійний склад злочину – екоцид.

Актуальність підходів до кримінально-правової охорони довкілля, сформованих ще після Чорнобильської катастрофи, особливо загострюється в умовах сучасних загроз, зокрема у зв'язку із захопленням у 2022 році найбільшої у Європі Запорізької атомної електростанції, що знову підкреслило ризики масштабних техногенних катастроф. Цей виклик демонструє, що закріплення екоциду у національному законодавстві є необхідним для ефек-

тивного запобігання та реагування на екологічні катастрофи. У процесі розробки КК України пропонувалося закріпити екоцид як окремий склад злочину, визначаючи його як умисне діяння, що призводить до екологічної катастрофи. У фінальній редакції, відповідно до ст. 441 КК України екоцид збережено та визначено як «масове знищення рослинного або тваринного світу, отруєння атмосфери чи водних ресурсів або інші дії, здатні спричинити екологічну катастрофу» [3].

На сьогодні Україна належить до 15 держав світу, у законодавстві яких екоцид визнано злочином. Наразі розслідування екологічних злочинів, зокрема й екоциду, здійснює СЕП України Офісу Генерального прокурора [1]. Відповідно до даних статистичної звітності Офісу Генерального прокурора за 2022 рік зареєстровано 15 випадків екоциду, за 2023 рік – 7 випадків, за 2024-2025 роки – 1 випадок, і за період із січня по лютий 2026 року також вже обліковано 1 випадок даного діяння [4]. Таке різке зниження офіційно зареєстрованих випадків не обов'язково свідчить про реальне зменшення рівня вчинення екоциду, а може бути зумовлене його високою латентністю та складністю фіксації відповідних діянь в умовах воєнного стану.

Отже, історичний досвід, починаючи з Чорнобильської катастрофи, продемонстрував необхідність запровадження кримінальної відповідальності за шкоду довкіллю, що втілюлося у введенні поняття екоциду до національного законодавства. Сьогодні застосування цієї норми до сучасних екологічних загроз підтверджує її актуальність і життєву необхідність як механізму захисту довкілля.

Список використаних джерел

1. Пугач А. (2024). Злочин екоциду і минуле та майбутнє людства: від атомного апокаліпсису до прав майбутніх поколінь. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 10. С. 388-392.
2. Кримінальний кодекс України. Закон України від 28 грудня 1960 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2001-05#o926> (дата звернення: 20.03.2026)
3. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05 квіт. 2001 р. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 23.03.2026)
4. Офіс Генерального прокурора. URL: <https://new.gp.gov.ua/ua/posts/statistika> (дата звернення: 27.03.2026).

Еленчук Катерина
Науковий керівник – доц. Крайній П.І.

КОНСТИТУЦІЙНА СКАРГА ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Конституційна скарга виступає одним із інструментів забезпечення відповідного контролю щодо застосовуваних норм матеріального та процесуального права під час реалізації особою права на судовий захист. Де-юре вона надає приватним особам окремий рівень захисту щодо судових рішень, у яких, на їх думку, судом застосовано закон який суперечить положенням Конституції України.

Практика розгляду таких скарг стосується різних категорій громадян: військовослужбовців, соціально-незахищених осіб, осіб, які не можуть реалізувати свої суб'єктивні права і свободи тощо. Наприклад, Рішенням Конституційного Суду України від 6 квітня 2022 року № 7-р(П)/2022 р., визнано неконституційним положення пункту 4 статті 16-3 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей», яким «обмежується право на отримання підвищеної одноразової грошової допомоги у разі встановлення вищої групи інвалідності після спливу дворічного строку» [1]. Конституційний Суд України підкреслив, що «... соціальні гарантії осіб, які постраждали під час захисту Вітчизни, не можуть залежати від формальних часових обмежень, оскільки це суперечить статті 17 Конституції України, яка покладає на державу особливий обов'язок щодо їх захисту» [1].

Дедалі частіше конституційна скарга використовується для оскарження звуження змісту і обсягу соціальних прав в умовах дії правового режиму воєнного стану. Почала формуватись тенденція до посилення стандартів захисту прав військовослужбовців, включаючи питання грошового забезпечення, пенсійного забезпечення та компенсаційних виплат. Це свідчить про поступове утвердження принципу недопустимості дискримінації військовослужбовців у сфері соціального забезпечення.

В той же час, важливим є узгодження національної практики із методами Європейського суду з прав людини, який у своїй практиці неодноразово наголошував на необхідності забезпечення ефективних засобів юридичного захисту (стаття 13) [4]. Конституційна скарга в Україні поступово наближається до моделі індивідуального конституційного контролю, притаманного європейським правовим системам, однак потребує подальшого вдосконалення.

Розвиток інституту конституційної скарги пов'язаний з підвищенням доступності цього механізму, зменшенням рівня процесуального формалізму та забезпеченням реального виконання рішень Конституційного Суду України. Особливої уваги потребує питання своєчасного перегляду судових рішень за виключними обставинами після встановлення неконституційності відповідної норми. Крім того, доцільним є розширення предмета конституційної скарги, зокрема на підзаконні нормативно-правові акти, які безпосередньо впливають на реалізацію прав людини [3].

Отже, конституційна скарга в сучасних умовах виступає ефективним інструментом захисту прав людини та засобом забезпечення верховенства права в Україні. Напрямок розвитку цього інституту повинен полягати в підвищенні його ефективності та відповідності європейським стандартам.

Список використаних джерел

1. Рішення Конституційного Суду України від 06.04.2022 № 1-р(II)/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v001p710-22#Text> (дата звернення: 25.03.2026).
2. Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms (1950). URL: <https://rm.coe.int/1680063765>
3. Закон України «Про Конституційний Суд України» від 13.07.2017 № 2136-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-19#Text>

Єфтемій Микола
Науковий керівник – асист. Савчин Н.М.

ПРОЦЕДУРА РОЗГЛЯДУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ СУДОМ ПРИСЯЖНИХ

Статтею 124 Конституції України встановлено, що правосуддя у державі здійснюється виключно судом [1]. Вказана норма Конституції знайшла своє втілення у частині 1 статті 30 КПК України, згідно з якою у кримінальному провадженні правосуддя здійснюється лише судом згідно з правилами, передбаченими КПК України.

За положеннями ч. 1 ст. 31 КПК України кримінальне провадження в суді першої інстанції здійснюється суддею одноособово, крім випадків, передбачених законодавством.

Зокрема, у частині 3 статті 31 КПК України міститься правило згідно з яким, кримінальне провадження в суді першої інстанції щодо злочинів, за вчинення яких передбачено довічне позбавлення волі, здійснюється колегіально судом у складі трьох суддів, а за клопотанням обвинуваченого – судом присяжних у складі двох суддів та трьох присяжних [3].

Якщо обвинувачених кілька, і хоча б один із них вимагає суду присяжних, то провадження має здійснюватися саме в такому форматі щодо всіх.

Слід зауважити, що винесення присяжними самостійного вироку (або ухвали про закриття кримінального провадження), законодавством України не передбачено.

Серед особливостей здійснення кримінального провадження судом присяжних порівняно із звичайним судовим розглядом є порядок роз'яснення обвинуваченому права на суд присяжних.

Відповідь на питання, хто й коли зобов'язаний роз'яснити обвинуваченому можливість та особливості розгляду кримінального провадження стосовно нього судом присяжних міститься у статті 384 КПК України.

Зміст вказаної правової норми зводиться до того, що таке роз'яснення необхідно зробити двічі: прокурором наприкінці досудового розслідування, а також судом.

Важливим є те, що прокурор таке роз'яснення обвинуваченому зобов'язаний виконати письмово як додається до обвинувального акта і реєстру матеріалів досудового розслідування.

На відміну від прокурора, на суд не покладено обов'язок письмово роз'яснити обвинуваченому право на суд присяжних. Обов'язок суду полягає у тому, що таке роз'яснення суд повинен виконати під час підготовчого судового засідання, про що вносяться відомості до протоколу судового засідання.

Як свідчить судова практика, не роз'яснення обвинуваченому права на суд присяжних, є підставою для безумовного скасування судових рішень (постанова колегії суддів Другої судової палати ККС ВС від 29.10.2020 у справі № 309/1822/17 (провадження № 51-6282км19) [4].

Якщо стисло про судовий розгляд, то усі питання, пов'язані із розглядом справи, судді і присяжні вирішують спільно. Виняток з цього правила становлять питання про обрання, скасування або заміну запобіжного заходу в суді. Ці питання під час здійснення судового провадження судом присяжних вирішує головуючий.

Всі ми знаємо, що з 24 лютого 2022 року в Україні введено воєнний стан у зв'язку з повномасштабним вторгненням Росії. Це рішення затверджено Указом Президента № 64/2022 та Верховною Радою.

14 квітня 2022 року, у статтю 615 КПК України Законом № 2201-IX були внесені зміни, які регулюють особливий порядок кримінальних проваджень у період воєнного стану.

Так, частина 10 статті 615 КПК України, яка набрала чинності 1 травня 2022 року, встановила, що під час воєнного стану справи, за які передбачене довічне ув'язнення, розглядаються колегією із трьох суддів, крім випадків, коли склад суду присяжних був визначений ще до моменту введення воєнного стану. Тому на час воєнного стану інститут «суду присяжних» фактично не діє.

Список використаних джерел

1. Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30.

- Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 13.03.2026).
2. Кримінальний кодекс України : Закон України від 5 квіт. 2001 р. № 2341-III. Відомості Верховної Ради України. 2001. № 25-26. Ст. 131. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 17.03.2026).
 3. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. Відомості Верховної Ради України. 2013. № 9-10, № 11-12, № 13. Ст. 88. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення: 20.03.2026).
 4. Огляд судової практики Верховного Суду щодо розгляду кримінального провадження судом присяжних : Огляд Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду від 15 лют. 2021 р. Верховний Суд : офіц. вебсайт. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/Oglyad_Sud_Prak_Prysyazh.pdf (дата звернення: 21.03.2026).

Жула Андрій
Науковий керівник – доц. Галкевич С.В.

ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА КІБЕРБУЛІНГ: ПРОБЛЕМИ ДОКАЗУВАННЯ МОРАЛЬНОЇ ШКОДИ

Ні для кого не секрет, що інтернетом користується переважна більшість як дорослих, так і дітей у світі, оскільки це дійсно потужний інструмент в руках кожного з нас. За його допомогою ми можемо отримати миттєвий доступ до знань, глобальний зв'язок без кордонів, широкі можливості для віддаленої роботи й бізнесу та зручність у вирішенні побутових послуг онлайн, але з іншого боку інтернету приховується численна кількість загроз для кожного з нас. До таких загроз належить, зокрема, кібербулінг. Гострота проблеми визначається зміщенням фокусу контролю, а саме перенесенням зобов'язань із площини індивідуальної професійної етики вчителів на рівень адміністративної, цивільної, а в окремих випадках і кримінальної відповідальності.

В українському законодавстві немає чітко визначеного поняття кібербулінгу, проте аналізуючи визначення булінгу зі статті 173-4 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КупАП), де зазначено, що булінг – це діяння учасників освітнього процесу, які полягають у різних проявах насильства, у тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій, можна дійти висновку, що кібербулінг являє собою одну з форм булінгу, оскільки усі доступні на сьогодні інформаційно-комунікаційні технології виступають саме засобами для цькування, залякування або ж навіть переслідування в безмежному віртуальному просторі [1, с. 44].

Відповідно до статей 16 і 23 Цивільного кодексу України [2], кожна особа має право на захист своїх майнових і немайнових прав та на відшкодування моральної шкоди, що може полягати у фізичних або душевних стражданнях, приниженні честі, гідності чи ділової репутації.

Хоча в судовій практиці є достатньо багато прецедентів з відшкодуванням моральної шкоди, яка була спричинена внаслідок булінгу, як от наприклад в рішенні № 127762265 Київського апеляційного суду [3], існує значна складність у формуванні доказової бази для підтвердження факту завдання моральних страждань, а також у процесі обґрунтування грошового еквівалента завданої шкоди. Задля правильного обґрунтування заподіяної моральної шкоди необхідно зібрати певні докази, наприклад: показання свідків, пояснення сторін, довідки з медичних закладів та інші письмові докази [4, с. 32].

Найбільш поширеним доказом наявності моральної шкоди виступають показання свідків. Свідком може бути лише особа, яка дійсно могла помітити зміну психологічного стану потерпілого спричинену негативними емоційно-вольовими переживаннями, адже це можливо лише якщо свідок міг зіставити стан постраждалого до події, яка спричинила шкоду, та після цієї події [4, с. 32].

Також вагоме доказове значення у справах щодо відшкодування моральної шкоди мають висновки судово-медичної експертизи. Зазначені документи дозволяють отримати об'єктивні дані стосовно фактичного стану здоров'я потерпілої особи та встановити ступінь заподіяної їй шкоди.

Поряд із іншими доказами, обґрунтування правової позиції сторони здійснюється шляхом подання письмових доказів, які зазвичай підтверджують настання негативних наслідків внаслідок дій правопорушника. Зокрема, доказову базу можуть складати електронні дані, що засвідчують факт протиправного діяння (матеріали електронного листування, аудіо- та відеозаписи), а також спеціалізовані документи, що підтверджують завдання моральної шкоди: висновки судово-психологічної експертизи, довідки від психолога або психотерапевта.

Таким чином, з метою забезпечення ефективного доказування необхідності повного відшкодування моральної шкоди, доцільно використовувати весь комплекс наявних процесуальних засобів для максимально точного встановлення причинно-наслідкового зв'язку між фактом порушення прав суб'єкта та понесеними ним моральними стражданнями.

Список використаних джерел

1. Грубі Т., Купчишина В. (2024). Кібербулінг у молодіжному середовищі: чинники та форми прояву. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія : педагогічні науки*. Вип. 3 (38). С. 40–58. URL: <https://dspace.nadpsu.edu.ua/handle/123456789/4651>
2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 25.03.2026).
3. Постанова Київського апеляційного суду від 30.05.2025 р. у справі № 752/17645/22. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127762265> (дата звернення: 25.03.2026)
4. Колінько Ц. (2020). Проблеми доведення моральної шкоди за законодавством України. *Підприємництво, господарство і право*. № 8. С. 30–34. DOI: <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2020.8.05>.

Захарчук Марія
Науковий керівник – доц. Крайній П.І.

ІНСТИТУЦІЇ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УМОВАХ ВІЙНИ

Війна в Україні зумовила зміну ролі громадського сектору, який із допоміжного інструменту перетворився на повноцінного учасника управлінських процесів і забезпечення життєдіяльності держави.

Однією із правових сфер участі громадськості є інституції громадянського суспільства та консультативні органи. До цих інституцій належать громадські організації, благодійні фонди, волонтерські об'єднання, професійні спілки та інші форми самоорганізації населення. Громадське об'єднання є добровільним об'єднанням фізичних або юридичних осіб для здійснення та захисту прав і свобод, а також задоволення суспільних інтересів [1].

Нормативно-правову основу діяльності інституцій громадянського суспільства становить Конституція України і спеціальні законодавчі акти. В умовах війни особливого значення набуває Закон України «Про правовий режим воєнного стану», який визначає правові принципи функціонування держави та суспільства в особливий час. Його норми передбачають тимчасові обмеження прав і свобод, але не скасовують права на об'єднання громадян, що є важливим для збереження демократичних засад державності [2].

У період воєнного стану інституції громадянського суспільства виконують низку стратегічно важливих функцій. Передусім, вони забезпечують оперативну гуманітарну допомогу населенню, включаючи внутрішньо переміщених осіб, організовують евакуаційні заходи та сприяють відновленню постраждалих територій. Прикладом ефективної діяльності інституцій громадянського суспільства є Благодійний фонд Сергія Притули, який здійснює системну підтримку Збройних Сил України. Основними напрямками його діяльності є забезпечення військових сучасною технікою та спорядженням, зокрема безпілотними літальними апаратами, засобами зв'язку, транспортом, оптикою та засобами так-

тичної медицини. За даними фонду, лише у сфері дронів було закуплено десятки тисяч одиниць техніки для українських військових, що значно підвищує їхню бойову ефективність. Діяльність фонду демонструє високий рівень самоорганізації громадянського суспільства та його здатність оперативно реагувати на потреби армії, доповнюючи функції держави у сфері оборони [3].

Суттєвим аспектом є взаємодія інституцій громадянського суспільства з органами публічної влади. Згідно з Постановою Кабінету Міністрів України №996 «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики», передбачено проведення консультацій з громадськістю, громадських слухань, діяльність громадських рад та використання електронних елементів участі. Це сприяє підвищенню прозорості діяльності органів влади та врахуванню суспільних інтересів навіть в умовах воєнного стану [4].

Держава здійснює регулювання їх діяльності шляхом встановлення процедур реєстрації, визначення правового статусу, а також контролю дотримання законодавства. В умовах війни спостерігається спрощення окремих адміністративних процедур та розширення можливостей для співпраці між державними органами та громадськими інституціями та зростання кількості волонтерських ініціатив.

Отже, інституції громадянського суспільства в умовах війни є важливим елементом системи публічного адміністрування та ефективним інструментом взаємодії держави і суспільства.

Список використаних джерел

1. Рішення Конституційного Суду України від 06.04.2022 № 1-п(II)/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v001p710-22#Text> (дата звернення: 25.03.2026).
2. Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms (1950). URL: <https://rm.coe.int/1680063765>
3. Закон України «Про Конституційний Суд України» від 13.07.2017 № 2136-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-19#Text>

Заяц Анастасія
Науковий керівник – доц. Грекул-Ковалик Т.А.

ЛОГІКА В ЮРИДИЧНОМУ МИСЛЕННІ

Логічне мислення має велике значення у будь-якій діяльності. Завдяки йому людина здатна послідовно й обґрунтовано опановувати нові знання, розвивати практичні навички та приймати виважені рішення. Розвинене логічне мислення забезпечує здатність аналізувати інформацію, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, виявляти суперечності, робити висновки, прогнозувати можливі наслідки своїх дій, а також сприяє формуванню критичного підходу до інформації, що особливо важливо в умовах сучасного інформаційного суспільства, і в першу чергу, для юристів. Тому формування логічного мислення у майбутніх правників становить необхідну частину їхньої професійної підготовки [2, с. 6].

Юридична логіка – це прикладна галузь знань, яка вивчає застосування загальних принципів логіки у специфічній сфері людської діяльності – юриспруденції. Вона охоплює основні положення логічної науки, водночас підкреслює їхні особливості та значення саме для правової практики.

Оскільки юридична логіка виникає на перетині теорії логіки та правознавства, у ній взаємодіють два основні напрями. Перший полягає в застосуванні логіки у праві (прикладна логіка), а другий – у вивченні закономірностей права через призму логіки (логогенез, або протологіка) [1, с. 12]. Зауважимо, що процеси розвитку логіки не завершилися моментом виникнення цієї науки як самостійної дисципліни, а навпаки – логічні знання постійно удосконалюються, систематизуються та доповнюються як завдяки внутрішньому розвитку самої науки, так і внаслідок творчих досягнень у різних сферах життя, які мають значення для логіки [1, с. 13].

У правовій діяльності юристи часто користуються логічними методами. Серед основних виділимо дедукцію, індукцію, аналогію та інтерпретацію. Добре розуміння цих методів необхідне для правильного аналізу норм права, побудови переконливих аргументів й ухвалення справедливих рішень у складних ситуаціях.

Юридична логіка виступає також невід’ємною частиною аналітичної роботи правника. Без знання логіки важко ефективно застосовувати закони, тлумачити їх, робити аргументовані висновки та проводити юридичне доведення. Одним із головних завдань у правозастосуванні вважається інтерпретація законів. Оскільки правові акти не можуть врахувати всі можливі життєві ситуації, юристу потрібно вміти логічно аналізувати норми для їх правильного тлумачення. Використання логічного підходу допомагає уникати суперечностей та забезпечує чіткість та узгодженість висновків [2, с. 6–7].

Правильне мислення лежить в основі будь-якої діяльності, особливо юридичної, адже воно дозволяє аналізувати норми права, робити обґрунтовані висновки та приймати рішення з правовими наслідками. Воно повинно підпорядковуватися основним законам логіки. Мова йде про закони тотожності, несуперечності, виключеного третього та достатньої підстави. Вони відображають необхідні зв’язки між думками та забезпечують правильність мислення, яке можливе за умови істинності думок та логічної послідовності міркувань, інакше виникають помилки [3, с. 27–28].

Таким чином, юридична логіка становить основу професійного мислення правника. Вона дозволяє ефективно застосовувати законодавчі норми, формувати переконливі аргументи, уникати суперечностей і приймати справедливі рішення. Опанування логічних методів (дедукції, індукції, аналогії та інтерпретації) сприяє розвитку критичного й аналітичного мислення, необхідного для розв’язання складних правових завдань. Завдяки цьому юрист здатний поєднувати теоретичні знання з практичною діяльністю, забезпечувати високу якість правозастосування і гармонійний розвиток своєї професійної компетентності.

Список використаних джерел

1. Юридична логіка : підручник (2016). За наук. ред. проф. В. С. Бліхара. Львів : ЛьвДУВС. 248 с.
2. Юридична логіка : навчальний посібник (2025). Уклад. Н. Зленко, Т. Пономаренко. Суми : ФОП Цьома С. П. 168 с.
3. Грекул-Ковалик Т. А., Донченко О. П. (2023). Юридична логіка : навч. посібник. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича. 240 с.

Заяць Поліна
Науковий керівник – доц. Крайній П.І.

ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДОЗВІЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ У СФЕРІ ОБІГУ ЗБРОЇ

Адміністративно-правове регулювання дозвільної діяльності у сфері обігу зброї відіграє важливу роль, особливо, в період дії правового режиму воєнного стану. Із початком вторгнення на територію російських окупантів на територію України, а відтак, залучення до супротиву українців, необхідність перегляду процедури одержання дозволу на використання власної чи знайденої зброї набуло загальнодержавного значення.

Обіг зброї регулюється за допомогою низки нормативних актів. Серед них: Закон України «Про забезпечення участі цивільних осіб у захисті України» (Закон – № 2114-IX), Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 21.08.1998 р. № 622 (далі – Наказ №622), Наказ МВС України від 18 березня 2022 року №195 (далі – Наказ №195) тощо.

Законом № 2114-IX встановлюється право осіб які перебувають в Україні на законних підставах брати участь у відсічі, стримуванні збройної агресії російської федерації, інших держав шляхом отримання вогнепальної зброї та боєприпасів до неї. Відповідна процедура визначається Міністерством внутрішніх справ України. «Вогнепальна зброя і боєприпаси до неї, отримані відповідно до цієї статті, є державною власністю та можуть перебувати у володінні та користуванні цивільних осіб виключно на підставах і на період, визначені цим Законом» [1].

Так, Наказом №622 регламентується процедура одержання дозволу на придбання, зберігання та використання зброї, умови зберігання та використання, а також порядок обліку, який від 23 березня 2023 року здійснюється через Єдиний реєстр зброї (далі – ЄРЗ) [2]. Проте, одним із недоліків зазначеного підзаконного акту є відсутність регламентації перевірок протягом строку, на який наданий дозвіл (наприклад, позапланових).

Наказ №195 по суті своїй є доповненням до Наказу №622 щодо правового режиму воєнного стану, в якому прямо визначено, що строк дії дозволів стосовно обігу зброї продовжується на 10 днів після припинення чи скасування правового режиму воєнного стану [3].

Закон України від 3 березня 2022-го року чітко регламентує обов'язок цивільних осіб у випадку знайдення зброї, терміново повідомляти в Національну поліцію, а при бажанні користуватися нею з метою дати відсіч агресору – задекларувати зброю, яка не зареєстрована в ЄРЗ, у порядку, визначеному цим Законом, на строк 90 днів після закінчення чи припинення правового режиму воєнного стану, не набуваючи права власності на зброю.

Отже, адміністративно-правове регулювання дозвільної діяльності України у сфері обігу зброї потребує вдосконалення в частині надання уповноваженим органам проводити позапланові перевірки додержання власниками зброї, відповідними установами та організаціями законодавства у сфері обігу зброї. Позитивною практикою є функціонування ЄРЗ що відповідає загальній тенденція переведення у цифрову площину усієї інформації про власників зброї.

Список використаних джерел

1. Про забезпечення участі цивільних осіб у захисті України : Закон України від 03.03.2022 № 2114-IX : станом на 25 листоп. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2114-20#Text> (дата звернення: 23.03.2026).
2. Про затвердження Інструкції про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної, холодної і охолощеної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії, та патронів до них, а також боеприпасів до зброї, основних частин зброї : Наказ М-ва внутр. справ України від 21.08.1998 № 622 : станом на 19 лип. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0637-98#Text> (дата звернення: 23.03.2026).
3. Про продовження строку дії дозволів у сфері обігу зброї, пристроїв та вибухових матеріалів під час дії воєнного стану в Україні : Наказ М-ва внутр. справ України від 18.03.2022 № 195. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0345-22#Text> (дата звернення: 23.03.2026).

Іволга Сергій
Науковий керівник – асист. Лабик А.Р.

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ ГАРАНТІЇ ДЛЯ БІЖЕНЦІВ У КОНТЕКСТІ ЗМІНИ КЛІМАТУ

Зміна клімату справляє дедалі більший вплив на міжнародну архітектуру захисту прав людини та інститут притулку. Такі явища, як підвищення рівня Світового океану, екстремальні погодні умови, тривалі посухи та деградація довкілля, зумовлюють вимушене переміщення мільйонів осіб. Однак чинне міжнародне право досі не сформулювало усталеного визначення «кліматичного біженця».

Відповідно до Конвенції про статус біженців 1951 року та Протоколу 1967 року, біженцем вважається особа, яка «через обґрунтовані побоювання стати жертвою переслідувань за расовою, релігійною, національною ознакою, приналежністю до певної соціальної групи чи політичними переконаннями змушена залишити країну свого походження» [1]. Водночас норми міжнародного права у сфері прав людини, закріплюючи право кожного на достатній життєвий рівень для нього і його сім'ї, створює нормативну основу для забезпечення захисту осіб, переміщених у зв'язку із кліматичними змінами.

Окрім того, Управління Верховного комісара ООН у справах біженців формує правові висновки щодо заяв про міжнародний захист, поданих у зв'язку з негативним впливом зміни клімату та стихійних лих, які спрямовані на інтеграцію кліматично переміщених осіб до системи міжнародного захисту. УВКБ ООН підкреслює, що зміна клімату часто перебуває у взаємодії з іншими факторами: збройними конфліктами, порушеннями прав людини, дискримінацією, – і може створювати передумови для надання статусу біженця [2]. Важливим прецедентом стало рішення Комітету ООН з прав людини у справі «Йоан Тейтіота проти Нової Зеландії» 2019 р. [3]. Це був перший випадок, коли Комітет безпосередньо зіткнувся з проблематикою кліматично зумовленої міграції у площині права на життя, яке визначено у статті 6 МПГПП. Попри відхилення індивідуальної скарги, ухвалене рішення має

концептуальне значення, оскільки воно започаткувало доктринальне визнання того, що екологічні чинники можуть стаяновити релевантний елемент у системі міжнародного захисту прав людини.

Попри певні позитивні зрушення, системні проблеми залишаються невирішеними. Відсутність спеціалізованого міжнародного договору для захисту кліматичних біженців продовжує залишати мільйони людей у стані правової невизначеності. Найбільш вразливі категорії населення (жители малих островних держав, корінні народи та громади, що мешкають на територіях із високим ризиком) не мають достатніх гарантій.

Подальший розвиток міжнародного права в цій сфері пов'язують із розробкою нового міжнародного договору або додаткового протоколу до Конвенції 1951 року, який би визнавав кліматичні чинники підставою для надання статусу біженця. Крім того, додатковим інструментом захисту може стати інтеграція питань біженців, пов'язаних із кліматом, у міжнародні програми розвитку, включно з Цілями сталого розвитку ООН [4].

Як висновок, зазначимо, що міжнародно-правові механізми захисту біженців у контексті зміни клімату перебувають на стадії формування. Хоча наявні інструменти забезпечують певний рівень захисту, вони не відповідають масштабам існуючої проблеми. Нагальною є потреба у створенні спеціалізованого правового інструменту, який би визнавав кліматичну міграцію самостійною категорією міжнародного захисту.

Список використаних джерел

1. Конвенція про статус біженців від 28.07.1951. № 995_011. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_011#Text (дата звернення: 27.03.2026).
2. Legal considerations regarding claims for international protection made in the context of the adverse effects of climate change and disasters. UN High Commissioner for Refugees. 1 October, 2020. URL: <https://www.refworld.org/policy/legalguidance/unhcr/2020/123356>.
3. Ioane Teitiota v. New Zealand. UN Human Rights Committee. CCPR/C/127/D/2728/2016, (HRC), 7 January 2020. URL: <https://www.refworld.org/jurisprudence/caselaw/hrc/2020/123128>.
4. Цілі сталого розвитку. UNDP. URL: <https://www.undp.org/uk/ukraine/tsili-staloho-rozvytku> (дата звернення: 27.03.2026).

Калугіна Вікторія
Науковий керівник – доц. Бабін І.І.

ПРАВОВИЙ СТАТУС ПЛАТНИКА ЗЕМЕЛЬНОГО ПОДАТКУ

Правовий статус платника земельного податку визначається виключно нормами податкового законодавства України та характеризує його як учасника податкових правовідносин [1]. У науковій літературі правовий статус платника податку розглядається як сукупність його прав, обов'язків та юридичних характеристик як суб'єкта податкового права [2, с. 145].

Відповідно до положень Податкового кодексу України, платниками земельного податку є власники земельних ділянок, власники земельних часток (паїв), а також землекористувачі [1]. Отже, визначальною підставою набуття статусу платника є наявність у особи права власності або права користування земельною ділянкою, що визнається юридичним фактом виникнення податкового обов'язку [1; 3, с. 214].

При цьому слід підкреслити, що правовий статус платника земельного податку не охоплює елементи податку, такі як об'єкт, база чи ставка оподаткування, оскільки вони є самостійними складовими юридичної конструкції податку [2, с. 148].

Суттєвою складовою правового статусу платника є його права. Зокрема, платник має право отримувати від контролюючих органів інформацію щодо порядку нарахування та сплати податку, користуватися податковими пільгами у випадках, передбачених законодавством, а також оскаржувати рішення, дії чи бездіяльність податкових органів [1]. Крім того, платник має право на належне адміністрування податку відповідно до принципів податкового законодавства [1; 2, с. 152].

Поряд із правами, правовий статус платника включає і його обов'язки. Основним обов'язком є своєчасна та повна сплата земельного податку [1]. Юридичні особи також зобов'язані самостійно обчислювати суму податку та подавати податкову звітність [1]. Усі платники повинні дотримуватися вимог податкового за-

конодавства та забезпечувати достовірність даних, що впливають на виконання податкового обов'язку [1].

Особливу увагу слід приділити відмінностям у правовому статусі фізичних і юридичних осіб як платників земельного податку. Фізичні особи мають спрощений порядок реалізації податкового обов'язку, оскільки нарахування податку здійснюється контролюючими органами [1]. Натомість юридичні особи характеризуються більш складним правовим статусом, що передбачає самостійне обчислення податкових зобов'язань, подання декларацій та підвищений рівень відповідальності [1; 2, с. 155]. Відмінності також проявляються у порядку звітності та виконання податкового обов'язку [2, с. 156].

Таким чином, правовий статус платника земельного податку охоплює визначення кола суб'єктів, їх права та обов'язки, а також особливості реалізації податкового обов'язку залежно від виду платника. Його чітке нормативне закріплення забезпечує ефективне функціонування податкових правовідносин та стабільність надходжень до місцевих бюджетів [4, с. 101].

Список використаних джерел

1. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI // Відомості Верховної Ради України. 2011. № 13–17. Ст. 112.
2. Кучерявенко М. П. (2020). Податкове право України : підручник. Харків : Право. 512 с.
3. Бандурка О. М., Тищенко В. М. (2019). Податкове право : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури. 368 с.
4. Фінансове право України : підручник (2021). За ред. О. П. Гетманця. Київ : Юрінком Інтер. 400 с.

Кейван Станіслава
Наукова керівниця – доц. Процьків Н.М.

СПАДКУВАННЯ БІОЛОГІЧНОГО МАТЕРІАЛУ: ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ЕМБРІОНА

На сучасному етапі розвитку цивільного законодавства України особливої актуальності набувають проблеми правового регулювання спадкування окремих об'єктів цивільних прав, зокрема біологічних матеріалів.

Під спадкуванням згідно зі ст. 1216 Цивільного кодексу України варто розуміти передання комплексу прав і обов'язків, що належали померлій особі, іншим особам, які набувають статусу спадкоємців [1]. З огляду на можливість спадкування біологічного матеріалу людини виникає низка складних питань, пов'язаних, зокрема, з визначенням правового статусу ембріона. Так, до цього часу відсутній усталений підхід до визначення його статусу як об'єкта чи суб'єкта права.

Кривенко Ю. В. вказує, що ембріон не можна визнавати носієм правосуб'єктності, оскільки він ще не народився. У цьому контексті автор критикує поширене твердження про те, що *nasciturus* (зачата, але ще не народжена дитина) нібито вже до моменту народження має право на спадкування. Визнання ембріона суб'єктом права неминуче породжувало б необхідність юридичного обґрунтування правомірності переривання вагітності, правового режиму використання ембріонів у медичних цілях, а також умов і порядку їх зберігання [2, с. 153].

Водночас неможливо прирівняти ембріон до речі, адже це суперечитиме його особливій природі, що пов'язано з етичними засадами та заборонаю комерціалізації людського тіла.

На нашу думку, біологічні матеріали людини, які після вилучення або створення поза організмом можуть існувати як самостійні матеріальні об'єкти та бути предметом юридично значущих дій (донорства чи трансплантації), слід розглядати як особливий різновид об'єктів. Вони характеризуються тісним біологічно-ін-

формаційним зв'язком із конкретною особою (наприклад, її ДНК) і особливим режимом оборотоздатності, що зумовлює доцільність їх розгляду як самостійних об'єктів цивільних прав, відмінних від звичайних речей.

Розгляд ембріона як об'єкта права особливого характеру може слугувати підставою для формування спеціального правового режиму його існування, який би визначав умови, порядок зберігання, можливість припинення його подальшого використання за рішенням осіб, які брали участь у програмі допоміжних репродуктивних технологій, а також врегульовував ситуації, що виникають у разі смерті одного з подружжя.

Практична необхідність такого регулювання підтверджується судовими спорами щодо долі ембріонів, зокрема у випадку, коли родичі померлого заявляють вимоги щодо визнання прав на них. Судова практика допускає перехід до спадкоємців права на розпорядження кріоконсервованими ембріонами, попри відсутність чіткого визначення їх правового статусу у цивільному законодавстві [3].

Таким чином, проблема спадкування ембріона зумовлена відсутністю законодавчо визначеного правового статусу ембріона як особливого об'єкта цивільних прав, який, хоча і має матеріальну природу та може бути предметом окремих правочинів, не може ототожнюватися з речами через тісний зв'язок із особою та етичні обмеження. Цивільне законодавство не відносить його до передбачених об'єктів та не встановлює спеціального правового режиму на випадок смерті осіб, пов'язаних із його створенням чи зберіганням, що ускладнює кваліфікацію відповідних правовідносин і зумовлює потребу законодавчого врегулювання.

Список використаних джерел

1. Цивільний кодекс України. (2003). Закон України № 435-IV. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
2. Кривенко, Ю. (2025). Об'єкти спадкування в системі об'єктів цивільних правовідносин. *Юридичний науковий електронний журнал*, (3). http://lsej.org.ua/3_2025/36.pdf
3. Звягельський міськрайонний суд Житомирської області. (2026). Новина / повідомлення про судову практику. <https://nv.zt.court.gov.ua/sud0616/pres-centr/news/1899746/>.

Климчук Каріна
Науковий керівник – доц. Орловський О.Я.

ЦИФРОВА МОДЕРНІЗАЦІЯ ТРУДОВИХ ПРАВОВІДНОСИН

Інформаційні технології кардинально змінюють предмет трудового права та механізми правового регулювання праці. Відбувається об'єктивна трансформація класичних ознак трудових правовідносин, зокрема критерію особистого підпорядкування працівника правилам внутрішнього трудового розпорядку. Цифровізація зумовлює перехід від жорсткої субординації до більш диспозитивних моделей організації праці. Як зазначається у фаховій літературі, сьогодні виникає нагальна потреба у концептуальному оновленні трудового законодавства, оскільки традиційні інститути не здатні ефективно регулювати новітні форми зайнятості, що вимагає розширення предмета галузі [1].

Важливим кроком у цьому напрямку стала нормативна регламентація дистанційної та надомної роботи як самостійних форм організації праці. Законодавець доповнив базовий кодифікований акт нормами, які дозволяють працівнику самостійно визначати робоче місце та на власний розсуд розподіляти робочий час. Це суттєво змінює правову природу контрольної функції роботодавця: акцент юридично зміщується з контролю за процесом праці на контроль за її результатом. Однак на практиці це породжує складнощі з розмежуванням дистанційної роботи та цивільно-правових відносин щодо надання послуг [2].

Окремою юридичною проблемою є легалізація та процесуальне оформлення електронного кадрового документообігу. Сучасне законодавство дозволяє сторонам трудового договору погоджувати альтернативні способи обміну документами через засоби електронного зв'язку. Проте судова практика висуває жорсткі вимоги до належності та допустимості таких доказів у разі виникнення індивідуальних трудових спорів. Відсутність чітко прописаного в договорі алгоритму електронної комунікації часто нівелює факт належного ознайомлення працівника з нака-

зом, що є підставою для задоволення позовів про поновлення на роботі [2].

Не менш гострою є проблема платформенної зайнятості (гіг-економіки), яка створює серйозні виклики для класичної конструкції трудового договору. Особи, які надають послуги через цифрові платформи, де-факто перебувають в економічній залежності від оператора платформи, проте де-юре їхні відносини оформлюються як цивільно-правові. Це є яскравим прикладом прихованих трудових відносин, що позбавляє працівників базових законодавчих гарантій: права на оплачувану відпустку, лікарняні та захист від незаконного розірвання договору з ініціативи роботодавця.

З огляду на вищезазначене, ключовим вектором розвитку трудового права має стати захист цифрових прав суб'єктів трудових відносин. Йдеться про нормативне закріплення меж електронного моніторингу за дистанційними працівниками та гарантування «права на відключення» поза межами робочого часу. Будь-який збір та обробка інформації про працівника в цифровому середовищі з боку роботодавця повинні здійснюватися виключно в межах трудових цілей та з суворим дотриманням імперативних вимог профільного законодавства про захист персональних даних [3].

Список використаних джерел

1. Гетьманцева Н.Д. (2024). Модифікація трудових відносин в умовах цифровізації. *Аналітично-порівняльне правознавство*. №2. С. 309-313. URL: <https://archer.chnu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/10273/12.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
2. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 р. № 322-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08>
3. Про захист персональних даних: Закон України від 01.06.2010 р. № 2297-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17>.

Клічук Яна

Науковий керівник – доц. Орловський О.Я.

ТРУДОВИЙ ДОГОВІР З НЕФІКСОВАНИМ РОБОЧИМ ЧАСОМ

В умовах технологічного прогресу та трансформації ринку праці традиційні моделі організації робочого часу потребують перегляду. Пандемія COVID-19 прискорила цей процес у всьому світі, змусивши мільйони працівників перейти на дистанційну форму праці та загостривши дискусію про необхідність гнучких форм зайнятості. Особливої актуальності це питання набуває в період воєнного стану, коли значна частина працівників змушена здійснювати трудову діяльність дистанційно або за межами України. Трудовий договір з нефіксованим робочим часом, закріплений у законодавстві України, постає як гнучкий правовий інструмент адаптації трудових відносин до нестабільних умов. Метою цих тез є аналіз ключових особливостей зазначеного договору та визначення його переваг для сторін трудових відносин. Стандартний трудовий договір передбачає фіксований графік, що створює проблему в умовах нестабільності, коли роботодавець не може гарантувати постійний обсяг роботи. Крім того, існують категорії професій, де обсяг роботи залежить від попиту на відповідну послугу. За таких умов і роботодавець, і працівник зацікавлені у гнучкості трудових відносин: перший отримує можливість ефективно розподіляти ресурси, а другий самостійно розпоряджатися робочим часом.

Трудовий договір з нефіксованим робочим часом (далі – ТДНЧ) – це вид трудового договору, який не передбачає фіксованого робочого часу: працівник залучається до роботи лише тоді, коли у роботодавця виникає відповідна потреба. Роботодавець самостійно визначає час та обсяг роботи, погоджуючи з працівником тривалість робочого часу та часу відпочинку. Цей вид договору був введений Законом України № 2421-ІХ від 18 липня 2022 року з метою легалізації гнучких форм зайнятості та адаптації трудових відносин до мінливих умов ринку праці. Варто зазначити, що

аналогічний інструмент ТДНЧ (zero hours contract) давно функціонує у Великобританії та інших країнах ЄС, що свідчить про загальносвітову тенденцію до гнучкості трудових відносин. На відміну від звичайного трудового договору, який передбачає постійну зайнятість і фіксований графік, ТДНЧ дозволяє гнучко регулювати трудові відносини залежно від реальних потреб роботодавця.

Мінімальна тривалість робочого часу за ТДНЧ становить 32 години на місяць: навіть якщо працівник фактично відпрацював менше, заробітна плата виплачується у будь-якому разі за цей мінімальний обсяг. Максимальна кількість базових годин не може перевищувати 40 годин на тиждень і 6 днів на тиждень. При цьому кількість таких договорів у одного роботодавця обмежена — не більше 10% від загальної кількості трудових договорів. Працівник має право відмовитись від виконання роботи, якщо роботодавець вимагає її виконання поза межами базових годин або порушив строки повідомлення, визначені договором.

ТДНЧ гарантує працівнику повноцінний соціальний захист, а саме право на відпустку, лікарняні та зарахування трудового стажу на відміну від цивільно-правових договорів, які таких гарантій не передбачають. Для роботодавця договір дозволяє залучати персонал лише за реальної потреби та уникати штрафів за нелегальну працю. ТДНЧ також виступає ефективним інструментом легалізації трудових відносин, замінюючи поширені цивільно-правові договори та інші неофіційні форми зайнятості. Відповідний договір сприяє розвитку ринку праці, виступаючи інструментом адаптації до цифровізації економіки, зростання ІТ-сектору та фрілансу. Це своєю чергою розширює можливості зайнятості та сприяє скороченню безробіття, адже працівники отримують змогу реалізовувати свої професійні здібності незалежно від місця перебування. В умовах воєнного стану договір є особливо актуальним, оскільки збройна агресія спричинила масове переміщення працівників, зруйнувала усталені виробничі процеси та зробила неможливим дотримання фіксованого графіку для значної частини зайнятих. Гнучкість цього договору дозволяє зберігати трудові відносини навіть в умовах постійної нестабільності.

Проведений аналіз свідчить про те, що ТДНЧ є актуальним правовим інструментом, який відповідає сучасним потребам ринку праці, сформованим під впливом пандемії COVID-19 та воєнного стану в Україні. Цей договір є особливо важливим для осіб, які змушені поєднувати трудову діяльність з іншими обов'язками зокрема студентів, батьків малолітніх дітей та внутрішньо переміщених осіб. Подальшого вдосконалення потребує механізм захисту працівників від зловживань з боку роботодавців, зокрема в частині недопущення штучного утримання працівника на умовах ТДНЧ замість укладення постійного трудового договору, попри наявне право працівника вимагати його після 12 місяців роботи.

Список використаних джерел

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо врегулювання трудових відносин з нефіксованим робочим часом : Закон України від 18 лип. 2022 р. № 2421-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>
2. Коментар Міністерства економіки України до Закону України від 18 липня 2022 р. № 2421-IX. URL: <https://me.gov.ua>
3. Трудовий договір з нефіксованим робочим часом: гід для роботодавця та працівника. Yankiv Law Firm. URL: <https://yankiv.com/ua/trudoviy-dogovir-z-nefiksovanym-robochym-chasom-gid-dlya-robotodavtsya-ta-pratsivnyka/>
4. Одовічена Я. А. Особливості трудового договору з нефіксованим робочим часом. Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича.

Козек Божена
Науковий керівник – доц. Орловський О.Я.

ВИЗНАННЯ ФАКТУ МОБІНГУ У ТРУДОВИХ СПОРАХ: ПІДХОДИ СУДІВ УКРАЇНИ

Проблематика мобінгу у сфері трудових відносин тривалий час залишалася недостатньо врегульованою в українському правовому полі. До 2022 року законодавство України не містило прямого визначення цього явища та спеціальних механізмів відповідальності за психологічне та/або економічне переслідування працівників. Прийняття Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії мобінгу (цькуванню)» № 2759-IX від 16.11.2022 року започаткувало формування нової категорії трудових спорів – справ про визнання факту мобінгу [3].

Посилаючись на статтю 2-2 «Кодексу законів про працю України» можна визначити, що мобінг (цькування) – це повторювані та тривалі навмисні дії або бездіяльність з боку роботодавця чи інших працівників, які спрямовані на приниження честі й гідності працівника, а також негативно впливають на його ділову репутацію. Такі дії можуть проявлятися через психологічний або економічний тиск, створення на робочому місці напруженої, ворожої або такої, що принижує працівника, робочої атмосфери [1].

Законодавство визначає орієнтовні прояви мобінгу: ізоляцію працівника, перешкоджання виконанню обов'язків, нерівномірний розподіл навантаження, безпідставне позбавлення виплат, обмеження професійного розвитку тощо.

Водночас законодавець чітко розмежував поняття мобінгу та здійснення роботодавцем своїх управлінських повноважень. Зокрема, законні вимоги щодо належного виконання працівником трудових обов'язків, зміни в організації праці чи застосування дисциплінарних стягнень, якщо вони здійснюються відповідно до норм законодавства, самі по собі не можуть вважатися мобінгом. Тому в судовій практиці ключовим питанням стало саме визначення межі між правомірним управлінням трудовим

процесом і діями, які можуть свідчити про психологічне переслідування працівника.

Показовою для розуміння сучасних підходів судів до питань мобінгу є справа, розглянута Деснянським районним судом м. Києва (№754/7202/25 від 7 липня 2025 року), що відображає проблему поєднання управлінських рішень роботодавця із можливими проявами психологічного тиску на працівника [2].

Суть спору полягала в тому, що роботодавець скасував дистанційний формат роботи працівника з інвалідністю, незважаючи на положення його Індивідуальної програми реабілітації, а згодом застосував до нього дисциплінарне стягнення, яке працівник розцінив як прояв мобінгу.

Розглянувши обставини справи, суд дійшов висновку про незаконність відповідного наказу та оголошеної догани, звернувши увагу на обов'язок роботодавця враховувати медичні рекомендації і реальні умови виконання працівником своїх трудових функцій. Водночас суд підкреслив, що сам факт трудового конфлікту ще не свідчить про мобінг, оскільки необхідно обґрунтувати систематичність психологічного тиску.

Загалом можна зробити висновок, що сучасне українське законодавство та сформована судова практика поступово розвивають ефективні механізми протидії мобінгу, забезпечуючи належний захист трудових прав, у тому числі й працівників з інвалідністю, на засадах рівності та недискримінації.

Список використаних джерел

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запобігання та протидії мобінгу (цитуванню). Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2759-20#Text> (дата звернення: 29.03.2026).
2. Рішення від 07.07.2025 № 754/7202/25 Деснянський районний суд м. Києва. URL: https://verdictum.ligazakon.net/document/128648957?utm_source=jurliga.ligazakon.ua&utm_medium=news&utm_content=j103.
3. Протидія мобінгу в Україні: механізми захисту працівників і судова практика | ЮРЛІГА. ЮРЛІГА. URL: https://jurliga.ligazakon.net/analitics/239126_protidya-mobngu-v-ukran-mekhanzmi-zakhistu-pratsvnikv--sudova-praktika (дата звернення: 29.03.2026).

Козьма Інна
Науковий керівник – доц. Кіріяк О.В.

ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВА КЛАСИФІКАЦІЯ ЦИФРОВОГО КОНТЕНТУ В ЗАКОНОДАВСТВІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Сучасне цифрове законодавство Європейського Союзу ґрунтується на чіткому розмежуванні об'єктів за їх функціональним призначенням. Основним нормативно-правовим актом у цій сфері є Директива 2019/770, яка дозволяє класифікувати ці об'єкти за кількома критеріями.

Перший з критеріїв є функціональний характер об'єкта. Згідно зі статтею 2 (пункт 1) Директиви 2019/770, «цифровий контент» визначається як дані, що створюються та надаються у цифровій формі [1]. Цей термін охоплює статичні об'єкти: музичні файли, електронні книги, відео та програмне забезпечення. Однак для сучасних платформ, а саме соціальних мереж, більш актуальним є поняття «цифрових послуг», оскільки воно дозволяє споживачам не тільки отримувати доступ до даних, а й «створювати, обробляти, зберігати або взаємодіяти з даними».

Важливу роль у розмежуванні цифрових об'єктів відіграє тривалість надання послуг. Директива розрізняє одноразове надання, яке є типовим для статичного контенту, наприклад, завантаження одного файлу, та безперервне надання, під час якого послуга надається протягом певного періоду часу, що вимагає від постачальника підтримувати її відповідність та функціональність протягом усього терміну дії договору.

Головною проблемою сучасного цивільного права є розмежування між цифровим контентом як статичним результатом інтелектуальної діяльності та цифровими послугами як динамічним технологічним процесом їх надання та використання. Різниця полягає в обсязі прав користувача: у випадку з контентом споживач прагне отримати доступ до конкретної інформації, тоді як у випадку з цифровими послугами об'єктом інтересу є можливість створювати, обробляти, зберігати дані або взаємодіяти з ними. Відповідно, цифрові об'єкти цивільних прав слід розгля-

дати з урахуванням їхнього змісту та мети використання в цивільному обігу, оскільки сучасні тенденції правового регулювання нематеріальних благ у цифровому середовищі дозволяють дійти висновку про можливість майнового обороту цифрових об'єктів, які мають або можуть мати майнову цінність, будучи при цьому нематеріальним благом [2, с. 44].

Це дозволяє враховувати об'єкти, які мають майнову цінність, але не мають фізичної форми, що відповідає європейській концепції «справедливого балансу», згідно з якою правовий механізм вважається ефективним, якщо він враховує інтереси як власника, так і користувача: механізм тепер вважається справедливим, якщо він забезпечує справедливий баланс між суперечливими інтересами [3, с. 13].

Відповідно до статті 3(1) Директиви 2019/770, цифровий контент також класифікується за правовим характером винагороди [1]. Наприклад, сфера застосування Директиви охоплює договори, за якими споживач не сплачує грошову ціну, а надає свої персональні дані. Соціальні мережі та онлайн-платформи є прикладом такої моделі, де користувач отримує доступ до цифрових послуг без грошової оплати, натомість надаючи провайдеру персональні дані, які використовуються для формування рекламних алгоритмів та монетизації платформ.

Таким чином, цифровий контент та цифрові послуги в рамках законодавства ЄС розглядаються як самостійні об'єкти цивільних прав, а їхня класифікація залежить від функціонального характеру об'єкта, тривалості його надання та характеру договірної винагороди.

Список використаних джерел

1. Directive (EU) 2019/770 of the European Parliament and of the Council of 20 May 2019 on certain aspects concerning contracts for the supply of digital content and digital services. Official Journal of the European Union, 2019. — URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2019/770/oj/eng>
2. Зозуляк О.І., Максимів Л.М. (2024). Цифрові речі як об'єкт цивільних прав: оновлені регуляторні підходи. *Право і суспільство*. № 6. С. 40-47. DOI: <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2024.6.7>
3. Sganga, Caterina. (2024). The past, present and future of EU copyright flexibilities. *IIC International Review of Intellectual Property and Competition Law*. Vol. 55, „Ññ 1. P. 5-36. Accepted: 4 December 2023; Published online: 1 February. DOI: <https://doi.org/10.1007/s40319-023-01413-9>.

Коломойцев Кирило
Наукова керівниця – асист. Лабик А.Р.

ПРОБЛЕМА ІМУНІТЕТУ ВИЩИХ ПОСАДОВИХ ОСІБ ДЕРЖАВИ У КОНТЕКСТІ СТВОРЕННЯ СПЕЦІАЛЬНОГО ТРИБУНАЛУ ЗА ЗЛОЧИН АГРЕСІЇ

Сучасний стан міжнародного правопорядку характеризується гострим конфліктом між принципом суверенної рівності держав та необхідністю невідворотності покарання за найтяжчі міжнародні злочини. Ключовою перешкодою на шляху до правосуддя у справах про злочин агресії залишається інститут імунітетів вищих посадових осіб держави (глави держави, глави уряду та міністра закордонних справ).

У міжнародному праві традиційно виділяють два види імунітетів: *ratione materiae* (функціональний) та *ratione personae* (персональний). Якщо функціональний імунітет не захищає особу від звинувачень у міжнародних злочинах, то персональний імунітет чинних посадовців вважається абсолютним у національних судах іноземних держав. Ця правова позиція була закріплена Міжнародним Судом ООН у справі «Про ордер на арешт» (Бельгія проти Конго, 2002 р.), де суд наголосив, що навіть підозра у вчиненні воєнних злочинів чи злочинів проти людяності не позбавляє чинного міністра імунітету від юрисдикції іноземної держави [1, с. 3].

Проблема загострюється у контексті притягнення до відповідальності вищого керівництва РФ за агресію проти України. МКС наразі має обмежену юрисдикцію щодо злочину агресії. Відповідно до Римського статуту, Суд не може здійснювати юрисдикцію щодо агресії, якщо вона вчинена громадянами держави, що не є учасницею Статуту, або на її території [2]. Це створює «правовий вакуум» та зумовлює необхідність створення Спеціального трибуналу за злочин агресії.

Головним викликом при створенні такого трибуналу є саме подолання персонального імунітету. Важливо розуміти, що згідно зі статтею 27 Римського статуту, офіційний статус особи не

звільняє її від відповідальності [2]. Проте ця норма діє лише в рамках МКС. Для Спеціального трибуналу критично важливо обґрунтувати незастосовність імунітетів через звичаєве право. Зокрема, практика трибуналів *ad hoc* свідчить, що імунітет не є перешкодою для здійснення юрисдикції саме міжнародним судовим органом. Як зазначила Апеляційна палата Спеціального суду щодо Сьєрра-Леоне у справі Чарльза Тейлора, принцип особистого імунітету глави держави не може бути протиставлений юрисдикції міжнародного суду. Як наголошує А. Кориневич, агресія є порушенням норми *jus cogens*, що робить нелегітимним застосування будь-яких процесуальних привілеїв [3, с. 27].

Окремої уваги заслуговує питання моделі трибуналу: «інтернаціоналізований» (гібридний) чи повністю міжнародний. Національні суди, навіть за підтримки іноземних суддів, зв'язані прецедентом Міжнародного Суду ООН щодо привілеїв. Тому лише трибунал, заснований на угоді з ООН або за підтримки Генеральної Асамблеї, може претендувати на статус органу, що представляє волю міжнародної спільноти в цілому [3, с. 25].

Таким чином, подолання імунітету в межах Спеціального трибуналу можливе через надання йому статусу міжнародного шляхом укладення договору між Україною та міжнародною організацією (ООН, Радою Європи тощо). Як показує практика, держави часто вагаються між обов'язком співпраці та дипломатичними зобов'язаннями. Тому статут майбутнього трибуналу має чітко передбачати пріоритет виконання його рішень над будь-якими двосторонніми угодами про імунітет. Створення такого інституту – це необхідна еволюція міжнародного права, де суверенна недоторканність більше не слугуватиме «ліцензією на агресію».

Список використаних джерел

1. Case Concerning the Arrest Warrant of 11 April 2000 (DRC v. Belgium). Judgment of 14 Feb 2002. ICJ Reports. 2002. URL: <https://www.icj-cij.org/case/121>.
2. Римський статут Міжнародного кримінального суду від 17 липня 1998 року. № 995_588. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text.
3. Кориневич А., Короткий Т., Пашковський М. (2024). Політико-правові аспекти створення Спеціального трибуналу щодо злочину агресії проти України. *Український часопис міжнародного права*. № 1. С. 20-31.

Конопля Вікторія
Науковий керівник – доц. Кіріяк О.В.

ПРАВА ОСІБ, ЗНИКЛИХ БЕЗВІСТИ ЗА ОСОБЛИВИХ ОБСТАВИН

XX століття стало періодом суттєвих суспільних трансформацій, що зумовили появу нових викликів у сфері захисту прав людини. Одним із найбільш актуальних питань сучасності є забезпечення належного правового захисту осіб, які зникли безвісти внаслідок збройних конфліктів або у зв'язку з техногенними чи природними катастрофами. За таких обставин особливого значення набуває чітке визначення правового статусу цих суб'єктів, оскільки це є необхідною передумовою ефективного захисту їхніх прав і свобод, а також законних інтересів їхніх близьких та рідних.

На сьогодні основним нормативно-правовим актом, що регулює правовий статус зазначеної категорії осіб, є Закон України «Про правовий статус осіб, зниклих безвісти за особливих обставин» (далі – Закон). Під особою, зниклою безвісти за особливих обставин, розуміється особа, яка зникла безвісти у зв'язку зі збройним конфліктом, воєнними діями, тимчасовою окупацією частини території України, а також унаслідок надзвичайних ситуацій природного або техногенного характеру. Окрім цього, права та охоронювані законом інтереси зазначених осіб, як і їхнє майно, перебувають під захистом аж до моменту припинення їх розшуку або визнання особи померлою у порядку, визначеному чинним законодавством. В умовах тривалих бойових дій встановити місце перебування значної кількості людей, які зникли безвісти за особливих обставин на території України, надзвичайно складно. Військовослужбовці, яких вважають зниклими безвісти, можуть утримуватися в полоні, загинути під час боїв або бути похованими у масових похованнях. До того часу, поки місцезнаходження суб'єкта не буде достеменно встановлено або не будуть знайдені її останки, вона формально зберігає правовий статус особи, зниклої безвісти, адже її розшук офіційно продовжується.

Отже, питання осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, має значну актуальність для сучасного правового суспільства. Щороку у світі фіксуються тисячі випадків зникнення людей безвісти, і ця кількість має тенденцію до зростання, зокрема через загострення та поширення збройних конфліктів у різних частинах світу.

Корнякова Анастасія
Науковий керівник – доц. Грекул-Ковалик Т.А.

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ «ВРАЗЛИВОСТІ»

Сучасне право перебуває на етапі зміни фундаментальних теорій, де центральне місце займає не абстрактний суб'єкт, а жива людина з її природною вразливістю як універсальним і постійним станом, який має бути врахований державою та судом.

Фундаментальний внесок у розробку цієї концепції зробила Марта Файнман, на думку якої «вразливість» – це універсальна риса людини, яка супроводжує кожного з нас від народження до смерті [6, р. 251]. На відміну від традиційного ліберального підходу, який визначає «вразливість» як ознаку «особливих» груп людей, дослідниця визнає вразливими всіх [6, р. 266–269].

Джудіт Батлер розглядає категорію «вразливості» у контексті «незахищеності». Науковиця наголошує, що людська тілесність робить нас відкритими як для позитивного впливу (турбота), так і для негативного (насильство) [3, р. 15]. Разом з тим, Кеті Морріс вказує, що «вразливість» повинна слугувати цінним орієнтиром при тлумаченні сучасних прав людини. Так, наприклад, з точки зору Європейської конвенції з прав людини (ст. 3), захист від нелюдського поводження має включати і захист від психологічного терору, адже душевні страждання вразливої особи можуть прирівнюватись до фізичного болю [5, р. 13].

В українському праві категорія «вразливості», хоча й не завжди вживається як прямий термін, фактично вбудована в низку нормативно-правових актів. Найяскравіше це проявляється в інституті відшкодування моральної шкоди, який регулюється ст. 23 та ст. 1167 ЦКУ, в ЗУ «Про запобігання та протидію домашньому насильству», в ст. 126-1 ККУ та ст. 173-4 КУпАП. Практична реалізація цих норм відображається в рішеннях українських судів, особливо у справах про булінг. Як зазначає Є. Ю. Соболь, судова практика у таких справах демонструє поступове формування критеріїв оцінки психологічної шкоди, де вразли-

вість окремих груп населення визнається фактором, що ускладнює відповідальність правопорушника [2, с. 82].

В умовах війни проблема вразливості набула ще більших масштабів, оскільки формується стан «масової вразливості». Саме тому право має підтримувати нові моделі стійкості, де сім'я та громада стають ключовими інститутами захисту та безпеки [4, р. 433].

Окремий виклик для національного права пов'язаний із цифровою вразливістю [1, р. 400]. Важливо розуміти, що вразливість у цифровому просторі часто невидима, але її наслідки для ментального здоров'я можуть бути катастрофічними.

Отже, «вразливість» слід розуміти не лише як індивідуальний стан, а й як складне багатовимірне явище, що охоплює фізичні, психологічні, соціальні, політичні та цифрові виміри людського буття й має істотне значення для правового регулювання суспільних відносин. Поширення цієї концепції в освіті, соціальній сфері, психології, культурології та праві свідчить про її поступове утвердження як однієї з ключових категорій гуманітарного знання XXI ст. Водночас її роль полягає не лише у виявленні ризиків, а й у сприянні розвитку стійкості, збереженню гідності та утвердженню солідарності, тобто тих засад, на яких ґрунтується сучасне демократичне суспільство.

Список використаних джерел

1. Грекул-Ковалик Т. А., Корякова А. О. (2026). «Вразливість» як юридична категорія: поняття, ознаки, значення. *The 6th International scientific and practical conference «Science, technology and global challenges» (February 5-7, 2026)*. CPN Publishing Group, Tokyo, Japan. P. 397–401. URL : <https://surl.li/xzbrsz>.
2. Соболь Є. Ю. (2021). Судова практика у справах про булінг: аналіз рішень. *Наукові записки. Серія : Право*. Вип. 11. С. 80–85. URL : <https://surl.li/nmtdxt>.
3. Butler J. (2004). *Precarious Life: The Powers of Mourning and Violence*. London–New York : Verso. 168 p. URL : <https://surl.li/runsgg>.
4. Kostenko A., Semenov V., Osetrova O., Kubatko O., Nazarov M., Stepanov V. (2024). Resilience and vulnerability of Ukrainians: The role of family during the war. *Problems and Perspectives in Management*. Vol. 22. Iss. 1. P. 432–445. URL : <https://surl.li/znsjpk>.
5. Morris K. (2023). Vulnerability, Care Ethics and the Protection of Socioeconomic Rights via Article 3 ECHR. *Human Rights Law Review*. Vol. 23. Iss. 4. P. 13. URL : <https://surl.li/cc/ajahdl>.
6. Fineman M. A. (2010). The Vulnerable Subject and the Responsive State. *Emory Law Journal*. Vol. 60. Iss. 2. P. 251–275. URL : <https://surl.li/vxpull>.

Королянчук Ірина
Науковий керівник – доц. Кіріяк О.В.

РОЛЬ АВТОРСЬКОГО ПРАВА У ЗАХИСТІ ТВОРЧОСТІ

Авторське право є одним із найважливіших механізмів сучасного приватного права, що спрямований на забезпечення правової охорони результатів людської творчості. У правовій системі воно виконує не лише функцію захисту інтересів авторів, але й сприяє загальному розвитку культури, науки та інформаційного простору.

Сучасний ефективний правовий механізм регулювання у сфері інтелектуальної власності стає ключовою передумовою забезпечення гармонійного балансу між інтересами творців і суспільства.[1] Основний зміст авторського права полягає у визнанні за автором певного комплексу особистих немайнових і майнових прав на створений ним твір. До перших відносяться права на авторство, ім'я, недоторканність твору та інші правомочності, які нерозривно пов'язані із самою особистістю творця.

У сучасних умовах швидкого розвитку інформаційного суспільства особливу увагу привертають проблеми цифрового копіювання та онлайн-поширення творів [2]. Інтернет істотно полегшує процес миттєвого публічного доступу до творчих продуктів без згоди правовласників, створюючи численні виклики для контролю над інтелектуальною власністю.

У зв'язку з цим важливе значення мають механізми технічного захисту, ліцензування та ефективного правозастосування у цифровому середовищі. Для досягнення цієї мети законодавче регулювання має еволюціонувати відповідно до технічних і соціальних змін, сприяючи оптимальному захисту творчості в умовах глобалізованого інформаційного простору.

Авторське право виконує також стимулюючу функцію: гарантія отримання винагороди за використання твору спонукає до створення нових креативних ідей. У цьому контексті економічний аспект відіграє ключову роль, адже захист інтелектуального продукту підтримує розвиток креативних індустрій, які становлять

вагому частку сучасної економіки [3]. Правильна охорона авторських прав стає рушієм для залучення інвестицій у культурні й освітні ініціативи, що своєю чергою сприяє розкриттю інноваційного потенціалу суспільства.

Розвиток цифрових технологій і соціальних платформ висуває додаткові виклики щодо управління контентом, який може порушувати авторські права. Важливим стає вдосконалення процедур виявлення й блокування незаконного матеріалу, а також швидке реагування через механізми повідомлень і видалення порушень [4]. У сфері судового захисту авторських прав складнощі виникають під час доказування факту порушення та оцінки розміру збитків. Задля спрощення процесу відшкодування законодавство передбачає можливість стягнення фіксованих компенсацій, що значно підвищує ефективність захисту прав авторів.

Таким чином, авторське право виступає основним інструментом правового забезпечення інтересів творців, виконуючи захисну, стимулюючу та регуляторну функції водночас. Воно сприяє досягненню балансу між інтересами авторів і суспільства, підтримує розвиток культури, науки та економіки, а також адаптується до викликів цифрової ери.

Список використаних джерел

1. Ходико Ю. В. (2021). Критерій творчості (оригінальності) як умова охороноздатності об'єкта авторського права. *Право України*. № 8. С. 45–53. URL: <https://plaw.nlu.edu.ua/article/view/228802>
2. Кулинич О. В., Кондик Д. І. (2022). Вплив штучного інтелекту на критерії оригінальності в авторському праві. *Науковий вісник Університету. Серія: Право*. Вип. 93–94. С. 43–56. URL: https://unz.univer.km.ua/article/view/93-94_43-56
3. Шапочка О. О. (2020). Інтелектуальна власність та авторське право: теоретичні та практичні аспекти. *Молодий вчений*. № 12 (234). С. 78–83. URL: <https://mosjournal.com/index.php/journal/article/view/109>
4. Гачкевич А. (2023). Синтетична творчість генеративного штучного інтелекту як виклик для правової охорони авторського права та суміжних прав. *Електронний науковий вісник ЛНУ ім. І. Франка*. № 15. С. 112–120. URL: <https://ena.lpnu.ua/handle/ntb/124677>.

Кошкодан Анна
Науковий керівник – доц. Ющик О.І.

ОСОБЛИВОСТІ ВИЗНАЧЕННЯ СУБ'ЄКТА ВЧИНЕННЯ САМОВІЛЬНОГО ЗАЛИШЕННЯ ВІЙСЬКОВОЇ ЧАСТИНИ АБО МІСЦЯ СЛУЖБИ

У сучасних умовах збройної агресії проти України особливого значення набуває дотримання встановленого порядку проходження військової служби. Одним із найбільш поширених військових кримінальних правопорушень є СЗЧ, відповідальність за яке передбачена статтею 407 КК України. Правильне визначення ознак суб'єкта СЗЧ має важливе значення для кваліфікації діяння та застосування норм кримінального законодавства.

Суб'єкт СЗЧ поєднує у собі загальні ознаки суб'єкта кримінального правопорушення, передбачені ст. 18 КК України та спеціальні ознаки. Кримінальна відповідальність за СЗЧ настає з досягненням особою загального віку кримінальної відповідальності, визначеного ст. 22 КК України. Невід'ємною ознакою суб'єкта СЗЧ є осудність, її оцінка здійснюється з урахуванням психічного стану військовослужбовця саме на момент вчинення СЗЧ [2].

Суб'єктом СЗЧ є спеціальний суб'єкт – військовослужбовець, військовозобов'язаний, резервіст або інша особа, яка прирівнюється до військовослужбовця за правовим статусом [1].

Поняття військовослужбовця закріплено в ч. 9 ст. 1 Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» № 2232-ХІІ: «Військовослужбовці – особи, які проходять військову службу» [1]. Статус військовослужбовця підтверджується документом, що посвідчує особу.

Ч. 1 ст. 24 вище згаданого Закону визначає початок, призупинення, продовження і закінчення проходження військової служби, що безпосередньо залежить від її виду. Початок військової служби законодавець пов'язує не з формальними або символічними діями, зокрема прийняття військової присяги, а з конкретними юридичними фактами, що засвідчують включення особи до складу конкретного військового формування [1].

У постанові ККС ВС від 04.01.2025 р. у справі № 470/795/23. Суд дійшов висновку, що під час загальної мобілізації статус військовослужбовця виникає з моменту зарахування особи до списків особового складу військової частини, незалежно від факту проходження військово-лікарської комісії [3].

Призупинення військової служби пов'язано з фактом внесення відомостей до ЄРДР, якщо військовослужбовець вчинив СЗЧ, дезертирство або добровільно здався в полон. З цього моменту військовослужбовець звільняється з посади та вважається таким, що не виконує обов'язків військової служби. На відміну від початку проходження військової служби, закінчення є для всіх однаковим – день виключення військовослужбовця із списків особового складу військової частини [1].

Важливим аспектом визначення суб'єкта СЗЧ є питання «автоматичного» припинення статусу військовослужбовця. У Постанові ККС ВС від 20.04.2023 р. у справі № 748/1376/20 зазначено, що неявка військовослужбовця до військової частини після закінчення строку контракту за відсутності належного оформлення звільнення підлягає кваліфікації за статтею 407 КК України. Це пояснюється тим, що статус військовослужбовця не припиняється автоматично і зберігається до моменту офіційного звільнення зі служби [4].

Таким чином, суб'єктом СЗЧ може бути лише фізична осудна особа, яка досягла встановленого законом віку кримінальної відповідальності та має спеціальний правовий статус військовослужбовця.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про військовий обов'язок і військову службу» від 25 березня 1992 р. № 2232-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2232-12#n49>
2. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05 квітня 2001 р. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
3. Постанова Верховного Суду від 04 лютого 2025 р. у справі № 470/795/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124968449>
4. Постанова Верховного суду від 20 квітня 2023 р. у справі № 748/1376/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110428143>.

Крисак Назарій
Науковий керівник – асист. Савчин Н.М.

ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ СТАТУС ПОТЕРПІЛОГО У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ: ВІД ФОРМАЛЬНОГО ДО РЕАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ПРАВ

Сучасна трансформація кримінальної юстиції України вимагає докорінного переходу від застарілої моделі, де потерпілий розглядався переважно як об'єкт або джерело доказів, до моделі, де він виступає активним та повноправним суб'єктом процесу. Незважаючи на прогресивні засади, що задекларовані у чинному Кримінальному процесуальному кодексі України (далі – КПК України), зокрема у статті 55 [1], шлях до практичного відновлення порушеної справедливості для багатьох громадян залишається надмірно складним та бюрократизованим.

Першочерговою проблемою, з якою стикається особа, є момент набуття офіційного статусу потерпілого. Хоча закон чітко пов'язує виникнення відповідних прав із фактом подання заяви про вчинення кримінального правопорушення [3], реальна ситуація є дещо іншою. На практиці доступ до процесуальних прав часто блокується вже на етапі реєстрації провадження в Єдиному реєстрі досудових розслідувань (ЄРДР). Як справедливо зауважує дослідник В.О. Гринюк, подібна залежність особи від суб'єктивного та іноді формалізованого рішення слідчого чи прокурора перетворює гарантований доступ до правосуддя на суто декларативну норму [4].

Важливим аспектом правового захисту є реалізація права на відшкодування завданої шкоди. Стаття 128 КПК України передбачає механізм подання цивільного позову безпосередньо у кримінальному провадженні [1]. Проте цей інструмент часто втрачає свій практичний сенс через відсутність своєчасного накладення арешту на майно підозрюваного. Відповідно до Постанови Пленуму Верховного Суду України № 4 від 31.03.1995 року, суди повинні займати активну позицію щодо компенсації моральної шкоди [2]. Однак без створення дієвих державних гарантій вико-

нання таких рішень, реальний захист майнових інтересів залишається ілюзорним.

Міжнародні стандарти також акцентують увагу на потребах потерпілого. Європейський суд з прав людини у справі «Антонов проти України» наголосив, що держава має обов'язок залучати потерпілу особу до процесу настільки повно, наскільки це необхідно для ефективного захисту її прав, включаючи забезпечення доступу до ключових матеріалів справи [5]. Згідно з науковою позицією О.В. Капліної, тільки повноцінна змагальність сторін може перетворити статус потерпілого на реальний механізм правового захисту [3].

Для досягнення цієї мети необхідно забезпечити потерпілому реальний вплив на прийняття ключових процесуальних рішень, зокрема під час укладення угод про визнання винуватості між прокурором та підозрюваним. Справжній захист інтересів особи можливий лише за умови визнання потерпілого автономним суб'єктом, чий приватний інтерес у справі є рівноцінним державному обвинуваченню. Посилення процесуальної автономії та впровадження ефективних механізмів державної компенсації дозволить кримінальному провадженню повноцінно виконувати свою головну правовідновну функцію.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI. Відомості Верховної Ради України. 2013. № 9-10, № 11-12, № 13. Ст. 88. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 18.03.2026).
2. Про судову практику у справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 31.03.1995 № 4. URL: zakon.rada.gov.ua (дата звернення: 15.03.2026).
3. Кримінальний процес України : підручник / В. В. Вапнярчук, О. В. Капліна, О. Г. Шило та ін. ; за ред. О. В. Капліної та О. Г. Шила. Харків : Право, 2023. 608 с.
4. Гринюк В.О. (2022). Процесуальна самостійність потерпілого у кримінальному провадженні. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова*. Серія 18: Економіка і право. Вип. 37. С. 45–52.
5. Рішення ЄСПЛ у справі «Антонов проти України» від 03.11.2011 (заява № 1588/05). URL: zakon.rada.gov.ua (дата звернення: 11.03.2026).

Кудрявцева Вероніка
Науковий керівник – асист. Савчин Н. М.

ПРЕЗУМПЦІЯ НЕВИНУВАТОСТІ ТА ЇЇ ПОРУШЕННЯ У ПУБЛІЧНОМУ ПРОСТОРІ (МЕДІА, СОЦМЕРЕЖІ)

Принцип презумпції невинуватості має фундаментальне значенням для забезпечення прав і свобод людини в сучасному правовому суспільстві. В умовах зростання ролі засобів масової інформації, цифрових технологій та суспільного резонансу навколо кримінальних справ особливо важливо дотримуватися принципу, за яким особа вважається невинуватою, доки її вину не буде доведено в законному порядку. Порухення цього принципу може призвести до серйозних наслідків, зокрема неправомірного засудження, дискредитації особи та підризу довіри до судової системи. Тому дослідження презумпції невинуватості є важливим як для вдосконалення національного законодавства, так і для забезпечення справедливого правосуддя в умовах сучасних викликів.

Зараз ми живемо в світі, де інформація швидко поширюється через ЗМІ та соціальні мережі. Часто новини про людей з'являються до того, як суд вирішить справу, і люди вже починають формувати думку про винуватість або невинуватість. Це називають «медіа-судом» – коли суспільство «судить» людину ще до офіційного рішення суду.

Ця проблема особливо актуальна в розслідуванні діяльності правоохоронних органів. Найчастіше у новинах часто використовують вирази, які вже натякають на провину людини, навіть якщо суд ще не визначив її винуватості, наприклад: «затримано злочинця» або «викрито посадовця». Такі публічні заяви можуть формувати у суспільства відчуття, що людина вже винна, хоча насправді суд ще не розглянув справу і не встановив фактичні обставини. Через це громадяни сприймають інформацію як остаточний вирок, що створює упереджене ставлення до підозрюваного.

Недотримання журналістських стандартів заслуговує особливої уваги. Часто медіа прагнуть привернути більше уваги ауди-

торії і тому подають інформацію про підозрюваних у сенсаційній формі, публікуючи їхні фотографії або дані про родичів. Таке висвітлення може серйозно шкодити репутації людини, навіть якщо суд пізніше визнає її невинною.

Ситуація ускладнюється через соціальні мережі та Telegram-канали, де майже немає контролю над тим, що публікується. Люди часто поширюють неперевірену або упереджену інформацію, висловлюють власні судження і навіть закликають до самосуду. У результаті формується своєрідний «інформаційний простір», який активно впливає на громадську думку і, опосередковано, може впливати на судові процеси.

У такому кліматі менше довіри до судової системи, і це також шкодить. Виправдання в суді, якщо суспільство вважає людину винною, сприймається як несправедливе і, таким чином, є причиною втрати довіри до судової системи.

Якщо в суспільстві вже склалося переконання про винуватість людини, це підриває довіру до справедливого суду і ставить під загрозу дотримання верховенства права.

Таким чином, ми бачимо, що презумпція невинуватості – це не просто норма закону, а показник поваги до прав людини та демократії. Якщо ЗМІ й соцмережі її порушують, люди можуть втратити довіру до суду, навіть коли рішення є справедливим. Тому важливо не лише закріпити цей принцип у законі, а й дотримуватися його в публічному просторі.

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР - Всі документи. URL: <https://lnk.ua/KtG0jir77> (дата звернення: 15.03.2026)
2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод. Міжнародний документ від 04.11.1950. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата звернення: 25.03.2026).

Купрак Христина
Науковий керівник – проф. Карвацька С.Б.

ПРОБЛЕМА ЕФЕКТИВНОСТІ МЕХАНІЗМІВ РАДИ БЕЗПЕКИ ООН У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПРИТЯГНЕННЯ ДО ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА

Проблема ефективності механізмів Ради Безпеки ООН у забезпеченні притягнення до відповідальності за порушення міжнародного права залишається одним із дискусійних питань у міжнародному праві. Відповідно до Статуту ООН (ст. 24), саме цей орган несе відповідальність за підтримання міжнародного миру та безпеки [1].

Рада Безпеки уповноважена застосовувати заходи без використання збройних сил, такі як санкції, а також, якщо мирні заходи неефективні, може застосувати військову силу, на підставі статей 41 і 42 Статуту ООН [1]. Проте, варто зауважити, що на практиці реалізація перелічених у Статуті повноважень ускладнюється через різні фактори. Однією із ключових перешкод є зловживання правом вето [2; 4].

Зловживання правом вето фактично дозволяє постійним членам Ради Безпеки уникати відповідальності, блокуючи будь-які резолюції проти себе. Зокрема, росія систематично застосовує право вето з метою блокування рішень щодо засудження своєї агресії та інших порушень міжнародного права [2].

Також важливо розуміти, що наразі відсутній дієвий механізм, який би дозволяв обійти право вето і водночас уникнути колізій без порушення Статуту. Щоб спробувати його обійти та зберегти ефективність Ради Безпеки, Франція та Мексика ініціювали механізм обмеження права вето у випадках злочинів проти людства, геноциду та воєнних злочинів. Проте добровільний характер цієї ініціативи підтверджує, що реального обходу права вето на сьогодні не існує.

Крім того, внесення змін до Статуту ООН теж є малоімовірним, тому що потребує тієї ж згоди держав, які володіють

правом вето. Це створює певні прогалини у механізмі міжнародної безпеки.

Водночас у міжнародній практиці існують альтернативні інструменти притягнення до відповідальності, зокрема міжнародні трибунали *ad hoc* [3]. Створення таких трибуналів можливе і за участю інших міжнародних організацій, шляхом укладення міжнародних угод, наприклад за підтримки Ради Європи. Проте і з трибуналами *ad hoc* також виникають труднощі, тому що, хоча вони є ефективними, для їх створення та реалізації потрібно багато ресурсів та часу, що робить процес притягнення до відповідальності немиттєвим.

Отже, можна дійти до висновку, що створення подібних трибуналів можливе навіть без участі Ради Безпеки і міжнародна спільнота все ж має альтернативні шляхи реагування на порушення міжнародного права. Проте, це демонструє, що проблема ефективності Ради Безпеки досі не вирішена та доводить обмеженість її механізмів [4].

Список використаних джерел

1. Статут Організації Об'єднаних Націй (ст. 24; ст. 41; ст.42). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_010#Text
2. The Veto Power of the UN Security Council. URL: <https://www.securitycouncilreport.org/un-security-council-working-methods/the-veto.php>
3. Max Planck Encyclopedia of Public International Law. URL : <https://opil.ouplaw.com/display/10.1093/law:epil/9780199231690/law-9780199231690-e570>
4. UN Security Council Reform and the Right of Veto. URL: <https://static.cambridge.org/content/id/urn:cambridge.org:id:article:S0922156500230331/resource/name/S0922156500000339a.pdf>.

Куровська Ірина
Науковий керівник – доц. Галкевич С.В.

ВІДШКОДУВАННЯ МОРАЛЬНОЇ ШКОДИ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ: ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ РОЗМІРУ

У процесі розбудови правової держави в Україні особливої важливості набуває ефективне забезпечення захисту особистих немайнових прав фізичних осіб. Одним із найважливіших механізмів такого захисту є інститут відшкодування моральної шкоди, значущість якого дедалі зростає на тлі посилення уваги до прав людини та необхідності їх практичної реалізації. Водночас визначення розміру моральної шкоди продовжує залишатися однією з найскладніших проблем у сфері цивільного права. Це зумовлено нематеріальним характером відповідних втрат, а також відсутністю чітких і універсальних критеріїв для їх оцінювання.

Згідно зі статтею 23 Цивільного кодексу України, моральна шкода охоплює фізичний біль, емоційні переживання, порушення честі, гідності, ділової репутації, а також інші негативні явища немайнового характеру. Загальні умови відповідальності за завдання моральної шкоди визначені статтею 1167 ЦК України, яка передбачає наявність вини, незаконної поведінки, заподіяної шкоди та причинного зв'язку між ними. Особливості компенсації моральної шкоди у випадках завдання каліцтва чи смерті фізичної особи викладені в статті 1168 ЦК України [1].

У рамках наукової доктрини моральна шкода розглядається як немайнові втрати, які не мають точного грошового еквівалента, а її компенсація є умовною.

Це визначає необхідність індивідуального підходу до кожної справи, беручи до уваги конкретні обставини та особистісні характеристики потерпілого.

Відповідно до статті 23 Цивільного кодексу України, розмір відшкодування моральної шкоди встановлюється судом залежно від характеру правопорушення, ступеня фізичних і душевних страждань, рівня вини правопорушника, а також із врахуванням

принципів розумності та справедливості. Ці критерії мають оціночний характер, що обумовлює значний обсяг дискреційних повноважень суду [1].

Серед основних проблем у визначенні розміру компенсації моральної шкоди виділяються індивідуальне сприйняття страждань різними особами, відсутність чітко закріпленої законодавчої методики розрахунку, а також варіативність судової практики у подібних випадках. Унаслідок цього навіть схожі за природою правопорушення можуть призводити до різних розмірів призначеної компенсації.

Аналіз практики Верховного Суду демонструє поступовий перехід до збалансованішого підходу у визначенні розміру моральної шкоди. Спостерігається тенденція відмови від присудження лише символічних сум компенсації на користь врахування реальних обставин конкретної справи. Суди беруть до уваги тривалість та інтенсивність страждань постраждалої сторони, їхній вплив на подальше життя, а також поведінку правопорушника [3].

У деяких категоріях справ факт моральних страждань може бути визнаний без необхідності спеціального доведення. Однак розмір компенсації завжди потребує обґрунтування і врахування специфічних обставин справи під час його оцінки судом.

Роль експертних досліджень у визначенні моральної шкоди є надзвичайно важливою. Зокрема, судово-психологічні експертизи допомагають оцінити характер і глибину психологічних переживань постраждалої особи, що сприяє більш об'єктивному підходу до аналізу її страждань. Утім, висновок експерта розглядається судом як один із доказів у справі та не має визначеної наперед сили. Це дозволяє зберегти суддівський розсуд у процесі винесення остаточного рішення [4, с. 507].

Щодо шляхів вдосконалення визначення розміру моральної шкоди, доцільним є створення методичних рекомендацій, які б пропонували орієнтовні розміри компенсації. Важливо також забезпечити єдність судової практики, активніше застосовувати альтернативні способи вирішення спорів, зокрема медіацію, та враховувати міжнародний досвід. Ці комплексні заходи сприяти-

муть підвищенню ефективності інституту відшкодування моральної шкоди.

Таким чином, питання визначення розміру моральної шкоди залишається складним і багатограним. Його вирішення потребує взаємодії юридичних, психологічних та соціальних підходів. Удосконалення законодавчої бази та створення єдиної судової практики стануть важливими кроками на шляху до забезпечення ефективного захисту прав людини.

Список використаних джерел

1. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 435-IV <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 20.03.2026).
2. Крисань Т. Є. (2011). Правові аспекти відшкодування моральної шкоди у цивільно-правових відносинах. *Часопис Київського університету права*. № 4. С. 218–221.
3. Практика Верховного Суду щодо застосування ст. 23 ЦК України https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/2023_prezent/Pract_mor_shkodi_2023_06_17.pdf (дата звернення: 20.03.2026).
4. Андрухів О. І. (2024). Правовий зміст відшкодування моральної шкоди у цивільному законодавстві України. *Юридичний науковий електронний журнал*. №6. С. 507-509.

Лаврека-Кайкуліна Каріна
Науковий керівник – доц. Крайній П.І.

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА ОСОБИ НА ДЕРЖАВНУ СЛУЖБУ В УКРАЇНІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

У період довготривалих дій воєнного стану в Україні з метою належного забезпечення діяльності органів публічної влади, виконання Плану України в межах Ukraine Facility, фінансової програми підтримки Європейського Союзу для України, а також виконання рекомендацій Єврокомісії в рамках звіту про розширення Європейського Союзу, постає необхідність відновлення конкурсного відбору на посади державної служби [1].

Відповідно до Закону України «Про державну службу» базовим механізмом реалізації права на службу, в мирний час, було проведення обов'язкового конкурсного добору на принципах прозорості, доброчесності та оцінки професійних компетентностей [2]. Проте, з початком повномасштабного вторгнення, згідно зі ст. 10 Закону України «Про правовий режим воєнного стану», процедуру радикально спрощено: особи призначаються на посади без конкурсів, що було виправданим кроком для оперативного заміщення вакансій у критичних умовах [3].

До основних проблемних аспектів функціонування державної служби в умовах сьогодення належить відсутність комплексного законодавчого врегулювання низки критичних питань, зокрема процедури заміщення вакантних посад, організації та контролю за дистанційною роботою державних службовців, попри наявність окремих роз'яснень Національного агентства України з питань державної служби щодо можливих форматів такої діяльності [4; 5].

Важливим викликом також є забезпечення соціальних гарантій для державних службовців, які проходять службу у Збройних Силах України, що передбачає збереження за ними місця роботи, посади та середнього заробітку відповідно до трудового законодавства, а також вимог спеціального законодавства про військовий обов'язок та мобілізаційну підготовку, що потребує узгодження із трудовим законодавством.

Отже, для забезпечення конкурентоспроможності державної служби необхідний перехід від формальних процедур до гнучких і ефективних механізмів відбору. Держава має зосередитися на підвищенні суспільної поваги до професії, забезпеченні достойного рівня оплати праці та реальних кар'єрних перспектив. Лише через відновлення прозорих конкурсів та створення надійних соціальних гарантій можна мотивувати найкращих фахівців і забезпечити сталість інституційного розвитку України на шляху до європейської спільноти.

Список використаних джерел

1. Проект Закону про внесення змін до деяких законів України щодо відновлення проведення конкурсів та удосконалення порядку вступу, проходження, припинення державної служби : проект Закону від 15.07.2025 року № 13478, URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/56801>.
2. Про державну службу : Закон України від 10.12.2025 року № 889-VIII, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text>.
3. Про правовий режим воєнного стану : Закону України від 12.05.2015 року № 389-VIII, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>.
4. НАДС надало рекомендації щодо дистанційної роботи та гнучкого графіка для держслужбовців. Судово-юридична газета. URL: https://sud.ua/uk/news/ukraine/345278-nags-predostavilo-rekomendatsii-po-distantsionnoy-rabote-i-gibkomu-grafiku-dlyagosslužhaschikh#google_vignette.
5. Деякі питання організації роботи державних службовців та працівників державних органів у період воєнного стану : Постанова Каб. Міністрів України від 12.04.2022 № 440, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/440-2022-п#Text>

Лакуста Мілана
Науковий керівник – доц. Крайній П.І.

РІШЕННЯ ЄСПЛ ЯК ДЖЕРЕЛО АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА

У правовій системі України важливе місце займають рішення Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ). Це пояснюється тим, що Україна є учасником Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, вибрала Євроінтеграційний напрям розвитку і взяла на себе обов'язок виконувати рішення цього суду. Саме тому практика ЄСПЛ поступово стала важливою частиною національного права, зокрема адміністративного.

Як слушно зазначає В.В. Турецький, прецедентний характер рішень ЄСПЛ є новим явищем для національної правової системи. Наголошується, що «проблема імплементації цих рішень у національну систему права постало перед Україною у 1997 році, коли було ратифіковано Конвенцію про захист прав людини та основоположних свобод» [2].

Рішення ЄСПЛ можна вважати джерелом адміністративного права, оскільки вони прямо впливають на діяльність органів державної влади та застосовуються судами. Це підтверджується положеннями Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини». Відповідно до ст. 17 Закону, «Суди застосовують при розгляді справ Конвенцію та практику Суду як джерело права» [1]. Тобто рішення ЄСПЛ фактично використовуються під час розгляду справ нарівні з іншими суто українськими нормативно-правовими актами. Крім цього, як зазначено в статті 2 Закону, «рішення ЄСПЛ є обов'язковим для виконання Україною» [1]. Це означає, що держава не може ігнорувати такі рішення, а повинна забезпечувати їх реалізацію.

Також слід звернути увагу, що Законом визначено або матеріальне відшкодування шкоди, або заходи як індивідуального, так і загального. Індивідуальні заходи спрямовані на відновлення прав конкретної особи, а загальні – на усунення причин порушень.

Саме загальні заходи мають велике значення для адміністративного права, оскільки вони можуть призводити до змін у законодавстві або в діяльності органів влади. Крім того, згідно положень статті 6 Закону, «...з метою виконання заходів загального характеру держава забезпечує переклад та опублікування повних текстів Рішень українською мовою спеціалізованим у питаннях практики Суду юридичним виданням, що має поширення у професійному середовищі правників» [1]. Це робиться для того, щоб державні органи, судді та інші посадові особи могли ознайомитися з рішеннями і застосовувати їх у своїй діяльності у належний спосіб.

Практика ЄСПЛ стає доступною і реально використовується на практиці. Рішення ЄСПЛ також допомагають правильно тлумачити норми права. Вони встановлюють певні стандарти захисту прав людини, які є обов'язковими для державних органів та окремих індивідів. Особлива значимість для адміністративного права проявляється у тому, що ця сфера безпосередньо регулює взаємодію громадянина з державою.

Отже, на нашу думку, рішення ЄСПЛ є джерелом адміністративного права, оскільки вони обов'язкові для виконання, застосовуються судами та впливають на діяльність органів державної влади і розвиток адміністративного законодавства.

Список використаних джерел

1. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23.02.2006 року № 3477-IV. База даних «Законодавство України». Офіційний вебпортал парламенту України.
[URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15#Text).
2. Турецький В. Практика Європейського суду з прав людини як джерело адміністративного права у вітчизняному правовому дискурсі | *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. URL: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2021.68.34>

Лега Альбіна
Науковий керівник – доц. Білоскурська О.В.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА НА ОСВІТУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Для сучасної України захист права на освіту – це не просто виконання законів, а питання майбутнього всієї нації. Війна в Україні поклала нові виклики – як забезпечити можливість здобуття освіти без загрози життю та здоров'ю громадянам?

Загальновідомо, що права людини – це цінності, а цінності є благами виключно для людини чи суспільства загалом, оскільки виступають об'єктами її (його) інтересів та прояв яких можна побачити тільки через їх відношення до різноманітних явищ, і такі блага слугують вагомою підставою повноцінної життєдіяльності особи чи суспільства [1, с. 36]. Держава зобов'язана забезпечити певний баланс щодо забезпечення збереження таких цінностей та їх реалізації, зокрема, гарантувати безпеку здобувачам освіти та водночас не зупиняти освітній процес. На законодавчому рівні такий баланс забезпечується через спеціальні державні гарантії, закріплені у ст. 57-1 Закону України «Про освіту», а саме, держава гарантує здобувачам освіти, працівникам закладів освіти, установ освіти, наукових установ під час дії воєнного стану організацію освітнього процесу в дистанційній формі або в будь-якій іншій формі, що є найбільш безпечною для його учасників. Крім того, ці гарантії включають збереження виплати стипендій, середнього заробітку для освітян, збереження місця роботи, а також надання житла в гуртожитках та харчування для тих, хто через бойові дії втратив дім або був змушений евакуюватися [2]. Велику роль у цьому процесі відіграє Міністерство освіти і науки України разом із військовими адміністраціями, які через оперативні накази дозволяють навчальним закладам самостійно обирати формат роботи залежно від безпекової ситуації в їхньому регіоні [3]. Завдяки масовому впровадженню цифрових технологій освіта стала доступною навіть для тих, хто виїхав за кордон або перебуває в зоні підвищеної небезпеки, що дозволило зберегти цілісність освітнього простору країни.

Одним із найуспішніших рішень став механізм внутрішньої академічної мобільності, який надав можливість здобувачам освіти із прифронтових територій тимчасово навчатися та проходити практику в закладах освіти безпечніших областей [4], отримувати доступ до необхідних ресурсів та вчасно завершити навчання. Така гнучкість системи дозволяє не втрачати професійні кадри, які будуть критично необхідні для майбутньої відбудови країни. Погоджуємося, що є за доцільне розроблення та ухвалення на рівні держави загальної Концепції відновлення та розвитку освіти у післявоєнний період. Така Концепція слугуватиме дорожньою картою налагодження звичного освітнього процесу та передбачатиме довгострокові шляхи розвитку освіти й гармонізацію з курсом європейської інтеграції [5, с. 90], оскільки освіта забезпечує духовний, культурний, професійний розвиток особи та надає їй можливості реалізуватися, використовуючи отримані знання та навички в закладах освіти.

Список використаних джерел

1. Білоскурська О.В. (2015). Категорія «цінності» в конституційному праві. *Науковий вісник Чернівецького національного університету* : зб. наук. праць. *Юридичні науки*. Вип. 765. Чернівці : Рута. С. 35–39.
2. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#n2385> (дата звернення 28.03.2026)
3. Про деякі питання організації здобуття загальної середньої освіти та освітнього процесу в умовах воєнного стану в Україні : Наказ Міністерства освіти і науки України від 28.03.2022 р. №274. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-deyaki-pitannya-organizaciyi-zdobuttya-zagalnoyi-serednoyi-osviti-ta-osvithogo-procesu-v-umovah-voyennogo-stanu-v-ukrayini> (дата звернення 28.03.2026)
4. Моніторинг реалізації права людини і громадянина на рівний доступ до професійної (професійно-технічної) освіти в умовах воєнного стану. URL: https://www.ombudsman.gov.ua/news_details/monitoring-realizaciyi-prava-lyudini-i-gromadyanina-na-rivnij-dostup-do-profesijnoyi-profesijno-tehnichnoyi-osviti-v-umovah-voyennogo-stanu (дата звернення 28.03.2026)
5. Оржаховська А. А. (2022). Актуальні проблеми законодавчого забезпечення освітнього процесу в умовах дії правового режиму воєнного стану. *Філософські та методологічні проблеми права*. № 1 (23). С. 85–93.

Лозовська Анастасія
Науковий керівник – доц. Вдовічена Л.І.

ПРИСЯГА НОТАРІУСА УКРАЇНИ: СИМВОЛІЧНО-ПРАВОВЕ ЗНАЧЕННЯ

У системі захисту цивільних прав та охоронюваних законом інтересів інститут нотаріату посідає особливе місце, виступаючи гарантом безспірності правовідносин. В умовах розбудови правової держави та адаптації українського законодавства до стандартів Міжнародного союзу латинського нотаріату, дослідження символічно-правової природи присяги дозволяє глибше зрозуміти сутність статусу нотаріуса як публічної особи, якій держава делегувала владні повноваження.

Присяга є одним із найдавніших феноменів загальної та правової культури людства. В науковій літературі відзначають: «Попри деяку тенденцію до поступового звільнення правової сфери від формалізму, церемоніальних та символічних елементів, присяга й досі передбачена багатьма національними нормативно-правовими актами. Як правило, присяга включена до порядку набуття фізичною особою певного специфічного правового статусу (обіймання посади, виконання певних обов'язків, початок професійної діяльності» [1, с.14].

Особа, яка вперше отримує право здійснювати нотаріальну діяльність, в урочистій обстановці присягає у відповідному територіальному органу юстиції проголошуючи промову: *«Урочисто присягаю виконувати обов'язки нотаріуса чесно і сумлінно, згідно із законом і совістю, поважати права і законні інтереси громадян і організацій, зберігати професійну таємницю, скрізь і завжди берегти чистоту високого звання нотаріуса»* – стаття 6 Закону України «Про нотаріат» [2].

Присяга нотаріуса має **подвійну природу**: юридичну та символічну. Щодо *юридичної природи присяги нотаріуса* – то вона виступає своєрідним етапом в процесі допуску до професії, адже складення присяги є **необхідною умовою початку нотаріальної діяльності**. Особа, отримавши свідоцтво про право на зайняття

нотаріальною діяльністю, набуває можливості здійснювати повноваження нотаріуса лише після складення присяги. Етичний зміст присяги інтегрує моральні стандарти безпосередньо в правове поле. Обіцянка діяти відповідно до Конституції, зберігати нотаріальну таємницю та бути неупередженим перетворює етичні категорії на професійні обов'язки. Адже, діяльність нотаріуса має публічно-правовий характер та спрямована на забезпечення юридичної достовірності фактів, що робить його гарантом законності в цивільному обороті.

Із символічної сторони, принесення присяги нотаріусом підкреслюється особиста відповідальність та відданість професійній честі. У публічно-правовому вимірі вона постає символом довіри держави та легітимності кожного вчиненого нотаріусом акту. У ній відображено як норми, що закріплені в законодавстві про нотаріат – виконання обов'язків відповідно до закону, захист прав і законних інтересів громадян і організацій, дотримання таємниці нотаріальних дій, так і положення морально-етичного характеру – добросовісність, відповідальність, повага до високого статусу нотаріуса. Складаючи присягу, особа водночас усвідомлює свою належність до певного професійного середовища, яке має власні етичні засади, та відчуває моральну відповідальність за їх дотримання – адже він виконує делеговані державою повноваження, забезпечуючи юридичну достовірність документів та фактів. Нотаріус повинен бути ввічливим, тактовним, об'єктивним, сповненим людської та професійної гідності.

Отже, попри сучасну тенденцію до поступового відходження правової сфери від формалізму, церемоніальних, демонстративних та символічних елементів, присяга й надалі є значимим інструментом встановлення та забезпечення неупередженості та професіоналізму. Юридично-символічне значення присяги нотаріуса полягає у поєднанні її як правового обов'язку нотаріуса дотримуватися законності та професійних стандартів із морально-етичним актом публічного підтвердження відповідальності нотаріуса перед державою і суспільством.

Список використаних джерел

1. Василик Ю. (2020). Сучасна державна політика України у сфері нотаріату як об'єкта адміністративно-правового регулювання. *Підприємництво, господарство і право*. № 9. С. 9-14 URL: <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2020.9.02>
2. Про нотаріат: Закон України від 02.09.1993 № 3425-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3425-12/conv#n352> (дата звернення: 24.03.2026).

Лукіян Ірина

Науковий керівник – асист. Нестеренко Л.Б.

ІНСТИТУТ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ: БАЛАНС МІЖ БАНКІВСЬКОЮ ТАЄМНИЦЕЮ ТА ПУБЛІЧНИМ ІНТЕРЕСОМ

У сучасних умовах розвитку фінансової системи України особливого значення набуває інститут фінансового моніторингу та виконання вимог FATF (Financial Action Task Force). Його ефективність пов'язана з вирішенням правового конфлікту: між обов'язком банків зберігати конфіденційність клієнтських операцій та публічним інтересом держави у протидії відмиванню коштів і фінансуванню тероризму.

Фінансовий моніторинг регулюється ЗУ «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» (далі – Закон про фінансовий моніторинг) і є складовою системи державного регулювання фінансового сектору. Він включає заходи щодо виявлення підозрілих фінансових операцій та передачі інформації уповноваженим органам. Водночас, банки є суб'єктами первинного фінансового моніторингу, на яких покладається обов'язок ідентифікації клієнтів, аналізу їхніх операцій та повідомлення уповноважених органів про підозрілі транзакції [1].

Відповідно до ст. 60 ЗУ «Про банк і банківську діяльність» банківською таємницею є інформація щодо діяльності та фінансового стану клієнта, яка стала відомою банку у процесі обслуговування клієнта та взаємовідносин з ним або стала відомою третім особам при наданні послуг банку або виконанні функцій, визначених законом, а також визначена у цій статті інформація про банк. Наведена стаття, до того ж, встановлює перелік типових видів такої інформації, яка безпосередньо відноситься до банківської таємниці [2].

Механізм балансування між банківською таємницею та публічним інтересом закріплений на рівні законодавства й реалі-

зується через принцип пропорційності, який передбачає застосування заходів належної перевірки клієнтів залежно від рівня ризику – від спрощених до посиленних. Закон також встановлює порогові критерії фінансового моніторингу та передбачає категорії підозрілих операцій, що підлягають зупиненню незалежно від суми операції за наявності обґрунтованих підстав [3].

Водночас використання законодавцем оціночних понять, таких як, підозрілі операції, належна перевірка, протиправна мета, зумовлює широкі дискреційні повноваження суб'єктів моніторингу, що підвищує гнучкість системи, але створює ризики порушення прав клієнтів і можливих зловживань. На запобігання можливим зловживанням, зокрема, були спрямовані оновлення FATF в 2025 р. щодо вдосконалення ризик-орієнтованого підходу [4].

Підсумовуючи, можна стверджувати, що інститут фінансового моніторингу забезпечує реалізацію публічного інтересу у сфері протидії фінансовим злочинам, водночас обмежуючи режим банківської таємниці у випадках, прямо передбачених законом. Його функціонування ґрунтується на принципі пропорційності, але потребує додаткових гарантій для недопущення порушення прав клієнтів і зловживань.

Список використаних джерел

1. Юрій Е. О., Грубляк О. М. (2025). Фінансовий моніторинг : навч. посібник [Електронний ресурс]. Чернівці : Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича. URL: https://archer.chnu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/11241/Zam_H-091_Fin_Monitoring_Yuriy_Grublyak
2. Про банки і банківську діяльність. Закон України від 07.12.2000 № 2121-III / Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text>
3. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення. Закон України від 06.12.2019 № 361-IX. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text>
4. Майбутнє транскордонних платежів: як інтеграція швидких платіжних систем змінює глобальну фінансову інфраструктуру. Методологічний Бюлетень. МінФін-AML-2025-09. Лютий 2025. URL: <https://surl.li/jlgssi>

Лупуляк Богдана
Науковий керівник – асист. Нестеренко Л.Б.

ПРАВОВИЙ СТАТУС КРИПТОВАЛЮТ ЯК ОБ'ЄКТА ОПОДАТКУВАННЯ: УКРАЇНСЬКИЙ ДОСВІД

Питання правового статусу криптовалют як об'єкта фінансово-правового регулювання є дуже важливим у сучасній цифровій економіці. Динамічне зростання ринку віртуальних активів і їхнє перетворення на важливий інвестиційний інструмент потребує чіткої податкової кваліфікації. Однак відсутність комплексного нормативного врегулювання в Україні створює правову невизначеність, що водночас стимулює ринкову активність і створює суттєві фінансові загрози для держави та платників податків.

На законодавчому рівні в Україні відсутнє чітке визначення терміна «криптовалюта». Натомість законодавець використовує термін віртуальні активи, закріплений у Законі України «Про віртуальні активи». Відповідно до цього Закону, віртуальний актив визначається як нематеріальне благо, що є об'єктом цивільних прав, має економічну цінність та існує у цифровій формі [1]. Таким чином, криптовалюта трактується не як грошова одиниця, а як особливий різновид цифрового активу.

Водночас треба зазначити, що Закон України «Про віртуальні активи» від 17 лютого 2022 року № 2074-IX не набрав чинності, оскільки його реалізація залежить від внесення відповідних змін до Податкового кодексу України [2]. Це зумовлює ситуацію, за якої криптовалютний ринок фактично функціонує без належного податкового регулювання. У зв'язку з відсутністю спеціального правового режиму оподаткування криптовалют в Україні діють загальні норми податкового законодавства. На практиці доходи від операцій із криптовалютами можуть вважатися як інвестиційний прибуток або інші доходи фізичних осіб та підлягають оподаткуванню за ставками податку на доходи фізичних осіб і військового збору. Однак такий підхід не є чітко визначеним на законодавчому рівні, що породжує неоднозначність у правозастосуванні.

Головними труднощами у сфері оподаткування криптовалют є відсутність чіткого визначення об'єкта оподаткування, складність визначення податкової бази, а також труднощі здійснення податкового контролю. Зокрема, висока волатильність криптоактивів, відсутність єдиного офіційного джерела визначення їх вартості та використання іноземних криптобірж значно ускладнюють процес адміністрування податків. Крім того, децентралізований та псевдонімний характер криптовалютних операцій створює можливості для ухилення від оподаткування, що погіршує надходження до державного бюджету. Відсутність ефективних механізмів фінансового моніторингу у цій сфері також ускладнює контроль за рухом цифрових активів.

Судова практика в Україні за відсутності спеціального регулювання вже формує прикладні підходи до обігу криптовалюти, фактично визнаючи її майном та об'єктом правовідносин. Зокрема, суди застосовують до криптоактивів арешт, конфіскацію, повернення потерпілим і поділ у межах кримінальних та цивільних проваджень [3].

Підсумовуючи вищесказане, слід зазначити, що попри фактичне включення криптовалюти до цивільного обороту в Україні, її податковий статус до тепер позбавлений чіткої правової ідентифікації. Подолання законодавчого вакууму та впровадження прозорих механізмів оподаткування віртуальних активів є критично важливим кроком. Це не тільки зменшить правові ризики, а й стане фундаментом для фінансової стабільності та повноцінної інтеграції України у глобальну цифрову економіку.

Список використаних джерел

1. Про віртуальні активи. Закон України від 17.02.2022 № 2074-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20>
2. Податковий кодекс України: чинне законодавство зі змінами та доповненнями. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
3. Радева А. Криптовалюта під прицілом судів: від арешту до поділу майна. LIGA ZAKON. URL: <https://unba.org.ua/publications/10995-kriptovalyuta-pid-pricilom-sudiv-vid-areshtu-do-podilu-majna.html>.

Луців Володимир
Науковий керівник – доц. Крайній П.І.

НОВЕЛИ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО АДМІНІСТРАТИВНУ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ В УКРАЇНІ (НА ПРИКЛАДІ ПРОЄКТУ КОДЕКСУ УКРАЇНИ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРОСТУПКИ)

Кодекс України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП), прийнятий ще 7 грудня 1984 року, не повною мірою враховує сучасні тенденції, що відбуваються в публічно-правовій сфері в частині притягнення осіб до адміністративної відповідальності [1].

Внаслідок застарілості норм відсутній чіткий механізм притягнення до адміністративної відповідальності юридичних осіб, через що до відповідальності притягуються посадові особи установ, організацій та підприємств. Це пов'язано з тим, що в радянські часи не існувало юридичних осіб приватного права. Зазначене обумовило необхідність кардинального оновлення адміністративно-деліктного законодавства.

Проект Кодексу України про адміністративні проступки розроблено на виконання положень Закону України «Про деєднізацію законодавства України» від 22.04.2022 р. № 2215-IX та Рекомендацій Ради Європи щодо адміністративних санкцій. Після того, як схожий проєкт КУпАП було відкликано в травні 2005 року, відбулося чимало змін, які вплинули на адміністративно-правову сферу. Всі ці зміни враховувалися під час підготовки нового проєкту [2]. Ним пропонується об'єднати всі норми про адміністративну відповідальність в одному кодексі, вилучивши водночас положення щодо адміністративних проступків з інших нормативно-правових актів.

Адміністративний проступок визначається як вчинене фізичною або юридичною особою діяння, за яке новим проєктом Кодексу передбачена відповідальність і яке за своїм характером не має наслідком кримінальну відповідальність.

Проектом пропонується закріпити перелік принципів, на підставі яких застосовуватиметься адміністративна відповідальність; оновлене визначення адміністративного проступку (правопорушення); правові наслідки адміністративного проступку тощо. Зменшується й кількість адміністративних стягнень. Запроваджується можливість притягнення до відповідальності не лише фізичних, а й юридичних осіб.

Однією із новел кодексу є впровадження презумпції невинуватості особи, згідно з якою особу не можна вважати винуватою у вчиненні адміністративного проступку, поки відповідний факт не буде доведено уповноваженим органом. Тобто приватна особа не буде зобов'язана доводити свою невинуватість. Це відповідає загальноєвропейським стандартам.

Крім цього, пропонується змінити перелік адміністративних органів, які розглядатимуть справи про адміністративні правопорушення, що визначаються п. 1 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про адміністративну процедуру» (далі – ЗАП) [3]. Це логічно продовжує поширення стандартів адміністративної процедури, оскільки, відповідно до ст. 36 ЗАП, адміністративний орган у межах здійснюваної інспекційної діяльності може ініціювати адміністративне провадження. Провадження у справі про вчинення адміністративного проступку (правопорушення) є одним із таких різновидів.

Отже, запропоновані новели законодавства про адміністративні проступки є важливим етапом у формуванні нового адміністративно-деліктного законодавства з урахуванням критеріїв законодавства про адміністративну процедуру.

Список використаних джерел

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984 № 8073-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/80731-10>
2. Проект Кодексу про адміністративні проступки. Електронний кабінет громадянина. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/44507> (дата звернення: 27.03.2026).
3. Про адміністративну процедуру : Закон України від 17.02.2022 № 2073-IX : станом на 15 листоп. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2073-20#Text> (дата звернення: 27.03.2026).

Македон Марк
Науковий керівник – проф. Карвацька С.Б.

ПРОБЛЕМА «ДЕРЖАВ, ЩО ТОНУТЬ»: ПРАВОСУБ'ЄКТНІСТЬ І МОРСЬКІ КОРДОНИ В УМОВАХ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ МОРЯ

У контексті глобальних кліматичних змін, зокрема підвищення рівня Світового океану, особливої актуальності набуває проблема так званих «держав, що тонуть» (sinking states). Йдеться насамперед про малі острівні держави, такі як Тувалу чи Кірібаті, територія яких може бути повністю або частково затоплена. У цьому контексті постає складне питання: що відбувається з міжнародною правосуб'єктністю держави та її морськими кордонами у разі зникнення території.

Відповідно до класичних критеріїв державності, закріплених у Монтевідейській Конвенції, держава повинна мати постійне населення, визначену територію, уряд та здатність вступати у міжнародні відносини [1]. Саме критерій території викликає найбільші труднощі у випадку підвищення рівня моря. У традиційному розумінні міжнародного права втрата території може поставити під сумнів існування держави як суб'єкта МП.

У науковій літературі існує підхід, згідно з яким зникнення території означає автоматичне припинення існування держави. Такої позиції дотримується частина дослідників, які виходять із необхідності наявності ефективного контролю над територією як ключового елементу державності. Зокрема, у працях А. Green підкреслюється, що відсутність територіального елементу підриває можливість здійснення суверенітету [2].

Водночас сучасна доктрина міжнародного права демонструє тенденцію до більш гнучкого підходу. Такі дослідники як, М. Gertard та інші допускають можливість збереження державності навіть у разі втрати території, зокрема у формі «держави у вигнанні» або «детериторіалізованої держави» [3]. Такий підхід ґрунтується на принципі безперервності міжнародної правосуб'єктності та необхідності захисту прав населення.

Важливим аспектом є питання морських кордонів. Відповідно до Конвенція ООН з морського права, морські зони визначаються від базових ліній, що зазвичай збігаються з береговою лінією [4]. Її зміна внаслідок підвищення рівня моря може призвести до втрати частини або всіх морських просторів.

Традиційно базові лінії мають «рухомий» характер, тобто змінюються разом із береговою лінією, що створює ризик втрати морських зон. У відповідь на це у доктрині формується підхід щодо їх «замороження», відповідно до якого морські кордони залишаються незмінними незалежно від природних змін. Цю позицію підтримує Комісія міжнародного права ООН [5].

Отже, у науці існують три підходи: припинення державності у разі втрати території, її збереження за певних умов, а також визнання можливості існування держави без території із фіксованими морськими кордонами. Це свідчить про необхідність переосмислення класичних підходів міжнародного права в умовах зміни клімату.

Список використаних джерел

1. Montevideo Convention on the Rights and Duties of States URL: <https://www.ilsa.org/Jessup/Jessup15/Montevideo%20Convention.pdf>
2. Green A. Some Implications for State Continuity and Sea-level Rise. URL: <https://eprints.whiterose.ac.uk/id/eprint/207840/3/ggae003.pdf>
2. Gerrard M. B. Statehood and Sea-Level Rise: Scenarios and Options. URL: <https://scholarship.law.columbia.edu/cgi/viewcontent.cgi?params=/c>
3. United Nations Convention on the Law of the Sea URL: https://www.un.org/depts/los/convention_agreements/texts/unclos/unclos_e.pdf
4. Комісія міжнародного права ООН. *Sea-level rise in relation to international law*.

Манчуленко Каріна
Науковий керівник – доц. Крайній П.І.

МОДЕРНІЗАЦІЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ДЕЛІКТНОГО ПРАВА УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОПЕЇЗАЦІЇ

На сучасному етапі розвитку правової системи України питання модернізації адміністративно-деліктного права набуває особливої актуальності. Це обумовлено, насамперед, процесами євроінтеграції, які зумовлюють потребу поступового наближення національного законодавства до європейських стандартів. Водночас, адміністративно-деліктне право продовжує залишатися ключовим інструментом забезпечення публічного порядку та законності, що підкреслює необхідність його системного вдосконалення.

Адміністративно-деліктне право зазвичай розглядають як сукупність норм, що регулюють підстави та порядок притягнення осіб до адміністративної відповідальності. Основним нормативним актом у цій сфері є Кодекс України про адміністративні правопорушення 1984 р. (далі – КУпАП). Незважаючи на численні зміни, на практиці можна побачити, що окремі його положення вже не відповідають сучасним умовам та потребують оновлення [1].

У процесі модернізації адміністративно-деліктного права особлива увага приділяється концептуальним недолікам чинного КУпАП. Законодавство не відповідає сучасним вимогам, передбачає відповідальність за застарілі діяння та включає заходи, що більше належать до кримінально-правової сфери. Це підкреслює необхідність формування нової системи адміністративно-деліктного права, яка враховувала б сучасні потреби держави та суспільства, а також інтегрувала принципи європейського права. Незважаючи на обговорення проєкту Кодексу України про адміністративні проступки, серед науковців тривають дискусії як щодо його структури так й змістовного наповнення [2, с. 17-18].

Практика застосування адміністративно-деліктного права показує низьку ефективність існуючих санкцій та складність процедур притягнення до відповідальності. Це часто призводить до нерівномірного застосування норм, що підриває довіру громадян

до органів влади. Модернізація права потребує чіткого визначення меж адміністративної відповідальності, оновлення норм та удосконалення процедур розгляду справ [2, с. 19].

Окремо слід звернути увагу на необхідність удосконалення процедур розгляду справ про адміністративні правопорушення. Вони повинні відповідати стандартам, закріпленим у Європейська конвенція з прав людини, зокрема щодо права на справедливий суд, доступу до захисту та прозорості процесу [3].

Отже, можна зробити висновок, що модернізація адміністративно-деліктного права є важливим кроком для розвитку правової системи України та приведення її у відповідність до європейських стандартів. Вона дозволяє підвищити ефективність адміністративної відповідальності, забезпечити рівність і прозорість застосування норм, а також посилити захист прав і свобод громадян, що є ключовою умовою побудови правової держави.

Список використаних джерел

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення (статті 1 – 212-24) : Кодекс України від 07.12.1984 № 8073-X : станом на 11 груд. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text> (дата звернення: 31.03.2026).
2. Комзюк А.Т. (2024). Деякі проблеми визначення змісту проєкту Кодексу України про адміністративні проступки. *Актуальні проблеми адміністративно-деліктного права України*. С. 16-19.
3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод : Конвенція Ради Європи від 04.11.1950 : станом на 1 серп. 2021 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення: 31.03.2026).

Марагулова Софія
Науковий керівник – доц. Шаповалова К.Г.

АПЕЛЯЦІЙНЕ ПРОВАДЖЕННЯ ЯК ГАРАНТІЯ ПРАВА НА СУДОВИЙ ЗАХИСТ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ

У системі демократичних цінностей право на судовий захист посідає центральне місце, виступаючи не лише індивідуальним суб'єктивним правом, а й фундаментальною умовою існування правової держави. Конституційне закріплення права на апеляційний перегляд справи (п. 8 ч. 2 ст. 129 Конституції України) трансформує апеляцію з процесуального етапу на ключову гарантію здійснення справедливого правосуддя.

Апеляційне провадження забезпечує перевірку законності та обґрунтованості рішень суду першої інстанції, сприяє виправленню судових помилок та формує довіру до судової влади. У цьому контексті воно виступає важливим елементом механізму ефективного судового захисту. Актуальність теми зумовлена необхідністю зміцнення довіри до судової влади через ефективні механізми перегляду судових рішень, де апеляція виступає гарантією повноти та справедливості судового розгляду.

Відповідно до ч. 1 ст. 352 Цивільного процесуального кодексу України, «Учасники справи, а також особи, які не брали участі у справі, якщо суд вирішив питання про їхні права, свободи, інтереси та (або) обов'язки, мають право оскаржити в апеляційному порядку рішення суду першої інстанції повністю або частково» [2].

Зазначена норма закріплює важливу гарантію доступу до правосуддя, поширюючи право на апеляційне оскарження на осіб, які фактично зазнали впливу судового рішення. Правозастосовна практика підтверджує цю позицію. У постанові Верховного Суду від 03 вересня 2018 року у справі № 756/8680/15-ц зазначено: «Особа, яка не брала участі у справі, має право на апеляційне оскарження судового рішення лише у разі, якщо таке рішення безпосередньо впливає на її права та обов'язки». Реалізація права на апеляційне оскарження передбачає дотримання процесуальних

вимог. Згідно з ч. 3 ст. 352 ЦПК України після відкриття апеляційного провадження за апеляційною скаргою особи, яка не брала участі у справі, але суд вирішив питання про її права, свободи, інтереси та (або) обов'язки, така особа користується процесуальними правами і несе процесуальні обов'язки учасника справи [2].

Водночас, відповідно до ч. 2 ст. 357 ЦПК України до апеляційної скарги, яка оформлена з порушенням вимог, встановлених ст. 356 цього Кодексу, а також подана особою, яка відповідно до ч. 6 ст. 14 цього Кодексу зобов'язана зареєструвати електронний кабінет, але не зареєструвала його, застосовуються положення ст. 185 цього Кодексу [2]. Разом із тим, практика Верховного Суду наголошує на недопустимості надмірного формалізму. У постанові від 30 квітня 2025 року у справі №824/157/23 підкреслено: «процесуальні вимоги не можуть застосовуватися як самоціль, якщо це призводить до обмеження права особи на доступ до суду».

Важливою гарантією права на справедливий суд є визначення меж апеляційного перегляду. Відповідно до ч.1 ст. 367 ЦПК України суд апеляційної інстанції переглядає справу за наявними в ній і додатково поданими доказами та перевіряє законність і обґрунтованість рішення суду першої інстанції в межах доводів та вимог апеляційної скарги [2]. Разом із тим, ч.4 ст. 367 ЦПК України передбачає: «Суд апеляційної інстанції не обмежений доводами та вимогами апеляційної скарги, якщо під час розгляду справи буде встановлено порушення норм процесуального права, які є обов'язковою підставою для скасування рішення, або неправильне застосування норм матеріального права.» [2]. Зазначене положення знаходить своє відображення у судовій практиці. Зокрема, у постанові Верховного Суду від 20 лютого 2020 року № 752/13757/16-ц викладено правовий висновок про те, що встановлення обставин справи, дослідження та оцінка доказів є прерогативою судів першої та апеляційної інстанцій. Якщо порушень порядку надання та отримання доказів у суді першої інстанції апеляційним судом не встановлено, а оцінка доказів зроблена як судом першої, так і судом апеляційної інстанцій, то суд касаційної інстанції не наділений повноваженнями втручатися в

оцінку доказів. Це зазначено у постанові Верховного Суду від 26 червня 2024 року №686/5757/23 [8].

Отже, апеляційне провадження виступає фундаментальною гарантією права на судовий захист у цивільному процесі України. Воно забезпечує ефективний контроль за діяльністю судів першої інстанції, сприяє виправленню судових помилок та гарантує реалізацію принципу справедливого суду.

Список використаних джерел

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 №254к/96 ВР. База даних «Законодавство України» /ВР України : веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#n4801> (дата звернення 06.04.2026).
2. Цивільний процесуальний кодекс України : Закон України від 18.03.2004 № 1618-IV. База даних «Законодавство України» /ВР України : веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15> (дата звернення 06.04.2026).
3. Постанова Верховного Суду від 03.09.2018 у справі №756/8680/15-ц. База даних «Єдиний державний реєстр судових рішень» : веб-сайт. URL:<https://reyestr.court.gov.ua/Review/76261717> (дата звернення 06.04.2026).
4. Постанова Верховного Суду від 30.04.2025 у справі №824/157/23. База даних «Єдиний державний реєстр судових рішень» : веб-сайт URL:<https://reyestr.court.gov.ua/Review/127138386> (дата звернення 06.04.2026).
5. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950. База даних «Законодавство України» / ВР України : веб-сайт. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата звернення 06.04.2026).
6. Огляд судової практики Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду за 2024 рік. Веб-сайт. URL: https://court.gov.ua/storage/portal/supreme/oglyady/Oglyad_KCS_2024.pdf (дата звернення 06.04.2026).
7. Постанова Верховного Суду від 20.02.2020 у справі №752/13757/16-ц. База даних «Єдиний державний реєстр судових рішень» : веб-сайт. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/87985272> (дата звернення 06.04.2026).
8. Постанова Верховного суду від 26.06.2024 у справі №686/5757/23. База даних «Єдиний державний реєстр судових рішень» : веб-сайт. URL:<https://reyestr.court.gov.ua/Review/120396086> (дата звернення 06.04.2026)

Марчук Ірина
Науковий керівник – доц. Галкевич С. В.

АВТОРСЬКЕ ПРАВО НА ТВОРИ, СТВОРЕНІ НЕЙРОМЕРЕЖАМИ: ХТО АВТОР?

Ще донедавна питання авторства було очевидним: автором твору є людина, яка вклала у нього свою творчість, уяву та інтелектуальну працю. Однак ця ясність почала розмиватися з появою генеративних нейромереж. Алгоритми зараз мають більше можливостей, ніж роботи людини, щоб писати тексти, малювати картини та навіть створювати музику. У таких випадках право повинно вирішити складне і майже філософське питання: хто є автором – той, хто створив програму, той, хто дав їй завдання чи сама система, яка генерує результат?

Програміст є першим претендентом на посаду автора, якщо розглянути проблему крізь призму традиційних підходів до авторського права. Він розробляє архітектуру, алгоритми та принципи роботи нейромережі. Сам інструмент не існував би без його інтелектуальної допомоги. Щойно ми переходимо від створення програми до створення конкретного твору, ця логіка починає працювати не так. Програміст не знає, який результат нейромережа згенерує в кожному конкретному випадку. Він не має контролю над темою, стилем чи формою кінцевого продукту. Авторство програміста зазвичай обмежується кодом програми, тоді як результат генерації є окремим об'єктом [1]. Його місце роботи швидше схоже на роботу інженера, який створив пензель, але не написав картину. Таким чином, сучасна правова доктрина не визнає програміста автором контенту, створеного штучним інтелектом.

Користувач, виглядає значно ближчим до традиційного розуміння автора. Саме він створює запит, задає параметри, обирає стиль, іноді змінює результат і вирішує, який із варіантів залишити. Висновки, до яких дійшов US Copyright Office (Policy Guidance, 2023) у своїх рекомендаціях, свідчать про те, що авторське право виникає лише там, де є безпосередній людський творчий внесок, і захищає лише «плоди інтелектуальної праці, що

мають під собою творчу іскру людини» [3]. Авторство вимагає від людини виконувати звичайні функції авторства, такі як вибір і компонування. Штучна нейронна мережа не може бути об'єктом авторського права, якщо її результати генеруються в основному самостійно. З іншого боку, якщо користувач активно бере участь у процесі, наприклад, редагуючи, комбінуючи та переосмислюючи, його внесок може мати ознаки творчості, достатні для правової охорони.

Найбільш дискусійною, але водночас найменш реальною з правової точки зору є ідея визнання автором самої нейромережі. На перший погляд це здається розумним, оскільки саме вона створює текст чи зображення. Однак право базується на статусі суб'єкта, а не на логіці технічного процесу. Крім того, єдиним суб'єктом авторського права може бути особа. Незважаючи на свою досконалість, нейромережа позбавлена самосвідомості. Навіть якщо її робота виглядає як шедевр, вона є лише складним інструментом, який не має власної волі. Вона не може укласти договори, нести відповідальність чи володіти правами. Отже, незважаючи на всю привабливість цієї ідеї, вона залишається поза межами діючого законодавства.

Україна сміливо пішла вперед і запропонувала розумний і практичний спосіб вирішення цієї проблеми. Законодавець фактично визнав особливості AI-контенту, а не просто «вписав» його в традиційну модель авторського права. Запровадивши статтю 33 Закону України «Про авторське право і суміжні права», наша країна встановила унікальне право особливого роду – *sui generis* [4]. Ця модель дозволяє захистити «неоригінальні об'єкти, згенеровані комп'ютерними програмами», які не мають традиційного автора-людину [5]. У такому випадку твір не отримує традиційного авторського права протягом сімдесяти років, але отримує двадцятип'ятирічну майнову охорону.

В 2024 році Український національний офіс інтелектуальної власності та інновацій провів першу державну реєстрацію авторського права на твори, до яких включено зображення, створені за допомогою штучного інтелекту. Це дало практичне підтвердження цієї моделі [6]. Такий метод дозволяє розглянути фінансову

цінність контенту, створеного штучним інтелектом, не порушуючи основного принципу, за яким автором є людина. Це стало прецедентом, який показує, що Україна готова захищати інвестиції в AI-контент, навіть якщо роль людини була обмежена контролем [7].

Підводячи підсумок, можна сказати, що авторство в нейромережах є результатом глибших змін у розумінні творчості, а не просто юридичною проблемою. Коли ми дивимось в майбутнє, ми бачимо, як право змінюється, щоб захистити процес, а не результат вибору. Сьогодні творчість все частіше є результатом взаємодії людини та технології, а не лише людини. Україна вже розробляє систему, яка дозволяє програмістам отримувати визнання за свої алгоритми та надавати користувачам-інноваторам охорону за свою роботу. Крім того, незважаючи на те, що поки що не існує остаточної відповіді на питання про те, хто є автором, очевидно, що майбутнє авторського права залежатиме від інтеграції людського розуму та штучного інтелекту, що відкрис нову сторінку в культурі.

Список використаних джерел

1. Barbashyn S. Sui Generis: how AI-generated works are protected in Ukraine and beyond. URL: <https://barbashyn.law/en/statti/sui-generis-how-ai-generated-works-are-protected-in-ukraine-and-beyond/>
2. Driuk N., Babenko Y. (2025). Copyright in Ukraine: Key Aspects and Regulation in 2026 AEQUO. URL: <https://aequo.ua/en/analytics/copyright-in-ukraine-key-aspects-and-regulation-in-2026>
3. Copyright Registration Guidance: Works Containing Material Generated by Artificial Intelligence: Statement of policy (2023). U.S. Copyright Office. *Federal Register*. Vol. 88, No. 51. P. 16190–16194. URL: https://www.copyright.gov/ai/ai_policy_guidance.pdf
4. Закон України про авторське право і суміжні права: від 01.12.2022 № 2811-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#Text> (дата звернення: 20.03.2026).
5. Barbashyn S. (2025). Approaches to IP protection for works generated by artificial intelligence – European standards. AIPPI. April 25. URL: <https://www.aippi.org/news/approaches-to-ip-protection-for-works-generated-by-artificial-intelligence-european-standards/>

6. For the first time in Ukraine, copyright is registered for works that include AI-generated images. IP Office (The State System of Intellectual Property Legal Protection). 2024. URL: <https://ukrpatent.org/en/news/main/ai-copyright-registered-01102024>
7. Kyrylenko A. (2024). Ukrainian IP Office registers works incorporating AI-generated content protected under new sui generis right. The IPKat. September 30. URL: <https://ipkitten.blogspot.com/2024/09/ukrainian-ip-office-registers-works.html>

Мельник Анастасія
Науковий керівник – доц. Галкевич С.В.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОБІГУ ЦИФРОВИХ РЕЧЕЙ ТА КРИПТОАКТИВІВ В УКРАЇНІ: СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ

Цифрова трансформація економіки призвела до появи нових об'єктів цивільних прав, які не мають фізичної оболонки, проте володіють значною майновою цінністю. Станом на 2026 рік в Україні завершено формування базового законодавчого ландшафту, що інтегрує цифрові речі та віртуальні активи в правове поле, проте питання їх реального обігу та захисту прав власників залишаються предметом дискусій. Питання цифрових активів досліджували такі вчені, як О. Кот, І. Спасибо-Фатєєва, Р. Майданик. Проте динамічність законодавства потребує постійного оновлення теоретичних підходів [1].

Ключовим етапом легалізації стало закріплення в ст. 179-1 ЦК України поняття «цифрова річ» [1]. Це дозволило відійти від вузького розуміння речі як лише матеріального об'єкта. Цифрові речі, до яких належать і криптоактиви, характеризуються системністю, можливістю ідентифікації в цифровому середовищі та майновою цінністю [1], [2].

Особливе місце посідають віртуальні активи. Регулювання їх обігу у 2026 році базується на трьох «китах»:

1. Класифікація за MiCA: розмежування токенів на e-money tokens, asset-referenced tokens та utility tokens [3].
2. Спеціальний податковий режим: запровадження чітких ставок оподаткування (зокрема пільгової ставки 5% для перехідного періоду) дозволило вивести криптосектор з «тіні» [2].
3. Регуляторний нагляд: розподіл повноважень між НБУ та НКЦПФР забезпечує стабільність ринку [2].

Параметр	Умови в 2026 році
Пільгова ставка	5% ПДФО (+ військовий збір 5%) – діє для активів, придбаних до набрання чинності законом, за умови їх продажу протягом 2026 року [2].

Стандартна ставка	18% ПДФО (+ військовий збір 5%) для нових прибутків після перехідного періоду [2].
Що не оподатковується	Обмін крипто-на-крипто; продаж у межах однієї мін. зарплати на рік; активи від майнінгу/ейдропів (до моменту продажу за фіат) [2].
Декларування	Прибутки за 2025 рік потрібно задекларувати до 1 травня 2026 року, а сплатити податок – до 1 серпня 2026 року[2].

Робота бізнесу та обмінників:

1. Заборона спрощеної системи: платники єдиного податку (ФОП та юрособи) не мають права здійснювати операції з віртуальними активами [2]. Постачальники послуг (біржі) також мають бути на загальній системі.

2. Ліцензування: компанії, що працюють з криптою, повинні бути зареєстровані в Україні (ТОВ або АТ) та отримати дозвіл від НКЦПФР [2],[3].

3. AML-контроль: обов'язкова верифікація користувачів (KYC) та моніторинг підозрілих [3].

Проте залишається невирішеною проблема правової природи «приватного ключа». З юридичної точки зору, втрата ключа означає фактичну втрату можливості розпоряджатися цифровою річчю, що ставить під сумнів абсолютний характер права власності в його класичному розумінні [1].

Попри легалізацію, криптовалюта в Україні не є законним засобом платежу. Стаття 192 ЦК України залишає гривню єдиною валютою для розрахунків [1]. Оплата товарів криптовалютою формально трактується як договір міни (бартеру): ви міняєте «цифрову річ» на «матеріальну річ» або послугу [1], [2].

Отже, правове регулювання цифрових речей в Україні пройшло шлях від повного ігнорування до створення комплексної системи [1],[2]. Основним викликом на 2026 рік є адаптація процесуальних норм (ЦПК та ГПК) для забезпечення можливості стягнення на цифрові активи та їх включення до ліквідаційної маси при банкрутстві.

Список використаних джерел

1. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 435-IV <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 20.03.2026).
2. Про віртуальні активи: Закон України від 17.02.2022 № 2074-IX. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20#Text> (дата звернення: 20.03.2026).
3. Регламент (ЄС) 2023/1114 про ринки криптоактивів (MiCA). <https://attorney-bondarenko.com/blog/mica-regulyuvannya-kryptoaktyviv-yevrope> (дата звернення: 20.03.2026).

Меє Максим
Науковий керівник – доц. Кіріяк О.В.

СТАНОВЛЕННЯ ПРИНЦИПІВ UNIDROIT ЯК СПРОБА РЕНЕСАНСУ LEX MERCATORIA

Сьогодні у міжнародному праві актуальним є питання об'єднання норм регулювання комерційних відносин. Принципи UNIDROIT постають не лише інструментом гармонізації, а також спадкоємцем історичної правової концепції Lex Mercatoria. Цей феномен демонструє, що сучасні правові ідеї мають глибоке коріння, які створились сотні років назад.

Золота доба Lex Mercatoria припадає на XI – XIV століття. Період різкого розвитку міжнародної торгівлі в Європі. Це не тільки Великий Шовковий Шлях, а також хрестові війни, які відкрили нові торговельні можливості між Заходом та Сходом. Провідними суб'єктами були країни-міста середземномор'я. Зокрема республіки північної Італії, які активно комунікували в контексті комерції з Візантійською Імперією та мусульманськими державами.

Особливого значення набули ярмарки у Шампані та Ганзейський союз. Це були не тільки комерційні, а і правові центри. Саме там формувалися стандартизовані норми для торгівлі. Наприклад виконання контрактів, кредитні зобов'язання та вирішення спорів.

В умовах зазначених вище, створились норми ведення торгівлі між різними народами. Унікальним було те, що вони не залежали від політичної влади. Купці потребували швидкого та справедливого рішення комерційних спорів, тому самі формували правила засновані на взаємній торгівлі та звичаях. Як зазначає Г. Дж. Берман, саме в цей період закладаються основи західної правової традиції, де право формується не лише державою, а й практикою суспільства [1].

Проте, у XVIII – XIX століттях із розвитком національних держав і кодифікацій (Кодекс Наполеона та законодавство Німецької Імперії) відбулася зупинка процесів наднаціональних комерційних норм. Хоч і держави особливо ніколи не бачили такий «арбітраж» як дещо погане, розвиток держав витіснив такий метод

вирішення комерційних спорів. Право стало прив'язане до державних кордонів що обмежило гнучкість торгівців.

У XX столітті новий феномен перевернув усі аспекти у світі. У тому числі торгівельно-правові. Глобалізація. Саме тут з'являються принципи UNIDROIT як спроба ренесансу *Lex Mercatoria*. Вони не несуть обов'язкову силу, проте набули широкого застосування завдяки авторитету держав. Як зазначає Р. Міхаельс, принципи функціонують як «глобальне фонове право», яке використовується судами та арбітражами у випадках прогалин у національному законодавстві [2].

Важливо, що принципи UNIDROIT відтворюють логіку середньовічного *ius commune*. Вони формують спільну правову «мову» для юристів різних країн і виступають як систематизація вже існуючих норм. Таким чином, вони можуть розглядатися як форма «недержавного права», що виникає з практики міжнародного обігу [2].

В Україні їх значення підтверджується судовою практикою. Відповідно до інформаційного листа Вищого господарського суду України 2008 року, принципи UNIDROIT визнаються як звичаї ділового обороту та можуть застосовуватися навіть без прямого посилання в договорі [3]. Це свідчить про фактичне визнання наднаціональних комерційних норм, подібних до *Lex Mercatoria*.

Отже, Принципи UNIDROIT є не лише сучасним інструментом уніфікації міжнародного комерційного права, а й логічним продовженням історичної традиції *Lex Mercatoria*. Вони демонструють тяглість правового розвитку від середньовічних торговельних звичаїв до глобалізованої правової системи, де значну роль відіграють наднаціональні норми.

Список використаних джерел

1. Berman H. J. (1983). *Law and Revolution: The Formation of the Western Legal Tradition*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press.
2. Michaels R. The UNIDROIT Principles as Global Background Law. *Uniform Law Review*. С. 643–658.
3. Інформаційний лист Вищого господарського суду України від 07.04.2008 № 01-8/211 «Про деякі питання практики застосування норм цивільного та господарського законодавства» (щодо використання принципів UNIDROIT).

Молдован Крістіна
Науковий керівник – доц. Донченко О.П.

БЕЗОПЛАТНА ПРАВНИЧА ДОПОМОГА ДЛЯ ВРАЗЛИВИХ ГРУП НАСЕЛЕННЯ: НОВІ ПІДХОДИ В ЗАХИСТІ ПРАВ ЛЮДИНИ

Захист прав і свобод людини завжди залишається ключовим пріоритетом демократичної держави. Конституцією України гарантується право кожної особи на професійну правничу допомогу, яка надається безоплатно у випадках, передбачених законом [2]. Таке формулювання відсилає до Закону України «Про безоплатну правничу допомогу» (далі – Закон № 3460-VI).

Закон № 3460-VI розрізняє два види безоплатної правничої допомоги: первинну (БППД) та вторинну (БВПД). Вторинна допомога є формою державної гарантії, що забезпечує рівний доступ громадян до правосуддя. Відповідно до частини 1 статті 14 Закону, право на отримання БВПД мають, зокрема, малозабезпечені особи, громадяни з певними пільгами, а також інші категорії, визначені законодавством [3]. Хоча перелік у статті 14 є вичерпним, на практиці залишаються групи осіб, які все ще потребують безоплатної вторинної допомоги.

В умовах повномасштабної війни проти України значення системи безоплатної правничої допомоги значно зростає. Ця державна мережа стає ефективним механізмом захисту прав та свобод соціально вразливих категорій населення. Останні зміни законодавства розширили перелік осіб, що мають право на БВПД, включивши до нього, зокрема: дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування; потерпілих від кримінальних правопорушень проти статевої свободи та недоторканності, жорстокого поводження або катувань у контексті воєнних дій; осіб, позбавлених свободи внаслідок збройної агресії; а також близьких родичів і членів сімей осіб, які зникли безвісти в особливих обставинах [3].

Варто зазначити, що в системі БПД активно впроваджуються цифрові технології, що сприяє підвищенню доступності та ефективності надання правничих послуг громадянам, що особливо

важливо для мешканців віддалених регіонів та осіб з обмеженими фізичними можливостями [1, с. 333]. Особи мають можливість звертатися до системи БПД через електронну пошту, месенджери, гарячу лінію та платформу клієнтської підтримки Helpcrunch тощо.

Також система БПД активно залучає студентів-правників до правозахисних процесів через інститут волонтерства. Завдяки співпраці з іншими органами влади, система БПД миттєво реагує на потреби вразливих категорій осіб, надаючи професійних супровід та забезпечуючи рівний доступ до правосуддя.

Отже, система безоплатної правничої допомоги відіграє важливу роль у гарантуванні прав людини та доступу громадян до правосуддя. Вона сприяє зміцненню довіри до держави, підвищує правову обізнаність населення та забезпечує ефективний захист інтересів соціально вразливих категорій. Безоплатна вторинна допомога особливо актуальна в умовах воєнного стану, оскільки дозволяє оперативно реагувати на порушення прав потерпілих, військовослужбовців, дітей та членів сімей осіб, які постраждали від збройної агресії. Таким чином, система БПД є не лише інструментом реалізації державних гарантій, а й дієвим механізмом забезпечення верховенства права та захисту честі та гідності кожної людини.

Список використаних джерел

1. Омельчук Л. В., Ютовець О. С., Підгородецький В. О. (2026). Безоплатна правнича допомога в Україні: виклики сьогодення та потенціал молоді у правозахисній сфері. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія ПРАВО*. Випуск 93: частина 1. С. 329-335. URL: <https://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/354623/340807> (дата звернення: 19.03.2026).
2. Конституція України : Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> (дата звернення: 19.03.2026).
3. Про безоплатну правничу допомогу : Закон України від 02.06.2011 №3460-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17#Text> (дата звернення: 19.03.2026).

Морквас Анастасія
Наукова керівниця – доц. Руденко О.В.

МІЖНАРОДНІ ПРАВИЛА БОРОТЬБИ З ПЛАСТИКОВИМ ЗАБРУДНЕННЯМ МОРСЬКОГО СЕРЕДОВИЩА

Проблема забруднення пластиком є однією з найважливіших глобальних загроз для сучасної екології. Щорічно у Світовий океан потрапляють тонни відходів з пластику, що призводить до знищення екосистем, загибелі морських організмів та шкідливого впливу на здоров'я людини. У зв'язку з цим міжнародна спільнота активно працює над створенням правових механізмів, спрямованих на запобігання та скорочення пластикового забруднення, що визначає актуальність дослідження відповідних міжнародних норм.

Одним із ключових міжнародно-правових актів у цій сфері є Конвенція ООН з морського права 1982 року, яка визначає обов'язок держав здійснювати захист і збереження морського середовища [1]. Відповідно до положень цієї Конвенції, держави повинні вживати заходів для запобігання забрудненню, регулювати і контролювати скидання будь-яких відходів, бо зловживання цим завдає шкоди морському довкіллю. Зокрема, у межах Програми ООН з навколишнього середовища (UNEP) було ухвалено низку рішень, спрямованих на зменшення використання одноразового пластику та стимулювання циркулярної економіки. У 2022 році держави-члени ООН ініціювали переговорний процес для створення глобального юридично обов'язкового договору спрямованого на боротьбу з пластиком забрудненням, який охоплюватиме весь період обігу пластику – від його виробництва до утилізації [3].

Держави також намагаються регулювати питання забруднення на регіональному рівні. Зокрема, Європейський Союз прийняв Директиву щодо одноразових пластикових виробів, яка передбачає заборону або обмеження використання окремих видів пластикової продукції, зокрема столових приборів, трубочок і ватних паличок [4]. Такі заходи спрямовані не лише на скорочення обся-

гів відходів, а й на формування екологічно відповідальної поведінки споживачів.

Не менш важливою у протидії пластиковому забрудненню є діяльність Міжнародної морської організації (ІМО), яка в межах Конвенції про попередження забруднення з суден встановлює заборону на викид пластику із суден у морське середовище. Ці положення є обов'язковими для держав-учасниць та спрямовані на зменшення рівня сміття в океанах, спричиненого морським транспортом. Разом із тим ефективність їх виконання значною мірою залежить від належного контролю за діями суден у морі, що підкреслює важливість розвитку міжнародного співробітництва у цій сфері [5].

Отже, попри значні виклики, наявність даних міжнародних актів створює міцну нормативно-правову основу для поступового подолання проблеми пластикового забруднення та сприяє вдосконаленню національного законодавства у цьому напрямі. Задля покращення ситуації у водному доквіллі, держави повинні покращувати систему регулювання викидів, а також працювати над винайденням нових шляхів переробки та утилізації пластику.

Список використаних джерел

1. United Nations Convention on the Law of the Sea (UNCLOS), 10 December 1982. URL: https://www.un.org/depts/los/convention_agreements/texts/unclos/unclos_e.pdf
2. United Nations Environment Programme. Single-use plastics: A roadmap for sustainability. 2018. URL: <https://www.unep.org/resources/report/single-use-plastics-roadmap-sustainability>
3. UNEA Resolution 5/14: End plastic pollution: Towards an international legally binding instrument. 2022. URL: <https://www.unep.org/environmentassembly/unea-5.1/unea5-statements/%2Funea5-statements=>
4. Directive (EU) 2019/904 of the European Parliament and of the Council on the reduction of the impact of certain plastic products on the environment. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2019/904/oj>
5. International Maritime Organization. Council, 36th extraordinary session – Closing remarks. URL: <https://www.imo.org/en/mediacentre/secretarygeneral/pages/council-36th-extraordinary-session-closing-remarks.aspx>

Морозова Вікторія
Науковий керівник – асист. Лабик А.Р.

РЕГЛАМЕНТАЦІЯ ІНСТИТУТУ ЕВТАНАЗІЇ У ЗАКОНОДАВСТВІ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ

Питання евтаназії є одним із найбільш складних і дискусійних у сучасному праві, оскільки безпосередньо стосується фундаментального права людини на життя, людської гідності та меж автономії особи. У процесі історичного розвитку суспільства ставлення до припинення життя зазнавало істотних змін – від ритуальних форм самопожертви до повної криміналізації будь-якого втручання в процес смерті. На сучасному етапі розвитку медицини, біоетики та міжнародного права евтаназія дедалі частіше розглядається як можливість гідного завершення життя невиліковно хворих осіб, що зумовлює активні наукові, правові й суспільні дискусії.

Варто відзначити, що практика запровадження та застосування евтаназії не є однозначною. Серед 195-ти визнаних країн лише шість закріпили у своєму законодавстві дозвіл на здійснення активної форми евтаназії. Це, зокрема, Нідерланди, Люксембург, Колумбія, Бельгія, Іспанія та Канада. Ще близько 10% країн світу не забороняють пасивну форму евтаназії, розглядаючи її як можливість особи гідно піти з життя. До них належать: Багамські Острови, Барбадос, Бахрейн, Болівія, Бразилія, Данія, Ізраїль, Індія, Мексика (деякі штати), Фінляндія, Франція. В Італії, одинадцяти штатах США (Каліфорнія, Вашингтон, Орегон, Колорадо та деякі інші) дозволений асистований суїцид.

На сьогодні Швейцарія є однією з небагатьох країн із чіткою законодавчою регламентацією процедури асистованого самогубства. За даними Федерального статистичного відомства Швейцарії, за минулі десять років кількість людей, які померли в Конфедерації внаслідок евтаназії, збільшилася втричі: з 431 людини у 2011 році до 1 594 осіб у 2022 році [1].

У Португалії з 2023 року існує закон про легалізацію евтана-

зії, проте його практична реалізація супроводжується значними труднощами. Протягом трьох років текст законопроекту зазнавав численних змін і неодноразово ветувався президентом. Зокрема, у своєму рішенні від 22 квітня 2025 року Конституційний суд Португалії визнав деякі положення закону про «медичну допомогу в смерті» неконституційними [2].

У Нідерландах еутаназія та сприяння самогубству є кримінальними злочинами відповідно до статей 293 та 294 Кримінального кодексу. Єдиним винятком є випадки, коли процедура проводиться лікарем, який виконав шість встановлених законом критеріїв належної обережності, що викладені в Законі про припинення життя на прохання та сприяння самогубству (процедури перегляду) [3]. Важливо, що законодавство гарантує право на еутаназію або асистоване самогубство з дванадцятирічного віку за згодою батьків або опікунів, з шістнадцяти років – якщо батьки або опікуни були залучені до прийняття такого рішення. При цьому, важливим критерієм є можливість розумної оцінки своїх інтересів неповнолітнім [3].

Отже, можемо спостерігати, що світова практика застосування еутаназії демонструє відсутність єдиного підходу до її правового регулювання: від повної заборони до детально врегульованої легалізації активної, пасивної форм та асистованого самогубства. Водночас приклади Нідерландів, Швейцарії та окремих інших країн свідчать про поступовий перехід від криміналізації до визнання еутаназії як можливості гідного завершення життя за суворих правових гарантій, що робить це питання одним із найскладніших і найбільш дискусійних у сучасному праві прав людини.

Список використаних джерел

1. Європейська Правда: Європа спрощує смерть: чому ідея еутаназії стає дедалі популярнішою. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2024/06/5/7187482/>.
2. Alliance VITA: Portugal : The Constitutional Court has partly amended the euthanasia law/European legislation, News/16/05/2025 URL: <https://www.alliancevita.org/en/2025/05/portugal-euthanasia-law/>.
3. Government of the Netherlands: Is euthanasia legal in the Netherlands? URL: <https://lnk.ua/uRpFTCAOY>.

Москаленко Тетяна
Науковий керівник – доц. Крайній П.І.

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИВАТНОЮ ОСОБОЮ ПРАВА НА СУДОВИЙ ЗАХИСТ У ПУБЛІЧНО-ПРАВОВИХ СПОРАХ

Розглядаючи сучасну практику реалізації приватною особою права на судовий захист зауважимо, що вона не завжди є ефективною. Це обумовлює аналіз особливостей реалізації зазначеного права, що охоплює з'ясування кола суб'єктів звернення за захистом своїх прав, підстав звернення до суду, процесуальних особливостей реалізації права на судовий захист, забезпечення позову та виконання судового рішення тощо.

Коло суб'єктів публічно-правових спорів включає в себе фізичних та юридичних осіб, права та свободи яких порушено, в результаті чого вони реалізують своє право на судовий захист, закріплене в статті 55 Конституції України і суб'єктів владних повноважень, які представлені органами влади та їх посадовими і службовими особами рішення, дії чи бездіяльність яких оскаржують. Крім цього особливості судового процесу за участі вище зазначених суб'єктів регулюються Кодексом адміністративного судочинства України (далі – КАС України). Варто зазначити, що позивачем в такого роду спорах може бути громадянин України, іноземець, особа без громадянства та громадські об'єднання, які вважають, що суб'єкт владних повноважень певною мірою порушив їхнє право.

З огляду на це виникає необхідність розгляду передумов звернення до суду за захистом. У доктрині їх поділяють на суб'єктивні (пов'язані із заявником) та об'єктивні (не залежать від нього і визначають можливість подання позову. За наявності цих передумов позов може бути поданий особисто або через адвоката (правника). Позивач самостійно обирає спосіб захисту порушеного права: скасування рішення органу влади, визнання дій чи бездіяльності незаконними або відшкодування шкоди.

Згідно з ч. 2 статті 77 КАС України «обов'язок доведення правомірності рішень, дій чи бездіяльності суб'єкта владних пов-

новажень покладається на відповідача» [2]. Ефективність адміністративного судочинства також залежить від забезпечення позову та виконання судового рішення. Забезпечення позову спрямоване на запобігання ускладненню чи неможливості виконання рішення, тоді як його виконання забезпечує фактичне відновлення порушених прав. У сукупності ці інститути формують завершений цикл судового захисту та підвищують довіру до правосуддя.

На практиці виникають ситуації, коли особа, звертаючись за судовим захистом, не може належним чином визначити предметну підсудність справи. Прикладом є справа Великої Палати Верховного Суду від 29.02.2024 у справі № 580/4531/23, де орган ДПС звернувся до адміністративного суду з позовом до суб'єктів господарювання про визнання недійсним договору перевезення. Позивач посилався на ст. 203, 215 та 228 ЦК України, стверджуючи, що договір укладено без наміру виконання та використовувався для заниження податкових зобов'язань.

Суд визнав спір приватноправовим, оскільки відносини щодо договору приватні, а ДПС не здійснював владно-управлінські функції. Обраний спосіб захисту прав/інтересів – визнання договору недійсним та застосування наслідків його недійсності – відповідає приватноправовим правовідносинам [3].

Отже, ефективна реалізація приватною особою права на судовий захист у публічно-правових спорах залежить від дотримання передумов звернення до суду, правильного визначення підсудності та застосування процесуальних механізмів забезпечення позову й виконання судового рішення, що гарантує відновлення порушених прав і законних інтересів.

Список використаних джерел

1. Конституція України : від 28.06.1996 № 254к/96-ВР : станом на 1 січ. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 26.03.2026).
2. Кодекс адміністративного судочинства України : Кодекс України від 06.07.2005 № 2747-IV : станом на 1 січ. 2026 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text> (дата звернення: 26.03.2026).
3. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 29.02.2024 у справі № 580/4531/23. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117884139> (дата звернення: 26.03.2026).

Мостова Катерина
Науковий керівник – доц. Федорук Н.С.

ЕЛЕКТРОННЕ ДЕКЛАРУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: БАЛАНС МІЖ ПРОЗОРИСТІЮ ВЛАДИ ТА БЕЗПЕКОЮ ДЕРЖАВИ

Електронне декларування є ключовим антикорупційним механізмом в Україні, де значення фінансового контролю є вирішальним для забезпечення доброчесності публічної служби. Це сприяє публічному контролю, забезпечуючи прозорість і відкритість діяльності посадовців [1].

Введення воєнного стану спричинило обмеження застосування цього механізму, що виявилось у тимчасовому припиненні подання та оприлюднення декларацій. Мотивами таких обмежень стали передусім безпека посадових осіб та військові ризики. Закон України «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану» від 3 березня 2022 року відтермінував строки подання фізичними особами документів на строк до 3 місяців після припинення чи скасування воєнного стану [2]. Реєстр було закрито, а порядок доступу до нього суттєво змінено. Офіційно НАЗК обґрунтовувало приховування даних міркуваннями безпеки: це було пов'язано з погрозами в умовах війни, коли багато державних службовців, військовослужбовців та їхніх родичів перебувають у зоні бойових дій або виконують бойові завдання [3]. Однак насправді перелік підстав для засекречення декларацій став значно більшим і не завжди виглядає виправданим [4].

Перспективи відновлення повноцінного функціонування електронного декларування з'явилися після тривалої паузи, коли 12 жовтня 2023 року набрав чинності Закон «Про відновлення подання декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування в умовах воєнного стану». Однак насправді перелік підстав для засекречення декларацій став значно більшим і не завжди виглядає виправданим [4]. В такій ситуації стає складніше виявити незаконне збагачення

та невідповідність між доходами і майном посадових осіб. Розширення повноважень органів влади в умовах війни створює додаткові ризики корупції у сферах оборонних закупівель, розподілу гуманітарної допомоги та мобілізації. Можливість відтермінування подання декларацій може використовуватися для приховування або переоформлення активів. Обмеження доступу до інформації зменшує можливості громадського контролю за діяльністю публічних службовців. Так, лише у 2025 році з публічного доступу було видалено декларації 5 352 осіб, які разом подали 6 836 документів. Серед таких декларантів – депутати сільських рад, митники, судді та правоохоронці [5]. Водночас, як підкреслюють дослідники О. Г. Предместніков, С. О. Халюк та В. Д. Карпунець, питання обмеження прав і свобод людини та громадянина під час дії воєнного стану залишається предметом гострих дискусій. Така ситуація підкреслює складність пошуку балансу між необхідною прозорістю влади та реальними загрозами державній безпеці, оскільки фінансовий контроль має співіснувати з ефективним захистом суб'єктів декларування в умовах війни [6].

На нашу думку, вирішення цієї проблеми потребує підходу, який би поєднав вимоги безпеки та принципи прозорості. Він полягає у диференційованому доступі до декларацій: загальна інформація про майно та доходи повинна залишатися відкритою, а персональні дані декларантів доступними лише для антикорупційних органів. Важливо обмежити поширення особистої інформації, яка може становити загрозу безпеці декларантів та забезпечити можливість повного оприлюднення декларацій після скасування воєнного стану. Також необхідно забезпечити ефективний контроль за деклараціями з боку антикорупційних органів та відповідальність за неподання недостовірних відомостей. Такий підхід дозволить забезпечити баланс між безпекою декларантів та належним рівнем прозорості діяльності публічної влади.

Список використаних джерел

1. Декларування в умовах воєнного стану в Україні. Офіційний сайт Долинської міської ради. URL: <https://rada-dolyna.gov.ua/zapobihannya-koruptsiyi/elektronne-deklaruvannya/>

2. Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни : Закон України від 03.03.2022 № 2115-IX. Відомості Верховної Ради України. 2022. № 14. ст. 80.
3. Про внесення змін до деяких законів України про визначення порядку подання декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, в умовах воєнного стану : Закон України від 20.09.2023 № 3384-IX. Офіційний вісник України. 2023. № 84. ст. 4919.
4. Відновлення е-декларування під час війни. *Юридична фірма Sokolovskyi and Partners*. URL: <https://sk.ua/uk/vidnovlennja-e-deklaruvannja-pid-chas-vijni/>.
5. Секретні декларації. (2025). *Центр журналістських розслідувань*. URL: <https://investigator.org.ua/ua/news-2/corruption/280852/>
6. Предместніков О. Г., Халюк С. О., Карпунець В. Д. (2024). Актуальні питання обмеження прав і свобод людини та громадянина під час дії воєнного стану. *Академічні візії*. Вип.33 URL: https://www.researchgate.net/publication/382908939_Aktualni_pitannya_obmezennja_praw_i_svobod_ludini_ta_gromadanina_pid_chas_dii_voennoho_stanu.

Назарова Христина
Науковий керівник – доц. Чаплак Я.В.

ПРОЦЕДУРА ОБШУКУ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ: ПІДСТАВИ, ПОРЯДОК І СУДОВИЙ КОНТРОЛЬ

На сьогодні сучасне кримінальне провадження неможливе без ефективних процесуальних механізмів збирання доказів, серед яких важливе місце займає обшук. Згідно чинного законодавства, обшук (ст. 234 КПК України) здійснюється виключно на підставі ухвали слідчого судді місцевого загального суду у межах його територіальної юрисдикції, де розташований орган досудового розслідування [1]. Проведення обшуку може бути обґрунтоване невідкладними обставинами, зокрема для забезпечення порятунку життя та майнових цінностей, а також для безпосереднього затримання осіб, підозрюваних у вчиненні кримінального правопорушення. У таких ситуаціях слідчий, дізнавач або прокурор зобов'язані невідкладно ініціювати перед слідчим суддею клопотання щодо легалізації проведеного обшуку [2].

Проведення обшуку обов'язково документується засобами аудіо- та відеофіксації, що забезпечує можливість контролю за дотриманням законності. Один примірник протоколу надається особі, щодо якої здійснюються слідчі дії. Протягом дії воєнного стану реалізація слідчих процедур обмежується часовим інтервалом від 06:00 до 22:00, за винятком невідкладних обставин, коли існує суттєвий ризик втрати доказової інформації або знищення слідів кримінального правопорушення. Щодо залучення понятих: їхня присутність традиційно є обов'язковою гарантією законності та достовірності обшуку, проте у виняткових випадках, зокрема при загрозі їхньому здоров'ю або життю, ця вимога може бути тимчасово усунута [3]. Незаконно отримані докази є недопустимими (ст. 87 КПК; ч. 3 ст. 62 Конституції України) [4].

Процесуальний контроль під час здійснення обшуку виступає ключовим гарантійним механізмом забезпечення законності та охорони конституційних прав і свобод учасників криміналь-

ного процесу. Він реалізується через функціональну діяльність слідчого судді, який здійснює оцінку обґрунтованості клопотання органу досудового розслідування щодо проведення обшуку, перевіряє наявність достатніх підстав для втручання у майнові та особисті права особи, аналізує можливість одержання доказів альтернативними методами, що не обмежують конституційних свобод громадянина. Тому інститут процесуального контролю на стадії досудового провадження має гарантійно-правовий характер і спрямований на забезпечення пропорційності та правомірності обмеження конституційних прав особи, одночасно мінімізуючи ризики зловживань з боку органів слідства [5].

Таким чином, обшук у кримінальному провадженні є критичною процесуальною дією, що забезпечує формування доказової бази справи. Механізм процесуального контролю, реалізований через функціональну діяльність слідчого судді, гарантує нормативну відповідність проведення обшуку, оцінку достатності підстав, а також визначення релевантності та значущості предметів та документів для слідства. У сукупності, процесуальний контроль функціонує як ключовий гарантійний механізм у системі кримінального процесу, що інтегрує принципи правової значеності, раціональності та доказової цінності.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 10.03.2026)
2. Обшук та підстави його проведення : навчальний матеріал. URL: <https://lnk.ua/Fcyjs3TN1> (дата звернення: 13.03.2026)
3. Ковальов А. В. Порядок проведення обшуку в ході кримінального провадження. URL: <https://lnk.ua/eF6hTcPJ3> (дата звернення: 11.03.2026)
4. Рибачковський К. Основні законодавчі вимоги щодо обшуку. URL: <https://blog.liga.net/user/kryibachkovskiy/article/30734> (дата звернення: 15.03.2026)
5. Процесуальні особливості проведення обшуку в кримінальному провадженні. *Вісник Одеського національного університету. Серія: Правознавство*. URL: <https://lnk.ua/8ysXHUqoO> (дата звернення: 17.03.2026).

Назарова Дар'я
Науковий керівник – доц. Донченко О.П.

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПРАВА НА СПРАВЕДЛИВИЙ СУД: МОЖЛИВОСТІ ТА РИЗИКИ

Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод гарантує кожній людині право на справедливий суд (стаття 6) [1], тобто розгляд її справи незалежним і безстороннім судом із дотриманням усіх процесуальних гарантій. Стрімкий розвиток штучного інтелекту (ШІ) актуалізує питання про те, як технологічна трансформація судочинства співвідноситься з цими гарантіями і чи не загрожує їм.

Серед основних можливостей використання ШІ в судочинстві варто виділити виконання таких допоміжних функцій: автоматизований розподіл справ між суддями, аналіз великого обсягу доказової бази, виявлення протиріч у показаннях, генерацію шаблонів рішень на основі подібних справ. Перспективним є і застосування прогностичної аналітики, яка пропонує вірогідні сценарії результату справи на основі статистичного аналізу попередньої судової практики, що підвищує передбачуваність правозастосування та допомагає сторонам у формуванні правової позиції [2, с. 463]. Голова Верховного Суду Станіслав Кравченко у цьому контексті зазначає, що ШІ може бути ще одним помічником для судді при виконанні рутинних завдань, однак замінити суддю він не може [3].

Водночас інтеграція ШІ в судову практику супроводжується серйозними ризиками. Основною проблемою є непрозорість алгоритмів: більшість моделей працюють як «чорні скриньки» і не дають змоги простежити логіку сформованого рішення, що підриває принцип його обґрунтованості. Делегування машині оцінки морально неоднозначних ситуацій несе ризик знецінення основоположних засад правосуддя та втрати ролі судді як морального арбітра. Додатково залишається відкритим питання відповідальності: українське законодавство досі не визначає, хто

зобов'язаний відповідати за помилку, яка допущена внаслідок використання ШІ – користувач, розробник чи держава [2, с. 462].

Вважаємо, що штучний інтелект у судочинстві має виконувати виключно допоміжну роль під повним контролем людини. Це знайшло своє відображення у статті 16 Кодексу суддівської етики [4], яка встановлює, що використання технологій ШІ суддею допускається лише, якщо це не впливає на незалежність та неупередженість судді, не стосується оцінки доказів і процесу ухвалення рішень.

Отже, повноцінне впровадження штучного інтелекту у правосуддя повинно поєднувати технологічні можливості із збереженням етичних стандартів та права на справедливий суд. Ефективне використання ШІ в судочинстві можливе лише за умови встановлення чітких правових стандартів, впровадження принципів прозорості, підзвітності та недискримінації, а також збереження визначальної ролі людини у прийнятті остаточних судових рішень. Баланс між інноваціями та гарантіями справедливого суду має стати ключовим орієнтиром подальшого розвитку цієї сфери.

Список використаних джерел

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод : Конвенція Ради Європи від 04.11.1950 № 995_004. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення: 10.03.2026).
2. Деркач В.Г., Прокопович-Ткаченко Є. Д., Руденко Є. Г. (2025). Використання штучного інтелекту в судовому процесі України: правові, етичні та процесуальні аспекти. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 3. С. 460-464. URL: https://lsei.org.ua/3_2025/111.pdf (дата звернення: 10.03.2026).
3. Берназюк Я. (2025). Ера ШІ й роль верховних судів у цифровій трансформації правосуддя. *Supreme Observer*. 27.05.2025. URL: <https://so.supreme.court.gov.ua/authors/1350/era-shi-i-rol-verkhovnykh-sudiv-u-tsyfrovii-transformatsii-pravosuddia> (дата звернення: 10.03.2026).
4. Кодекс суддівської етики : затв. рішенням XI чергового з'їзду суддів України від 22.02.2013 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001415-13#n123> (дата звернення: 10.03.2026).

Нікітін Максим
Науковий керівник – асист. Лабик А.Р.

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ ПИТАННЯ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ТА ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ПРИВАТНИХ ВІЙСЬКОВИХ КОМПАНІЙ

У сучасних міжнародних відносинах спостерігається істотна трансформація характеру збройних конфліктів, що зумовлена зростанням ролі приватних військових компаній (далі – ПВК). Активне залучення таких суб'єктів до виконання завдань, що традиційно належали до компетенції держави, породжує нові виклики для міжнародного публічного права.

На сьогодні правовий статус ПВК у міжнародному праві залишається неврегульованим. Такі акти, як Документ Монтре 2008 року та Міжнародний кодекс поведінки приватних охоронних компаній 2010 року, відіграють важливу роль у формуванні стандартів поведінки цих суб'єктів, однак вони мають рекомендаційний характер. Відсутність універсального міжнародного договору, який би чітко встановив обов'язкові правила діяльності ПВК, свідчить про існування прогалин у правовому регулюванні.

Міжнародне гуманітарне право не визначає правового статусу ПВК та їхніх співробітників, однак дає можливість встановити його у кожному конкретному випадку [1, с. 194]. У цьому контексті особовий склад ПВК можна кваліфікувати як комбатантів в разі виконання вимог Гаазької конвенції IV, Женевської конвенції III та Додаткового протоколу I до Женевських конвенцій, зокрема якщо ПВК знаходиться під командуванням, відповідальним перед державою, яка бере участь у збройному конфлікті. Співробітники ПВК, які не набувають статусу комбатантів, розглядаються як цивільні особи. Крім того, учасники ПВК можуть вважатися найманцями за умови відповідності всім шести кумулятивним критеріям, передбачених Додатковим протоколом I.

Проблематика ПВК має взаємозалежний характер: невизначеність статусу ПВК породжує невизначеність у питаннях відповідальності [2, с. 208]. Очевидно, що відповідальність ПВК залежить від правової кваліфікації статусу їхніх співробітників. У разі, якщо учасники ПВК визнаються комбатантами, вони мо-

жуть мати статус військовополонених, користуються імунітетом і не підлягають відповідальності за злочини відповідно до національного законодавства. Їх може бути притягнуто до відповідальності лише за вчинення міжнародних злочинів. Якщо учасники ПВК кваліфікуються як цивільні особи, вони можуть бути притягнуті до кримінальної відповідальності за національним законодавством, зокрема й за сам факт участі у бойових діях, а також за міжнародні злочини. У випадку ж визнання учасників ПВК найманцями, вони не користуються правом на статус комбатанта і військовополоненого, а держави-учасниці Конвенції ООН 1989 року зобов'язані притягати їх до відповідальності. Якщо виникає сумнів щодо статусу затриманого учасника ПВК, ця особа повинна розглядатися як військовополонений до ухвалення рішення компетентним судом, відповідно до ст. 45 Додаткового протоколу I до Женевських конвенцій [3].

Окремої уваги потребує питання відповідальності держав за діяльність ПВК: вона може наставати у разі доведення ефективного контролю (безпосереднє керівництво або примушування до конкретних протиправних дій) або загального контролю (участь в організації, фінансуванні, плануванні операцій), внаслідок чого такі дії атрибутуються державі.

Таким чином, відсутність чіткого міжнародно-правового статусу ПВК зумовлює фрагментарність підходів до визначення відповідальності їхнього особового складу та держав. У цих умовах особливої актуальності набуває необхідність формування універсального механізму регулювання діяльності та відповідальності приватних військових компаній.

Список використаних джерел

1. Кохан Г.Л. (2020). Правові питання діяльності приватних військових компаній: міжнародний аспект. *Вчені записки ТНУ ім. В.І. Вернадського*. Т. 3, № 2. С. 190–200.
2. Савка О.І. (2025). Формування моделі міжнародно-правового регулювання приватної військової та охоронної діяльності. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Т. 4, № 09. С. 206–217.
3. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12.08.1949 щодо захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I). Женева, 8 червня 1977 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_199#Text.

Нікорич Анастасія
Науковий керівник – асист. Нестеренко Л.Б.

АДАПТАЦІЯ ПОДАТКОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ДО СТАНДАРТІВ ЄС: ПРАВОВІ ВИКЛИКИ ТА ТЕРМІНИ

Процес європейської інтеграції України вимагає глибокої трансформації національної правової системи, де ключове місце посідає адаптація податкового законодавства до стандартів Європейського Союзу. Ця реформа не є суто технічним приведенням норм у відповідність до директив, а виступає фундаментом для масштабної модернізації вітчизняної економіки. Водночас адаптація податкового законодавства має насамперед правовий вимір, оскільки передбачає поступове наближення національної системи норм до *acquis communautaire* – сукупності правових актів та принципів права Європейського Союзу [1]. Такий процес здійснюється через механізми правотворчості, інституційної координації та контролю за відповідністю національного законодавства європейським стандартам. Основний вектор змін визначений Угодою про асоціацію між Україною та ЄС від 2014 року, яка юридично закріпила зобов'язання держави щодо гармонізації фіскальної політики [2]. Головною метою цього процесу є створення прозорого бізнес-середовища, яке б стимулювало приплив інвестицій, забезпечувало справедливую конкуренцію та інтегрувало Україну в єдиний європейський ринок.

Одним із центральних напрямів реформи є гармонізація податку на додану вартість. Оскільки в ЄС діють уніфіковані правила щодо адміністрування та мінімальних ставок ПДВ, Україна вже впровадила низку суттєвих змін. Зокрема, функціонування електронної системи адміністрування ПДВ стало вагомим кроком до підвищення прозорості. Це дозволило значно обмежити можливості для махінацій та ухилення від сплати податків. Подальший розвиток у цьому напрямі передбачає відповідність процедур відшкодування пільг європейським стандартам. Паралельно триває робота над реформуванням оподаткування прибутку

підприємств. Україна поступово впроваджує правила трансфертного ціноутворення та заходи боротьби з переміщенням прибутків до офшорних юрисдикцій. Важливою складовою є підписання міжнародних угод про уникнення подвійного оподаткування. Проте шлях до повної адаптації стикається з серйозними викликами. Найголовніший із них – необхідність докорінної зміни інституційної культури. Навіть після реформування ДПС актуальними залишаються проблеми неефективного адміністрування та корупційних ризиків. Крім того, виникає складне завдання – збалансувати інтереси держави та підприємців. Хоча європейські стандарти обіцяють стабільність, вони також вимагають від бізнесу більшої відкритості, що може сприйматися як збільшення навантаження, особливо тими структурами, які раніше використовували законодавчі лазівки[3].

Попри труднощі, переваги адаптації є незаперечними. Водночас важливим є те, що адаптація передбачає не лише зміну окремих норм податкового права, а й трансформацію інститутів правового регулювання та удосконалення механізмів їх практичного застосування відповідно до стандартів Європейського Союзу. Отже, адаптація податкового законодавства України до стандартів ЄС є важливим інструментом глибокої економічної трансформації. У довгостроковій перспективі приведення податкової системи у відповідність до міжнародних стандартів забезпечить залучення іноземних інвестицій, сприятиме детінізації економіки, підвищить довіру до державних інституцій і створить основу для стабільного економічного розвитку України.

Список використаних джерел

1. Гаврилюк Р. О., Пацурківський П. С., Хохуляк В. В, та ін. (2024). Податкове право Європейського Союзу як цінність : колективна монографія. За ред. проф. Гаврилюк Р. О. Чернівці: Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича. 808 с. URL: <https://archer.chnu.edu.ua/handle/123456789/10114>.
2. Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/984_011
3. Француз А.Й., Лазебна К.Ю. (2020). Механізми адаптації законодавства України до правової системи Європейського Союзу. *Правничий вісник Університету «КРОК»*. № 38. С. 6–76.

Новінська Аліса
Науковий керівник – асист. Іліка М.І.

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ ЖУРНАЛІСТІВ У ПЕРІОД ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ

Збройні конфлікти супроводжуються підвищеною небезпекою для представників медіа. Журналісти виконують важливу функцію інформування суспільства, однак дедалі частіше стають об'єктами нападів, переслідувань та навіть воєнних злочинів. Особливо це актуалізувалося у контексті повномасштабної війни в Україні, де зафіксовано численні випадки загибелі та поранення журналістів. В контексті міжнародного гуманітарного права не сформувався самостійний правовий статус журналістів, їх визначають через належність до категорії осіб, які перебувають під захистом, насамперед цивільного населення. Обсяг гарантій їх безпеки залежить від відсутності безпосередньої участі у воєнних діях [1].

Згідно статті 79 Додаткового протоколу I 1977 року до Женевських конвенцій 1949 року, журналісти, що виконують професійні обов'язки в умовах збройного конфлікту, користуються захистом як цивільні особи [2]. Напади на них забороняються та можуть кваліфікуватися як порушення міжнародного гуманітарного права. За пунктом 4 статті 4А Женевської конвенції про поводження з військовополоненими 1949 року, статус військовополонених можуть набувати особи, які супроводжують збройні сили, але не входять до їх складу (зокрема військові кореспонденти, постачальники, обслуговчий персонал), за умови наявності відповідного дозволу та посвідчення, виданого цими збройними силами [3].

Звичаєве міжнародне гуманітарне право доповнює договірне регулювання, зокрема через Норму 34, яка закріплює обов'язок поважати та захищати журналістів за умови збереження ними цивільного статусу [4]. Додаткові стандарти сформульовані у Резолюції Ради Безпеки ООН 1738 (2006), яка засуджує напади на журналістів та підтверджує їх захист як цивільних осіб [5].

Повномасштабне вторгнення російської федерації в Україну спричинило зростання ризиків для журналістів, які здійснюють професійну діяльність у зоні бойових дій. За офіційними даними, з 2022 року загинули понад 100 українських та іноземних медійників, з них щонайменше 18 – під час виконання професійних обов’язків. Крім того, зафіксовано випадки незаконного утримання журналістів у полоні.

У березні 2022 року в Ірпені було вбито американського журналіста Brent Renaud під час висвітлення евакуації цивільних. Того ж періоду внаслідок обстрілу поблизу Гостомеля загинули журналіст Pierre Zakrzewski та українська продюсерка Олександра Кувшинова. Український фотожурналіст Maks Levin був знайдений загиблим у Київській області після зникнення під час виконання редакційного завдання. У травні 2023 року на Донеччині внаслідок ракетного удару загинув журналіст Arman Soldin. У 2024 році підтверджено загибель української журналістки Victoria Roshchyna, яка перебувала в російському полоні [6].

Наведені факти свідчать про системний характер загроз для журналістів та вказують на можливі порушення норм міжнародного гуманітарного права, зокрема заборони нападів на цивільних осіб.

Отже, міжнародно-правове регулювання захисту журналістів у збройних конфліктах базується на їх віднесенні до цивільного населення та застосуванні як договірних, так і звичаєвих норм, що гарантують їм безпеку за умови невтручання у воєнні дії. Водночас практика повномасштабної війни в Україні демонструє значний розрив між нормативними гарантіями та їх фактичною реалізацією, що проявляється у численних випадках загибелі, поранення та переслідування журналістів. У цьому контексті особливого значення набуває консолідація міжнародних зусиль, спрямованих на подолання безкарності за злочини проти медійників, що підтверджується як міжнародними ініціативами, так і відповідними заявами на національному рівні.

Список використаних джерел

1. Гнатовський М. М., Короткий Т. Р., Хендельм Н. В. (2015). Міжнародне гуманітарне право. Довідник для журналістів. Одеса: Фенікс. С. 92.
2. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I), від 8 червня 1977 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_199#o586
3. Женевська конвенція про поводження з військовополоненими від 12 серпня 1949 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_153#n34
4. Про затвердження Інструкції про порядок виконання норм міжнародного гуманітарного права у Збройних Силах України: Наказ Міністерства оборони України від 23.03.2017 №164 (редакція від 31.05.2022, підстава z0531-22). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0704-17#Text>
5. Резолюції Ради Безпеки ООН 1738 (2006). URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MU06180>
6. За час великої війни в Україні загинули 116 журналістів – Нацрада 2 листопада 2025/Українська правда. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2025/11/02/8005504/>.

Обушак Іванна
Науковий керівник – проф. Гаврилюк Р.О.

ПРАВОВИЙ РЕЖИМ «ВОЄННОГО БЮДЖЕТУ»: БАЛАНС МІЖ ОБОРОННИМИ ПОТРЕБАМИ ТА СОЦІАЛЬНИМИ ГАРАНТІЯМИ

Повномасштабне вторгнення РФ в Україну зумовило формування особливого бюджетно-правового режиму – «воєнного бюджету» – як сукупності спеціальних норм, що відступають від стандартних правил бюджетного процесу задля мобілізації оборонних ресурсів. Центральна наукова проблема полягає у встановленні допустимих меж такого відступу в контексті збереження соціальних гарантій, закріплених Конституцією України та міжнародно-правовими зобов'язаннями держави.

Повномасштабне вторгнення РФ зумовило формування «воєнного бюджету» на основі п. 22 Розділу VI Бюджетного кодексу (Закон № 2134-IX), що дозволило відступити від стандартних правил: призупинено статтю 55 про захищені видатки, скасовано обов'язкові погодження перерозподілу коштів із Комітетом ВРУ та обмежено роль місцевих рад на користь адміністрацій [1]. Таке розширення доступу до резервного фонду та призупинення перевірок Держаудитслужби [2] вимагає дотримання принципів системності й прогностичності у правотворчості [3]. У структурі казначейських платежів пріоритет надано обороні (перша черга), тоді як соціальні виплати віднесено до другої [2]. Безпрецедентне зростання видатків у 2022-2024 рр. призвело до численних змін у бюджеті, що, за думкою дослідників, відображає оперативно-тактичні цілі держави, проте несе ризики бюрократизму та дефіциту ресурсів [4]. Держбюджет-2026 (Закон № 4695-IX) демонструє складний баланс: попри збереження 64% ПДФО для громад та виділення дотацій для деокупованих територій, фінансова автономія обмежена вилученням залишків коштів окупованих громад та 50% ПДФО резидентам «Дефенс Сіті» [5]. Асоціація міст України вбачає у цьому загрозу децентралізації [5]. Водночас Рада Європи наголошує, що війна не є

підставою для зниження рівня захисту за Європейською соціальною хартією, особливо щодо прав ВПО, житла та соціальних гарантій [6, 7].

Отже, «воєнний бюджет» є необхідним для захисту суверенітету, проте він створює ризики для соціальних гарантій та автономії громад. Збалансоване регулювання потребує чіткого визначення меж бюджетних відступів, збереження фінансового контролю, виконання міжнародних соціальних зобов'язань та впровадження середньострокового планування для узгодження оборонних і соціальних пріоритетів.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про внесення змін до розділу VI «Прикінцеві та перехідні положення» Бюджетного кодексу України та інших законодавчих актів України» від 15.03.2022 № 2134-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2134-20>
2. Онищук І. (2022). Особливості бюджетного процесу в умовах воєнного стану. *Децентралізація*. URL: <https://www.decentralization.ua/news/14654?page=2>
3. Дворак А. Ю. (2026). Принципи правотворчості та їх реалізація в умовах воєнного стану. *Науковий вісник УжНУ. Серія ПРАВО*. Вип. 93. Ч. 1. С. 203–209. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2026/03/93-part-1-1.pdf>
4. Рожко О., Залужна З. (2023). Особливості політики обмежень у бюджетуванні в період воєнного стану. *Вісник КНУ. Економіка*. № 2 (223). С. 115–121. URL: <https://econom.bulletin.knu.ua/uk/article/download/1211/1821/7537>
5. Держбюджет–2026 підписано: основні положення для місцевого самоврядування. Асоціація міст України. 30.12.2025. URL: <https://auc.org.ua/novyna/derzhbyudzhet-2026-pidpysano-osnovni-polozhennya-dlya-miscevogo-samovryaduvannya>
6. Кот О.О. та ін. (ред.) (2022). *Правова система України в умовах воєнного стану: збірник наукових праць*. Одеса: Гельветика. 540 с. URL: https://lawmaking.academy/wp-content/uploads/KRTS_Pravova-systema-Ukrayiny.pdf
7. Смуш-Кулеша М., Федорова А., Мойса Б. (2022). Соціальні права в Україні під час війни: звіт про оцінку потреб. Рада Європи, грудень. URL: <https://rm.coe.int/needs-assessment-ua-2/1680a9b408>

Оксентій Валентина
Науковий керівник – асист. Лабик А. Р.

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ПРИНЦИПУ «UTI POSSIDETIS JURIS» ПРИ ВИЗНАЧЕННІ ДЕРЖАВНИХ КОРДОНІВ

Принцип *uti possidetis juris* є одним із фундаментальних принципів сучасного міжнародного права, що відіграє ключову роль у процесах формування державних кордонів, особливо в умовах деколонізації, розпаду федеративних держав та трансформації політичної карти світу. Його латинська назва перекладається як «як володієте за правом, так і будете володіти», що відображає основну ідею збереження існуючого правового стану територій на момент здобуття незалежності або зміни політичного статусу.

Історично цей принцип бере свій початок із римського приватного права, де він застосовувався для вирішення спорів щодо володіння майном, однак згодом був трансформований та адаптований до потреб міжнародного права.

Цей принцип набув широкого застосування у період деколонізації, зокрема в країнах Латинської Америки, Африки та Південно-Східної Азії. Саме на його основі формувалися кордони нових держав, які виникали унаслідок розпаду таких державних утворень, як СРСР, Югославія та Чехословаччина. Вперше він був сформульований у Латинській Америці у XIX столітті й полягав у тому, що межі новостворених держав визначалися відповідно до існуючих на той час адміністративно-територіальних кордонів у межах Іспанської колоніальної імперії, які фактично трансформувалися у міжнародно визнані державні кордони [1, с. 124].

Принцип *uti possidetis juris* отримав практичне застосування в низці значущих справ, зокрема у справі щодо Альбертинського кордону між Нідерландами та Бельгією, яку розглядала Постійна палата міжнародного правосуддя. Хоча сам принцип прямо не був сформульований у рішенні, суд фактично виходив із того, що адміністративні межі можуть слугувати вихідною основою для

встановлення міжнародних кордонів [2, с. 195].

Попри своє значення, принцип *uti possidetis juris* іноді суперечить іншим нормам міжнародного права, зокрема праву народів на самовизначення. Колоніальні кордони, проведені без урахування етнічних і культурних особливостей, у ряді випадків ставали джерелом внутрішніх конфліктів. Так, приклад Руанди та Бурунді показує, що цей принцип може провокувати напруженість між етнічними групами, штучно розділеними або об'єднаними в межах колоніальних меж. Політичний фактор також істотно впливає на застосування принципу: держави іноді використовують *uti possidetis juris* для обґрунтування територіальних претензій, що може загострювати конфлікти, як це було у відносинах між Еритреєю та Ефіопією [2, с. 194-195].

Ще однією проблемою є відсутність у низці випадків чіткої та однозначної методології встановлення колоніальних кордонів. Історичні джерела, на які необхідно спиратися, часто є фрагментарними, нечіткими або навіть суперечливими, що створює додаткові труднощі для їх правового тлумачення та застосування [2, с. 196].

Отже, попри свою важливу роль у забезпеченні територіальної стабільності, принцип *uti possidetis juris* не позбавлений певних обмежень. Його ефективне застосування потребує врахування як історичних передумов формування кордонів, так і сучасних політико-правових реалій, зокрема необхідності досягнення балансу між принципом територіальної цілісності та правом народів на самовизначення. Крім того, сучасні виклики у сфері територіальних відносин зумовлюють потребу у більш гнучкому підході до застосування цього принципу, а в окремих випадках – навіть переосмислення традиційних міжнародно-правових механізмів.

Список використаних джерел

1. Цимбалістий Т. О. Деякі питання правонаступництва держав. *Збірник наукових праць*. Хмельницький, вид-во АПВУ. № 5. Ч. III. С. 123–128.
2. Зацерковний В., Нуруллаєв І. (2025). Юридичне тлумачення принципу *uti possidetis juris* у практиці міжнародних судів. *Universum*. № 15. С. 191–199.

Олексюк Тетяна
Науковий керівник – доц. Кіріяк О.В.

ПОНЯТТЯ КОММОРІЄНТІВ ТА ЇХ ОСОБЛИВОСТІ

Інститут спадкування є важливою складовою цивільного права України, оскільки забезпечує перехід прав та обов'язків до спадкоємців після смерті фізичної особи. При цьому дискусійним залишається питання спадкування у випадку одночасної смерті осіб або їх смерті протягом короткого проміжку часу (комморієнти). Особливість таких ситуацій полягає у складності встановлення моменту смерті кожної особи, що безпосередньо впливає на визначення кола спадкоємців та обсягу їх спадкових прав.

Відповідно до положень частин 3 та 4 статті 1220 Цивільного кодексу України у разі якщо особи, які могли б спадкувати одна після одної, померли протягом однієї календарної доби, спадщина щодо кожної з них відкривається одночасно та окремо. Аналогічний підхід застосовується і тоді, коли такі особи загинули внаслідок спільної небезпеки (наприклад, стихійного лиха, аварії чи катастрофи) – у цьому випадку вважається, що смерть настала одночасно, а спадкові правовідносини виникають окремо щодо кожної особи [1].

Як зазначає Гульятєва М.П: між особами, які померли в межах однієї календарної доби (комморієнтами), не виникає спадкового правонаступництва навіть тоді, коли є переконливі докази того, що смерть настала не одночасно, а з певною різницею у часі, яка може бути досить значною. У зв'язку з цим жодна з таких осіб не набуває статусу спадкоємця після іншої, а спадщина відкривається окремо щодо кожного з них і переходить до їхніх власних спадкоємців. При цьому навіть той із комморієнтів, хто помер пізніше, але в межах тієї ж доби, не набуває права на прийняття спадщини після іншого.

Зазначене правило має універсальний характер і застосовується незалежно від підстав спадкування. Зокрема, у випадку, коли заповідач і особа, на користь якої складено заповіт, помирають у межах однієї доби, такий заповіт не породжує юридичних наслід-

ків для цієї особи та її спадкоємців. Водночас, якщо смерть цих осіб відбулася у різні календарні доби (наприклад, одна особа померла наприкінці доби, а інша – на початку наступної), то особа, яка пережила іншу, вважається її спадкоємцем, а її правонаступники можуть набути право на спадщину за правилами спадкової трансмісії відповідно до статті 1276 ЦК України.

Крім того, між подружжям, яке померло протягом однієї календарної доби, спадкові правовідносини не виникають, навіть якщо є докази того, що один із них помер пізніше. У такому випадку спадщина відкривається окремо щодо кожного з подружжя і переходить до їхніх власних спадкоємців, якщо такі є [2].

Варто зауважити, що такий підхід законодавця має певний формальний характер, оскільки прив'язка до календарної доби не завжди відображає реальну послідовність настання смерті. У випадках, коли існують об'єктивні докази того, що одна особа фактично пережила іншу, але в межах тієї ж доби, відсутність спадкового правонаступництва може призвести до несправедливого розподілу спадкового майна та неврахування дійсної волі спадкодавця. Це свідчить про необхідність подальшого вдосконалення правового регулювання інституту комморієнтів з урахуванням фактичних обставин кожної конкретної ситуації.

Окремої уваги потребує співвідношення спадкування за заповітом і за законом у випадках комморієнтів. Загальновизнаним є принцип пріоритету заповіту: якщо спадкодавець залишив заповіт, саме його положення підлягають застосуванню. Застосування спадкування за законом можливе лише за умов відсутності чинного заповіту, встановлення його недійсності або неприйняття спадщини особами, визначеними у заповіті. Відповідно, навіть у ситуації комморієнтів, якщо існує заповіт, спадкове майно розподіляється відповідно до волі спадкодавця, а не за правилами черговості, встановленими законом.

Отже, проблема спадкування у випадку комморієнтів залишається актуальною для українського цивільного права. Вона поєднує у собі як теоретичні дискусії, так і практичні труднощі, що виникають при застосуванні норм законодавства. Водночас пріоритет заповіту як форми вираження волі спадкодавця

залишається ключовим принципом, який визначає порядок спадкування навіть у складних випадках одночасної смерті осіб.

Список використаних джерел

1. Цивільний кодекс України : Кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV : станом на 1 лют. 2026 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 26.03.2026).
2. DSpace Repository :: Home. URL: <https://elar.navs.edu.ua/server/api/core/bitstreams/56fbc674-47b0-45a7-bc08-338f71ed7b9c/content> (дата звернення: 26.03.2026).

Оришук Ольга
Науковий керівник – доц. Кіріяк О.В.

НАЛЕЖНЕ ВИКОНАННЯ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Зобов'язальне право є ключовим фактором стабільності національних та міжнародних правових відносин, воно бере свій початок практично ще за часів Стародавнього Риму. Головним принципом цієї галузі є принцип *pacta sunt servanda* або «угода має бути дотримана», який допоміг особам взаємодіяти один з одним та вирішувати суперечки дипломатичним шляхом в цивільному житті. Проте, з початком Першої та Другої світових війн було підписано чимало договорів, які мали за мету допомогти державам дотримуватися зобов'язань та уникнути хаосу всередині. Так, однією з найперших країн, які переосмисли власну поведінку щодо ворога, не лише на фронті, а в економічній сфері стала Велика Британія, яка офіційно запровадила закон що забороняв виконання будь-яких зобов'язань на користь сторони противника, – «Закон про торгівлю з ворогом (1914 р., Велика Британія)» [1]. Друга світова війна була протилежною Першій світовій війні не лише через наявність зброї масового знищення, а й через ставлення до воюючих сторін. Світові лідери раптом усвідомили наслідки катастрофічної ситуації, після чого була створена Програма відновлення Європи або План Маршалла [2]. Крім того, післявоєнний період продемонстрував як було зміщено фокус в зобов'язальному праві: від деліктної відповідальності до договірної природи правовідносин, заснованих на принципі доброї волі та взаємної згоди сторін. План Маршалла був багатаетапним процесом правової та економічної інженерії, формальне юридичне оформлення якого відбулося 3 квітня 1949 року. Сполучені Штати Америки не просто давали гроші, а підписували контракти з кожною європейською країною окремо, які сприяли взаємним зобов'язанням, США повинні були надати ресурси, а європейські держави натомість мали дотримуватися конкретних економічних реформ. Це був один із принципів права угоди: *do ut des* (від латини – я даю для того, щоб ти міг дати).

Поряд із вищезазначеною угодою, 24 жовтня 1945 року було засновано основне джерело міжнародного права, на яке продовжують посилалися досі, всі міжнародні гравці, дипломати, юристи – Статут Організації Об'єднаних Націй. Відповідно до статті 102, пункту 1 Статуту ООН: «Кожен договір і кожна міжнародна угода, укладені будь-яким Членом Організації Об'єднаних Націй після набрання чинності цим Статутом, повинні бути якомога швидше зареєстровані в Секретаріаті та опубліковані ним» [3].

Але жодна з міжнародних конвенцій не спрацювала належним чином під час окупації Криму РФ в 2014 році, яка переросла у збройну агресію на Донбасі. Звісно, з повномасштабним вторгненням Росії в Україну через кропітку й невпинну працю як наших дипломатів на міжнародній арені, так й військових, то Україна змогла запустити процес санкцій на агресора. Здебільшого першим документом до якого Україна звернулася був Будапештський меморандум 1994 року згідно з яким країни-союзники мали б надати повний захист в Україні, оскільки вона віддала власну ядерну зброю.[4] Однак, одна з цих же держав вчинила збройний конфлікт, й абсолютне порушення Женевських конвенцій, які спрямовані на обмеження жорстокості війни, захист поранених, військовополонених та цивільного населення [5].

Отже, зобов'язальне право зазнало чимало змін з архаїчних часів. В поствоєнний період було проілюстровано пріоритет договірних зобов'язань над деліктними, підкресливши його роль вільного волевиявлення як першоджерела правового зв'язку, а не лише як факту заподіяння вини. Але, на фоні російсько-української війни обтяження не спрацювали так як це мало б бути.

Список використаних джерел

1. Trading with the Enemy Act (1914, UK): https://www.legislation.gov.uk/ukpga/Geo5/4-5/87/pdfs/ukpga_19140087_en.pdf.
2. Marshall Plan: <https://catalog.archives.gov/id/299857>.
3. The United Nations Charter: <https://treaties.un.org/doc/publication/ctc/uncharter.pdf>.
4. Budapest Memorandum: <https://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/Volume%203007/Part/volume-3007-I-52241.pdf>.
5. Geneva Conventions of 1949: [https://elearning.icrc.org/healthcarein danger-legal-framework/en/media/attachements/chapter-1/gva-conv.pdf](https://elearning.icrc.org/healthcarein%20danger-legal-framework/en/media/attachements/chapter-1/gva-conv.pdf).

Охньювська Інесса
Науковий керівник – проф. Вакарюк Л.В.

ВІДШКОДУВАННЯ МОРАЛЬНОЇ ШКОДИ ЯК СПОСІБ ЗАХИСТУ ТРУДОВИХ ПРАВ

У сучасних умовах ефективний захист трудових прав працівників набуває особливої важливості. Порушення цих прав з боку роботодавців трапляється досить часто і можуть спричиняти не лише матеріальні збитки, а й моральні страждання. Одним із ключових інструментів захисту є компенсація моральної шкоди, що дозволяє працівнику отримати відшкодування за пережиті негативні наслідки порушення його трудових прав.

Моральна шкода може проявлятися по-різному: це приниження честі та гідності, шкода діловій репутації, психологічні страждання через ушкодження здоров'я, порушення прав власності, незаконне притягнення до відповідальності або порушення нормальних життєвих зв'язків.

Право на компенсацію моральної шкоди гарантоване Конституцією України (ст. 32, 41, 50, 54, 152), що передбачає захист прав і свобод людини та можливість відшкодування збитків, заподіяних незаконними діями [1]. У сфері трудових правовідносин ці положення конкретизуються, зокрема у статті 237-1 Кодексу законів про працю України. Відповідно до цієї норми, роботодавець зобов'язаний компенсувати працівникові моральну шкоду у випадку порушення його прав, якщо такі дії спричинили моральні переживання, втрату звичних життєвих зв'язків або необхідність докладати додаткових зусиль для організації свого життя [2].

Однією з актуальних проблем є визначення розміру компенсації. Науковці зазначають, що встановлення суворих законодавчих меж може ускладнити повне відшкодування, адже фактичні страждання потерпілого не завжди відповідають встановленим сумах.

Крім того, законодавство України досі не містить чіткого визначення поняття «моральна шкода» у трудовій сфері. Це створює певні труднощі у застосуванні норм права і часом призводить

до недостатнього захисту працівників, що підкреслює потребу вдосконалення нормативної бази.

Отже, відшкодування моральної шкоди є важливим засобом захисту трудових прав працівників. Воно спрямоване не лише на компенсацію немайнових втрат, таких як моральні переживання чи приниження гідності, а й на відновлення справедливості у трудових відносинах.

Крім того, цей механізм має превентивне значення, оскільки спонукає роботодавців дотримуватися вимог законодавства та поважати права працівників. Він також сприяє реалізації конституційного принципу визнання людини найвищою соціальною цінністю.

Водночас на практиці виникають труднощі, зокрема при визначенні розміру компенсації та доведенні факту моральної шкоди. Тому подальше вдосконалення законодавства і формування єдиної судової практики залишаються актуальними завданнями.

Список використаних джерел

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 року N254к/96-ВР із змін. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> (дата звернення: 16.03.2026).
2. Кодекс законів про працю України: Закон Верховної Ради УРСР від 10 грудня 1971 року N322-VIII із змін. / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08> (дата звернення: 16.03.2026).

Павлюк Анна
Науковий керівник – доц. Процьків Н.М.

ОРЕНДА ЗЕМЕЛЬНИХ ДІЛЯНОК В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Відповідно до статті 14 Основного Закону: «земля є основним національним багатством, що перебуває під особливою охороною держави». Початок повномасштабної війни 24.02.2022 незворотно здійснив вплив на юридичне регулювання життя суспільства, не лише в контексті публічного, але й приватного права. Регулювання договірних зобов'язань, зокрема в частині відносин оренди (найму) не є винятком. Внаслідок запровадження воєнного стану було внесено зміни до земельного законодавства, метою яких є вдосконалення категорій земель за їх цільовим призначенням та продуктивне використання цього ресурсу суб'єктами оренди, що, в свою чергу, узгоджується з положеннями Основного Закону [1].

Згідно зі статтею 792 Цивільного кодексу України: «за договором найму (оренди) земельної ділянки наймодавець зобов'язується передати наймачеві земельну ділянку на встановлений договором строк у володіння та користування за плату». Логічним продовженням законодавчої думки є детальна регламентація відносин оренди землі не лише нормами цивільного, а й земельного права, оскільки такі відносини є земельними за своєю природою та стосуються землі як об'єкта правового регулювання. Метою ж є отримання прибутку, що належить до предмету цивільного права [2].

Правові можливості володіння, користування та розпорядження земельними ділянками мають здійснюватися виключно в межах цільового призначення. Особливість землекористування на умовах оренди полягає в специфіці підстави його набуття – договір оренди землі, його строковість та оплатність.

Важливим нововведенням стала автоматична пролонгація договорів оренди землі без волевиявлення сторін.

За загальним правилом можливість зміни договірні умови передбачена лише за взаємною згодою, інакше – спір повинен вирішуватися судом. Проте, в умовах правового режиму воєнного стану Законом №2698-IX від 19.11.2022 було введено нові правила та продовжено договори оренди, емфітевзису, суборенди, суперфіцію, а також земельних сервітутів [3].

У судовій практиці вже існують прецеденти не лише продовження строку дії орендних договорів земель державного і комунального сектору, але й невитребуваних, нерозподілених та таких, що належать до відання органів місцевого самоврядування для забудови чи сільськогосподарських потреб. Також широкої практики набули випадки односторонньої відмови від договору, проте це є можливим лише за умови порушення його істотних умов, про що зазначено заздалегідь.

Зокрема, КЦС ВС постановою по справі 563/376/22 від 29.03.2023 у справі №563/376/22 вирішив проблему автоматичного пролонгування такої категорії договорів. Було визначено, насамперед, стосовно автоматичного продовження дії договорів, строк яких закінчився у період 7 квітня по 19 листопада 2022 року. Касаційним цивільним судом було також підкреслено щодо автоматичної пролонгації як юридичного факту, встановленого законодавством, незалежно від суб'єктивного тлумачення й апріорі не передбачає спрощення оформлення договірних зобов'язань [4].

Згідно ЗК України у постійних землекористувачів відсутнє право розпоряджатися земельною ділянкою. В свою чергу, це унеможливорює передачу в оренду таких об'єктів, що слідує правилу інституту постійного землекористування без встановлення строку [5]. Напротивагу цьому, в умовах дії правового режиму військового стану Закон № 2247-IX надав право постійним землекористувачам передавати в оренду на строк до 1 р. землю для сільськогосподарського товарного виробництва [6]. Умова щодо мінімально допустимого строку оренди, визначена ЗК України і Законом «Про власність» в цьому випадку не підлягає застосуванню [7].

Також, договір оренди земельних ділянок наразі можливо зареєструвати лише тоді, якщо ДЗК безперервно здійснює свої функції, в іншому випадку договір оренди укладається в е-формі, а реєструє його уповноважений орган в особі районної військової адміністрації.

Таким чином, законодавство, що регулює питання земельних відносин, зокрема в частині оренди земельних ділянок, зазнало значних змін та нововведень в умовах воєнного стану. Реформа, спричинена адаптацією до викликів правового режиму воєнного стану, створили, в першу чергу, гнучкі умови для аграрного сектору та дозволили функціонувати надалі українському ринку землі.

Список використаних джерел

1. Конституція України : від 28.06.1996 № 254к/96-ВР : станом на 1 січ. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 01.03.2026).
2. Цивільний кодекс України : Кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV : станом на 1 лют. 2026 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 01.03.2026).
3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відновлення системи оформлення прав оренди земельних ділянок сільськогосподарського призначення та удосконалення законодавства щодо охорони земель : Закон України від 19.10.2022 № 2698-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2698-20#Text> (дата звернення: 02.03.2026).
4. Касаційний цивільний суд у складі Верховного суду: Постанова від 29.03.2023 у справі №563/376/22
5. Земельний кодекс України : Кодекс України від 25.10.2001 № 2768-III : станом на 15 лют. 2026 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text> (дата звернення: 02.03.2026).
6. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо особливостей регулювання земельних відносин в умовах воєнного стану : Закон України від 12.05.2022 № 2247-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2247-20#Text> (дата звернення: 02.03.2026).
7. Про власність : Закон України від 07.02.1991 № 697-XII : станом на 20 черв. 2007 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/697-12#Text> (дата звернення: 01.03.2026).

Пасічник Вікторія
Науковий керівник – доц. Жаровська Г.П.

ІНСТИТУТ ВИКРИВАЧІВ КОРУПЦІЇ ЯК НОВЕЛА УКРАЇНСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА: СТАНОВЛЕННЯ ТА СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ

У контексті модернізації антикорупційної політики України інститут викривачів корупції набуває ознак самостійного правового механізму, спрямованого на забезпечення публічного інтересу шляхом раннього виявлення правопорушень. Його становлення є проявом зміни парадигми правового регулювання – від реактивної моделі протидії корупції до превентивної, що ґрунтується на залученні індивіда як активного суб'єкта правозастосування.

Доктринальний аналіз свідчить про відсутність уніфікованого підходу до визначення поняття «викривач». У міжнародно-правових актах воно має функціональний характер і розкривається через ознаки повідомлення про порушення та наявності суспільного інтересу. У національному праві відповідне визначення закріплено у Законі України «Про запобігання корупції», що дозволяє ідентифікувати викривача як спеціального суб'єкта, правовий статус якого характеризується сукупністю матеріальних і процесуальних елементів [1].

Ключовими ознаками викривача є: наявність обґрунтованого переконання у достовірності інформації, зв'язок отриманих відомостей із професійною чи службовою діяльністю, а також дотримання передбачених законом каналів повідомлення. Водночас суттєвого значення набуває критерій добросовісності, який виступає умовою надання правового захисту та звільнення від юридичної відповідальності.

Еволюція інституту викривачів в Україні відзначається поетапністю та нерівномірністю розвитку. На початковому етапі (1991-2009 рр.) відсутність спеціального регулювання зумовлювала застосування загальних норм про право на звернення, що не враховували специфіку викривальної діяльності. Другий етап (2009–2014 рр.) характеризувався формальним закріпленням ролі

викривачів у сфері запобігання корупції без належного інституційного забезпечення.

Суттєві зміни відбулися після прийняття антикорупційного законодавства нового покоління, зокрема Закону України «Про запобігання корупції». Проте лише із внесенням змін у 2019 році було сформовано комплексний механізм правового регулювання, який охоплює визначення статусу викривача, систему гарантій його захисту, а також процедури повідомлення про корупційні правопорушення [2].

Нормативна модель, що сформувалася на сучасному етапі, передбачає багаторівневу систему каналів повідомлення (внутрішні, регулярні та зовнішні), забезпечення конфіденційності інформації про особу викривача, а також заборону будь-яких форм негативного впливу у зв'язку з повідомленням про корупцію. Додатковим елементом є інститут матеріального стимулювання, що спрямований на підвищення ефективності виявлення корупційних правопорушень.

Важливу роль у формуванні національної моделі відіграють міжнародні стандарти, зокрема положення Директиви (ЄС) 2019/1937, яка встановлює мінімальні гарантії захисту викривачів [3]. Її імплементація сприяє гармонізації українського законодавства з європейськими підходами, що базуються на пріоритеті забезпечення безпеки особи, яка діє в інтересах суспільства.

Порівняльно-правовий аналіз дозволяє виокремити дві базові моделі правового регулювання інституту викривачів. Американська модель характеризується акцентом на економічному стимулюванні викривальної діяльності, тоді як європейська орієнтована на створення ефективних гарантій захисту від переслідувань. Український підхід поєднує елементи обох моделей, що свідчить про його гібридний характер.

Разом з тим, ефективність функціонування інституту викривачів в Україні значною мірою залежить від практики його реалізації. Серед основних проблем слід виокремити недостатній рівень довіри до механізмів захисту, складність процедур отримання винагороди, а також обмежену ефективність інституційного забезпечення. Це свідчить про наявність розриву між норма-

тивним закріпленням і практичною реалізацією відповідних правових положень.

Отже, інститут викривачів корупції в Україні трансформувався у складний правовий інструмент, що поєднує матеріально-правові та процесуальні елементи. Його подальший розвиток повинен бути спрямований на підвищення ефективності механізмів захисту викривачів, спрощення процедур реалізації їх прав та формування належного рівня правової культури, що визнає викривальну діяльність як соціально значущу.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 № 1700-VII. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>
2. Закон України «Про внесення змін до Закону України "Про запобігання корупції" щодо викривачів корупції» від 17.10.2019 № 198-IX. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/198-20#Text>
3. Директива про захист осіб, які повідомляють про порушення законодавства Союзу. 2019. URL: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2019-0366_EN.html#title2ze

Пердейко Ольга
Науковий керівник – проф. Вакарюк Л.В.

НЕОБГРУНТОВАНА ВІДМОВА У ПРАЦЕВЛАШТУВАННІ ЯК РІЗНОВИД ДИСКРИМІНАЦІЇ

Здавалося б, що в 21 столітті не місце дискримінації та упередженому ставленню, проте реальність зовсім інша, на превеликий жаль, утиск у царині праці відбувається щоденно. Метою нашої роботи є висвітлення проблеми дискримінації при працевлаштуванні, оскільки кожна особа відповідно до Конституції України має право на працю, проте реалізація цього права настає не з моменту підписання особою договору, а з етапу пошуку роботи. Згідно ст. 2-1 КЗпП України «...Забороняється будь-яка дискримінація у сфері праці, зокрема порушення принципу рівності прав і можливостей, пряме або непряме обмеження прав працівників залежно від раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного, соціального та іноземного походження, віку, стану здоров'я, інвалідності, гендерної ідентичності, сексуальної орієнтації...». Відповідно до статті 5 КЗпПУ: «...особи, які вважають, що вони зазнали дискримінації у сфері праці, мають право звернутися із скаргою до органів державної влади...» [1].

Наша країна піклується про своїх громадян і це відображається в статті 22 Кодексу, яка регламентує пряму заборону на необгрунтовану відмову у прийнятті на роботу, що є гарантією права на працю, проте досить часто роботодавці нехтують цим положенням, посиляючись на свободу вибору працівників, поняття «ділових якостей», не відповідність особи корпоративним принципам. Якщо відмова базується на суб'єктивному «не вписався в колектив», це вже виходить за межі оцінки ділових якостей особи і межує з необгрунтованою відмовою. Також, відповідно до статті 4 Закону України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні», дія Закону поширюється на трудові відносини, що є гарантією протидії та боротьби з дискримінацією у трудових відносинах.

Необґрунтована відмова стає дискримінацією, коли критерієм відбору стають ознаки, які не стосуються професійної діяльності. Дискримінація має різноманітні вияви: дискримінація при прийомі на роботу вразливих верств населення, зокрема: малозабезпечених осіб або ж осіб з хронічними хворобами та залежністю, пенсіонерів; дискримінація у доступі до певної професії або посади людини «не вигідної» верхівці керівництва. Проявом дискримінації у сфері праці є упереджене ставлення до вагітних жінок, незаміжніх осіб або матерів із малолітніми дітьми. Типовим прикладом є необґрунтована відмова у працевлаштуванні, що мотивується стереотипними припущеннями про майбутні прогули через стан здоров'я, зміну сімейного стану або хвороби дітей.

Підсумовуючи, хочемо зазначити, що право на працю починається не з першого робочого дня, а з моменту рівного доступу до вакансії. Навіть попри ґрунтовну законодавчу базу – від Конституції України до Кодексу законів про працю – дискримінація при працевлаштуванні залишається гострою проблемою сьогодення. Стереотипні побоювання та упереджене ставлення роботодавців значною мірою впливають на вибір працівника, тому подолання цих упереджень вимагає не лише суворого дотримання букви закону, а й усвідомлення того, що соціальна вразливість особи не може бути підставою для обмеження її конституційного права на працю.

Список використаних джерел

1. Кодекс законів про працю України: Закон Верховної Ради УРСР від 10.12.1971 року № 322-VIII із змін. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-> (дата звернення: 19.03.2026).
2. Закон України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» станом на 1 січня 2026 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5207-17#Text> (дата звернення: 19.03.2026).

Пинзар Артем
Науковий керівник – проф. Вакарюк Л.В.

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ У ТРУДОВИХ ВІДНОСИНАХ: ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Стрімкий розвиток цифрових технологій докорінно трансформує сферу праці, де штучний інтелект стає невід’ємною складовою управління персоналом, аналізу продуктивності та прийняття кадрових рішень. Використання алгоритмічних систем сприяє оптимізації робочих процесів, проте водночас породжує низку юридичних проблем, оскільки традиційне трудове законодавство не враховує автономності цифрових систем. Цифровізація безпосередньо впливає на реалізацію права на працю та потребує оновлення механізмів захисту прав людини [1]. Особливу увагу слід приділити використанню алгоритмів у процедурах найму, оцінювання та звільнення працівників. Науковці попереджають про виникнення ризику алгоритмічної дискримінації, що потребує нормативного закріплення принципів прозорості, підконтрольності та недискримінації [2].

Дискусійним залишається питання правового статусу штучного інтелекту. На сучасному етапі його доцільно розглядати як об’єкт правового регулювання, покладаючи відповідальність за результати його функціонування на роботодавця або розробника. Делегування рішень алгоритмам не звільняє суб’єкта господарювання від обов’язку дотримання трудових прав працівників [3]. Крім правових аспектів, використання штучного інтелекту має значні соціальні наслідки. Посилення електронного контролю, застосування алгоритмічного менеджменту та постійний моніторинг працівників можуть призводити до порушення права на приватність та погіршення психологічного клімату в колективі. У зв’язку з цим необхідним є встановлення чітких меж використання таких технологій [4].

Для мінімізації зазначених ризиків критично важливим є впровадження принципу «людиноцентристського» підходу, згідно з яким остаточне рішення у юридично значущих ситуаціях

повинно залишатися за людиною, а не автоматизованою системою. Важливим кроком має стати адаптація вітчизняного законодавства до стандартів ЄС, зокрема Регламенту про штучний інтелект (AI Act), який класифікує системи управління персоналом як технології високого ризику. Також держава має стимулювати створення програм безперервного навчання («lifelong learning»), щоб працівники могли адаптуватися до нових форм взаємодії з цифровими колегами. Такий підхід дозволить забезпечити правову визначеність та створить надійний фундамент для цифрової трансформації ринку праці без шкоди для соціальних стандартів.

Отже, правове регулювання штучного інтелекту у сфері трудових відносин потребує комплексного вдосконалення. Законодавець повинен забезпечити баланс між розвитком інновацій та ефективним захистом трудових прав, створити дієві механізми захисту працівників.

Список використаних джерел

1. Попов І. (2024). Штучний інтелект та права людини: проблеми цифровізації права на сучасному етапі розвитку електронної держави. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Юридичні науки*. Вип. 15. URL: <https://journals-lute.lviv.ua/index.php/visnyk-law/article/view/1585> (дата звернення: 10.03.2026)
3. Кузнецова. М. Ю. Проблеми правового регулювання штучного інтелекту в трудових відносинах. Аналітично-порівняльне правознавство. URL: <https://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/333329> (дата звернення: 10.03.2026)
4. Бисага. Ю. М. (2025). Штучний інтелект в трудових відносинах: проблеми та виклики правового регулювання. *Аналітично-порівняльне правознавство*. URL: <https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2025/06/81.pdf> (дата звернення: 10.03.2026)
1. Гуцу С. Ф. (2021). Упровадження штучного інтелекту в трудові відносини: перспективи регулювання. *Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». Політологія. Соціологія. Право*. Вип. 2. URL: <http://socio-journal.kpi.kiev.ua/archive/2021/2/16.pdf> (дата звернення: 10.03.2026).

Пинзар Дарія
Науковий керівник – асист. Анатійчук В.В.

ЕЛЕКТРОННА КОМЕРЦІЯ ТА ЗАХИСТ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ: ГАРМОНІЗАЦІЯ УКРАЇНСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА З ДИРЕКТИВАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Стрімка трансформація торговельних відносин в Україні, зумовлена глобальними процесами цифровізації та викликами воєнного стану, перетворила електронну комерцію на один із ключових секторів національної економіки. У контексті набуття Україною статусу кандидата на членство в ЄС та виконання зобов'язань за Угодою про асоціацію, критично важливим постало питання синхронізації вітчизняного правового поля з актами *acquis communautaire* [1].

Сучасне регулювання цієї сфери в Україні базується на системі нормативних актів, де центральне місце посідає Закон України «Про електронну комерцію», який визначає правові засади діяльності у цифровому просторі [2]. Однак тривалий час спостерігався значний розрив між національними нормами та європейськими стандартами захисту прав споживачів, особливо в частині транскордонної торгівлі та цифрового контенту.

Фундаментальним зрушенням у процесі гармонізації стало прийняття нової редакції Закону України «Про захист прав споживачів» (№ 3153-IX), який фактично імплементував основні вимоги Директиви 2011/83/ЄС [3; 4]. Відповідно до положень оновленого закону, споживач в електронній торгівлі отримав такий самий рівень захисту, як і при традиційних способах купівлі. Ключовим аспектом тут виступає обов'язок суб'єкта господарювання надати повний обсяг переддоговірної інформації: від детальних характеристик товару до точної ідентифікації продавця та його фізичної адреси. Це дозволяє нівелювати ризики анонімності продавців на маркетплейсах, що раніше було суттєвою перешкодою для захисту прав громадян у судах. Важливою новацією стало закріплення права споживача на розірвання електрон-

ного договору протягом 14 днів без пояснення причин, що відповідає європейській концепції «періоду охолодження» (cooling-off period), яка враховує специфіку дистанційних правочинів, де споживач позбавлений можливості фізичного огляду товару перед покупкою.

Особлива увага в процесі законодавчої адаптації приділяється Директивам (ЄС) 2019/770 та 2019/771, які вводять у правове поле поняття «цифрового контенту» та «цифрових послуг» [5]. Донедавна українське законодавство оперувало лише класичними категоріями товарів та послуг, залишаючи поза правовим регулюванням такі об'єкти, як програмне забезпечення, стрімінгові сервіси та хмарні технології. Нові законодавчі норми України тепер розширюють захист на споживачів, які надають свої персональні дані замість грошової оплати за доступ до цифрового продукту. Крім того, запроваджується обов'язок продавця забезпечувати регулярні оновлення програмного забезпечення для товарів із цифровими елементами (так званих «розумних» пристроїв), що є прямим відображенням європейської політики щодо забезпечення довговічності та безпеки продукції.

Проте, як зазначають дослідники, процес гармонізації ще не є завершеним. Існує нагальна потреба у деталізації відповідальності онлайн-платформ (маркетплейсів), які виступають посередниками. Згідно з Директивою (ЄС) 2019/2161 (Omnibus Directive), маркетплейси зобов'язані інформувати споживачів про те, чи є продавець професійним учасником ринку, оскільки від цього залежить обсяг прав покупця. В Україні цей механізм потребує подальшої імплементації на підзаконному рівні. Окрім того, серйозним викликом залишається відсутність в Україні повноцінної платформи для онлайн-вирішення спорів (Online Dispute Resolution – ODR), яка в ЄС дозволяє споживачам ефективно розв'язувати конфлікти з ритейлерами без звернення до судових органів.

Підсумовуючи, можна стверджувати, що гармонізація українського законодавства з директивами ЄС у сфері електронної комерції є не лише формальним кроком на шляху до євроінтеграції, а й стратегічним інструментом побудови прозорого та безпечного цифрового ринку. Впровадження європейських стандар-

тів сприяє зростанню довіри споживачів, підвищує конкурентоспроможність українського бізнесу та закладає підвалини для інтеграції України до Єдиного цифрового ринку ЄС. Подальші кроки мають бути зосереджені на вдосконаленні механізмів державного нагляду (контролю) у сфері e-commerce та розбудові інфраструктури альтернативного вирішення спорів, що відповідає тим найвищим міжнародним стандартам.

Список використаних джерел

1. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Закон України від 16.09.2014 № 1678-VII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text
2. Про електронну комерцію: Закон України від 03.09.2015 № 675-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2015. № 45. Ст. 410. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/675-19#Text>
3. Директива 2011/83/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 25 жовтня 2011 року про права споживачів, що вносить зміни до Директиви Ради 93/13/ЄЕС та Директиви 1999/44/ЄС Європейського Парламенту та Ради. Official Journal of the European Union. L 304. URL: https://feao.org.ua/wp-content/uploads/2016/04/FEAO_Zahyst_prav_A5_web.pdf
4. Про захист прав споживачів: Закон України від 10.06.2023 № 3153-IX. Офіційний вісник України. 2023. № 63. Ст. 3564. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3153-20#Text>
5. Директива (ЄС) 2019/770 Європейського Парламенту та Ради від 20 травня 2019 року про певні аспекти, що стосуються контрактів на постачання цифрового контенту та цифрових послуг. Official Journal of the European Union. L 136. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_022-19#Text.

Поліщук Дарія
Науковий керівник – асист. Анатійчук В.В.

ПРИНЦИП СВОБОДИ ДОГОВОРУ ТА ЙОГО МЕЖІ ПРИ УКЛАДЕННІ НЕПОІМЕНОВАНИХ ДОГОВОРІВ

У сучасному цивільному обороті стрімкий розвиток правовідносин випереджає законодавчі ініціативи, що зумовлює активне застосування конструкцій, не передбачених цивільним законодавством. Непоіменовані договори є прямим втіленням диспозитивності, проте відсутність спеціального регулювання створює правову невизначеність щодо обсягу відповідальності сторін. Питання балансу між приватною волею та публічним втручанням через інститут «меж свободи» залишається фундаментальним для теорії та практики цивільного права [1, с. 149].

Вбачаємо за необхідне розкрити правову природу непоіменованих договорів крізь призму меж принципу свободи договору, визначити специфіку обмежень автономії волі сторін у таких правочинах та проаналізувати актуальні підходи Верховного Суду щодо встановлення меж договірної свободи.

Отже, реалізація принципу свободи договору при укладенні непоіменованих правочинів має унікальну специфіку, оскільки за відсутності встановленої законом моделі поведінки, сторони фактично створюють власне «мікрозаконодавство». Це дозволяє контролювати гібридні або абсолютно нові зобов'язання, накштаут договорів про надання цифрових активів чи складних аутсорсингових контрактів.

Проте така автономія свободи договору не є абсолютною і обмежена трьома основними векторами. По-перше, це загальноправовий рівень, де орієнтирами виступають засади справедливості, добросовісності та розумності. По-друге, це публічний порядок, що забороняє правочини, які суперечать інтересам держави чи моральним засадам суспільства. По-третє, це функціональний рівень, що передбачає застосування аналогії закону, яка виступає природнім обмежувачем, не дозволяючи сторонам повністю ігнорувати регуляторну суть правових інститутів.

Судова практика Верховного Суду підтверджує, що межі свободи договору є динамічними. Зокрема, у постанові від 10.04.2019 по справі № 390/34/17 суд вказав на пріоритет змісту над формою, визнавши правомірність моделі поведінки, яка хоч і не передбачена законом, але йому не суперечить [2]. Разом з тим, Велика Палата Верховного Суду у справі №910/12044/19 акцентувала увагу на тому, що свобода договору не може бути виправданням для несправедливих умов [3]. Наприклад, встановлення надмірної пені або одностороннє право на зміну ціни у непоіменованих договорах може бути обмежена судом, якщо це порушує принцип добросовісності. Таким чином, судова практика виступає інструментом «корегування» свободи договору, коли одна зі сторін намагається використати відсутність прямої норми для отримання неправомірної переваги.

Підсумовуючи результати дослідження, слід зазначити, що межі свободи договору при укладенні непоіменованих правочинів визначаються не формальною наявністю чи відсутністю закону, а відсутністю змісту відповідності змісту такого договору засадам цивільного права. Специфіка даних меж полягає у їх оціночній природі, оскільки за відсутності поіменованих правил межею правомірності стає судовий контроль за справедливістю та добросовісністю.

Отже, баланс між волею сторін та законодавчими обмеженнями досягається крізь призму визначення пріоритету автономії волі до цієї межі, поки не порушуються права інших осіб чи загальні принципи права.

Список використаних джерел

1. Гейнц Р. М. (2012). Правове регулювання змішаного і непоіменованого договорів: спільні та відмінні риси. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія «Право», випуск 19, том 2. URL: https://legalclinic.nlu.edu.ua/wp-content/uploads/konf_yuk_vesna_2021.pdf
2. Постанова від 10.04.2019 по справі № 390/34/17 Касаційний цивільний суд URL: <https://zakononline.ua/court-decisions/show/81263995>
3. Постанова від 13.02.2024 по справі № 910/12044/19 Велика Палата Верховного Суду URL: <https://zakononline.ua/court-decisions/show/118520069>

Рисіч Дарина
Науковий керівник – проф. Карвацька С.Б.

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ ТА ПРОБЛЕМИ ЇЇ РЕАЛІЗАЦІЇ У ПРАВОВІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ

Гендерна рівність є однією з ключових засад, яких намагаються досягти уряди багатьох демократичних країн світу, задля забезпечення рівних можливостей для людей, незалежно від статі, в усіх сферах життя. Міжнародно-правове регулювання щодо даного поняття відбувається в трьох формах: закріплення загальних і універсальних прав, також визнання актів, які регулюють питання дискримінації та закріплюють її форми, і звичайно введення норм у національне законодавство та встановлення покарання за їхнє порушення.

Усі держави ООН, ще в минулому столітті підписали різні договори, які містять в собі закріплення переліку прав, принципи їх дотримання і свободи, якими наділяється кожен, та, на жаль, досі виникають проблеми пов'язані з їхнім дотриманням. Якщо в розвинених країнах це трапляється через поширені стереотипи чи консервативні погляди окремих осіб, то в деяких країнах, наприклад в Афганістані становище жінок і дітей є критичним.

Регулювання гендерної рівності на міжнародному рівні відбувається також через укладання договорів про заборону дискримінації у тих чи інших галузях. Важливим документом є Конвенція ООН про ліквідацію усіх форм дискримінації жінок, що визначає дискримінацію, як розділення чи обмеження за статтю, та націлені на невизнання жінок, їхньої значимості, користування ними чи порушення їхніх свобод. Даний документ покладає обов'язок на уряди держав вживати різного типу заходів, наприклад законодавчі чи виконавчі, при виявленні порушень. Цей акт став одним з головних закріплень, який прямо показав проблеми, з якими щодня стикаються жінки і закріпив основні норми щодо заборони знецінення жіночої статі.

Україна, як держава-учасниця, намагається дотримуватися

всіх стандартів, та все ж станом на сьогодні існує нерівність у різних сферах. Відповідно до статистики ООН існує великий розрив щодо залучення жінок в управління державою та бізнесом, так жінки займають тільки 21,1 % місць у парламент та лише близько 29% мають керівні посади [2].

Для врегулювання питання гендерної рівності в Україні діють норми Конституції, як основа для встановлення гендерної рівності. Окрім цього влада приймає спеціальні нормативно-правові акти, які встановлюють засади і напрямки політики з цього питання, повноважень державних органів, а також передбачають механізми забезпечення боротьби з нерівністю.

Проте, хоча в Україні і наявна певна правова база, виникають проблеми щодо реалізації гендерної рівності. Однією з найпоширеніших є розрив в оплаті праці, бо жінки в середньому отримують нижчу заробітню плату, навіть перебуваючи на однакових посадах з чоловіками. Однак була розроблена і схвалена концепція для подолання розриву праці, що передбачає зменшення до 13,6% , а також врегулювання питання робочих місць.

Отже, гендерна рівність відіграє важливу роль для забезпечення прав за допомогою закріплення міжнародних норм та регулюванні національного законодавства. Водночас її здійснення залежить від покращення механізмів регулювання і протидії дискримінації, удосконалення норм та підвищення обізнаності про проблеми, які виникають за умови гендерного розриву.

Список використаних джерел

1. Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women. URL: <https://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/text/econvention.htm>.
2. UNDP in Ukraine Gender Profile of Ukraine. URL: <https://www.undp.org/ukraine/gender-equality/gender-profile-ukraine>
3. Міністерство економіки, довілля та сільського господарства України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/zmenshennia-hendernoho-rozryvu-v-oplati-pratsi-do-136-ia-ukraina-planuie-tsoho-dosiahty>

Романюк Максиміліана-Еланта
Науковий керівник – доц. Кіріяк О.В.

ЗАХИСТ ОСОБИСТИХ НЕМАЙНОВИХ ПРАВ ВІД ПОРУШЕНЬ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ ТЕХНОЛОГІЙ ШІ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД

Використання штучного інтелекту набирає популярності та стає доступнішим інструментом не лише для благих цілей, а й для вчинення правопорушень. У ЦК України визначено, що особисті немайнові права належать кожній фізичній особі від народження або за законом, не мають економічного змісту, тісно пов'язані з фізичною особою, невід'ємні, невідчужувані, належать фізичній особі довічно [1].

Розвиток штучного інтелекту та поява реалістичних дипфейків (фото- та відеоматеріалів, створених за допомогою ШІ, використовуючи зовнішність та голоси реальних людей) поставили під загрозу особисті немайнові права людини. Це змушує провідні держави світу розробляти різні стратегії правового захисту.

Регламент (ЄС) 2024/1689 Європейського Парламенту від 13 червня 2024 року (Закон про ШІ) зобов'язує розробників систем, які генерують аудіо, зображення, відео або текст, забезпечувати машинне маркування результатів роботи, а користувачів, які створюють дипфейки – розкривати інформацію про штучне походження контенту [2].

Франція відрізняється значно суворішими покараннями. За незаконне створення або поширення дипфейків передбачено до одного року тюремного ув'язнення та штраф до 15 тисяч євро, а поширення через публічні онлайн-сервіси – до двох років в'язниці та 45 тисяч євро штрафу [3].

У Данії вносять зміни до закону про авторське право, які запроваджують два нові рівні захисту (широкої громадськості та артистів) від поширення цифрових імітацій без згоди особи. Відповідальність за таке поширення також нести будуть самі платформи [4].

Британський Data (Use and Access) Act 2025 криміналізує створення інтимного дипфейка дорослої особи без її згоди, навіть

якщо це зображення ніколи не було поширене і зберігалось лише на пристрої автора, а також забороняє замовляти або просити іншу особу (або ІІІ-сервіс) створити такий контент [5].

Basic Act on the Development of Artificial Intelligence and the Establishment of a Foundation for Trustworthiness Південної Кореї захищає голос та зовнішність особи через превентивні механізми: прозорість, маркування та оцінку впливу на права людини [6].

У КНР Положення про управління послугами глибокого синтезу в Інтернеті регулює діяльність усіх сервісів на території держави, що використовують технології глибокого синтезу (АІ-генерація тексту, голосу, зображень, відео, «дипфейки», віртуальні сцени), головною метою якого є захист національної безпеки, суспільних інтересів та прав громадян. У разі виявлення серйозних ризиків для інформаційної безпеки влада може призупинити роботу сервісу до повного усунення порушень [7].

Для України міжнародний досвід є підставою для оновлення Цивільного кодексу. Зокрема необхідно закріпити права на цифровий образ та встановити процедуру відкликання згоди на використання біометрії, а також зробити платформи відповідальними за моніторинг та видалення незаконного контенту, що порушує особисті немайнові права осіб.

Список використаних джерел

1. Цивільний кодекс України: Кодекс від 16 січня 2003 року № 435-IV. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, №№ 40-44, ст.356.
2. Regulation (EU) 2024/1689. Official Journal of the European Union, L, 2024/1689.URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2024/1689/oj/eng>
3. LOI n° 2024-449 du 21 mai 2024 visant à sécuriser et à réguler l'espace numérique (1). Legifrance. URL: <https://www.legifrance.gouv.fr/loda/id/LEGIARTI000049565828/2024-05-23>
4. Værn mod deling af digitale efterligninger af personlige kendetegn. Kulturministeriet, 2025. URL: https://kum.dk/fileadmin/kum/1_Nyheder_og_presse/2025/Vaern_mod_deling_af_digale_efterligninger.pdf
5. Data (Use and Access) Act 2025. URL: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2025/18/contents>
6. AI Basic Act of Korea : Official Portal. 2025. URL: <https://aibasicact.kr/explorer/#introduction>
7. URL:https://www.gov.cn/zhengce/zhengceku/2022-12/12/content_5731431.htm.

Романюк Михайло
Наукова керівниця – асист. Лабик А.Р.

СПВІВІДНОШЕННЯ МІЖ ПРИНЦИПОМ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ДЕРЖАВ-ЧЛЕНІВ І ПРИМАТОМ ПРАВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

У сучасній правовій доктрині Європейського Союзу особливої актуальності набуває проблема співвідношення принципу примату права ЄС та принципу поваги до національної ідентичності держав-членів. Зазначене питання має фундаментальне значення для розуміння меж інтеграційних процесів, а також визначення допустимого рівня втручання наднаціонального правопорядку у внутрішні справи держав.

Відповідно до ст. 4 (2) Договору про Європейський Союз, Європейський Союз зобов'язаний поважати національну ідентичність держав-членів, яка включає їхні основні політичні та конституційні структури [1]. Це положення відображає компроміс між процесами європейської інтеграції та збереженням державного суверенітету. Водночас, у практиці Суду Європейського Союзу сформовано принцип примату права ЄС, відповідно до якого норми права Союзу мають пріоритет над нормами національного права. Така правова конструкція спрямована на забезпечення ефективності та єдності правопорядку ЄС, однак вона потенційно вступає у конфлікт із національними конституційними засадами держав [2, с. 268].

Національна ідентичність у праві ЄС розглядається як складна багатокомпонентна категорія, що охоплює форму правління, конституційні принципи, державну мову, територіальну організацію влади та історико-культурні особливості [3, с. 1425]. Разом із тим, Суд ЄС у своїй практиці не визнає національну ідентичність абсолютною підставою для відступу від права ЄС. У справі C-208/09 Sayn-Wittgenstein було зазначено, що посилання на національну ідентичність може бути виправданим лише за умови дотримання принципу пропорційності [4]. Особливого значення

набуває також позиція національних конституційних судів, які розвивають доктрину «конституційної ідентичності».

Аналіз правозастосовної практики дозволяє виділити три основні підходи до вирішення конфлікту між правом ЄС та національною ідентичністю: абсолютний примат права ЄС; балансування інтересів через принцип пропорційності; пріоритет національної конституційної ідентичності [3, с. 1431]. Найбільш обґрунтованим видається саме другий підхід, оскільки він забезпечує гнучкість правового регулювання та дозволяє уникнути крайнощів.

Таким чином, національна ідентичність держав-членів виступає важливим елементом правової системи ЄС, який обмежує дію принципу примату, але не заперечує його повністю. Межа між цими принципами визначається у кожному конкретному випадку з урахуванням принципу пропорційності, практики Суду ЄС та позицій національних судів. На сьогодні проблема балансу між правом ЄС та національною ідентичністю не має універсального вирішення і залишається динамічною категорією, що розвивається під впливом судової практики та інтеграційних процесів. Саме через механізм правового компромісу забезпечується ефективне функціонування Європейського Союзу як унікального наднаціонального утворення.

Список використаних джерел

1. Консолідовані версії Договору про Європейський Союз та Договору про функціонування Європейського Союзу. № 994_b06. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_b06#Text (дата звернення: 30.03.2026).
2. Craig, P., De Búrca, G. (2024). *EU law : text, cases, and materials* (Eighth edition). Oxford University Press. 1197 p. URL: <https://doi.org/10.1093/he/9780198915522.001.0001>.
3. S. W. Schill, A. Bogdandy. (2011). Overcoming absolute primacy: Respect for national identity under the Lisbon Treaty. *Common Market Law Review*. Vol. 48. Issue 5. Pp. 1417-1453.
4. ECJ, Judgment of the Court (Second Chamber) of 22 December 2010. *Ilonka Sayn-Wittgenstein v Landeshauptmann von Wien*. Case C-208/09. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/?uri=CELEX%3A62009CJ0208> (дата звернення: 30.03.2026).

Роскрут Софія
Науковий керівник – доц. Орловський О.Я.

ПРАВОВІ ОСНОВИ СПРОЩЕНОГО РЕЖИМУ РЕГУЛЮВАННЯ ТРУДОВИХ ВІДНОСИН

Спрощений режим регулювання трудових відносин – це особливий вид організації трудових відносин, що заснований на добровільному порядку між працівником в якого: щомісячний розмір заробітної плати сягає понад вісім мінімальних розмірів. Важливо також, аби роботодавцем виступав суб'єкт малого або середнього підприємництва, як це визначено законом, і ключовою умовою є те, що середня кількість його працівників за весь звітний період, тобто за календарний рік, не мала перевищувати 250 осіб, за якого сторони можуть самостійно встановлювати індивідуальні умови праці безпосередньо у трудовому договорі.

Посилаючись на главу III-б «Спрощений режим регулювання трудових відносин» Кодексу законів про працю, який прийнятий від 10.12.1971 р., сутність спрощеного режиму регулювання трудових відносин, полягає у тому, що врегулювання основних умов праці в трудовому договорі без необхідності прийняття значної кількості локальних нормативних актів і ведення розширеної кадрової документації.

У межах даного режиму сторони трудових відносин можуть, якщо це не суперечить іншим положенням Кодексу, виходячи з власного розсуду та досягнувши взаємної згоди, урегулювати всі аспекти своїх взаємин, що стосуються трудових правовідносин. Це охоплює як сам момент виникнення, так і порядок припинення таких відносин. Крім того, вони можуть вільно домовлятися про систему оплати праці, визначати відповідні норми праці, а також встановлювати конкретний розмір заробітної плати, обов'язково дотримуючись при цьому законодавчо встановленого мінімального рівня. Сюди ж належить і врегулювання питання надбавок, доплат, премій, різноманітних винагород та інших виплат, які можуть мати заохочувальний, компенсаційний або гарантійний характер. І, звичайно, не менш важливим є регулюван-

ня норм робочого часу та відпочинку, при якому слід неухильно забезпечувати як нормальну тривалість робочого часу протягом тижня, так і належну тривалість безперервного щотижневого відпочинку.

Спрощений режим трудових відносин має свої чітко визначені особливості. Зокрема, на роботодавця покладається важливий обов'язок – забезпечити повноцінний облік трудової діяльності своїх співробітників в електронному форматі. Водночас, саме він відповідає за систематичне подання всієї належної звітності щодо персоналу до відповідних державних інстанцій. Крім того, варто звернути увагу на іншу важливу особливість: на такий режим не поширюються вимоги, що зазвичай висуваються до ведення широкого спектра документації. Це стосується як кадрових питань, так і необхідності ухвалення локальних нормативних актів чи оформлення організаційно-розпорядчої документації, що охоплює, зокрема, деталізацію режимів робочого часу та відпочинку, а також порядку надання відпусток.

Водночас спрощений режим регулювання трудових відносин не застосовується до працівників та роботодавців, які є юридичними особами публічного права.

Ключовою формою правового регулювання трудових правовідносин між працівником і роботодавцем в умовах спрощеного режиму виступає трудовий договір у межах якого реалізується принцип добровільності. Саме трудовий договір визначає всі істотні умови праці – від моменту виникнення трудових правовідносин до моменту їх припинення, який укладається в письмовій формі державною мовою у двох примірниках або може бути укладений у формі електронного документа відповідно до Закону України «Про електронні документи та електронний документообіг».

Коли ми говоримо про оформлення трудового договору, будь то звичайна процедура чи її спрощений варіант, а також про загальне регулювання всіх аспектів трудових взаємин, ключовим моментом є відповідний наказ чи розпорядження, видане роботодавцем. Обов'язково необхідно подати спеціальне повідомлення до органів Державної податкової служби України.

Договір може укладатися як безстроково, так і на визначений строк або на час виконання конкретної роботи, причому у разі відсутності умов про його продовження строковий договір припиняється автоматично після закінчення строку або завершення роботи. Важливим елементом трудового договору є його істотні умови, які мають вичерпний перелік, вони чітко прописані в ст. 49-6 КЗпП охоплює усю повноту організаційних, економічних та правових аспектів праці, деталізує широкий спектр умов: місце роботи, дата набрання чинності трудового договору, обов'язки працівника, норми оплати праці, режим роботи, тривалість робочого часу та часу відпочинку, робота в нічний час та понаднормова робота, тривалість щорічної основної відпустки, порядок її надання, гарантії та компенсація за роботу у важких та/або шкідливих умовах праці, умови праці, строки повідомлення про розірвання трудового договору по ініціативі роботодавця, спосіб та порядок надання та отримання інформації між роботодавцем та працівником, процедура та строки повідомлення про зміни істотних умов праці працівника, умови та порядок введення змін у трудовому договорі, становлення та вирішення конфлікту інтересів, умови компенсації працівнику у разі розірвання договору по ініціативі роботодавця, відповідальність роботодавця за невиконання строків виплати зарплати.

Такий комплексний облік всіх нюансів дозволяє відійти від традиційного локального нормативного регулювання на користь більш гнучкого договірної формату. Це не лише забезпечує адаптивність трудових відносин, але й гарантує неухильне дотримання всіх встановлених законодавством норм та прав.

У контексті спрощеного режиму регулювання трудових відносин, питання строків виплати заробітної плати вирішується за домовленістю сторін, зафіксованою безпосередньо у трудовому договорі, що є безумовним проявом принципу договірної свободи. Проте, ця гнучкість не є абсолютною. Вона жорстко обмежується низкою гарантій, встановлених чинним законодавством. Зокрема, імперативно вимагається, щоб заробітна плата виплачувалася щонайменше двічі на місяць, причому проміжок між цими виплатами у жодному разі не може перевищувати шістнадцять

цяти календарних днів. Такий підхід забезпечує не лише своєчасне, а й стабільне та регулярне надходження коштів працівникові.

Режим спрощеного регулювання трудових відносин вносить суттєві корективи у процедуру припинення трудового договору, поєднуючи класичні норми трудового законодавства з істотно розширеним інструментарієм договірної врегулювання, що, безумовно, надає сторонам значно більшу гнучкість. Зокрема, крім усталених підстав для припинення трудових відносин, роботодавець наділяється правом ініціювати розірвання трудового договору навіть з тих причин, що безпосередньо не передбачені трудовим Кодексом України.

Однак таке рішення вимагає ґрунтовного пояснення та об'язкового надання працівникові грошової компенсації, розмір якої чітко корелює з тривалістю його трудового стажу на даному підприємстві і не може опускатися нижче визначеного законодавством мінімального порогу. Ще однією значущою особливістю виступає істотно спрощений механізм документального оформлення розірвання трудових відносин. Він може бути реалізований як через досягнення взаємної згоди між сторонами, що передбачає підписання відповідної додаткової угоди, так і в односторонньому порядку шляхом направлення працівникові відповідного повідомлення тим способом, що попередньо обумовлений у трудовому договорі, або ж за допомогою поштового відправлення.

Важливо підкреслити, що безпосередній момент припинення дії трудового договору нерозривно пов'язаний або з фактичним отриманням згаданого повідомлення працівником, або ж із завершенням встановленого терміну його доставки, якщо це визначено умовами. Водночас, впровадження спрощеного режиму супроводжується певним обмеженням застосування окремих трудових гарантій. Зокрема, однією з ключових змін є скасування вимоги щодо попередньої згоди профспілкового органу на звільнення працівника, хоча й існують винятки для окремих, чітко визначених категорій співробітників. Це, безперечно, додатково оптимізує та прискорює загальну процедуру припинення трудових відносин. Поряд із цим, сторони зберігають за собою невід'ємне право індивідуально визначати у тексті трудового договору будь-

які додаткові підстави та умови його розірвання. Такий підхід значно посилює договірну природу регулювання, уможливаючи гнучку адаптацію трудових взаємин до специфічних потреб суб'єктів, водночас прагнучи до забезпечення виваженого балансу між інтересами роботодавця та збереженням мінімальних гарантій соціального захисту працівника.

Список використаних джерел

1. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971р [Електронний ресурс]:- Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua>
2. Байло, О. В. (2022). Окремі аспекти застосування спрощеного режиму регулювання трудових відносин. *Правова держава*, (48), 32–38. <https://doi.org/10.18524/2411-2054.2022.48.267965>.
3. Гембар-Табаківа, А. О., & Міхайліна, Т. В. (2022). Спрощені трудові відносини під час воєнного стану в Україні: сумнівні переваги. *Юридичний науковий електронний журнал*, (10). <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-10/68>

Саварчук Анна
Науковий керівник – доц. Донченко О.П.

ПРАВО НА ПРИВАТНІСТЬ У ЦИФРОВУ ЕПОХУ: ЧИ ІСНУЄ ВОНО ЩЕ?

Вперше право на приватність було проголошено у Загальній декларації прав людини. Сьогодні гарантії недоторканності особистого життя закріплені у конституціях багатьох держав. З огляду на процеси глобалізації, стрімкий технологічний розвиток, перехід до цифровізації та розширення Інтернету, питання приватності привертає всебічну увагу науковців, адже інформаційне середовище може створювати загрози для особистого життя громадян без їхньої на те згоди.

Беручи до уваги сучасний розвиток електронних технологій та існування суб'єктів, чия основна діяльність полягає у зборі, зберіганні та подальшому використанні персональних даних користувачів з метою реклами або формування громадської думки, набуває надзвичайної актуальності питання цінності особистого життя та можливості захисту цього права користувачами у мережі.

Особисті та публічні аспекти життя кожної людини нерозривно пов'язані з постійними взаємодіями з оточуючими, що неминуче супроводжується обміном інформацією. В усіх сферах життєдіяльності суспільства ключову роль відіграють інформаційно-комунікаційні технології, які здатні призводити до небажаного втручання у приватну сферу через неправомірний збір та використання відомостей, що стосуються індивідів.

Зокрема, зараз ми спостерігаємо активізацію надання різноманітних послуг через мережі. Часто для користувача обов'язковою умовою стає надання особистої інформації із застосуванням файлів «cookie», чие використання дозволяє відстежувати персональні дані (такі як вік, стать, походження тощо), а також географічне розташування (переміщення, тривалість перебування у певних місцях) [1, с. 115]. Призначення «cookie» полягає у зборі, обробці, зберіганні та подальшому застосуванні особистої інформації для формування профілю користувача та його використан-

ня згодом на користь тих, хто займається адресним поширенням реклами. Дуже часто трапляються випадки, коли інформаційно-аналітичні відділи таких компаній, як Google, здійснюють моніторинг інформації, що міститься у електронних листах, надісланих або отриманих через поштовий сервіс Gmail. Таким чином, здобувши доступ до цієї інформації, компанія може використати її для продажу третім особам або з будь-якою іншою метою. Кожен раз, коли особа перебуває у кіберпросторі, вона лишає певний «слід», який фіксує, які саме матеріали вона переглядала, поширювала чи коментувала, а також де і коли це відбулося. Професор Гарвардського університету Марго Зельцер стверджує, що оскільки люди залишають величезний цифровий слід, користуючись банківськими картками, соціальними мережами та мобільними застосунками, «конфіденційність у її традиційному розумінні більше не є досяжною» [2, с. 210].

Отже, право на приватність у сучасному цифровому суспільстві зазнає значних викликів, оскільки залишення цифрового сліду є фактично неминучим для кожного користувача мережі Інтернет. Активне використання соціальних мереж, онлайн-сервісів та електронних платформ сприяє накопиченню значного обсягу персональних даних, що підвищує ризики їх неправомірного використання, витоку або поширення без згоди особи. Водночас, незважаючи на ці труднощі, право на приватність може бути ефективно захищене за умови свідомого та відповідального ставлення користувачів до власної інформаційної безпеки.

Список використаних джерел

1. Волкова Ю. Ф. (2023). Право на приватність в умовах глобалізації. *Аналітично-порівняльне правознавство* № 5. Ужгород. С. 113-118.
2. Садовська Д. І. (2022). Цифрові сліди та право на приватність. Актуальні проблеми інтелектуального, інформаційного, IT та Інтернет права: матеріали Шостої всеукраїнської науково-практичної конференції (Львів, 29 вересня 2022 р.). Львів: Юрид. Ф-т Львів. нац. Ун-ту ім. І. Франка. С. 209-214.

Сковронська Вікторія
Науковий керівник – проф. Вакарюк Л.В.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДИСТАНЦІЙНОЇ ПРАЦІ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

Цифрова трансформація суспільства суттєво змінює традиційні підходи до організації праці, зумовлюючи активне поширення дистанційної зайнятості. Особливої актуальності ця проблема набула в останні роки, що викликало необхідність чіткого нормативного врегулювання цього явища на законодавчому рівні. Важливі зміни щодо правового регулювання дистанційної праці були внесені на підставі Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення правового регулювання дистанційної, надомної роботи та роботи із застосуванням гнучкого режиму робочого часу», ухваленого Верховною Радою України 4 лютого 2021 року, який набрав чинності 27 лютого 2021 року [1]. Вищезазначеним законом було змінено, зокрема, положення статті 60-2 КЗпП України.

Отож відповідно до ч. 1 ст. 60-2 КЗпП України: «дистанційна робота – це форма організації праці, за якої робота виконується працівником поза робочими приміщеннями чи територією власника або уповноваженого ним органу, в будь-якому місці за вибором працівника та з використанням інформаційно-комунікаційних технологій» [2]. Аналізуючи наведене визначення, можна виокремити основні ознаки дистанційної роботи. По-перше, трудова функція виконується поза межами приміщень або території роботодавця. По-друге, для такої форми зайнятості характерним є переважно гнучкий або ненормований режим робочого часу. По-третє, обов'язковим елементом виступає застосування інформаційно-комунікаційних технологій. Більше того, дистанційна робота передбачає певну трансформацію соціально-трудових відносин, що проявляється у більшій автономності працівника та зміні способів контролю з боку роботодавця.

Проте слід зауважити, що на сьогодні сектор дистанційної зайнятості в Україні розвинений менш інтенсивно, ніж у більшості європейських держав. Насамперед ідеться про недосконалість національного правового регулювання дистанційної праці та його неповну відповідність міжнародним стандартам. Окремі питання, зокрема порядок оформлення трудових відносин, оплата праці, встановлення режиму робочого часу, соціальні гарантії та оподаткування, залишаються недостатньо врегульованими або потребують подальшого уточнення.

Окрім того, спостерігається недостатній рівень поінформованості як працівників, так і роботодавців щодо можливостей застосування дистанційних форм зайнятості. Додатковими стримуючими чинниками є нерівномірний розвиток ІТ-інфраструктури, складність інтеграції українських фахівців у міжнародний ринок праці, а також наявність суперечностей у сфері міжнародного правового регулювання трудових відносин.

Отже, дистанційна праця в умовах цифрової трансформації є об'єктивною та незворотною тенденцією становлення сучасних трудових відносин. Водночас рівень її розвитку в Україні поки що поступається європейським країнам. У зв'язку з цим подальше вдосконалення законодавства, його гармонізація з міжнародними стандартами, забезпечення належного рівня соціального захисту працівників, а також підвищення рівня цифрової грамотності та кібербезпеки мають стати пріоритетними напрямками державної політики. Лише за умови комплексного підходу дистанційна праця зможе повноцінно функціонувати як ефективна та безпечна форма організації трудових відносин в Україні.

Список використаних джерел

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення правового регулювання дистанційної, надомної роботи та роботи із застосуванням гнучкого режиму робочого часу: Закон України від 04 лютого 2021 року № 1213-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1213-20#Text> (дата звернення: 25.02.2026)
2. Кодекс законів про працю України: Закон Верховної Ради УРСР від 10 грудня 1971 року № 322-VIII із змін. / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08> (дата звернення: 25.02.2026).

Скуратовська Катерина
Науковий керівник – асист. Іліка М.І.

ПРАВОВИЙ СТАТУС ІНОЗЕМЦІВ НА ТЕРИТОРІЇ ДЕРЖАВ, ЯКІ ПЕРЕБУВАЮТЬ У ЗБРОЙНОМУ КОНФЛІКТІ

Збройні конфлікти завжди суттєво впливають на стан в суспільстві і значний вплив йде на правовий статус цивільного населення, на території яких вони відбуваються. І, звичайно, це безпосередньо стосується іноземців, які в цей період знаходяться на території держав в такому нелегкому становищі. Сучасні воєнні конфлікти, зокрема повномасштабна агресія російської федерації проти України, яскраво демонструють важливість цього питання, оскільки на території держави перебуває значна кількість іноземців, які беруть участь у волонтерській, гуманітарній, медичній або навіть оборонній діяльності.

Міжнародно-правові гарантії захисту таких осіб закріплені у положеннях Женевської конвенції про захист цивільного населення під час війни. Конвенція передбачає, що особи, які користуються її захистом, мають право залишити територію держави на початку або під час конфлікту, якщо такий виїзд не суперечить інтересам безпеки відповідної держави. При цьому держава повинна забезпечити розгляд відповідних заяв у розумні строки та створити належні й безпечні умови для тих осіб, яким надано дозвіл на виїзд [1]. Такі положення спрямовані на те, щоб іноземці могли уникнути небезпеки, пов'язаної з веденням воєнних дій, а також щоб було забезпечено дотримання основних гуманітарних стандартів.

Разом із правом на виїзд Конвенція встановлює й інші гарантії для іноземців, які перебувають під владою держави під час конфлікту. Серед них – право на отримання гуманітарної допомоги, доступ до медичного обслуговування, свободу віросповідання, а також можливість отримувати підтримку від держави громадянства чи міжнародних організацій [2]. Таким чином, міжнародне гуманітарне право спрямоване на забезпечення мініма-

льних стандартів захисту цивільних осіб навіть у складних умовах війни. Окрему увагу міжнародне право приділяє забороні передачі осіб, що перебувають під захистом, до держави, де вони можуть зазнати переслідування через свої політичні або релігійні переконання. Така норма покликана запобігти порушенням основних прав людини та узгоджується із загальними принципами міжнародного права у сфері захисту біженців і цивільного населення. Крім того, після завершення воєнних дій усі обмежувальні заходи, які застосовувалися щодо іноземців, мають бути скасовані у максимально короткий строк [3].

В умовах російсько-української війни Україна сформувала низку правових механізмів, які дозволяють іноземцям та особам без громадянства легально перебувати на її території та брати участь у діяльності, спрямованій на підтримку держави та її населення. Такі питання врегульовані положеннями Закону України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства», який визначає підстави та порядок перебування іноземців у період воєнного стану. Зокрема, законодавство передбачає можливість законного перебування в Україні іноземців, які здійснюють волонтерську, культурну, освітню чи наукову діяльність у межах міжнародних програм або діяльності громадських організацій [4].

Отже, правовий статус іноземців на території держави, що перебуває у стані збройного конфлікту, формується на основі поєднання норм міжнародного гуманітарного права та національного законодавства. Приклад України свідчить про те, що навіть у складних умовах воєнної агресії держава може формувати правові механізми, які дозволяють іноземцям законно перебувати на її території та брати участь у гуманітарній, волонтерській чи оборонній діяльності, водночас забезпечуючи дотримання міжнародних стандартів захисту прав людини.

Список використаних джерел

1. Женевська конвенція про захист цивільного населення під час війни. Розділ 2 «Іноземці на території однієї зі сторін конфлікту», ст. 35. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154?fbclid=IwAR3HLxluRb3t1SDPMpTfLYbf28V_XvhRQqD5pFkTMfLnFuItDZdQZFvmaAs#Text

2. Женевська конвенція про захист цивільного населення під час війни. Розділ 2 «Іноземці на території однієї зі сторін конфлікту», ст. 38. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154?fbclid=IwAR3HLxluRb3t1SDPMpTfLYbf28V_XvhRQqD5pFkTMfLnFuItdZdQZFvmaAs#Text
3. Женевська конвенція про захист цивільного населення під час війни. Розділ 2 «Іноземці на території однієї зі сторін конфлікту», ст. 46. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154?fbclid=IwAR3HLxluRb3t1SDPMpTfLYbf28V_XvhRQqD5pFkTMfLnFuItdZdQZFvmaAs#Text
4. Закон України про правовий статус іноземців та осіб без громадянства. Розділ 1 «Загальні положення», ст. 4. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3773-17#Text>

Собіщанська Яна
Науковий керівник – проф. Ковбас І.В.

ДЕЛЕГУВАННЯ ПОВНОВАЖЕНЬ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Органи місцевого самоврядування становлять невід’ємний елемент системи публічної влади, оскільки забезпечують ефективне управління на місцевому. Реалізація такого управління можлива за умови належного здійснення як власних, так і делегованих повноважень. У сучасних умовах особливої актуальності набуває дослідження делегованих повноважень, що зумовлено процесами реформування адміністративного права України та впровадженням реформ децентралізації. Вказані трансформації відбуваються з урахуванням європейських стандартів, закріплених, зокрема, у Європейській хартії місцевого самоврядування.

В даній Хартії зазначається, що здійснення публічних повноважень доцільно покладати на органи, які мають найближчий зв’язок із населенням. а делегування повноважень має ґрунтуватися на принципах ефективності, економії та адаптивності до місцевих умов [2].

Нормативне закріплення делегованих повноважень міститься і в національному законодавстві України, зокрема КУ. Детальне визначення міститься у ЗУ «Про місцеве самоврядування в Україні», відповідно до якого делеговані повноваження розглядаються як повноваження органів виконавчої влади, надані органам місцевого самоврядування законом, а також повноваження, передані місцевим державним адміністраціям за рішенням відповідних рад [1].

Варта уваги думка Новак А. О, яка звертає увагу на певну невизначеність законодавчого підходу, який ототожнює дефініцію «надання», «передача» та «делегування повноважень» [5, с.102]. Водночас Сторожук І.П. обґрунтовує необхідність їх розмежування, наголошуючи на тому, що делегування має тимчасовий характер і передбачає можливість повернення повноважень до суб’єкта надання повноважень, тоді як передача означає остаточне вилучення повноваження [3, с.232].

Важливо врахувати позицію Новак А.О., який виокремлює основні ознаки делегування повноважень: здійснення на підставі відповідного акту делегуючого органу; можливість делегування лише окремих повноважень, що входять до власної компетенції; тимчасовий характер та можливість відкликання; а також заборону переделегування. Такий підхід дозволяє більш чітко окреслити правову природу делегованих повноважень. [5, с.103]

Важливим є також питання суб'єктного складу делегування. Як зазначає Тикало Р.С, делегування повноважень можливе виключно між органами публічної адміністрації та лише у випадках, прямо передбачених законодавством. [4, с.125]

Отже, делеговані повноваження органів місцевого самоврядування є важливою складовою системи публічного управління, що забезпечує ефективний розподіл функцій між державою та місцевим самоврядуванням. Їх належне правове регулювання та чітке визначення особливостей здійснення є необхідною умовою ефективного функціонування публічної влади.

Список використаних джерел

1. Про місцеве самоврядування: Відомості Верховної Ради України), 1997. № 24. Ст.170.
2. Європейська Хартія місцевого самоврядування від 15.10.85р. Віче. 1993. №6.
3. Сторожук І.П. (2005). Принципи делегування повноважень у місцевому управлінні. *Університетські наукові записки*. №4. С.231-236.
4. Титикало Р. С. (2023). Власні та «делеговані» повноваження місцевого самоврядування. *Наукові записки. Серія: Право*. Вип. 14. С. 123-127.
5. Новак А. О. (2016). Правова природа делегованих повноважень органів місцевого самоврядування в Україні. *Актуальні проблеми державного будівництва та місцевого самоврядування в контексті конституційної модернізації* : зб. наук. ст. за матеріалами аук.-практ. семінару, м. Харків, 14 жовтн. 2016 р. Харків. С. 99–109.

Сокирчук Олександра
Науковий керівник – асист. Нестеренко Л.Б.

МЕДІАЦІЯ ЯК СПОСІБ ВИРІШЕННЯ ПОДАТКОВИХ СПОРІВ

Актуальність запровадження медіації в податковій сфері України зумовлена насамперед надмірною навантаженистю судової системи та низькою ефективністю традиційного адміністративного оскарження. Правду кажучи, на сьогоднішній день відносини між платниками податків та фіскальними органами часто нагадують «гру в одні ворота», де відсутній реальний діалог. Проте прийняття Закону України «Про медіацію» у 2021 році відкрило нові можливості для цивілізованого врегулювання конфліктів, хоча податкова сфера все ще залишається досить консервативною [1].

Перш за все, слід звернутися до фундаментальних засад. Згідно зі статтею 124 Конституції України, законом може бути визначений обов'язковий досудовий порядок врегулювання спору, а держава всіляко заохочує використання позасудових методів вирішення конфліктів [2]. Це надзвичайно важливий момент, адже, як то кажуть, судові рішення не завжди означає справедливість, а медіація дозволяє сторонам самим знайти прийнятний вихід, не порушуючи при цьому статтю 67 Конституції щодо обов'язку кожного сплачувати податки. Власне кажучи, саме конституційний принцип верховенства права згідно ст. 8 вимагає від держави бути передбачуваною у стосунках із громадянином [2]. Варто зазначити, що стаття 18 Закону «Про медіацію» прямо передбачає можливість застосування цієї процедури у спорах, що виникають з адміністративних правовідносин [1]. Однак, як показує практика, медіація в податкових спорах – це не про «торги» сумами, а про правильну інтерпретацію фактів. Більше того, європейський досвід, зокрема практика Нідерландів, демонструє вражаючі результати: близько 80% таких спорів вирішуються без суду [5]. З цим погоджується Верховний Суд, який у висновках наголошував на пріоритетності примирення сторін згідно ст. 190 КАС України [4].

Яскравим підтвердженням життєздатності медіації у сфері публічних фінансів став спільний кейс Державної податкової

служби України та Ради бізнес-омбудсмена (січень 2026 р.). Предметом спору виступало підтвердження від'ємного значення ПДВ великого дистриб'ютора агропродукції зі складною системою ціноутворення. Застосування процедури медіації – це вихід за межі традиційного адміністративного оскарження: було доведено правомірність надання знижок через взаємозалік коштів, що раніше викликало системні зауваження контролюючого органу. Результатом медіаційної угоди стало компромісне рішення – компанія відмовилася від прямого бюджетного відшкодування на користь зарахування сум у рахунок майбутніх податкових платежів. Цей прецедент демонструє, що медіація здатна трансформувати фіскальний конфлікт у формат партнерської взаємодії, забезпечуючи баланс між інтересами приватного капіталу та стабільністю державного бюджету [6].

Підсумовуючи, медіація є важливим інструментом трансформації податкової системи України від конфліктної моделі до конструктивного діалогу. Європейський досвід показує, що медіація не дозволяє уникнути відповідальності, а сприяє швидкому й ефективному вирішенню спорів. Її впровадження допоможе зменшити навантаження на суди, скоротити бюджетні витрати та забезпечити баланс між інтересами платників податків і держави.

Список використаних джерел

1. Про медіацію: Закон України від 16.11.2021 № 1875-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20>.
2. Конституція України: Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
3. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI (зі змінами) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
4. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 № 2747-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15>.
5. Кучерявенко М. П., Смичок Є. М. (2022). Податкове право: підручник. Харків: Право. 440 с. URL: http://moodle.nati.org.ua/pluginfile.php/265/mod_resource/content/0/tax_law.pdf
6. В Україні вперше реалізували кейс податкової медіації: спір вирішили без суду. UA.NEWS. 2026. URL: <https://ua.news/ua/ukraine/v-ukrayini-vpershe-realizovali-keis-podatkovoyi-mediatsiyi-spir-virishili-bez-sudu>.

Сокровольська Надія
Наукова керівниця – проф. Гаврилюк Р.О.

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО СТАТУСУ РАХУНКОВОЇ ПАЛАТИ ЯК ВИЩОГО ОРГАНУ АУДИТУ ПУБЛІЧНИХ ФІНАНСІВ ВІДПОВІДНО ДО СТАНДАРТІВ ЄС

В умовах євроінтеграції України зростає роль вищих органів аудиту як інструменту незалежної оцінки управління бюджетними ресурсами, парламентського контролю та фінансової підзвітності держави. У цьому контексті Рахункова палата України має змішаний правовий статус: вона одночасно є органом парламентського контролю за ст. 98 Конституції України і вищим органом аудиту публічних фінансів, діяльність якого повинна відповідати стандартам INTOSAI та ISSAI. Тому ключовими ознаками її статусу є не лише конституційно визначені повноваження, а й реальна незалежність, організаційна автономія та спроможність здійснювати фінансовий аудит, аудит відповідності й аудит ефективності [1].

Позитивним кроком стало ухвалення Закону № 4042-IX, який посилив незалежність Рахункової палати, розширив її мандат на аудит місцевих бюджетів, позабюджетних фондів і державних підприємств та запровадив додаткові гарантії фінансової автономії. Водночас повна відповідність стандартам ЄС ще не досягнута, оскільки Європейська комісія й надалі наголошує на потребі зміцнення політичної, фінансової та адміністративної незалежності Рахункової палати, належного розмежування її повноважень із Держаудитслужбою, ефективного впровадження ISSAI-орієнтованих методологій і посилення її спроможності, а сама Рахункова палата у Стратегії на 2025-2029 роки визнає збереження ризиків залежності від бюджетних рішень, недостатню взаємодію з Верховною Радою, фрагментарність системи управління якістю та кадрові проблеми.

Особливість правового статусу Рахункової палати полягає в тому, що він уже вийшов за межі формальної моделі парламент-

ського контролю й трансформується у статус сучасної незалежної аудиторської інституції європейського типу, однак ця трансформація ще не завершена [2].

Потребують дослідження, після припинення воєнного стану конституційно закріпити не лише її контрольну функцію, а й інституційну та фінансову незалежність як вищого органу аудиту, законодавчо посилити бюджетні гарантії її діяльності так, щоб фінансування не могло використовуватися як засіб впливу на аудит; остаточно усунути дублювання компетенції між Рахунковою палатою та Держаудитслужбою, чітко розмежувавши зовнішній і внутрішній державний фінансовий контроль; завершити повне впровадження IFPP/ISSAI у практику аудиту, включно з єдиною системою управління якістю, регулярними внутрішніми та зовнішніми оцінюваннями, ризик-орієнтованим плануванням і стандартизованим моніторингом виконання рекомендацій; зміцнити кадрову спроможність інституції через розвиток корпусу державних аудиторів, безперервне професійне навчання та цифровізацію аудиторських процедур; посилити реальний зв'язок між Рахунковою палатою і Верховною Радою шляхом обов'язкового та системного розгляду її звітів профільними комітетами, адже саме практичне використання результатів аудиту перетворює формальний контроль на дієвий механізм фінансової підзвітності.

Реалізація цих пропозицій дала б змогу остаточно закріпити за Рахунковою палатою статус не лише органу парламентського контролю, а повноцінного незалежного вищого органу аудиту публічних фінансів, сумісного з європейськими вимогами до системи financial control у процесі вступу України до ЄС.

Список використаних джерел

1. Про Рахункову палату : Закон України від 02.07.2015 р. № 576-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/576-19#Text>
2. Гаврилюк Р., Пацурківський П. (2025). Рахункова палата: юрисдикційні ціннісні виклики. *Право України*. № 2025/01. С. 64. URL: <https://doi.org/10.33498/louu-2025-01-064>
1. Фундовний Д. В. (2024) Етапи становлення та розвитку Рахункової палати в Україні: інституціональні особливості. *Інвестиції: практика та досвід*. № 16. С. 315–320. URL: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2024.16.315>.

Стоян Діана

Науковий керівник – доц. Крайній П.І.

СУДОВИЙ ЗАХИСТ ПУБЛІЧНИХ ПРАВ ОСІБ: НАЦІОНАЛЬНИЙ ТА МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД

Судовий захист прав осіб у публічній сфері має важливе значення в сучасному процесі реформування України, особливо на шляху до європейської інтеграції. Саме завдяки публічно-правовим відносинам приватна особа реалізує свої суб'єктивні права та свободи, а органи публічної влади сприяють їй у цьому [1]. Водночас, такими органами можуть допускатись зловживання повноваженнями, їх неналежне виконання чи невиконання. Загальновизнаним стандартом захисту прав людини є забезпечення вільного доступу до незалежного суду. У цьому проявляється й один із елементів верховенства права.

Національний розвиток України в сфері захисту публічних прав домінує в адміністрації правосуддя. Адміністративні суди є ключовими для захисту осіб від незаконних рішень, дій або бездіяльності держави. Центральним у провадженні в адміністративних судах є доктрина та офіційне розслідування кожної релевантної частини справи, що дозволяє суду відігравати активну роль у визначенні істини справи та допомагати особі, яка надає аргументи та докази. Це важливо для спорів щодо того, як громадянин протистоїть державі. За словами Р. О. Куйбіди, саме тому в таких випадках тягар доказування лежить на державі, що допомагає виправити дисбаланс між повноваженнями держави та громадянина [3].

З цієї причини суд відіграє активну роль у таких справах, що має надзвичайне значення для забезпечення справжнього правосуддя. Але українські суди не здалися під час надзвичайного стану, особливо в умовах віддалених судових засідань та цифрових інструментів, оскільки вони захищають доступ до правосуддя. Як зазначає суддя Ю. О. Берназюк, цифровізація та юрисдикційні переходи, створені в період війни, змусили систему адаптуватися, але здійснення правосуддя не було перешкоджено. Це відповідає статті 6 Європейської конвенції з прав людини, яка

стверджує, що кожен має право на справедливий судовий розгляд, незалежно від зовнішніх умов [2].

Міжнародний досвід мав важливий вплив на принципи судового розгляду прав, захищених у сфері прав людини. Це впливає з права на судовий розгляд, передбаченого Конвенцією про захист прав людини та основоположних свобод, та з права на ефективний судовий захист, наданого статтею 13. Значна увага приділяється принципу належного управління, який вимагає від держави діяти прозоро, ефективно та зрозуміло щодо своїх громадян. Як аналізує К. М. Пількова, основна проблема все ще на стадії реалізації: захист вважається забезпеченим лише після відновлення права. Також необхідно, щоб судова практика Європейського суду з прав людини була впроваджена в Україні належним чином, достатньо інтегрована в національну правову систему, а також впливала на розвиток судової практики. Незважаючи на досягнутий прогрес, судовий захист прав людини громадян не позбавлений проблем. Невиконання судових рішень, питання, яке Європейський суд з прав людини неодноразово критикував, є однією з найфундаментальніших проблем. Це знижує довіру до судової системи, а також корисність судового захисту. Крім того, необхідне впровадження електронного правосуддя: воно має стати особливістю найкращих практик у світі (процес справи) для полегшення доступності справи та економії системи.

У цьому сенсі можна зробити висновок, що національна система судового захисту публічних прав людей в Україні є предметом активних змін під впливом міжнародних стандартів. Ця інтеграція сприятиме ефективному захисту прав людини та наблизить систему до європейського правосуддя, зробивши її більш доступною, розумною та ефективною.

Список використаних джерел

1. Конституція України: від 28.06.1996 № 254к/96-ВР : станом на 1 січ. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vp#Text> (дата звернення: 27.03.2026).
2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 (з протоколами). URL: zakon.rada.gov.ua.
3. Адміністративна юстиція: європейський досвід і пропозиції для України. Автори-упорядники І.Б. Коліушко, Р.О. Куйбіда. URL: https://pravo.org.ua/oldsite/link/images/documents/ADMIN_JUSTITIA.pdf.

Ткачук Анастасія
Наукова керівниця – проф. Кучук С.М.

СУРОГАТНЕ МАТЕРИНСТВО У МІЖНАРОДНОМУ ПРИВАТНОМУ ПРАВІ

На сьогоднішній день, однією з головних проблем транскордонного сурогатного материнства є «кульгаючі відносини». Це правовідносини, які визнаються та продовжують юридичні наслідки в одній державі, але не визнаються або визнаються з обмеженням в іншій державі [1].

Репродуктивна сфера, а саме транскордонне сурогатне материнство випереджає міжнародне законодавство. Тому, з цього випливає наступна проблема – відсутність єдиної міжнародної конвенції, яка б регулювала транскордонне материнство. Так, в світі наразі існує Гаазька конференція з міжнародного приватного права (Проект «Parentage/Surrogacy») [2] – важлива сучасна ініціатива до створення конвенції про визнання батьківства та протокол про сурогатне материнство, але з 2015 року праця ще триває та фінального тексту наразі немає.

Відсутність єдиної конвенції тягне за собою, ще такі прогалини, як конфлікт правових статусів, питання громадянства та ризик транскордонної репродуктивної практики. Всі перераховані мною пункти, мають між собою спільні проблеми: експлуатація жінок з країн у яких низький рівень доходу та ситуація коли немовля в країні батьків стає апатридом. Одні країни розглядають це як дар життя, а інші – «торгівлю дітьми» та експлуатацію тіла жінки.

Оскільки єдиного закону не існує, ЄСПЛ став головним посередником вирішення спорів у міжнародному приватному праві Європи. Важливою справою є: *Mennesson v. France, Labassee v. France* [3]. В цій справі суд постановив, що навіть якщо країна забороняє сурогатне материнство, вона не має права відмовляти у визнанні зв'язку між немовлям та біологічним батьком. Наразі майбутні батьки та держави можуть опиратись лише на публічний порядок – це є захист країн, який дозволяє судам або органам

влади не застосовувати іноземне право або не визнавати іноземні судові рішення, якщо це суперечить фундаментальним засадам держави. Суди більшості європейських країн в давні часи використовували публічний порядок як бар'єр за для захисту гідності жінок, щоб принцип невідчужуваності людського тіла був непорушний, та за для запобігання обходу закону, держава не зобов'язана пом'якшувати наслідки такого обходу.

Отже, транскордонне сурогатне материнство залишається однією з найважчих проблем сучасного права, де конфліктують етичні перешкоди держав та фундаментальні права людей. Досвід справ *Mennesson* та *Labassee* підтверджує, що концептуальні заборони окремих держав не можуть стояти вище чим право дитини на ідентичність та сімейне право. Створення однотипної міжнародної конвенції є не просто юридичною структурою, а необхідним запобіжним заходом, що реформує сурогатне материнство з об'єкта правових дискусій на прогресивну репродуктивну практику.

Список використаних джерел

1. Міжнародне приватне право : підручник. URL : https://fpk.in.ua/images/biblioteka/4bac_pravo/Mizhнародne_pryvatne_pravo.pdf
2. Гаазька конференція з міжнародного приватного права (Проект «Parentage/Surrogacy»). URL : <https://www.hcch.net/de/projects/legislative-projects/parentage-surrogacy>
3. Справа *Mennesson v. France*, *Labassee v. France*. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22002-9781%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22002-9781%22]}).

Товстєцька Параска
Наукова керівниця – асист. Іліка М.І.

РОЛЬ МКЧХ І ДЕРЖАВ-ПОКРОВИТЕЛЬНОК У КОНТРОЛІ ЗА ДОТРИМАННЯМ МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО ПРАВА В МІСЦЯХ УТРИМАННЯ ВІЙСЬКОВОПОЛОНЕНИХ (ДІЛЬНИЦЯХ І ТАБОРАХ)

Регулювання правового статусу військовополонених і забезпечення дотримання норм міжнародного гуманітарного права (далі – МГП) у місцях їх утримання є важливим елементом гуманізації збройних конфліктів. Найважливішим документом який регулює це питання є Женевська конвенція про поводження з військовополоненими та Додаткові протоколи до неї, які встановлюють стандарти їх утримання та передбачають спеціальні механізми контролю. Такими механізмами є діяльність держав-покровительок і Міжнародний комітет Червоного Хреста (далі – МКЧХ), які забезпечують функції моніторингу, захисту прав військовополонених та забезпечують дотримання міжнародних стандартів [1], [2].

Державами-покровительками є нейтральні держави, які представляють інтереси сторін конфлікту та слідкують за дотриманням норм [2]. Їхній інститут є одним з традиційних у МГП, оскільки виконує багато важливих функцій. Основні повноваження держав-покровительок зазначені у ст. 126 Женевської конвенції, що дозволяє їм право відвідувати всі місця перебування військовополонених, можуть спілкуватися з полоненими як з перекладачем, так і без присутності третіх осіб, отримувати доступ до інформації щодо умов утримування [1]. У сучасних умовах ефективність цього інституту є обмеженою через небажання деяких держав призначати покровительок, політичну напруженість та складність у забезпеченні нейтральності.

У свою чергу МКЧХ є незалежною, нейтральною та неупередженою організацією [3], яка має спеціальний мандат закріплений у тій ж конвенції. Вона має однакові функції з державами-

покровительками, так як вони є взаємозамінними у деяких випадках. Крім того, МКЧХ ще здійснює реєстрацію військовополонених, веде відповідні облікові бази даних і сприяє встановленню зв'язку між полоненими та їхніми родинami. Це має важливе гуманітарне значення, оскільки дозволяє зменшити невизначеність щодо долі осіб, які потрапили в полон [4].

Завдяки цьому можна утворити умовну систему контролю багаторівневого характеру дотримання норм МГП у місцях де утримуються військовополонені, яка передбачає:

- о інституційний контроль (держави-покровительки);
- о гуманітарний контроль (МКЧХ);
- о міжнародно-правові гарантії (Женевські конвенції та звичаєве право).

Отже, ефективність цього механізму значною мірою залежить від готовності держав виконувати свої міжнародні зобов'язання та забезпечувати доступ незалежних гуманітарних організацій до місць утримання військовополонених.

Список використаних джерел

1. Женевська конвенція про поводження з військовополоненими. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_153#Text
2. Protocol Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and relating to the Protection of Victims of International Armed Conflicts (Protocol I), 8 June 1977. URL: <https://ihl-databases.icrc.org/en/ihl-treaties/api-1977>
4. International Committee of the Red Cross. URL: <https://www.icrc.org/en>
5. ICRC. The Geneva Conventions and their Commentaries. URL: <https://lnk.ua/Joz70NjGP>.

Толкач Альона

Науковий керівник – асист. Нестеренко Л.Б.

ДОГОВІРНО-ПРАВОВИЙ МЕТОД У ФІНАНСОВОМУ ПРАВІ: СУЧАСНА ТРАНСФОРМАЦІЯ ПУБЛІЧНИХ ФІНАНСІВ

Сучасний розвиток фінансового права України характеризується істотними змінами у сфері публічних фінансів та механізмах державного управління. Важливою умовою змін є розширення участі приватних суб'єктів у фінансових правовідносинах, а також формування нових механізмів взаємодії між державою і суспільством.

Публічні фінанси являють собою систему відносин, які виникають у процесі виникають у процесі утворення, управління, розподілу (перерозподілу) та використання публічних фондів коштів. Їх основною метою є забезпечення суспільних потреб та реалізація публічного інтересу [2]. При цьому часто фінансове право розглядається як галузь публічного права, для якої характерний імперативний метод регулювання. Його особливістю є встановлення обов'язкових правил поведінки, що забезпечуються державним примусом. У таких правовідносинах держава виступає як носій владних повноважень, що зумовлює юридичну нерівність сторін [5, 6].

Разом із тим розвиток ринкової економіки та ускладнення фінансових відносин потребують більш гнучких механізмів правового регулювання. Саме тому, на думку деяких науковців, у фінансовому праві формується практика застосування договірно-правового методу, який передбачає узгодження умов взаємодії між суб'єктами, що в свою чергу дозволяє збалансувати задоволення публічних та приватних інтересів в сфері публічних фінансів. Практичне застосування договірної методу проявляється у використанні різних видів угод, зокрема у сфері державно-приватного партнерства, міжбюджетних відносин, надання субвенцій, а також у кредитних правовідносинах за участю держави чи органів місцевого самоврядування [1]. Підтвердженням цього є правова позиція Верховного Суду (зокрема, у справі № 2а/11400/

10/1570), згідно з якою відносини щодо повернення бюджетних позичок, попри їх публічне джерело походження, базуються на договорі та мають господарський характер [4]. Це засвідчує визнання судовою практикою можливості використання повноцінних договірних інструментів у публічній фінансовій сфері. Використання таких інструментів сприяє більш раціональному використанню бюджетних коштів та розвитку економіки загалом.

Водночас впровадження договірних засад не означає відмову від імперативного методу. Держава продовжує визначати основні правила та межі у сфері розподільних, перерозподільних та контрольних відносин, що забезпечує стабільність фінансової системи. Це зумовлює збереження певної нерівності між учасниками правовідносин та може породжувати окремі проблеми, такі як недостатня деталізація правового регулювання чи ризики зловживань. І все ж в розвитку фінансових правовідносин договори відіграють важливу роль, забезпечуючи перехід від державного нормативного регулювання відносин до індивідуального[3]. Таким чином, формування змішаного методу, який включає як імперативні, так і договірні елементи, свідчить про адаптацію фінансового права до нових соціально-економічних умов.

Список використаних джерел

1. Котенко А. М. (2012). Договірні відносини у сфері фінансового правового регулювання : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Х. 198 с.
2. Нечай А.А. (2004). Проблеми правового регулювання публічних фінансів та публічних видатків. Чернівці. 264 с.
3. Макух О. В. (2016). Договір у фінансово-правовому регулюванні і його вплив на динаміку фінансових правовідносин. *Право та інновації* № 4 (16). С. 73-77.
4. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду від 28 січня 2020 року № 2а/11400/10/1570. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/87559832>
6. Фінансове право : навч. посіб. (2010). За ред. М. П. Кучерявенка. Х. : Право. 288 с. URL: https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/KNIGI-2010/FinPravo_2010.pdf
7. Ковалів М. В., Єсімов С. С., Проць І. М., Скриньковський Р. М., Лозинський Ю. Р. (2022). Фінансове право України: навчальний посібник. Львів: СПОЛОМ. 394 с. URL: <https://surl.li/cjfmhm>.

Трач Яна

Науковий керівник – асист. Козмуляк К.А.

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА НЕЗАЛЕЖНОЇ УКРАЇНИ

Адміністративне право є однією з провідних галузей національної правової системи, яка регулює суспільні відносини у сфері публічного управління, діяльність органів державної влади та місцевого самоврядування, а також взаємодію держави з громадянами. Для існування людини в сучасному правовому світі необхідні чіткі закони про суспільні взаємовідносини людини, суспільства та державних структур. Одночасно з проголошення незалежності України в 1991 році розпочався процес глибокої трансформації адміністративного права, спрямований на відхід від радянської адміністративно-командної системи та формування демократичної моделі державного управління.

Дослідження тенденцій розвитку адміністративного права незалежної України здійснювали такі відомі вчені-адміністративісти, як Віктор Борисович Авер'янов [1], Юрій Петрович Битяк, Тетяна Олександрівна Коломoeць, Валентин Костянтинович Колпаков, Володимир Михайлович Гаращук, Олександр Федорович Андрійко, Володимир Костянтинович Шкарупа, Наталія Борисівна Писаренко та інші науковці [2].

Однією з ключових тенденцій розвитку адміністративного права незалежної України стало його переорієнтування на принципи правової та демократичної держави. У сучасних умовах його основним призначенням є регулювання відносин між державою та громадянами з урахуванням пріоритету прав людини [3, 4].

Важливою тенденцією розвитку адміністративного права є європейська інтеграція та гармонізація українського законодавства з європейськими стандартами. Україна активно адаптує своє законодавство до норм і принципів європейського адміністративного права. Важливим кроком у цьому напрямі стало укладення Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом,

яка передбачає реформування системи державного управління та модернізацію адміністративного законодавства [5].

До основних проблем євроінтеграції адміністративного права України на думку Авер'янова В.Б. [1], можна віднести:

➤ Неповна адаптація законодавства до права ЄС. Українське адміністративне законодавство не повністю узгоджене з правом Європейського Союзу. Процес гармонізації норм відбувається повільно, а окремі положення європейських стандартів впроваджуються лише частково.

➤ Розрив між законодавством і практикою його застосування. Навіть після прийняття нових законів їх застосування на практиці часто не відповідає європейським стандартам. Це пов'язано з недостатньою ефективністю адміністративних органів та недосконалою правозастосовною практикою.

➤ Збереження пострадянських підходів у системі публічного управління. Адміністративне право України тривалий час формувалося в умовах радянської правової системи, де пріоритет надавався державі, а не правам людини. Перехід до людиноцентричної моделі, характерної для європейського адміністративного права, відбувається поступово.

➤ Недостатній рівень розвитку адміністративної юстиції. Однією з важливих умов європейської інтеграції є ефективний судовий контроль за діяльністю органів влади. В Україні система адміністративних судів ще потребує подальшого вдосконалення та забезпечення реальної незалежності.

➤ Низький рівень впровадження принципів належного врядування. Європейські стандарти публічного управління передбачають прозорість, підзвітність і відкритість влади. У практиці українського публічного управління ці принципи реалізуються не повністю.

➤ Недостатня професійна підготовка державних службовців щодо стандартів ЄС. Для ефективної імплементації європейського адміністративного права необхідні фахівці, які добре розуміють право ЄС та механізми його застосування. Нестача такої підготовки уповільнює процес інтеграції.

Отже, процес євроінтеграції адміністративного права України супроводжується низкою проблем, серед яких неповна адаптація законодавства до права Європейського Союзу, розрив між прийнятими нормами та практикою їх застосування, а також збереження пострадянських підходів у системі публічного управління. Крім того, важливими перешкодами є недостатній розвиток адміністративної юстиції, неповне впровадження принципів належного врядування та недостатній рівень підготовки державних службовців щодо стандартів ЄС. Подолання цих проблем є необхідною умовою подальшого реформування адміністративного права та його наближення до європейських стандартів.

Список використаних джерел

1. Авер'янов В. Б. (2003). Адміністративна юстиція: європейський досвід та пропозиції для України: монографія. За ред. В. Б. Авер'янова. Київ: Факт. 536 с.
2. Коломоєць Т. О. (2011). Адміністративне право України : підручник. Київ : Юрінком Інтер, 576 с.
3. Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
4. Кодекс адміністративного судочинства України : Закон України від 06 лип. 2005 р. № 2747-IV [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15>.
5. Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом від 27 черв. 2014 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011.

Удалова Анна

Науковий керівник – доц. Білоскурська О.В.

ПРАВОВІ ГАРАНТІЇ МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯМ І ВЕТЕРАНАМ ВІЙНИ

Захист суверенітету України є обов'язком громадян, водночас забезпечення гідного рівня медичної допомоги для тих, хто тримає фронт, є безумовним обов'язком держави. Держава забезпечує фінансування відповідних соціально-економічних, медико-санітарних і профілактично-оздоровчих програм, а також створює умови для надання ефективної та доступної для всіх громадян медичної допомоги – «у державних та комунальних закладах охорони здоров'я медична допомога надається всім громадянам незалежно від її обсягу та без попереднього, поточного або наступного їх розрахунку за надання такої допомоги [1]. Україна гарантує надання як медичної допомоги, так і послуг, які є різними правовими категоріями, що взаємодоповнюють один одного за змістом [2, с. 326].

Важливим соціальним правом є право військовослужбовців на охорону здоров'я, яке забезпечується шляхом створення належних санітарно-гігієнічних умов проходження служби та впровадження системи заходів, спрямованих на мінімізацію впливу небезпечних факторів з урахуванням особливостей служби та екологічної ситуації [3]. У разі відсутності відповідних військово-медичних закладів або в екстрених випадках медична допомога може надаватися у державних чи комунальних закладах охорони здоров'я за рахунок Міністерства оборони України або інших уповноважених органів. Важливим елементом системи правових гарантій є превентивна медицина та відновлювальні заходи. Так, військовослужбовці (крім осіб строкової служби) разом із членами їхніх сімей мають право щороку користуватися санаторно-курортним лікуванням і відпочинком у відомчих санаторіях, пансіонатах та базах відпочинку на умовах пільгової оплати вартості путівок [3]. У такий спосіб державна політика у сфері медичного забезпечення військових поєднує конституційні засади безоплатності медичної допомоги зі спеціалізованими механізмами підтримки відновлення їхнього здоров'я та соціального захисту сімей.

В умовах збройної агресії конституційні гарантії надання медичної допомоги отримали особливий механізм реалізації, адаптований до потреб воєнного часу. Передбачено можливість організації лікування військовослужбовців за межами України під час воєнного стану та право на безоплатну медико-психологічну реабілітацію у відповідних центрах із компенсацією витрат на проїзд за рахунок держави [4]. Також медична допомога постраждалим і пораненим надається цілодобово та безвідмовно, їх госпіталізація здійснюється до найближчих закладів охорони здоров'я, які мають можливість надати допомогу відповідно до характеру ураження [5].

Підсумовуючи, система медичного забезпечення військових в Україні є системною та адаптивною, успішно поєднує конституційні гарантії з гнучкими механізмами воєнного часу. В подальшому пріоритетом має стати автоматизація обміну даними, повна цифровізація ВЛК та її інтеграція в систему E-Health.

Список використаних джерел

1. Рішення Конституційного Суду України від 29.05.2002 р. № 10-рп/2002 у справі № 1-13/2002. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v010p710-02?find=1&text=%D0%B1%D0%B5%D0%B7%D0%BE%D0%BF%D0%BB%D0%B0#w1_23 (дата звернення: 21.03.2026).
2. Stanislav Husariev, Tetiana Tarakhonich, Olena Biloskurska, Olha Starytska, Olha Nesen (2021). Legal provision for medical aid and medical service in Ukraine». *International Journal of Health Sciences*, Vol. 5 № 3, pages: 321-330
3. Про соціальний та правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей: Закон України від 20 грудня 1991р. № 2011-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12#Text> (дата звернення: 21.03.2026).
4. Про внесення змін до статті 11 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» щодо вдосконалення порядку надання медичної допомоги військовослужбовцям в умовах воєнного стану : Закон України від 01.04.2022 р. № 2171-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2171-20#Text> (дата звернення: 21.03.2026).
5. Щодо надання медичної допомоги в умовах воєнного стану військовослужбовцям, які беруть участь в операції об'єднаних сил: Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 25.02.2022 р. № 379. URL: <https://lnk.ua/eQbPC7rm9> (дата звернення: 21.03.2026).

Унгурян Анастасія
Науковий керівник – доц. Торончук І.Ж.

САНКЦІЙНА СТРАТЕГІЯ США ЯК МЕХАНІЗМ МІЖНАРОДНОГО ВПЛИВУ

Санкційна політика Сполучених Штатів Америки упродовж останніх десятиліть перетворилася на один із ключових інструментів реалізації зовнішньополітичної стратегії держави. Вона поєднує правові механізми національного регулювання з політичними цілями впливу на поведінку інших держав, урядів, юридичних та фізичних осіб. Санкції дедалі частіше застосовуються як альтернатива військовим або силовим заходам, що дозволяє Вашингтону реалізовувати свої інтереси через економічний та фінансовий тиск.

Історично санкції США застосовувалися ще в період «холодної війни», однак їх інтенсивність та масштаби істотно зросли після 2001 року. Н. П. Городня підкреслює, що після терактів 11 вересня 2001 року зовнішньополітична стратегія США зазнала трансформації, що включала посилення контролю за фінансовими потоками та розширення інструментів економічного впливу [1, с. 78–82]. Відтоді санкції стали системним компонентом безпекової політики.

Сучасна санкційна система США охоплює декілька видів заходів:

- блокування активів та фінансових операцій;
- заборону експорту товарів і технологій;
- обмеження доступу до американської фінансової системи;
- візові та індивідуальні обмеження;
- вторинні санкції щодо третіх сторін.

Особливе значення має інститут вторинних санкцій, коли відповідальність поширюється не лише на безпосереднього адресата, а й на суб'єктів третіх країн, що підтримують економічні зв'язки з підсанкційними особами. Такий підхід посилює екстериторіальний ефект санкцій та викликає численні дискусії щодо його відповідності принципу суверенної рівності держав.

Показовим є приклад санкцій щодо російської федерації, які були істотно розширені після 2014 року та ще більше посилені після 2022 року. За інформацією Європейської Комісії, санкції США та ЄС спричинили суттєве скорочення двосторонніх торговельних потоків і фінансових операцій [2]. Водночас санкційна політика США передбачає не лише обмеження щодо конкретної держави, а й застосування вторинних санкцій проти іноземних компаній, які продовжують співпрацю з підсанкційними суб'єктами.

Важливою особливістю американської санкційної політики є також її інституційне забезпечення. Ключову роль у реалізації санкційних режимів відіграють федеральні органи виконавчої влади, зокрема Міністерство фінансів США та його Управління з контролю за іноземними активами (OFAC), яке здійснює адміністрування санкційних програм, формує санкційні списки та контролює дотримання встановлених обмежень. Така централізована система забезпечує ефективність застосування санкцій та їх швидке впровадження у відповідь на міжнародні кризи чи порушення норм міжнародного права.

Отже, санкційна політика США є системним інструментом зовнішньополітичного впливу, що поєднує правові механізми з геополітичними цілями. Вона базується на фінансовій домінантності США, широкій мережі нормативних актів та адміністративних процедур, а також на застосуванні вторинних санкцій, які розширюють сферу її дії.

Список використаних джерел

1. Городня Н. П. (2018). Історія зовнішньої політики США. Київ : Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. 123 с.
2. European Commission. EU trade relations with the United States: facts, figures and latest developments. 2025. URL: <https://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/countries/united-states/>
3. Гринчишин О. М., Семенчук С. О. (2025). Геополітичне суперництво КНР, США та Європейського Союзу за вплив у країнах Азії та Африки. *Український політико-правовий дискурс*. № 11. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15539092>

Фесенко Аліна
Науковий керівник – асист. Лабик А.Р.

ЗАСТОСУВАННЯ АВТОНОМНИХ СИСТЕМ ОЗБРОЄННЯ ЯК ВИКЛИК ДЛЯ МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО ПРАВА

XXI століття ознаменувалося значним технологічним проривом, вплив якого поширився чи не на всі аспекти життя суспільства: від державного адміністрування, економіки, охорони здоров'я, освіти тощо й аж до побутових речей. Не оминув він також і військової сфери, адже запровадження нових та вдосконалення наявних видів зброї зумовили переосмислення традиційних засобів і методів ведення воєнних дій, що стало суттєвим викликом для міжнародного гуманітарного права.

Одним із важливих нововведень стало використання технологій штучного інтелекту в так званих «автономних системах озброєння» (далі – АСО). Незважаючи на те, що міжнародна спільнота не виробила єдиного легального визначення цього поняття, загалом підходи до його тлумачення є подібними. Так, Міжнародний комітет Червоного Хреста визначає АСО як системи озброєння, що можуть обирати та атакувати цілі без втручання людини. Рада з питань оборонних наук США вважає їх системами, що мають здатність діяти автоматично або керувати собою в межах заздалегідь встановлених обмежень [1, с. 14].

Очевидно, визначальною характеристикою сучасних АСО є мінімізація втручання людини в процеси прийняття рішень щодо вибору й ураження військових цілей. За цим критерієм науковці виділяють кілька їх видів (у порядку зменшення ролі людини): дистанційно керовані системи, напіваавтономні системи та повністю автономні [2, с. 187].

Незважаючи на різні ступені автономності відповідних систем, їх застосування в сучасних збройних конфліктах стало справжнім викликом для прав людини та міжнародного гуманітарного права. Серед них можна виділити наступні:

1. Складність у забезпеченні таких фундаментальних принципів гуманітарного права як розрізнення, пропорційність та

вжиття запобіжних заходів. Зокрема, труднощі можуть виникнути при розмежуванні цивільних та військових об'єктів чи осіб, оцінюванні завданої шкоди порівняно із отриманою військовою перевагою, необхідності визначення дій, які не спричиняють зайвих страждань тощо [3, с. 401]. Значна частина рішень воєнного часу часто потребує оцінки ситуації з точки зору моралі, що навряд чи можливо реалізувати у разі автоматизації процесів їх прийняття.

2. Неможливість чітко встановити суб'єкта відповідальності за шкоду, завдану автоматизованими системами озброєнь. До сьогодні активно точаться дискусії щодо того, хто саме може понести кримінальне покарання у разі вчинення міжнародних злочинів за допомогою чи безпосередньо АСО: виробник, оператор або ж військовий командир [2, с. 190].

3. Високий ризик використання АСО поза умовами збройного конфлікту, а також ескалації конфлікту, зокрема, через неправильну оцінку ситуації чи автоматичну реакцію на загрозу без мандату на застосування сили [3, с. 401].

Таким чином, стрімкий розвиток новітніх технологій та штучного інтелекту мають неоднозначний вплив на міжнародне гуманітарне право. З одного боку, використання АСО дозволяє значно скоротити втрати живої сили у збройному конфлікті. З іншого – несе чимало ризиків, пов'язаних із дотриманням законів та звичаїв війни, юридичною відповідальністю за рішення автоматизованих систем та непередбачуваністю самих АСО.

Список використаних джерел

1. Sanghvi, V. (2025). Autonomous Weapons Systems: An Analytical Review of Technological Capabilities, Operational Challenges, and Mitigation Strategies. *American Journal of Student Research*. Vol. 3 No. 6. P. 13-27.
2. Кутвий О. В., Бурма С. К. (2025). Автономні системи озброєнь і штучний інтелект як виклик міжнародному гуманітарному праву та правам людини. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. № 5 (90). С. 185-194.
3. Захарчук І. В. (2025). Адаптація міжнародного права до викликів нових технологій: штучний інтелект, автономні системи озброєнь та їх регулювання. *Аналітично-порівняльне правознавство*. № 3 (4). С. 398-404.

Чернишева Вікторія
Наукова керівниця – доц. Руденко О.В.

КОЛІЗІЇ ПРАВА У СПРАВАХ ПРО АЛІМЕНТНІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ З ІНОЗЕМНИМ ЕЛЕМЕНТОМ

Сучасна архітектура суспільних відносин зазнає суттєвих змін під тиском глобалізаційних процесів та інтенсивної міграції українських громадян, що, в свою чергу, провокує проєкцію сімейних конфліктів у площину міжнародного права. У цьому контексті особливої гостроти набувають спори щодо аліментних зобов'язань в умовах транскордонного проживання батьків. Основною складністю таких справ є виникнення специфічних правових колізій, а саме, у випадках коли розбіжності між національними законодавствами різних держав створюють ситуацію юридичної невизначеності щодо вибору правових норм, які мають застосовуватися до конкретних правовідносин.

В такому випадку врегулювання аліментних спорів виходить далеко за межі традиційного застосування Сімейного кодексу України, вимагаючи адаптацію інструментів міжнародного приватного права. Згідно з приписами Закону України «Про міжнародне приватне право», аліментні правовідносини набувають транскордонного характеру за умови імплементації до їхньої структури хоча б одного іноземного елемента [1].

Це проявляється через суб'єктивний склад (іноземна резиденція сторони), об'єктивну локацію активів боржника в іноземній юрисдикції або специфіку юридичного факту, як-от реєстрація актів цивільного стану за межами України. Наявність таких чинників детермінує вихід справи за межі внутрішнього правового поля.

Еволюція доктринальних підходів демонструє поступовий відхід від класичних прив'язок *lex patriae* та *lex domicilii* на користь більш гнучких механізмів. Сучасний вектор міжнародної правотворчості, чітко простежуваний у положеннях Гаазьких конвенцій, детермінує пріоритетність права звичайного місця проживання дитини як найбільш релевантного критерію. При-

в'язка до місця проживання дитини дозволяє об'єктивно оцінити її потреби та відповідає принципу захисту її найкращих інтересів.

Ключовим інструментом подолання нормативної фрагментації стало приєднання України до Конвенції про міжнародне стягнення аліментів 2007 року та відповідного Протоколу [2,3]. Центральною колізійною прив'язкою за Протоколом виступає право держави звичайного місця проживання стягувача. Водночас для запобігання ситуаціям правового вакууму передбачено субсидіарний механізм: у разі неможливості отримання аліментів за правом місця проживання, активується принцип *lex fori* (право держави суду). Ця дворівнева система забезпечує безперервність захисту прав дитини у транскордонному просторі [4].

Процесуальна та матеріально-правова двоїстість гостро проявляється при детермінації розміру виплат. В українській практиці домінує встановлення аліментів як частки від доходу або у фіксованій сумі. Натомість у багатьох державах ЄС імплементовані спеціалізовані розрахункові таблиці, що інтегрують показники доходу платника та прожиткового мінімуму в країні резиденції дитини.

Отже, сучасне колізійне регулювання еволюціонує в бік антропоцентричності та захисту економічних інтересів дитини. Подальший розвиток законодавства має бути спрямований на уніфікацію судової практики та посилення міжнародної співпраці щодо встановлення реальних доходів боржників за кордоном.

Список використаних джерел

1. Про міжнародне приватне право : Закон України від 23 червня 2005 р. № 2709-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2709-15> (дата звернення: 19.03.2026).
2. Конвенція про міжнародне стягнення аліментів на дітей та інших форм сімейного утримання від 23 листопада 2007 р. № 995_183. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_183 (дата звернення: 19.03.2026).
3. Про приєднання України до Конвенції про міжнародне стягнення аліментів на дітей та інших форм сімейного утримання : Закон України від 11 січня 2013 р. № 4308-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4308-17> (дата звернення: 19.03.2026).

4. Протокол про право, що застосовується до зобов'язань про утримання від 23 листопада 2007 р. № 995_184. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_184 (дата звернення: 19.03.2026).
5. Explanatory Report on the Convention of 23 November 2007 on the International Recovery of Child Support and Other Forms of Family Maintenance / B. Borrás, J. Degeling. Hague Conference on Private International Law. 2013. URL: <https://www.hcch.net/en/publications-and-studies/details4/?pid=5312> (дата звернення: 19.03.2026).

Чопик Ангеліна
Науковий керівник – асист. Бзова Л.Г.

МЕТОД КОНСТИТУЦІЙНОЇ ЕРОЗІЇ

Конституційна ерозія – це поступовий і часто замовчаний процес ослаблення норм, принципів і гарантій, встановлених Конституцією, без формальної зміни конституційного тексту. Це відбувається, коли інституційна практика, судові рішення чи державна політика підривають ефективність верховенства права, ставлячи під загрозу конституційне верховенство та основні права.

Термін «ерозія» розглядають у значенні «повільного, але суттєвого занепаду всіх трьох інституційних предикатів конституційної ліберальної демократії. Це вільні та чесні вибори, ліберальні права на слова та об'єднання, верховенство права, особливо ті, що пов'язані з можливістю неупереджених виборів». Однак нами розглядається ерозія в ширшому сенсі: як поступові зміни, які також впливають на механізми контролю, таким чином, що зміни в державному управлінні послаблюють їх не лише серед трьох гілок влади, але й у соціальному контролі, наприклад, у структурі охорони навколишнього середовища.

Основні риси методу конституційної ерозії: формальна законність – більшість кроків робиться через прийняття законів, зміни до конституції, тлумачення судів, призначення «своїх» людей тощо; поступовість – зміни відбуваються роками, а не за одну ніч. Суспільство звикає до них; збереження фасаду демократії – вибори проводяться, опозиція формально існує, конституція не скасовується, але поступово втрачає реальну силу.

Хоча це явище є цікавим, вже існує кілька досліджень та значна кількість авторитетної літератури про нього, коли воно виникає в державах, заснованих на демократичних режимах. Таким чином, метою є спроба зрозуміти конфліктне явище, яке виникає між судовою та виконавчою гілками влади (авторитарним урядом) [1].

Таким, метод конституційної ерозії (або конституційна ерозія, constitutional erosion) – це один із ключових способів демокра-

тичного бекслідингу (democratic backsliding), коли демократичний режим поступово, без різкого насильницького перевороту, перетворюється на авторитарний або гібридний.

Список використаних джерел

1. Wechsler H. (1959). Toward Neutral Principles in Constitutionnal Law. *Harvard Law Review*, vol. 73, pp. 1-35.

Шафер Віталіна
Науковий керівник – доц. Бабін І.І.

БОРОТЬБА З УХИЛЕННЯМ ВІД СПЛАТИ ПОДАТКІВ: ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ ТА МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД

Питання боротьби з ухиленням від сплати податків є одним із найскладніших для нашої держави, адже податки – це не просто цифри в бюджеті, а реальна здатність країни фінансувати оборону та соціальні потреби в кризовий період. В українському правовому полі основна межа між законною оптимізацією та злочином проходить через статтю 212 Кримінального кодексу України. Ця стаття визначає відповідальність за умисне ухилення від сплати податків, яке призвело до фактичного ненадходження коштів до бюджету. Важливо розуміти, що на відміну від багатьох інших злочинів, тут законодавець дає особі шанс: якщо до притягнення до відповідальності всі податки та штрафи будуть сплачені, кримінальне переслідування припиняється, що підкреслює фінансову, а не каральну мету держави [1].

Світовий досвід показує, що жодна країна не може подолати цю проблему самотужки, оскільки капітал легко перетинає кордони. Саме тому ключовим механізмом став План BEPS, розроблений країнами ОЕСР. Україна активно впроваджує ці кроки, зокрема правила оподаткування контрольованих іноземних компаній. Це означає, що епоха «схованих» прибутків у офшорах поступово відходить у минуле. Ще одним революційним кроком стало впровадження стандарту CRS – автоматичного обміну інформацією про фінансові рахунки. Відповідно до Закону № 2970-IX, Україна приєдналася до глобальної мережі обміну даними, що знімає бар'єр банківської таємниці. Тепер податкова служба може бачити дані про закордонні рахунки українських резидентів, що робить приховування доходів за межами країни майже неможливим [2].

Якщо аналізувати досвід інших країн, то дуже цікавим є підхід США, де ухилення від податків вважається одним із найтяжчих федеральних злочинів. Там діє принцип невідворотності, а

податкова служба (IRS) має величезні повноваження. У країнах Європейського Союзу, наприклад у Німеччині, акцент зміщено на цифровізацію та прозорість: система аналізує ризики автоматично, і якщо ваші витрати значно перевищують офіційні доходи, це миттєво стає приводом для перевірки. Великобританія ж використовує цікавий інструмент, а саме запити про статки нез'ясованого походження, коли власник дорогого майна має сам довести, що гроші на нього були зароблені чесно і з них сплачено податки.

В Україні ж останнім часом ми спостерігаємо зміну підходів, пов'язану зі створенням Бюро економічної безпеки. Основна ідея полягає в тому, щоб замінити традиційні «обшуки» аналітичною роботою. Тобто аналітики мають спочатку знайти схему за допомогою комп'ютерних програм, а вже потім висувати претензії. Проте на практиці ми бачимо, що реформа йде складно, і бізнес часто скаржиться на продовження старого тиску. Проте на практиці виникає багато дискусій щодо того, як знайти баланс між тиском на бізнес та ефективним наповненням бюджету. На мою думку, досвід ЄС підказує нам, що шлях до успіху лежить не в збільшенні штрафів, а в спрощенні процедур та створенні таких умов, де працювати «в білу» стає просто зручніше та безпечніше. Важливою частиною цього процесу є формування податкової культури, де сплата податків сприймається як внесок у розвиток суспільної інфраструктури, а не як втрата власних коштів. Таким чином, реформування нашої системи має відбуватися через цифровізацію та максимальну адаптацію до європейських стандартів прозорості [3].

Список використаних джерел

1. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 29.03.2026)
2. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо імплементації міжнародного стандарту автоматичного обміну інформацією про фінансові рахунки : Закон України від 20.03.2023 № 2970-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2970-20> (дата звернення: 29.03.2026)
3. Офіційний портал Державної податкової служби України. Міжнародне співробітництво та План BEPS. URL: <https://tax.gov.ua/beeps> (дата звернення: 29.03.2026).

Шупеня Вікторія
Науковий керівник – асист. Савчин Н.М.

ЕЛЕКТРОННІ (ЦИФРОВІ) ДОКАЗИ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ДОПУСТИМОСТІ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ СТОРОНИ ЗАХИСТУ

На разі, в усіх сферах життєдіяльності швидко поширюється цифровізація, яка породжує трансформацію доказової бази, зокрема і у кримінальному судочинстві. Класична формула доказування, яка ґрунтується на критеріях належності, достовірності, допустимості та достатності доказів, стикається з цифровою ерою і це безпосередньо впливає на дотримання прав сторони захисту, яка часто опиняється в умовах процесуальної нерівності, не маючи можливості проконтролювати автентичність наданих обвинуваченням цифрових копій доказів. Поява кіберзлочинів, вчинених із застосуванням високотехнологічних засобів, вимагає детально враховувати джерело їх надходження та вивчати аспект їх достовірності [2].

Електронні (цифрові) докази слід розглядати, як відомості, зафіксовані у формі електронних даних, які можуть зберігатися в хмарних сховищах та потребують технічних засобів для їх сприйняття. Як приклад виступають електронні листи, повідомлення у месенджерах, метадані файлів, записи з камер відеоспостереження, інформація з мобільних телефонів та комп'ютерних систем.

У статті 99 Кримінального процесуального кодексу України вказано, що електронні докази зазвичай класифікуються як документи. Однак, слід вважати, що цифрові відомості є гібридним видом доказів, оскільки вони можуть поєднувати в собі властивості як документа, через його змістовну частину, так і речового доказу, враховуючи технічні особливості та параметри носія [1].

На відміну від паперового документа, де виправлення зазвичай залишають фізичні сліди, такі як підчистки, інше чорнило, позначення та ін., цифрові зміни є менш помітними або взагалі невидимими для неозброєного ока. Якщо правопорушник володіє

базовими навичками програмування, він може відредагувати дані на свою користь, змінивши авторство або дату створення файлу. З огляду на це, забезпечення прав сторони захисту в контексті цифрових доказів має базуватися на трьох «китах». По-перше, захист повинен мати право вимагати експертний аналіз структури файлу, це допоможе виявити сліди втручання, хронологічний перелік дій користувачів тощо. По-друге, єдиним надійним способом підтвердити, що копія інформації, яку слідчий отримав за участю спеціаліста, точно відповідає оригіналу, є розрахунок Nash-суми – унікального цифрового відбитка даних під час їх вилучення. По-третє, для забезпечення змагальності сторін отримання лише паперової роздруковки переписки є недостатнім. Адвокат повинен мати право на отримання «дзеркальної» копії носія даних. Це дозволить спеціалісту, залученому захистом, провести власне дослідження та виявити факти, які можуть містити виправдувальні докази [2]. Щоб мінімізувати ризики різноманітних маніпуляцій із цифровими даними необхідно на законодавчому рівні закріпити обов'язкові технічні стандарти вилучення та фіксації електронних доказів. Також критично важливим є впровадження принципу «процесуальної нікчемності» цифрового доказу, якщо процедура його вилучення відбулася у спосіб, що унеможливорює перевірку його незмінності.

Підсумовуючи, можна зазначити, що впровадження електронних доказів значно розширило традиційну доказову базу, дозволяючи правоохоронним органам оперативно фіксувати правопорушення. Аналіз судової практики, свідчить про зміну підходів до розуміння природи цифрових доказів. Основним критерієм їх допустимості є не матеріальний носій, а цілісність та автентичність самої електронної інформації. Таким чином, дані відображені на папері або їх копіювання на інший носій не позбавляє їх статусу оригіналу, якщо є підтвердження ідентичності цифрового змісту доказу [3].

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/4651-17> (дата звернення: 15.03.2026)
2. Романюк В. В. (2024). Щодо допустимості цифрових (електронних) доказів у кримінальному процесі. Проблеми сучасної поліцейстики : тези доц. наук.-практ. конф. (м. Вінниця, 2024 р.). Вінниця : ХНУВС. С. 134–136. URL: <https://lnk.ua/5ml8dAP1o> (дата звернення: 19.03.2026)
3. Постанова Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду від 25 травня 2023 року у справі № 161/14104/21 (провадження № 51-2464км22) щодо допустимості електронних доказів. Верховний Суд : вебсайт. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1751385/> (дата звернення: 23.03.2026).

Щит Анастасія
Науковий керівник – доц. Білоскурська О.В.

АДАПТАЦІЯ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ДО ПРАВА ЄС У СФЕРІ ПРАВОСУДДЯ

Європейська інтеграція України зумовлює необхідність комплексного приведення національного законодавства у відповідність до права Європейського Союзу (*acquis communautaire*), особливо у сфері функціонування судової влади. «Судова система не може існувати без підтримки держави, зацікавленої у функціонуванні сильної судовою влади, незважаючи на можливі зміни державної політики під впливом внутрішніх і зовнішніх чинників» [1, с. 25]. Судова реформа є ключовою умовою утвердження принципу верховенства права, забезпечення ефективного судового захисту прав людини та виконання Україною Копенгагенських критеріїв членства в ЄС. Відповідно до Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, держава взяла на себе зобов'язання забезпечити поступову адаптацію законодавства та інституційних механізмів до *acquis* ЄС [2].

Важливим етапом судової реформи стали конституційні зміни 2016 року, які закріпили принципи незалежності суддів, деполітизації процесу їх призначення, гарантії недоторканності та відповідальності суддів, а також посилили роль Вищої ради правосуддя [3]. Прийняття Закону України «Про судоустрій і статус суддів», сформувало нову модель організації судової влади, процедури добору суддів на конкурсних засадах, механізми оцінювання їх доброчесності та професійної компетентності [4].

Адаптація до права ЄС передбачає не лише формальне узгодження нормативно-правових актів, а й імплементацію базових європейських принципів правосуддя – незалежності, безсторонності, доступності та ефективності судового захисту. Важливе значення мають стандарти Ради Європи та рекомендації Європейської комісії «За демократію через право» (Венеційської комісії), які визначають критерії функціонування демократичної судової системи та виступають орієнтиром для законодавчих змін в Україні [5].

Подальше наближення законодавства України до права ЄС здійснюється в межах виконання зобов'язань держави як кандидата на вступ до Європейського Союзу. У цьому контексті важливим інструментом є Національна програма адаптації законодавства України до права ЄС, яка передбачає поетапну імплементацію актів права ЄС відповідно до переговорних кластерів, зокрема у сфері верховенства права та правосуддя [6].

Таким чином, адаптація законодавства України до права ЄС у сфері судової реформи є складним багаторівневим процесом, що охоплює конституційні, законодавчі та інституційні трансформації. Її результатом має стати формування незалежної, ефективної та справедливої судової системи, здатної забезпечити реальний захист прав і свобод людини відповідно до європейських стандартів та сприяти повноцінній інтеграції України до правового простору Європейського Союзу.

Список використаних джерел

1. Подорожна Т. С., Білоскурська О. В. (2018). Справедливе правосуддя як мета діяльності органів судової влади. *Часопис Київського університету права*. № 4. С. 23-26.
2. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : ратифікована Законом України від 16 вересня 2014 р. № 1678-VII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011 (дата звернення 29.03.2026)
3. Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя) : Закон України від 2 червня 2016 р. № 1401-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1401-19#Text> (дата звернення 29.03.2026)
4. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 2 червня 2016 р. № 1402-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19> (дата звернення 29.03.2026)
5. Європейська комісія «За демократію через право» (Венеційська комісія). Доповіді та висновки щодо судової реформи в Україні. URL: <https://www.venice.coe.int> (дата звернення 29.03.2026)
6. Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу : Закон України від 18 березня 2004 р. № 1629-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1629-15> (дата звернення 29.03.2026).

Яремчук Каміла
Науковий керівник – проф. Карвацька С.Б.

ПРОБЛЕМИ ІМУНІТЕТУ ВИЩИХ ПОСАДОВИХ ОСІБ ДЕРЖАВИ-АГРЕСОРА У КОНТЕКСТІ ПРИТЯГНЕННЯ ЇХ ДО ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ЗЛОЧИН АГРЕСІЇ

У контексті сучасних міжнародних збройних конфліктів, зокрема російсько-української війни, проблематика притягнення до відповідальності за злочин агресії, перш за все вищих посадових осіб держав-агресора, є особливо нагальною. Наразі механізм притягнення до відповідальності є досить неоднозначним та суперечливим, зокрема через існування імунітету вищих посадових осіб.

За ст. 8 bis Поправок до Римського статуту Міжнародного кримінального суду, злочином агресії є дії, які пов'язані з плануванням, підготовкою, ініціюванням або здійснення акту агресії особою, яка фактично контролює державну політику чи державні військові сили або може керувати ними, внаслідок чого ці дії за своїм характером, тяжкістю та масштабами грубо порушують Статут ООН [1]. Відповідно до ст. 5 Римського статуту МКС, Суд має юрисдикцію щодо злочину геноциду, злочинів проти людяності, воєнних злочинів та злочину агресії. Окрім того, у Римському статуті також міститься норма (ст. 27), яка зазначає, що імунітети вищих посадових осіб держави та їхнє посадове становище не звільняють таких осіб від кримінальної відповідальності та не повинні перешкоджати здійсненню юрисдикції Судом. З огляду на це виникає правова колізія між вищезазначеною ст. 27 та ст. 98 Римського статуту. Зокрема, ст. 98 обмежує Суд у праві вимагати від третіх держав сприяння в арешті та видачі осіб у випадку, коли це порушує дипломатичний імунітет [2].

Щодо злочину агресії, то відповідно до Поправок до Римського статуту МКС обмеження мають принциповий характер, адже за ст. 15 bis Поправок Суд не має повноважень здійснювати юрисдикцію щодо злочину агресії, якщо він вчинений громадя-

нами держави, яка не є учасницею Римського статуту, чи на її території.

Звертаючись до практики рішень Міжнародного кримінального суду, приміром видачі ордеру на арешт вищих посадових осіб РФ у 2023 році Судом, можна побачити спроможність міжнародного права до переслідування за воєнні злочини, проте залишає прогалину у переслідуванні саме за злочин агресії через юрисдикційні обмеження та колізії.

Зокрема, в умовах російсько-української війни наведені вище положення лише підкреслюють складність механізму притягнення до відповідальності осіб за злочин агресії. російська федерація не є учасницею Римського статуту, що не дозволяє Суду здійснювати юрисдикцію щодо злочину агресії в Україні. Наразі неможливим є також спосіб передачі ситуації на розгляд Суду Радою Безпеки ООН, оскільки росія досі залишається її постійним членом. Ці обмеження призводять до можливості уникнення відповідальності за злочин агресії.

Отже, інститут притягнення до відповідальності у питанні переслідування за злочин агресії нині залишається проблематичним. У площині геополітичної ситуації, що склалася на даний момент, чинний механізм не забезпечує повної невідворотності покарання для громадян держав, які не є учасницями Статуту, що лише підсилює необхідність створення окремого правового механізму, який зможе подолати бар'єр юрисдикції Міжнародного кримінального суду та імунітети вищих посадових осіб.

Список використаних джерел

1. Поправки до Римського статуту Міжнародного кримінального суду щодо злочину агресії. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004-10#Text
2. Римський Статут Міжнародного Кримінального Суду. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text

ЗМІСТ

<i>Алексєєва Любов</i> Депортація дітей під час збройних конфліктів як порушення міжнародного гуманітарного права	3
<i>Алексєєнко Валерія</i> Проблема кваліфікації найманців у міжнародному кримінальному праві під час гібридних конфліктів	5
<i>Аменицька Аліса</i> Правова природа нотаріальної дії	7
<i>Андрієць Оксана</i> Позасудовий захист у сфері публічного адміністрування в Україні: адміністративно-правове дослідження	9
<i>Аузяк Софія</i> Особливості захисту честі та гідності людини в умовах воєнного стану в Україні	12
<i>Батрамєєва Аліна</i> Колізійні аспекти транскордонної редоміциляції компаній та адаптація теорії осілості	14
<i>Бігун Діана</i> Спеціальний трибунал щодо злочину агресії проти України: правовий аспект	16
<i>Боднар Кіра</i> Гарантії права на захист на досудовому розслідуванні	18
<i>Бурлака Ігор</i> Слідчий суддя як гарант прав учасників кримінального провадження	20
<i>Бурякова Олеся</i> Цифрова спадщина у цивільному праві	22
<i>Василевська Анна</i> Перспективи розвитку електронних договорів і проблеми їх застосування	25
<i>Власюк Євген</i> Смарт-контракти як новітня форма угоди: правова природа та регуляторні перспективи	27
<i>Водоп'ян Анастасія</i> Забезпечення найкращих інтересів дитини через процедури медіації	29

Волинська Тетяна Екологічні податки як інструмент «зеленого переходу»: порівняльно-правовий аналіз	31
Востріков Тімур Договірні відносини у сфері інтелектуальної власності: поточна судова практика	33
Габа Данійл Договори про надання хмарних послуг (cloud computing): визначення правової природи та змісту	35
Гаврилюк Анастасія Принципи «доброго урядування» як зовнішнє вираження людиноцентризму у діяльності органів публічної влади	37
Годовська Карина Депортація українських дітей в умовах російсько-української війни	40
Гриб Вікторія Ядерна зброя у світлі норм міжнародного права	42
Гринчук Таїсія Публічна оферта криптобірж: специфіка укладення та виконання смарт-контрактів	45
Гудимка Аліса Мотивування адміністративних актів як гарантія захисту прав осіб	47
Данилюк Олександра Особливості застосування домашнього арешту під час розслідування дорожньо-транспортних пригод	50
Дерканос Юнія Особливості цивільного судочинства в межах окремого провадження під час війни	52
Димидюк Іванна Межі судового розгляду в кримінальному провадженні	56
Дружиніна Катерина Проблеми реалізації права касаційного оскарження у цивільному процесі України через призму підстав відкриття касаційного провадження верховним судом	58
Дудка Ірина Екоцид у кримінальному праві України: історичне становлення та сучасні виклики	60

Єленчук Катерина Конституційна скарга як інструмент захисту прав людини в Україні: проблеми та перспективи розвитку	62
Єфтемій Микола Процедура розгляду кримінального провадження судом присяжних	64
Жула Андрій Цивільно-правова відповідальність за кібербулінг: проблеми доказування моральної шкоди	67
Захарчук Марія Інституції громадянського суспільства в умовах війни	70
Заяц Анастасія Логіка в юридичному мисленні	72
Заяць Поліна Особливості адміністративно-правового регулювання дозвільної діяльності України у сфері обігу зброї	74
Іволга Сергій Міжнародно-правові гарантії для біженців у контексті зміни клімату	76
Калугіна Вікторія Правовий статус платника земельного податку	78
Кейван Станіслава Спадкування біологічного матеріалу: цивільно-правові проблеми правового статусу ембріона	80
Климчук Каріна Цифрова модернізація трудових правовідносин	82
Клічук Яна Трудовий договір з нефіксованим робочим часом	84
Козек Божена Визнання факту мобінгу у трудових спорах: підходи судів України	87
Козьма Інна Цивільно-правова класифікація цифрового контенту в законодавстві Європейського Союзу	89
Коломойцев Кирило Проблема імунітету вищих посадових осіб держави у контексті створення спеціального трибуналу за злочин агресії	91
Конопля Вікторія Права осіб, зниклих безвісти за особливих обставин	93

Корнякова Анастасія	
Теоретико-правові підходи до визначення «вразливості»	95
Королянчук Ірина	
Роль авторського права у захисті творчості	97
Кошкодан Анна	
Особливості визначення суб'єкта вчинення самовільного залишення військової частини або місця служби	99
Крисак Назарій	
Процесуальний статус потерпілого у кримінальному провадженні: від формального до реального захисту прав	101
Кудрявцева Вероніка	
Презумпція невинуватості та її порушення у публічному просторі (медіа, соцмережі)	103
Купрак Христина	
Проблема ефективності механізмів Ради Безпеки ООН у забезпеченні притягнення до відповідальності за порушення міжнародного права	105
Куровська Ірина	
Відшкодування моральної шкоди в цивільному праві: проблеми визначення розміру	107
Лаврека-Кайкуліна Каріна	
Особливості реалізації права особи на державну службу в Україні в сучасних умовах	110
Лакуста Мілана	
Рішення ЄСПЛ як джерело адміністративного права	112
Лега Альбіна	
Забезпечення права на освіту в умовах воєнного стану	114
Лозовська Анастасія	
Присяга нотаріуса України: символічно-правове значення	116
Лукіян Ірина	
Інститут фінансового моніторингу: баланс між банківською таємницею та публічним інтересом	119
Луцуляк Богдана	
Правовий статус криптовалют як об'єкта оподаткування: український досвід	121
Луців Володимир	
Новели законодавства про адміністративну відповідальність в Україні (на прикладі проєкту кодексу України про адміністративні проступки)	123

Македон Марк Проблема «держав, що тонуть»: правосуб'єктність і морські кордони в умовах підвищення рівня моря	125
Манчуленко Каріна Модернізація адміністративно-деліктного права України в умовах європеїзації	127
Марагулова Софія Апеляційне провадження як гарантія права на судовий захист у цивільному процесі України	129
Марчук Ірина Авторське право на твори, створені нейромережами: хто автор?	132
Мельник Анастасія Правове регулювання обігу цифрових речей та криптоактивів в Україні: стан і перспективи	136
Мец Максим Становлення принципів <i>unidroit</i> як спроба ренесансу <i>lex mercatoria</i>	139
Молдован Крістіна Безоплатна правнича допомога для вразливих груп населення: нові підходи в захисті прав людини	141
Морквас Анастасія Міжнародні правила боротьби з пластиком забрудненням морського середовища	143
Морозова Вікторія Регламентация інституту евтаназії у законодавстві зарубіжних країн: порівняльно-правовий аналіз	145
Москаленко Тетяна Особливості реалізації приватною особою права на судовий захист у публічно-правових спорах	147
Мостова Катерина Електронне декларування в умовах воєнного стану: баланс між прозорістю влади та безпекою держави	149
Назарова Христина Процедура обшуку в кримінальному процесі України: підстави, порядок і судовий контроль	152
Назарова Дар'я Штучний інтелект у забезпеченні права на справедливий суд: можливості та ризики	154

Нікітін Максим Міжнародно-правові питання правового статусу та відповідальності приватних військових компаній	156
Нікорич Анастасія Адаптація податкового законодавства України до стандартів ЄС: правові виклики та терміни	158
Новінська Аліса Міжнародно-правовий захист журналістів у період збройних конфліктів	160
Обушак Іванна Правовий режим «воєнного бюджету»: баланс між оборонними потребами та соціальними гарантіями	163
Оксентій Валентина Особливості застосування принципу «uti possidetis juris» при визначенні державних кордонів	165
Олексюк Тетяна Поняття комморісентів та їх особливості	167
Оришук Ольга Належне виконання зобов'язань під час воєнного стану	170
Охньовська Інесса Відшкодування моральної шкоди як спосіб захисту трудових прав	172
Павлюк Анна Оренда земельних ділянок в умовах воєнного стану	174
Пасічник Вікторія Інститут викривачів корупції як новела українського законодавства: становлення та сучасні тенденції	177
Пердейко Ольга Необґрунтована відмова у працевлаштуванні як різновид дискримінації	180
Пинзар Артем Штучний інтелект у трудових відносинах: проблеми правового регулювання	182
Пинзар Дарія Електронна комерція та захист прав споживачів: гармонізація українського законодавства з директивами Європейського Союзу	184
Поліщук Дарія Принцип свободи договору та його межі при укладенні непоіменованих договорів	187

<i>Рисіч Дарина</i> Міжнародно-правове регулювання гендерної рівності та проблеми її реалізації у правовій системі України	189
<i>Романюк Максиміліана-Еланта</i> Захист особистих немайнових прав від порушень із застосуванням технологій ШІ: міжнародний досвід	191
<i>Романюк Михайло</i> Співвідношення між принципом національної ідентичності держав-членів і приматом права Європейського Союзу	193
<i>Роскрут Софія</i> Правові основи спрощеного режиму регулювання трудових відносин	195
<i>Саварчук Анна</i> Право на приватність у цифрову епоху: чи існує воно ще?	200
<i>Сковронська Вікторія</i> Правове регулювання дистанційної праці в умовах цифрової трансформації	202
<i>Скуратовська Катерина</i> Правовий статус іноземців на території держав, які перебувають у збройному конфлікті	204
<i>Собіщанська Яна</i> Делегування повноважень органів місцевого самоврядування	207
<i>Сокирчук Олександра</i> Медіація як спосіб вирішення податкових спорів	209
<i>Сокровольська Надія</i> Особливості правового статусу рахункової палати як вищого органу аудиту публічних фінансів відповідно до стандартів ЄС	211
<i>Стоян Діана</i> Судовий захист публічних прав осіб: національний та міжнародний досвід	213
<i>Ткачук Анастасія</i> Сурогатне материнство у міжнародному приватному праві	215
<i>Товстецька Параска</i> Роль МКЧХ і держав-покровительок у контролі за дотриманням міжнародного гуманітарного права в місцях утримання військовополонених (дільницях і таборах)	217

Толкач Альона Договірно-правовий метод у фінансовому праві: сучасна трансформація публічних фінансів	219
Трач Яна Тенденції розвитку адміністративного права незалежної України	221
Удалова Анна Правові гарантії медичної допомоги військовослужбовцям і ветеранам війни	224
Унгурян Анастасія Санкційна стратегія США як механізм міжнародного впливу	226
Фесенко Аліна Застосування автономних систем озброєння як виклик для міжнародного гуманітарного права	228
Чернишева Вікторія Колізії права у справах про аліментні зобов'язання з іноземним елементом	230
Чопик Ангеліна Метод конституційної ерозії	233
Шафер Віталіна Боротьба з ухиленням від сплати податків: правові механізми та міжнародний досвід	235
Шупеня Вікторія Електронні (цифрові) докази у кримінальному провадженні України: проблеми допустимості та забезпечення прав сторони захисту	237
Щит Анастасія Адаптація законодавства України до права ЄС у сфері правосуддя	240
Яремчук Каміла Проблеми імунітету вищих посадових осіб держави-агресора у контексті притягнення їх до відповідальності за злочин агресії	242

Наукове видання

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ

студентської наукової конференції
Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича

Юридичні науки

11-14 травня 2026 року

Підписано до друку 12.06.2026. Формат 60х84/16.
Електронне видання.
Умов.-друк. арк. 14,5. Обл.-вид. арк. 14,8. Зам. 3-016.
Видавництво Чернівецького національного
університету імені Юрія Федьковича.
58002, Чернівці, вул. Коцюбинського, 2.
e-mail: ruta@chnu.edu.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 891 від 08.04.2002.
